

РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
УНИВЕРЗИТЕТ „СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ“
ВО СКОПЈЕ

Б И Л Т Е Н
НА
УНИВЕРЗИТЕТОТ „СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ“
ВО СКОПЈЕ

Број 1095
Скопје, 2 март 2015 година

Издание на Универзитетот „Св Кирил и Методиј“ во Скопје

ПРВИОТ БРОЈ НА БИЛТЕНОТ Е ОБЈАВЕН ВО МАЈ 1957 ГОДИН

Уредник: Томислав БАШЕВСКИ

Лектор: Весна Илиевска-Цветановска

Бр. _____

5.8. 2013

Скопје

Предмет: Материјали за Билтенот за објавување на веб-страницата на УКИМ

Согласно член 132, став 5 од Законот за високото образование („Сл. весник на РМ” бр. 35/2008, 103/2008, 26/2009, 83/2009, 115/2010, 17/2011, 51/2011 и 123/2012), на веб-страницата на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј” во Скопје, од бројот 1059 од 15 август 2013 година, ќе се објавуваат рефератите за избор во наставно-научни, научни и соработнички звања, рецензиите за подобност на темата и оспособеноста на кандидатот за вршење научна работа, прегледите на одобрените докторски дисертации, прифатените магистерски и специјалистички теми, рецензиите на учебници и учебни помагала, како и рефератите за доделување на звањето почесен професор и титулата почесен доктор на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј”. По објавување на материјалите на веб-страницата, факултетите и институтите за своите потреби, истите треба да ги отпечатаат во материјална форма за да можат да ги достават на членовите на наставно-научниот, односно научниот совет. Поради тоа, потребно е сите материјали што се предвидени за објавување во Билтенот на Универзитетот, благовремено да ги доставувате во **електронска форма**.

Поради усогласеност и униформност на текстовите потребно е материјалите за објавување да се доставуваат како Microsoft Word 2003 документи во кои исклучиво ќе се користи системскиот фонт **Georgia**. Овој фонт содржи богато множество на кирилични (македонски, српски, руски), латинични (со различни видови на надредени знаци), грчки и други знаци. Варијанта на овој фонт со корегирани знаци во италик формата за македонските букви ‘**g**’, ‘**u**’, ‘**u**’, ‘**i**’ може да се добие во компјутерскиот центар на УКИМ на барање на факултетот. Исто така, таму може да се добие софтверско решение со кое може да се испрограмира тастатурата на персонален сметач кога работи под Windows XP оперативниот систем при притискање на копчето ‘`’ во македонска поддршка да се добие знакот ‘**ѐ**’, а при притискање на копчето ‘~’ во македонска поддршка да се добие знакот ‘**й**’.

Поради запазување на роковите за објавување на материјалите во Билтенот, но и на веб-страницата, ве молиме, рефератите откако ќе бидат лекторирани, да ја доставите оригиналната верзија (лекторирана со потписите), а електронската верзија да ја доставите на e-mail адресата: t.basevski@ukim.edu.mk (so mali bukvi).

Неблаговремено доставените материјали и оние кои нема да бидат напишани согласно упатството нема да бидат објавени во тој број, туку ќе бидат поместени за објавување во наредниот број од Билтенот, односно откако ќе ја добиеме бараната верзија.

Ви благодариме за соработката.

Со почит,

Проректор

Проф. д-р Коле Василевски

Изготвил: Т.Б.

Одобрил: К.М.

Содржина на Билтен број 1095 од 2 март 2015 година

АРХИТЕКТОНСКИ ФАКУЛТЕТ

1. Рецензија на ракописот **Принципи на статиката** од авторите **доц. д-р Ана Тромбева-Гаврилоска** и **проф. д-р Тодорка Самарџиоска**, пријавен на Архитектонскиот факултет во Скопје.....7-13

ГРАДЕЖЕН ФАКУЛТЕТ

1. Преглед на прифатени теми за изработка на магистерски труд на Градежниот факултет во Скопје (**Климент Ристевски, Дијана Индовски, Никола Постолов, Марија Доцевска, Емилија Атанасовска, Владо Каменарски, Ѓорѓи Љапчев, Мерита Мустафаи, Филип Кедиоски**).....14-15

ЕКОНОМСКИ ФАКУЛТЕТ

1. Рецензија на докторската дисертација **Фискалната децентрализација и макроекономските перформанси во земјите од Југоисточна Европа**, од **м-р Сузана Макрашенска**, пријавена на Економскиот факултет во Скопје.....16-21
2. Рецензија на докторската дисертација **Виртуелизација на бизнисот-социјална, глобална и локална димензија**, од **м-р Аљмира Џури-Мемети**, пријавена на Економскиот факултет во Скопје.....22-33

МАШИНСКИ ФАКУЛТЕТ

1. Рецензија на докторската дисертација **Влијание на конструктивните параметри врз опасноста од раздвојување на браниците за заштита од излетување на патиштата** од **м-р Никола Аврамов**, пријавена на Машинскиот факултет во Скопје.....34-38

ПРАВЕН ФАКУЛТЕТ „ЈУСТИНИЈАН ПРВИ“

1. Реферат за избор на наставник во сите наставно-научни звања во наставно-научната област (дисциплина) теоретски политички науки на политички студии на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје (**д-р Ана Чупоска**).....39-53
2. Рецензија на докторската дисертација **Реформите во јавната администрација како предуслов за влез во Европската унија** од **м-р Сузана Мехмеди**, пријавена на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје.....54-59
3. Рецензија на докторската дисертација **Римската Res publica и современите концепти и модели на организација на власта** од **м-р Христина Рунчева Тасев**, пријавена на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје.....60-66

ПРИРОДНО-МАТЕМАТИЧКИ ФАКУЛТЕТ

1. Реферат за избор на наставник во сите наставно-научни звања по предмети од областите теориска физика и општа физика на Институтот за физика при Природно-математичкиот факултет во Скопје (**д-р Даница Крстовска**).....67-80
2. Реферат за избор на наставник во наставно-научно звање-насловен доцент по група предмети од областа на алгебрата на Институтот за математика при Природно-математичкиот факултет во Скопје (**д-р Ирена Стојменовска**).....81-91
3. **Приговор** на Рефератот за избор-прием на еден наставник во сите наставно-научни звања по група предмети од областа на туризмот на Институтот за географија на Природно-математичкиот факултет во Скопје, објавен во Билтен број 1093 од 2.2.2015 година, поднесен од **д-р Весна Танчева**.....92-95
4. **Одговор** на рецензентската комисија на приговорот на Рефератот за избор-прием на еден наставник во сите наставно-научни звања по група предмети од областа на туризмот на Институтот за географија на Природно-математичкиот факултет во Скопје, објавен во Билтен број 1093 од 2.2.2015 година.....96-98
5. Рецензија на ракописот **Антропологија на интимноста во македонската народна култура** од авторката **Ана Ашталковска**, пријавен на Природно-математичкиот факултет во Скопје.....99-108

6. Рецензија на докторската дисертација **Топологии индуцирани од (3,1,р)-метрики** од **м-р Соња Чаламани**, пријавена на Природно-математичкиот факултет во Скопје.....109-118
7. **Исправка** на насловот на докторската дисертација **Развој на нови методи за формулација на терапевтски радиофармацевтици, базирани на моноклонални антитела и пептиди – Dota-rituximab и супстанца „p“**, поднесена од **м-р Катарина Смилов**, пријавена на Природно-математичкиот факултет во Скопје.....119

СТОМАТОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

1. Рецензија на ракописот **Клиничка пародонтологија – прв дел** од авторите: **Маја Пандилова-уредник, Мирјана Поповска, Киро Ивановски, Силвана Георгиева, Снежана Пешевска, Анита Атанасовска-Стојановска**, пријавен на Стоматолошкиот факултет во Скопје.....120-127
2. Рецензија на ракописот-учебно помагало **Практикум – Клиничка пародонтологија – прв дел** од авторите: **Катарина Дирјанска, Вера Радојкова Николовска, Стевица Ристоска, Соња Миндова, Емилија Стефановска, Кристина Митиќ**, научни соработници на Катедрата за болести на устата и пародонтот, пријавен на Стоматолошкиот факултет во Скопје.....128-133
3. Рецензија на докторската дисертација **Застапеност на хиподонцијата кај популацијата во Република Македонија** од **д-р Дарко Попо Ацев**, пријавена на Стоматолошкиот факултет во Скопје.....134-143
4. Преглед на на прифатени теми за изработка на магистерски труд на Стоматолошкиот факултет во Скопје (**д-р Вања Ичкова**).....144

ТЕХНОЛОШКО-МЕТАЛУРШКИ ФАКУЛТЕТ

1. Преглед на прифатени теми за изработка на докторска дисертација на Технолошко-металуршкиот факултет во Скопје (**м-р Хамдије Мемети, м-р Аријанит Река, м-р Кармина Митева, м-р Александра Иваноска-Дациќ**).....145

ФАКУЛТЕТ ЗА ВЕТЕРИНАРНА МЕДИЦИНА

1. Рецензија на докторската дисертација **Молекуларна типизација и филогенетска анализа на лентивирусите кај малите преживари детектирани на територијата на Република Македонија** од **м-р Игор Џацовски**, пријавена на Факултетот за ветеринарна медицина во Скопје.....146-152
2. Преглед на теми за изработка на докторска дисертација на Факултетот за ветеринарна медицина во Скопје (**м-р Мирко Проданов**).....153

ФАКУЛТЕТ ЗА ЗЕМЈОДЕЛСКИ НАУКИ И ХРАНА

1. Преглед на прифатени теми за изработка на магистерски труд на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје (**Билјана Ѓорческа**).....154

ФАКУЛТЕТ ЗА ФИЗИЧКО ОБРАЗОВАНИЕ, СПОРТ И ЗДРАВЈЕ

2. Реферат за избор на асистент по предметот ракомет на Факултетот за физичко образование, спорт и здравје во Скопје (**д-р Влатко Неделковски**).....155-157

ФАРМАЦЕВТСКИ ФАКУЛТЕТ

1. Рецензија на докторската дисертација **Рационален пристап на проценка на критични аспекти во развој и оптимизација на HPLC-MS/MS биоаналитички методи** изработена од **м-р Наталија Наков**, пријавена на Фармацевтскиот факултет во Скопје.....158-166
2. Рецензија на докторската дисертација **Аналитички и статистички методи за специфично маркирање на фармацевтски супстанции: предизвици и примена при проценка на квалитет на аналитички резултат**, изработена од **м-р Јелена Ацевска**, пријавена на Фармацевтскиот факултет во Скопје.....167-176
3. Рецензија на докторската дисертација **Влијание на ефлуксните транспортни протеини од ABC-фамилијата врз исходот од терапија** од **м-р Зорица Наумовска**, пријавена на Фармацевтскиот факултет во Скопје.....177-182

4. Рецензија на докторската дисертација **Влијание на лек-метаболизирачките гени за индивидуализација на терапија** од м-р **Александра Капедановска Несторовска**, пријавена на Фармацевтскиот факултет во Скопје.....183-188
5. Рецензија на докторската дисертација под наслов **Арома-компоненти и полифеноли кај планинскиот чај (sideritis scardica Griseb. и Sideritis raeseri Boiss.&Heldr.)** од м-р **Бујар Казими**, пријавена на Фармацевтскиот факултет во Скопје.....189-194

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

1. Реферат за избор на наставник во сите наставно-научни звања за научните области (дисциплини): воени доктрини, дефендологија, современи вооружени системи и контрола на вооружување и разоружување на Филозофскиот факултет во Скопје (**д-р Ванчо Кенков**).....195-208
2. Рецензија на докторската дисертација **Процената и управувањето со безбедносните ризици како основа за ефикасен кризен менаџмент во Република Македонија** од м-р **Стево Стефаноски**, пријавена на Филозофскиот факултет во Скопје.....209-215
3. Рецензија на докторската дисертација **Креирање на организациската култура во основното и средното образование во Република Македонија** од м-р **Соња Мицевска Тотчевска Стефаноски**, пријавена на Филозофскиот факултет во Скопје.....216-218

ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ „БЛАЖЕ КОНЕСКИ“

1. Реферат за избор на наставник во сите наставно-научни звања во наставно-научната област (дисциплина) наука за јазикот – англистика на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје (**м-р Мира Беќар**).....219-235
2. Реферат за избор на наставник во сите наставно-научни звања во наставно-научната област туркологија на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје (**д-р Октај Ахмед**).....236-267
3. Рецензија на докторската дисертација **Прозните дискурси во македонската книжевност на деветнаесеттиот век** од м-р **Искра Тасевска Хаџи-Бошкова**, пријавена на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје.....268-272
4. Рецензија на докторската дисертација **Транспонирање на фолклорните модели во современата македонска книжевност** од м-р **Трајче Стамески**, пријавена на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје.....273-277

ИНСТИТУТ ЗА ЗЕМЈОТРЕСНО ИНЖЕНЕРСТВО И ИНЖЕНЕРСКА СЕИЗМОЛОГИЈА

1. Реферат за избор на редовен професор по предметот инженерска сеизмологија, во Институтот за земјотресно инженерство и инженерска сеизмологија во Скопје (**д-р Драги Дојчиновски**).....278-296
2. Реферат за избор на наставник во сите наставно-научни звања во научната област земјотресно инженерство на Институтот за земјотресно инженерство и инженерска сеизмологија во Скопје (**д-р Александра Богдановиќ**).....297-308

ИНСТИТУТ ЗА НАЦИОНАЛНА ИСТОРИЈА

1. Реферат за избор на научен соработник во Институтот за национална историја во Скопје (**д-р Рамадан Рамадани**).....309-316
2. Реферат за избор на научен соработник во Институтот за национална историја во Скопје (**д-р Хусеин Ризаи**).....317-327
3. Реферат за избор на научен соработник во Институтот за национална историја во Скопје (**д-р Селвер Цемаили**).....328-338
4. Реферат за избор на научен соработник во Институтот за национална историја во Скопје (**д-р Абаз Јахја**).....339-345

ИНСТИТУТ ЗА СОЦИОЛОШКИ И ПОЛИТИЧКО-ПРАВНИ ИСТРАЖУВАЊА

1. Преглед на прифатени теми за изработка на магистерски труд на Институтот за социолошки и политичко-правни истражувања во Скопје (**Ардиан Исени, Ерзана Јакупи Маљичи, Горан Андоновски, Мимоза Гугуловска, Стефан Бошковски, Влатко Казанџиски, Бојана Станојевска, Пецуловска**).....346-347

РЕЦЕНЗИЈА
**НА РАКОПИСОТ „ПРИНЦИПИ НА СТАТИКАТА“ ОД АВТОРИТЕ
 ДОЦ. Д-Р АНА ТРОМБЕВА-ГАВРИЛОСКА И ВОИР. ПРОФ.
 Д-Р ТОДОРКА САМАРЦИОСКА**

Врз основа на Одлуката на Наставно-научниот совет на Архитектонскиот факултет во Скопје, бр. 6/224 од 5.12.2014, за членови на Рецензентската комисија за рецензирање на учебникот „Принципи на статиката“ од авторите: д-р Ана Тромбева-Гаврилоска и д-р Тодорка Самарџиоска, наменет за студентите на Архитектонскиот факултет во Скопје, за предметот принципи на статиката, избрани се д-р Владимир Симовски, редовен професор во пензија, д-р Мери Цветковска, редовен професор и д-р Огнен Марина, доцент.

По добивањето на ракописот и неговото детално разгледување и анализа, до Наставно-научниот совет на Архитектонскиот факултет во Скопје, рецензентите го поднесуваат следниов

ИЗВЕШТАЈ

I. Општ дел

Основни податоци за ракописот

Назив на ракописот:	Принципи на статиката
Назив на предметната програма:	Принципи на статиката
Назив на студиската програма:	Академски интегрирани петгодишни студии од прв и втор циклус по архитектура
Фонд на часови и ЕКТС-кредити (доколку ракописот е наменет за повеќе предмети, да се наведат сите предмети):	3 часа, 3 ЕКТС-кредити
Предметот принципи на статиката на Архитектонскиот факултет е задолжителен предмет со фонд на часови 3, број на ЕКТС-кредити 3 и се слуша во I семестар.	
Реден број на изданието:	прво издание
Општи податоци за ракописот:	Ракописот кој е предаден на рецензија содржи 151 страница (формат B5), напишани на компјутер, со големина на фонтот 12. Текстот е поделен во 9 поглавја (вклучувајќи ја литературата) и содржи 139 слики и 3 табели.

РЕЦЕНЗЕНТИ

Проф. д-р Владимир Симовски, с. р.

Проф. д-р Мери Цветковска, с. р.

Доц. д-р Огнен Марина, с. р.

ПОСЕБЕН ДЕЛ ОД РЕЦЕНЗЕНТОТ: Д-Р ВЛАДИМИР СИМОВСКИ

Краток опис на содржината:	Ракописот содржи 9 поглавја. Првото поглавје претставува вовед во кој се обработени основните концепти и принципи на статиката. Второто поглавје се занимава со статика на материјална точка. Притоа, акцентот е насочен на разгледување на дејството на силите во рамнина. Еквивалентниот систем на сили што дејствува на круто тело се разгледува во третото поглавје. Проблемот на рамнотежа на круто тело е предмет на разгледување во четвртото поглавје. Петтото поглавје се занимава со определување на тежиште на површини. Во шестото поглавје е даден општ концепт за анализа на рамнински конструкции. Дефинирањето на решеткастите носачи и нивната анализа со примена на метода на јазли и на метода на пресеци се презентирани во седмото поглавје. Во осмото поглавје, кое опфаќа релативно најголем дел од ракописот, се обработуваат на едноставен и разбирлив начин линиските носачи. Ова поглавје го обработува проблемот кој се однесува на определување на внатрешните сили што ги поврзуваат во целина различните делови од еден елемент. Базирајќи се на принципите за појавување на внатрешните сили по должината на еден елемент, во вториот дел од поглавјето е даден преглед на основните типови инженерски конструкции кои се применуваат во областа на архитектурата. Имено, направена е поделба на носачите на прости и сложени носачи. Во делот на простите носачи, разгледани се простите греди, конзолите, гредите со препусти, рамките и лаците, кои всушност се најважните типови на инженерски конструкции. Во делот на сложените носачи разгледани се герберовите носачи, рамките и лаците на три зглоба, кои всушност се формираат со комбинација на основните типови инженерски конструкции. На крајот на ракописот, деветто поглавје, е приложена листа на користена референтна литература.
Оцена за усогласеноста со предметната програма:	Ракописот е во согласност со предметната програма на студиите по архитектура на

	Архитектонскиот факултет во Скопје.
Предлози за потребни корекции:	нема
Оцена на ракописот:	Ракописот, кој е современ и сеопфатен, според начинот на пишување и јаснотијата на презентирањето на предметната материја, во целост ги задоволува потребните нормативи за ваков облик на труд.
Категоризација:	учебник
Заклучок со предлог за оправданоста за објавување:	Ракописот кој е предаден на рецензија содржи 151 страница (формат B5), напишани на компјутер, со големина на фонтот 12. Текстот е поделен во 9 поглавја (вклучувајќи ја литературата) и содржи 139 слики и 3 табели.

Врз основа на изнесеното, чест ми е и задоволство овој ракопис да го поддржам и да го предложам да се отпечати како учебник по предметот принципи на статиката, примарно наменет за студентите на Архитектонскиот факултет.

РЕЦЕНЗЕНТ

Проф. д-р Владимир Симовски, с. р.

II. ПОСЕБЕН ДЕЛ ОД РЕЦЕНЗЕНТОТ: Д-Р МЕРИ ЦВЕТКОВСКА

Краток опис на содржината:	Ракописот содржи 9 поглавја. Првото поглавје претставува вовед во кој се обработени основните концепти и принципи на статиката. Второто поглавје се занимава со статика на материјална точка. Притоа, акцентот е насочен на разгледување на дејството на силите во рамнина. Еквивалентниот систем на сили што дејствува на круто тело се разгледува во третото поглавје. Проблемот на рамнотежа на круто тело е предмет на разгледување во четвртото поглавје. Петтото поглавје се занимава со определување на тежиште на површини. Во шестото поглавје е даден општ концепт за анализа на рамнински конструкции. Дефинирањето на решеткастите носачи и нивната анализа со примена на метода на јазли и на метода на пресеци се презентирани во седмото поглавје. Во осмото поглавје, кое опфаќа релативно најголем дел од ракописот, се обработуваат на едноставен и разбирлив начин линиските носачи. Ова поглавје го обработува проблемот кој се однесува на определување на внатрешните сили што ги поврзуваат во целина различните делови од еден елемент. Базирајќи се на принципите за појавување на внатрешните сили по должината на еден елемент, во вториот дел од поглавјето е даден преглед на основните типови инженерски конструкции кои се применуваат во областа на архитектурата. Имено, направена е поделба на носачите на прости и сложени носачи. Во делот на простите носачи, разгледани се простите греди, конзолите, гредите со препусти, рамките и лаците, кои всушност се најважните типови на инженерски конструкции. Во делот на сложените носачи разгледани се герберовите носачи, рамките и лаците на три зглоба, кои всушност се формираат со комбинација на основните типови инженерски конструкции. На крајот на ракописот, деветто поглавје, е приложена листа на користена референтна литература.
Оцена за усогласеноста со предметната програма:	Ракописот е во согласност со предметната програма на студиите по архитектура на Архитектонскиот факултет во Скопје.

Предлози за потребни корекции:	нема
Оцена на ракописот:	Ракописот според неговиот опфат, јасно конципираната содржина и пристапот кон третирањето на проучуваната материја, произлезени од структурата на предметната програма, претставува современ универзитетски учебник изработен на високо стручно, педагошко и техничко ниво.
Категоризација:	учебник
Заклучок со предлог за оправданоста за објавување:	Ракописот кој е предаден на рецензија содржи 151 страница (формат В5), напишани на компјутер, со големина на фонтот 12. Текстот е поделен во 9 поглавја (вклучувајќи ја литературата) и содржи 139 слики и 3 табели.

Врз основа на изнесеното, чест ми е и задоволство овој ракопис да го поддржам и да го предложам да се отпечати како учебник по предметот принципи на статиката, примарно наменет за студентите на Архитектонскиот факултет.

Рецензент

Проф. д-р Мери Цветковска, с. р.

III. ПОСЕБЕН ДЕЛ ОД РЕЦЕНЗЕНТОТ: Д-Р ОГНЕН МАРИНА

Краток опис на содржината:	Ракописот содржи 9 поглавја. Првото поглавје претставува вовед во кој се обработени основните концепти и принципи на статиката. Второто поглавје се занимава со статика на материјална точка. Притоа, акцентот е насочен на разгледување на дејството на силите во рамнина. Еквивалентниот систем на сили што дејствува на круто тело се разгледува во третото поглавје. Проблемот на рамнотежа на круто тело е предмет на разгледување во четвртото поглавје. Петтото поглавје се занимава со определување на тежиште на површини. Во шестото поглавје е даден општ концепт за анализа на рамнински конструкции. Дефинирањето на решеткастите носачи и нивната анализа со примена на метода на јазли и на метода на пресеци се презентирани во седмото поглавје. Во осмото поглавје, кое опфаќа релативно најголем дел од ракописот, се обработуваат на едноставен и разбирлив начин линиските носачи. Ова поглавје го обработува проблемот кој се однесува на определување на внатрешните сили што ги поврзуваат во целина различните делови од еден елемент. Базирајќи се на принципите за појавување на внатрешните сили по должината на еден елемент, во вториот дел од поглавјето е даден преглед на основните типови инженерски конструкции кои се применуваат во областа на архитектурата. Имено, направена е поделба на носачите на прости и сложени носачи. Во делот на простите носачи, разгледани се простите греди, конзолите, гредите со препусти, рамките и лаците, кои всушност се најважните типови на инженерски конструкции. Во делот на сложените носачи разгледани се герберовите носачи, рамките и лаците на три зглоба, кои всушност се формираат со комбинација на основните типови инженерски конструкции. На крајот на ракописот, деветто поглавје, е приложена листа на користена референтна литература.
Оцена за усогласеноста со предметната програма:	Ракописот е во согласност со предметната програма на студиите по архитектура на Архитектонскиот факултет во Скопје.

Предлози за потребни корекции:	нема
Оцена на ракописот:	Логичката систематизираност на материјата, надополнета со јасен и разбирлив стил на објаснување на проблематиката, го издигнуваат ракописот на ниво на современ и квалитетен учебник, пред сè за студентите за кои е наменет.
Категоризација:	учебник
Заклучок со предлог за оправданоста за објавување:	Ракописот кој е предаден на рецензија содржи 151 страница (формат B5), напишани на компјутер, со големина на фонтот 12. Текстот е поделен во 9 поглавја (вклучувајќи ја литературата) и содржи 139 слики и 3 табели.

Врз основа на изнесеното, чест ми е и задоволство овој ракопис да го поддржам и да го предложам да се отпечати како учебник по предметот принципи на статиката, примарно наменет за студентите на Архитектонскиот факултет.

Рецензент

Доц. д-р Огнен Марина, с. р.

ПРЕГЛЕД

НА ОДОБРЕНИ ТЕМИ НА ГРАДЕЖЕН ФАКУЛТЕТ

МАГИСТЕРСКИ ТРУДОВИ

Ред. бр.	Име и презиме на кандидатот	Назив на темата		Име и презиме на менторот	Датум и бр. на Одлука на ННС за прифаќање на темата
		на македонски јазик	на англиски јазик		
1.	Климент Ристевски, дипл.град. инж.	“Сеизмичка анализа на армиранобетонски мост со дуктилно однесување според Еврокод 8“	“Seismic analysis of reinforced concrete bridge with ductile behaviour according to Eurocode 8 “	проф. д-р Елена Думова-Јованоска	06.02.2015 02-2/139-8
2	Дијана Индовски, дипл.инж.арх	Избор на пожарна заштита во обликувањето на внатрешниот простор кај челични конструкции“	“Selection of fire protection in interior design of steel structures “	проф. д-р Петар Цветановски	06.02.2015 02-2/139-7
3	Никола Постолов, дипл.град. инж.	“Однесување на конструкции со нерегуларна основа на сеизмички влијанија“	“Seismic behavior of plan irregular structures “	проф. д-р Љупчо Лазаров	06.02.2015 02-2/139-6
4	Марија Доцевска, дипл.град. инж.	“Нумерички модел за анализа на граничните состојби на употребливост на армиранобетонските елементи“	“Numerical models for the serviceability limit states analysis of reinforced concrete elements “	доц. д-р Тони Аранѓеловски	06.02.2015 02-2/139-5

5	Емилија Атанасовска, дипл.град. инж.	“Ремедијација на дивни депонии во функција на заштита на животната средина“	“Remediation of non- compliant landfills for environmental protection “	проф. д-р Катерина Доневска	06.02.201 5 02-2/139- 4
6	Владо Камењарски, дипл.град. инж.	Компаративна анализа на инвестирање во држување на патиштат во земјите од ЕУ и Република Македонија“	“Comparative analysis of investment in maintenance of roads in EU and the Republic of Macedonia “	доц. д-р Горан Мијоски	06.02.201 5 02- 2/139-3
7	Ѓорѓи Љапчев, дипл.град. инж.	Примена на дисконтните техники во планирањето на водостопанските инфраструктурни системи“	“Application of discount techniques in planning water management infrastructure systems “	проф. д-р Љупчо Петковски	06.02.201 5 02-2/139- 2
8	Мерита Мустафаи, дипл.сообр. инж.	“Споредба меѓу турбо кружна крстосница и стандардна кружна крстосница во однос на нивото безбедност во сообраќајс	“Comparison between turbo roundabouts and standard roundabouts in the traffic safety level “	проф. д-р Радојка Дончева	06.02.201 5 02- 2/139-1
9	Филип Кедиоски, дипл.град. инж.	Компаративна сеизмичка анализа на армиранобетонски објект од високоградба со средна и висока дуктилноост според EC8 “	“Comparative seismic analysis of reinforced concrete structure with medium and high ductility according to EC8 “	проф. д-р Елена Думова- Јованоска	06.02.201 5 02-2/139- 15

РЕЦЕНЗИЈА

ЗА ОЦЕНА НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА „ФИСКАЛНАТА ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИЈА И МАКРОЕКОНОМСКИТЕ ПЕРФОРМАНСИ ВО ЗЕМЈИТЕ ОД ЈУГОИСТОЧНА ЕВРОПА“ ОД М-Р СУЗАНА МАКРЕШАНСКА, ПРИЈАВЕНА НА ЕКОНОМСКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ

Наставно-научниот совет на Економскиот факултет во Скопје, на седницата одржана на 30.1.2015 година, формираше Комисија за оцена на докторската дисертација на кандидатката м-р Сузана Макрешанска со наслов „Фискалната децентрализација и макроекономските перформанси во земјите од Југоисточна Европа“, во состав: проф. д-р Михаил Петковски (претседател), проф. д-р Горан Петревски (ментор), проф. д-р Љубе Трпески (член), проф. д-р Таки Фити (член) и проф. д-р Владимир Филиповски (член).

Комисијата во наведениот состав, со внимание ја прегледа и ја оцени докторската дисертација и на Наставно-научниот совет на Економскиот факултет му го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

АНАЛИЗА НА ТРУДОТ

Докторската дисертација на кандидатката м-р Сузана Макрешанска, со наслов „Фискалната децентрализација и макроекономските перформанси во земјите од Југоисточна Европа“, содржи 302 страници компјутерски обработен текст во фонт Times New Roman, со 1,5 проред и големина на букви 12, со 38 фусноти, 316 библиографски единици, меѓу нив научни трудови, статии, книги, национални прописи, меѓународни акти и интернет-ресурси.

Трудот е структуриран во два дела, односно вкупно шест глави, вовед и заклучни согледувања. Првиот дел содржи две глави и ја обработува теоретската рамка на процесот на децентрализацијата и нејзиното мерење, додека вториот дел опфаќа четири глави и претставува емпириско истражување на макроекономските импликации на децентрализацијата. Деловите се систематизирани во точки и потточки со наслови и поднаслови, со што се обезбедува соодветно следење на материјата која е обработена во истражувањето.

Во **воведот** на трудот, изложени се предметот и целите на истражувањето, хипотезата, истражувачките прашања, теоретската рамка и методите на истражувањето. Кандидатката укажува дека со проучување на врската меѓу фискалната децентрализација и макроекономските остварувања можат да се согледаат ефектите, придобивките и недостатоците на децентрализацијата и да се изградат поефикасни фискални односи меѓу различните нивоа на власта.

Првата глава од докторската дисертација е насловена „Теоретски концепти на фискалната децентрализација“. На почетокот на главата се дефинираат и се разграничуваат трите различни форми на децентрализација (политичката, административната и фискалната децентрализација), а потоа се систематизираат аргументите за и против оправданоста на децентрализацијата, како и користите и недостатоците на овој процес. Понатаму во оваа глава се објаснети трите основни модели на фискална децентрализација (деволуцијата, деконцентрацијата и делегацијата). Најголемото внимание во првата глава се посветува на систематизирање на различните теоретски концепти на распределба на функциите и приходите помеѓу различните нивоа на власт. Во тие рамки, објаснети се основните принципи кои треба да се следат при уредувањето на фискалните односи на повеќе нивоа на власт. Во продолжение на првата глава, посветено е внимание и на Европската повелба за локална самоуправа, како единствен правен документ кој ја регулира локалната самоуправа

во европските земји. На крајот на првата глава, обработена е проблематиката на фискалните трансфери, односно прашањата на вертикалниот и хоризонталниот фискален дебаланс, фискалното израмнување и ефектите од различните видови фискални трансфери (заедничките даноци и дотациите).

Втората глава е насловена „Мерење на фискалната децентрализација“ и ја разработува проблематиката на мерењето на фискалната децентрализација. На почетокот на главата се обработени и компарирани различните бази на податоци за фискалната децентрализација. Понатаму, обработените се различните квантитативни индикатори за мерење на фискалната децентрализација, вклучувајќи ги и комбинирани индекси, нивно дефинирање и примена во различни емпириски студии. Во делот за мерењето на фискалната децентрализација, посебно внимание се посветува и на квалитативните индикатори на децентрализацијата, особено на степенот на даночната автономија на локалните власти и видовите фискални трансфери, од кои зависи реалниот степен на децентрализација на земјите. Во продолжение на главата, даден е преглед на децентрализацијата во земјите од Југоисточна Европа. На почетокот, претставена е територијалната организација во европските земји, а потоа направена е детална графичка и табеларна анализа на фискалната децентрализација во земјите од Југоисточна Европа, за периодот од 90-тите години од минатиот век до денес. Конкретно, анализирани се: степенот на децентрализацијата на јавните расходи и приходи во однос на вкупните јавни расходи, односно приходи, како и во однос на БДП; понатаму, децентрализацијата по одделни видови на јавни функции; структурата на локалните приходи, состојбата со вертикалниот фискален дебаланс, големината на буџетските дефицити на локалните власти и степенот на нивна задолженост. На крајот на главата, направена е компаративна анализа на децентрализацијата во развиените европски земји, наспроти земјите од Југоисточна Европа, во вид на систематизирани стилизирани факти за децентрализацијата во двете групи на земји.

Третата глава од дисертацијата е насловена „Ефектите на децентрализацијата врз големината на јавниот сектор“ и ги разработува ефектите на децентрализацијата врз големината и ефикасноста на јавниот сектор во европските земји. На почетокот на главата, се претставени теоретските хипотези за очекуваните ефекти на децентрализацијата врз јавниот сектор. Помеѓу теориите, позначајни се: теоријата на децентрализација на Oates (1972) и „левијатановата“ хипотеза на Brennan и Buchanan (1980), според кои децентрализацијата се очекува да придонесе за помал и поефикасен јавен сектор. Понатаму, направен е преглед на досегашните емпириски студии за влијанието на децентрализацијата врз јавниот сектор и систематизирани се нивните основни заклучоци. Во вториот дел од третата глава, направено е емпириско истражување на влијанието на децентрализацијата врз големината на јавниот сектор во земјите од Југоисточна Европа и развиените европски земји, во периодот 1991 – 2011 година. Резултатите од панел - регресионото истражување ја потврдија левијатановата хипотеза, дека децентрализацијата на јавните расходи придонесува за помал јавен сектор, во европските земји, но од друга страна, кога децентрализацијата подразбира финансирање на локалните власти со фискални трансфери од централната власт, наместо со сопствени извори на приходи, резултатот не е помал, туку поголем јавен сектор.

Четвртата глава е насловена „Фискалната децентрализација и економскиот раст“. Во неа се обработува врската помеѓу фискалната децентрализација и економскиот раст и таа емпириски се истражува на случајот на европските земји. На почетокот на главата се систематизираат досегашните теоретски сознанија за директната врска помеѓу децентрализацијата и растот. Во продолжение на главата, направен е систематизиран преглед на досегашните емпириски студии во врска со влијанието на децентрализацијата врз економскиот раст и анализирана е врската помеѓу децентрализацијата и макроекономските перформанси во земјите од Југоисточна Европа и развиените европски земји. На крајот на третата глава, направено е емпириско истражување на ефектите на децентрализацијата врз стапката на економски раст во земјите од Југоисточна Европа. На почетокот, накратко се разработени теоретските модели на екзоген и ендоген раст, а потоа е дефиниран емпирискиот истражувачки модел. Истражувањето е спроведено на примерок од земјите од

Југоисточна Европа, за временскиот период 1996 – 2012 година, а потоа е повторено и на примерок од развиените европски земји, за временскиот период 1976 – 2012 година, како и на вкупниот примерок од 31 европска земја. Дополнително во овој дел, емпириски е тестирана и теоријата на конвергенција на растот помеѓу земјите со различен степен на развиеност, како и нелинеарната врска помеѓу децентрализацијата и економскиот раст.

Петтата глава е насловена „Фискалната децентрализација и макроекономската стабилност“. Во неа се разработуваат ефектите на децентрализацијата врз буџетските дефицити и јавниот долг, како и врз ценовната стабилност во европските земји. Оваа глава од докторската дисертација се состои од два засебни дела, од кои првиот ја истражува врската помеѓу децентрализацијата и фискалните перформанси на вкупната власт, а вториот дел се фокусира на врската помеѓу децентрализацијата и ценовната стабилност во европските земји. Во секој од двата дела, на почетокот е направен систематизиран преглед на различните теоретски концепти и емпириски студии од истражуваното подрачје, а потоа е спроведено емпириско истражување на примерок на земјите од Југоисточна Европа, за временскиот период 1996-2012 година. Емпириското истражување на ефектите на децентрализацијата врз фискалните перформанси се состои од истражување на влијанието на децентрализацијата на јавните расходи и приходи врз буџетското салдо на вкупната власт. Дополнително, за да се испита какви ефекти има децентрализацијата врз фискалните перформанси, кога локалните власти се финансираат со фискални трансфери од централната власт, наместо со сопствени приходни извори, тестирана е врската помеѓу вертикалниот фискален дебаланс и буџетското салдо на вкупната власт. На крајот на петтата глава, спроведено е емпириско истражување на врската помеѓу степенот на децентрализација на јавните расходи и стапката на инфлација на примерок од земјите од Југоисточна Европа, за периодот 1996-2012 година, како и на примерок од развиените европски земји, членки на Еврозоната, за периодот 1979-2012 година.

Шестата глава е насловена „Фискалната децентрализација и доходната нееднаквост“. Во неа се анализираат ефектите на фискалната децентрализација врз рамномерноста во распределбата на доходот во земјите од Југоисточна Европа. Во оваа глава од докторската дисертација, на почетокот е направена анализа на доходната нееднаквост во земјите од Југоисточна Европа, при што предмет на анализа е индексот „Џини“, како мерка за степенот на нееднаквоста во расположливиот доход по оданочување помеѓу граѓаните. Во продолжение е направен преглед на досегашните теоретски концепти и емпириски студии за влијанието на децентрализацијата врз степенот на доходна нееднаквост во земјите. На крајот, спроведено е емпириско истражување за влијанието на децентрализацијата врз нееднаквоста, на примерок од земјите од Југоисточна Европа, во периодот 2001-2012 година. Конкретно, во истражувањето е тестирана врската помеѓу степенот на децентрализација на јавните приходи и доходната нееднаквост, како и врската помеѓу фискалните трансфери и доходната нееднаквост, со цел да се утврди дали децентрализацијата има различни импликации врз нееднаквоста, во зависност од начинот на финансирање на локалните власти.

Во заклучните согледувања е даден преглед на основните резултати и сознанија добиени врз основа на економетриските истражувања применети во докторската дисертација.

Предмет на истражување

Предмет на истражување во докторската дисертација се макроекономските ефекти на фискалната децентрализација во земјите од Југоисточна Европа. Притоа, нагласокот на истражувањето е ставен на утврдување и мерење на ефектите на фискалната децентрализација врз следниве макроекономски варијабли: големината на јавниот сектор, економскиот раст, макроекономската стабилност и доходната нееднаквост во анализираниите земји. Истражувањето е извршено на примерок составен од 11 земји од Југоисточна Европа (Бугарија, Естонија, Латвија, Литванија, Полска, Романија, Словачка, Словенија, Унгарија,

Хрватска и Чешка) и го опфаќа временскиот период од 1990-тите години до 2012 година. Истовремено, резултатите се споредуваат со примерок од 20 развиени европски земји во периодот од 1976 до 2012 година.

Податоци за состојбата на подрачјето во кое е работена дисертацијата

Во последните две - три децении се забележува зголемен интерес за анализирање на процесите поврзани со фискалната децентрализација. Во таа смисла, можат да се разграничат две струи во литературата: првата се однесува на теоретските аспекти на извршувањето на економските функции на различните нивоа на власт, додека втората настојува да ги утврди ефектите на фискалната децентрализација со примена на емпириски методи. Докторската дисертација се надоврзува на емпириската литература од областа на фискалната децентрализација. Во таа смисла, во неа е даден преглед на голем број емпириски трудови, кои речиси целосно се однесуваат на макроекономските импликации на фискалната децентрализација во развиените земји. Оттука, емпириските истражувања спроведени во докторската дисертација, кои се однесуваат на земјите од Југоисточна Европа, пополнуваат голема празнина во емпириската литература и овозможуваат да се согледаат ефектите на фискалната децентрализација во поранешните земји во транзиција.

Краток опис на применетите методи

Во докторската дисертација се применува компаративната анализа за согледување на различните искуства на земјите во однос на процесот на фискалната децентрализација. Во истражувањето се врши и компаративна анализа на добиените резултати од емпириските истражувања на влијанието на децентрализација врз макроекономските перформанси во земјите од Југоисточна Европа и во развиените европски земји.

Во докторската дисертација, во повеќе наврати се применети соодветни квантитативна методи кои вообичаено се користат во емпириската литература. Станува збор за статистички тестови и економетриски методи (регресиониот модел со панел податоци), применети на примерок од повеќе земји од Југоисточна Европа во подолг временски период. Оваа методологија овозможува да се анализира појавата низ две димензии: индивидуалната димензијата (по земји) и временската димензија (по години). За оцена на параметрите од регресионите равенки се користат двата основни метода: метод со фиксни ефекти и метод со случајни ефекти. Притоа, изборот на соодветниот метод се врши со примена на соодветни статистички тестови. За да се обезбеди поголема издржаност на добиените резултати, во моделите се води сметка за проблемите на хетероскедастичноста и сериската корелација.

Краток опис на резултатите од истражувањето

Врз основа на емпириските истражувања, применети во докторскиот труд, можат да се извлечат следниве основни заклучоци:

Емпириското истражување на врската помеѓу децентрализацијата и големината на јавниот сектор во европските земји покажа дека децентрализацијата на јавните расходи влијае негативно врз големината на јавниот сектор, мерена преку учество на вкупните јавни расходи во однос на БДП. Со тоа, на случајот на европските земји, потврдена е важноста на левијатановата хипотеза, дека фискалната децентрализација го намалува јавниот сектор. Дополнително, децентрализацијата нема да доведе до намалување на јавниот сектор, доколку локалните власти ги финансираат пренесените расходи, со фискални трансфери од централната власт, наместо со сопствени приходи. Со тоа е потврдена хипотезата дека децентрализацијата која не е проследена со поголема фискална автономија на локалните власти, туку со нивно финансирање од т.н. заеднички фонд на средства со централната власт, доведува до поголем и помалку ефикасен јавен сектор.

Емпириското тестирање на макроекономските импликации на децентрализацијата покажа дека помеѓу децентрализацијата и економскиот раст постои параболична (нелинеарна) врска. Според тоа, кога децентрализацијата се зголемува од релативно ниско ниво до некое средно ниво, таа има позитивно влијание врз стапката на раст. Откако ќе биде достигнато одредено „оптимално“ ниво на децентрализираност на јавниот сектор, натамошното зголемување на децентрализацијата почнува да влијае негативно врз економскиот раст. Наспроти теоретските очекувања, резултатите од емпирискиот модел укажуваат дека децентрализацијата влијае негативно врз стапката на економски раст во земјите од Југоисточна Европа. Во овие земји, зголемувањето на децентрализацијата на јавните расходи, односно јавните приходи, за еден процентен поен, сето останато еднакво, ја намалува стапката на раст од 0,2 до 0,3 процентни поени во однос на БДП.

Децентрализацијата ја подобрува фискалната дисциплина на вкупната власт, односно европските земји со поголем степен на децентрализација во изминативе две децении одржувале пониски нивоа на буџетски дефицити и јавни долгови. Позитивните ефекти на децентрализацијата на јавните расходи врз буџетското салдо на вкупната власт се емпириски потврдени на примерокот од земјите од Југоисточна Европа. Од друга страна, фискалните трансфери влијаат негативно врз буџетското салдо на вкупната власт. Според тоа, децентрализацијата ја подобрува фискалната дисциплина на власта, доколку локалните власти се финансираат од сопствени приходни извори, но доколку се финансираат со фискални трансфери, ефектите врз буџетското салдо на вкупната власт се негативни.

Фискалната децентрализација придонесува за одржување на поголема ценовна стабилност во европските земји. При тоа, емпириски е потврдено дека врската помеѓу децентрализацијата и стапката на инфлација, не е линеарна (праволиниска), туку како и во случајот со економскиот раст има параболична форма. Зголемувањето на децентрализацијата од релативно ниски нивоа до некое средно ниво, придонесува за намалување на инфлацијата, но по одредено ниво, натамошната децентрализација е поврзана со зголемување на инфлацијата. Емпириското истражување на врската помеѓу децентрализацијата и инфлацијата во земјите од Југоисточна Европа потврди дека децентрализацијата има негативно влијание врз инфлацијата, односно дека придонесува за одржување на поголема ценовна стабилност во овие земји.

Фискалната децентрализација ја влошува редистрибуцијата на доходот по оданочување, како во европските земји така и во земјите од Југоисточна Европа. Меѓутоа, доколку локалните власти во финансирањето повеќе се потпираат врз фискалните трансфери од централната власт, наместо на сопствени приходни извори, дисторзивните ефекти на децентрализацијата врз дистрибуцијата на доходот се помали.

ОЦЕНА НА ТРУДОТ

Докторската дисертација на кандидатката м-р Сузана Макрешанска, со наслов „Фискалната децентрализација и макроекономските перформанси во земјите од Југоисточна Европа“, претставува истражување во областа на јавните финансии и фискалните односи помеѓу различните нивоа на власт. Докторската дисертација има за цел да ги тестира теоретските хипотези за придобивките и недостатоците на фискалната децентрализација и да обезбеди емпириски докази за макроекономските ефекти на децентрализацијата во земјите од Југоисточна Европа. На тој начин, докторската дисертација пополнува значајна празнина во емпириската литература од областа на истражувањето.

Докторската дисертација на кандидатката м-р Сузана Макрешанска, со наслов „Фискалната децентрализација и макроекономските перформанси во земјите од Југоисточна Европа“, според мислењето на Комисијата за оцена, ги исполнува условите и стандардите за подготовка на докторски труд.

ЗАКЛУЧОК И ПРЕДЛОГ

Главни научни придонеси на кандидатката се: спроведување на компаративна анализа на процесот на фискална децентрализација во развиените европски земји и во земјите од Југоисточна Европа; идентификување на најважните трендови во спроведувањето на фискалната децентрализација во европските земји во последните две до три децении; обезбедување на емпириски докази за влијанието на фискалната децентрализација врз големината на јавниот сектор, економскиот раст, фискалната дисциплина на власта, ценовната стабилност и распределбата на доходот во земјите од Југоисточна Европа.

Резултатите од емпириските истражувања спроведени во докторската дисертација можат да послужат во дизајнирањето и имплементирањето на ефикасен систем на распределба на јавните функции и приходите помеѓу одделните нивоа на власт и во водењето на фискалната политика. Сепак, при толкувањето на добиените резултати треба да се има предвид недоволната достапност на податоци за определени значајни фискални и институционални варијабли. Имено, истражувањето базира исклучиво на фискалната децентрализација, мерена преку квантитативните индикатори (учеството на локалните приходи и расходи, во вкупните јавни приходи и расходи, како и учеството на фискалните трансфери во вкупните локални приходи), додека квалитативните индикатори, како што се фискалната автономија на локалните власти, структурата на фискалните трансфери, административните и политичките индикатори на децентрализацијата, не се земени предвид во економетриските модели, заради достапност на податоци. Исто така, сложените врски помеѓу варијаблите вклучени во истражувањето, вклучувајќи ја и нивната меѓузависност оневозможува да се добие целосно јасна претстава за причинско - последичните односи помеѓу фискалната децентрализација и истражуваните макроекономски варијабли.

Можните понатамошни истражувања се: проширување на анализата на поголем број земји од регионот (вклучувајќи ја и нашата земја), за кои меѓународните бази на статистички податоци за фискалната децентрализација на ММФ, ОЕЦД и Светската банка, засега воопшто не објавуваат податоци или објавуваат податоци за многу ограничени и кратки временски серии; понатаму, анализа и идентификување на одделните канали преку кои фискалната децентрализација влијае врз макроекономските варијабли; примена на други мерки на фискалната децентрализација кои би ги опфатиле и квалитативните страни на овој процес; и примена на динамички економетриски методи на истражување.

Со оглед на наведеното, Комисијата му предлага на Наставно-научниот совет на Економскиот факултет да ја прифати позитивната оценка и да закаже одбрана на докторската дисертација на кандидатката **м-р Сузана Макрешанска** со наслов **Фискалната децентрализација и макроекономските перформанси во земјите од Југоисточна Европа.**

КОМИСИЈА

1. Проф. д-р Михаил Петковски, претседател, с.р.
2. Проф. д-р Горан Петревски, ментор, с.р.
3. Проф. д-р Љубе Трпески, член, с.р.
4. Проф. д-р Таки Фити, член, с.р.
5. Проф. д-р Владимир Филиповски, член, с.р.

РЕЦЕНЗИЈА

**ЗА ОЦЕНА НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА „ВИРТУЕЛИЗАЦИЈА НА
БИЗНИСОТ – СОЦИЈАЛНА, ГЛОБАЛНА И ЛОКАЛНА ДИМЕНЗИЈА“ ОД М-Р
АЉМИРА ЦУРИ-МЕМЕТИ- ПРИЈАВЕНА НА ЕКОНОМСКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО
СКОПЈЕ**

Наставно-научниот совет на Економскиот факултет во Скопје, на седницата одржана на 17.12.2014 година, со Одлука бр. 0202-3502/2 (арх. на. 1.12.2014), формира Комисијата за оцена на докторската дисертација поднесена од кандидатката м-р Аљмира Цури-Мемети со наслов: Виртуелизација на бизнисот – социјална, глобална и локална димензија, во состав проф. д-р Таки Фити (претседател), проф. д-р Благоја Ѓорѓијовски (ментор), проф. д-р Димитар Бојациоски, член, проф. д-р Кирил Постолов (член) и проф. д-р Благородна Тодосиоска (член).

Комисијата во наведениот состав со внимание го прегледа и ја оцени докторската дисертација и на Наставно-научниот совет на Економскиот факултет му го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

1. анализа НА ТРУДОТ

Докторската дисертација на кандидатката м-р Аљмира Цури-Мемети со наслов Виртуелизација на бизнисот – социјална, глобална и локална димензија содржи 237 страници компјутерски обработен текст со 1 проред и големина на букви 12, со 65 фусноти, библиографски единици, меѓу нив научни трудови, статии, книги, емпириски истражувања и резултати од нив, во најголем дел од подрачјето на предметот на истражување, како и еден дел од областа на формирање на методолошката основа на истражувањата. Освен воведот и заклучните разгледувања, истражувањата - теоретски и емпириски се изведени во 5 меѓусебно поврзани глави. Емпириското истражување е поткрепено со графички прикази, табели и показатели. Деловите се систематизирани во точки и потточки со наслови и поднаслови, со што се обезбедува соодветно следење на материјата која е обработена во истражувањето.

Структурата на дисертацијата е следна:

ВОВЕД (актуелност на истражувањето, предмет, цел и задачи на истражувањето, план на презентирање на материјата, методолошка рамка на истражувањето)

I. Дефинирање на поимот и причините кои доведоа до појава на виртуелната економија

II. Одредување на границите на претпријатијата во виртуелната економија

III. Нови деловни субјекти на виртуелната економија

IV. Управување со економските односи меѓу деловните субјекти на виртуелната економија

V. Трансформација на класичните претпријатиј

Заклучок

Литература

Во воведниот дел изложени се предметот и целите на истражувањето, хипотезите, истражувачките прашања, теоретската рамка и методите на истражувањето. Кандидатката Аљмира Џури-Мемети, определувајќи го предметот и истражувачката рамка, најпрво објаснила зошто е актуелна темата за докторската дисертација. Моќностите на информатичката технологија имаат револуционерно влијание затоа што креираат информатички општества, кои можеме да ги наречеме и виртуелни општества, формулираат нови закони за функционирањето на модерните организации, отвораат нови работни места, нови правила за менаџерите и претприемачите во модерните организации како и нови методи и системи за поддршка на одлучувањето не само во организациите, туки во сите области на општествениот живот. Влијанијата на информационата технологија не се доволно истражени и тоа било додатен импулс и предизвик за кандидатката.

Предмет на истражување во овој труд претставува виртуелизацијата на бизнисот и алатките кои овозможува појава и развој на виртуелизацијата на деловните субјекти, како главно оружје на сè позаострената конкуренција на светскиот пазар. Порастот на количините на информациите и општото знаење ја создадоа можноста за појава на виртуелна економија.

Со истражувањето кандидатката си поставила да постигне повеќе цели: да се истражат најзначајните димензии на виртуелната економија, да се објаснат општествените, социјалните последици и последиците врз стопанските субјекти, да се назначат правците на идниот развој и да се изнесат неколку значајни препораки кои треба да ја подигнат свесноста и подготвеноста за новото време кое се одигрува пред нашите очи. Во согласност со целите, кандидатката ги набројала задачите кои треба да ги оствари за да го истражи предметот и да ги постигне поставените цели.

Во одредувањето на методолошката рамка кандидатката се определила за системскиот пристап збогатен со обединување на придобивките од неколку истражувачки методи: историски, метод на индукција, дедукција, методи за изведување на емпириско истражување и валидирање на добиените резултати.

Во првата глава на трудот, кандидатката се потрудила да постави теоретска рамка за дефинирање на виртуелната економија и ги анализирал причините кои доведоа до појава на виртуелната економија. Виртуелната економија е резултат на технолошките и информатичките достигнувања, и природната човечка желба за нешто ново, подобро, различно од претходното. „Виртуелно“ значи привидно, па така современите претпријатија, создавајќи виртуелни организации, виртуелни фабрики и виртуелни екипи, привидно создаваат нови структури комбинирајќи делови од постојните, со цел зголемување на економскиот учинок.

Очигледно е дека кандидатката во дискусијата акцентот го ставила на технолошкиот напредок како предуслов за појавата на виртуелната економија, а посебно внимание посветила на потребата од изградба на интерорганизациска иновативност и развој на експлицитно знаење за примена на иновациите развиени од други субјекти. Во освртот врз развојот на информатичката и комуникациската технологија посебно е подвлечено редефинирањето на поимот размена на ресурси, прашањето на географската дисперзија на бизнисот, како и зголемувањето на знаењата и вештините на сите вработени за да може организацијата да ги искористи предностите од новите информатички и технолошки решенија. Исто така, анализирани се и голем број други современи феномени како што се: агилна конкуренција, глобалната експанзија на бизнисот, геометрискиот пораст на вредноста на знаењето и на интелектуалниот капитал.

Централното место го зазема улогата и значењето на интелектуалниот капитал како нова парадигма за распоредот, значењето и употребата на ресурсите во современото организирање на компаниите. Бројни и значајни прашања поврзани со интелектуалниот капитал се анализирани и добро

образложени како што се: дефинирањето и опфатот на поимот интелектуален капитал, составните елементи, интеракциите меѓу елементите и менаџирањето со интелектуалниот капитал како нов предизвик пред соврмениот менаџмент. Дискусијата во ова поглавје кандидатката ја завршила со прашањето за виртуелизација на бизнисот и бројните дилеми кои денес во теоријата, па и во практиката се поставуваат во врска со глобализацијата, социјализацијата, производите и услугите базирани на знаење, револуционарното подигање на значењето на интернетот и употребата на информационата технологија за воспоставување на доверлива соработка и размена на знаење меѓу субјектите и меѓу луѓето во структурата на компаниите.

Во втората глава што носи наслов Одредување на границите на претпријатијата во виртуелната економијата, најпрво се идентификувани и опишани клучните способности на претпријатијата кои сериозно го сфатиле тенденцијата за виртуелизација на бизнисот (потребата од глобална диверзификација, примената на новите технологии, намалувањето на несигурноста, деловната соработка и кооперација). Потоа дискусијата продолжува за прашањето за организациските инпути и издвојување на делови од своите помалку значајни или споредни активности во самостојни организациски целини кои ќе даваат услуги и инпути за компанијата, односно т.н. снабдување од надвор (Outsourcing) како потреба за подигање на организациската ефикасност. Кандидатката снабдувањето од надвор го претставила како значаен услов за виртуелизацијата на организацијата. Откако го определила значењето на поимот, ги анализираа внатрешните и надворешните фактори кои го детерминираат ваквиот начин на организација на дел од организациските активности, набележала неколку цели чие исполнување го оправдува ваквиот начин на организација на организациските дејности (намалување на трошоците, проширена достапност до ресурсите, намалување на ризикот, користење на некои од предностите на новите технологии, користење на експертско знаење, зголемување на ефективност на информациската технологија, инфузија на капитал, рационално користење на ресурсите). Исто така анализирани се и фазите за воведување на принципот на снабдување од надвор и начинот на управување со т.н. надворешни организациски елементи. Сето тоа подразбира нов начин на организација на менаџерските процеси затоа што се поместуваат границите на организацијата во системска смисла на зборот.

Дискусијата во оваа глава кандидатотката ја продолжила со анализа на конкуренската предност на организациите во виртуелната економија. Направен е посебен осврт врз најзначајните елементи што ја дизајнираат конкурентската предност (супериорно знаење, адекватни ресурси, ефикасни контролни механизми). Потоа е елаборирано прашањето за управувањето со синџирот на вредности и рационализацијата на трошоците како конкурентска предност. Како начин за рационализација на трошоците, кандидатотката предлага избор меѓу две деловни стратегии: поцврст мониторинг на трошковните двигатели или целосна реконфигурација на синџирот на верности со примена на концептот на виртуелна организација. Второто поглавје кандидатот го завршил со анализа на предностите и слабостите на втората стратегија (која фокусот го става врз рационализацијата на фиксните и трансакционите трошоци, концептот Just-In-Time, инфраструктурно вмержување и изградба на мрежна организациона структура, механизмите за интеграција и стратешки сојузи).

Третата глава е посветена на анализа на деловни субјекти на виртуелната економија. Примената на информатичката и комуникациската технологија ја зголемува брзината на работењето и прави револуционарен пресврт во фокусирањето на производството. Производите мораат да содржат што е можно повеќе материјализирано знаење, а тоа поединечните компании самостојно не се во можност да го задоволат. Доаѓа до поврзување и вмержување на специјализираните компании во самите дејности, но и меѓу компатибилните индустрии. Така настануваат индустриски стратешки сојузи и индустриски кластери кои опстојуваат врз електронската координација на деловните активности. Со создавањето на такви мрежи на производно – деловните односи,

во кои со текот на времето се губат јасните линкови меѓу партнерите, доаѓа до виртуелизација на синцирот за создавање на вредности.

Виртуелните индустриски синцири ги надминуваат националните граници и временските зони. Активностите се алоцираат на локации и компании кои поседуваат најголема конкурентска предност во својата дејност без ограничување. На тоа треба да се додаде и зголемениот интензитет на склучување еднократни договорни и под договорни односи од сите видови. Едноставно доаѓаме до нова реалност - до потполна виртуелизација на производно – деловните односи. Со текот на времето, таквата деловна соработка прераснува во еден потполно нов организациски модел кој се нарекува виртуелна организација, а видливиот резултат се виртуелните компании.

Во продолжение следува дефинирањето на теоретската содржина на поимите виртуелна организација, виртуелна компанија и корпорација, како и разграничувањето на поимите виртуелна организација во однос на виртуелно претпријатие. При тоа, кандидатката прави разлика меѓу функционално и институционално гледиште. Од функционален аспект поимот виртуелна организација е теоретски организациски модел кој може да се однесува на секој организационен облик што ги поседува белезите за идентификација, а во институционален поглед, виртуелната организација е мрежа на легално независни компании. Во контекст на претходното, дискусијата продолжува со дефинирање и објаснување на поврзаните поими (виртуелна фабрика, виртуелно банкарство, виртуелен тим, виртуелна канцеларија, виртуелен кластер), а потоа и со анализа на белезите на виртуелната организација, предностите и слабостите, како и поделбата на виртуелните организации. Ова поглавје завршува со анализата на моделите за реорганизирање и проширување на постојните претпријатија.

Во четвртата глава, што носи наслов Управување со економските односи меѓу деловните субјекти на виртуелната економија, најпрво е истражена улогата на менаџментот во виртуелната економија во најширока смисла на зборот. Дискусијата продолжува со облиците на менаџментот во виртуелното претпријатие. Станува збор за продлабочена анализа на карактеристиките на проектниот менаџмент, мрежниот менаџмент и мрежниот брокер во современите услови на функционирање на организациите. Посебно е анализирана појавата на т.н. виртуелен претприемач, неговата улога и основните карактеристики.

Во продолжение на ова поглавје анализиран е процесот на управување со виртуелното претпријатие. Посебно треба да се подвлече напорот на кандидатката да оформи модел на управување со изведба од далечина.

На крајот, анализирана е организацијата на сметководството во виртуелното претпријатие. Тука станува збор за инструментите на менаџерската контрола, посебно современите алатки кои можат да се креираат и користат врз основа на современото водење на сметководството, кое може да произведува критична количина информации заради постојаното зголемување на знаењето потребно за менаџерските процеси. Во врска со ова е и креирањето на функционални и развојни стратегии базирани на постојана и динамичка контрола на трошоците, целно позиционирање на трошковната структура како и употреба на информациите добиени од сметководствениот сектор за одржување на доволна еластичност при прилагодувањето на турбулентните услови од една страна и концентрирање на внатрешната енергија во сложената организациона структура на виртуелната организација.

Петтата глава е посветена на анализата на трансформација на класичните претпријатија во виртуелни организации. Дискусијата започнува со изборот на моделите за промени и дизајнирање на новата (виртуелната) структурата на претпријатието. Притоа се анализираат два пристапи: универзалниот модел за креирање на виртуелно претпријатие и пристапот базиран на активностите.

Во продолжение анализирана е потребата и содржината на правната рамка за виртуелната организација. Посебно станува збор за правната рамка на индивидуално виртуелно претпријатие, виртуелна корпорација и виртуелни деловни сојузи.

Кандидатката смета дека договорите се темел за уредување на внатрешните односи во виртуелното претпријатие и затоа на ова прашање му е посветено големо внимание. Така, дискусијата продолжува со анализа на поединечните спогодбени модели за договорање, потоа долгорочните договори за регулирање на многубројни и разнородни трансакции, и регулирањето на надворешните договорни односи. Истражувањето во вој дел завршува со осврт врз имплементацијата на трговското право во виртуелната организација.

Во продолжение станува збор за улогата на довербата во виртуелната организација. Кандидатката сериозно анализираа голем број прашања кои се однесуваат на креирањето и одржувањето на довербата на долг рок. Откако го објаснила поимот доверба и облиците на доверба, посебно ја анализираа довербата во виртуелните организации. Станува збор за значењето на довербата, димензиите и компонентите на довербата, процесот на градење на виртуелна доверба и меѓузависност на процесот и облиците на доверба. Може да се види дека дискусијата во овој дел на петтото поглавје, фрла светлина на компоненти и функционални механизми кои претставуваат предизвик за современиот менаџмент кои до сега ниту се третираа со ваква сериозност, ниту им се придаваше посериозно значење во економскиот живот.

Бидејќи трансформацијата на класично во виртуелно претпријатие бара промени во сите пори, дизајнирањето на виртуелната организациска структура не може да го одбегне прашањето за баланс меѓу приватниот и организацискиот живот и на вработените и на менаџерите. Имајќи ги предвид радикалните барања за промени што се наложуваат на сите луѓе во организационата структура, кандидатката направила низа предлози за одбегнување на стресот, нервозата и стравот од промените. Нивната примена треба да овозможи релаксирање на напнатоста во организационата структура на виртуелната организација.

Во последниот дел на ова поглавје, кандидатката подготвила и реализирала емпириско истражување за да го провери степенот на виртуелизација на деловните субјекти во стопанството на Р. Македонија. Одбран е репрезентативен примерок и подготвен е прашалник со кој се анкетирани менаџерите во организациите од избраниот примерок. Потоа е направена статистичка анализа на одговорите и интерпретирани се добиените резултати. Врз основа на тоа изведени се заклучоци за степенот на виртуелизација на нашите претпријатија и тенденциите што се евидентираат за развојот во иднина.

Во заклучните согледувања изведени се неколку општи заклучоци од истражувањето и предложени препораки за идното однесување на организациите како би можеле полесно да ги акцептираат промените во начинот на функционирање, изградбата на организационата структура и вмержувањето во светските текови на економијата и на тој начин да вршат прилагодување на барањата кои се јавуваат како објективна принуда. Треба да се напомене дека кандидатката на крајот од секое поглавје се потрудила да направи кусо сублимирање на резултатите од истражувањето. На тој начин, заклучните разгледувања претставуваат специфична комбинација на тие сублимати со еден општ поглед врз вкупните резултатите до кои дошла во истражувањето.

Предмет на истражување

Предмет на истражување во овој труд претставува виртуелизацијата на бизнисот и алатките кои овозможува појава и развој на виртуелизацијата на деловните субјекти, како главно оружје на сè позаострената конкуренција на

светскиот пазар. Порастот на количините на информациите и општото знаење ја создадоа можноста за појава на виртуелна економија.

Со истражувањето кандидатката си поставила да постигне повеќе цели: да се истражат најзначајните димензии на виртуелната економија, да се објаснат општествените, социјалните последици и последиците врз стопанските субјекти, да се назначат правците на идниот развој и да се изнесат неколку значајни препораки кои треба да ја подигнат свесноста и подготвеноста за новото време кое се одигрува пред нашите очи. Во согласност со целите, кандидатката ги утврдила задачите кои треба да ги оствари за да го истражи предметот и да ги постигне поставените цели.

Податоци за состојбата на подрачјето во кое е работена дисертацијата

Глобализацијата како тренд и виртуелизацијата како нејзин најзначаен појавен феномен претставува област која во теоријата на организацијата и пошироко е едно од најпропулзивните и најатрактивни подрачја на истражување. Непостоењето на јасни организациски граници, фокусирањето на комплементарните клучни способности и темелни активности, со алокација на останатите задачи, се белези на современиот начин на работење во услови на глобализација на економијата. Знаењето и интелектуалниот капитал претставуваат критички ресурси на работењето, додека интензивната употреба на современите информатички и комуникациски технологии, нетрадиционалниот пристап на поседување на организациските ресурси, примената на нови организациски, процесни, дистрибутивни и други деловни решенија, претставуваат основни фактори кои ја дефинираат виртуелната економија.

Обемна е литературата која настојува да третира бројни аспекти во ова истражувачко подрачје. Но, факт е дека уште многу голема количина истражувачки напор ќе биде потрошен во иднина заради спознавање на тековите и тенденциите на социјалните и економските процеси. За македонски услови, ова подрачје постанува актуелно, а во иднина треба се очекува да постане интерес на голем број истражувачи. Интересот на кандидатката е поттикнат токму од напливот на теоретски и емпириски истражувања.

Ова истражување се обидува да ги соедини гледиштата на „новите економисти“, менаџерите и организациските стручњаци и нивните погледи за поимот, правилата и законите на виртуелната економија. Фокусот е ставен на факторите кои влијаат на трансформацијата, односно виртуелизацијата на класичните претпријатија, која им овозможува многу поголема флексибилност и конкурентност во современото глобално и турбулентно деловно опкружување. Примената на расположливите модели на креирање на виртуелно претпријатие треба на менаџерите во Македонија да им го олесни донесувањето на синтетичен суд за начинот на трансформација на својата класична организација, оптималниот степен на потребна виртуелизација, како и давањето можност за следење на промените во нивото на успешност во работењето.

Краток опис на применетите методи

Поаѓајќи од фактот дека оваа проблематика сè уште не е доволно истражувана во нашата земја, во докторскиот труд се применува општата методологија на истражување. Анализирани во доволен обем се современата литература и достапни емпириски истражувања во подрачјето на виртуелната економија и создавањето на виртуелни организации. Употребен е системски методолошки пристап кој обединува селектирани научно истражувачки методи: историскиот метод, методот на индукција, на дедукција, на селекција, на збирна анализа, анализа на содржината како и емпириски методи и лични практични искуства на авторката.

Историскиот метод е користен за собирање на податоците за виртуелната економија и функционирањето на деловните субјекти. Методот на индукција е применет за систематизирање на користената литература од различни извори. Посебно внимание е посветено на систематизација на податоци, информации, приоди и истражувања во областа на истражувачкото подрачје. Методот на дедукција е применет при извлекување на заклучоци, компарација на одредени теоретски истражувања и толкување на резултатите добиени од направените истражувања за поврзаноста меѓу виртуелизацијата и растот и развојот на организациите. Методот на селекција е применет при избор на информациите кои ќе бидат презентирани од веќе направени истражувања од областа на виртуелизацијата. Со примена на овој метод се добива критична маса на информации кои ќе овозможат да се донесат валидни и реални заклучоци за предностите на виртуелната организација. Методот на збирна анализа се користи за да се добие збирен заклучок на ниво на целокупното изложување на материјата од областа на виртуелизацијата и нејзиното влијание за модерно деловно функционирање. Анализа на содржината се употребува со примена на семантичка и тематска анализа. Анализата на анкета е користена при анализирање на резултатите добиени од спроведената анкета на избраниот репрезентативен примерок од претпријатија на територијата на Р. Македонија, кои во дел од своето функционирање веќе го имаат вградено виртуелниот концепт.

Исто така, аналитичко – дескриптивната и компаративната анализа се користи при споредување на резултатите од веќе направени истражувања. Статистичките методи се користат при обработката на податоците и формирањето на состојби и тенденции и трендови на истражуваните појави.

Краток опис на резултатите од емпириското истражување

Подготвениот прашалник за емпириското истражување прво е тестирана 14 лица од различни профили во големите претпријатија на територија на Македонија, од кои беа побарани одредени сугестии со цел да се изврши евентуално приспособување на прашалникот за да биде усогласен со терминологијата на луѓето од бизнис секторот. По извршените корекции прашалникот беше распределен до испитаниците низ целата територија на Р. Македонија во големите и средните претпријатија на територијата на Македонија

За потребите на ова истражување беа собрани 130 одговорени прашалници, кои претставуваат околу 76,8% од вкупно испратените прашалници до големите и средните претпријатија со различно време на постоење, тип на индустријата и сопственост на капиталот. Во однос на главните сектори во индустријата, најголемиот број на претпријатија припаѓаат на секторот на трговијата со 19% и услугите со 26%, и производството со 15% од вкупниот број на големи и средни претпријатија.

Понатаму, преку моделот на регресија оценети се просечните вредности на зависната променлива за сите вредности на независната променлива кога се наоѓаат во набљудуваната серија.

Независни варијабли на истражувањето

Најзначајните независни варијабли на истражувањето за т.н. добар виртуелен колега на територијата на Р. Македонија и влијанијата врз степенот на подобрување на тимот се: волјата за споделување информации, следена од проактивната ангажираност, соработката, организираноста, поседувањето добри социјални вештини, обезбедувањето на корисен фидбек и нудењето помош за другите колеги.

Зависни варијабли на истражувањето

Истражувањето, кое за основна цел ја има потврдата или евентуално негирањето на круцијалното прашање на овој докторски труд, поаѓа и од соодветна зависна варијабла на истражувањето. Појдовната зависна варијабла на ова истражување е мислењето на анкетираниот репрезентативен примерок за карактеристиките на добар виртуелен тим, односно карактеристиките на добар виртуелен колега од каде директно произлегува и успешноста на виртуелниот тим, а глобалните тим лидери треба да се добро советувани за развивање и остварување на планираните цели.

Со зголемување на просечното отстапување на линијата на регресија од емпириските податоци, се зголемува и необјаснетиот варијабилитет на зависната променлива, односно тоа е оној варијабилитет кој не е детерминиран со варијабилитетот на независната променлива, туку е резултат на влијанието на случајните или на други системски фактори кои не се опфатени во моделот.

Ова ни покажува дека оценката на просечната вредност на независните варијабли (споделување информации, проактивната ангажираност, соработката, организираноста, поседувањето добри социјални вештини, обезбедувањето корисни повратни информации и нудењето помош за другите колеги) е со висока корелацииска врска и позитивно квантитативно совпаѓање.

2. ОЦЕНА НА ТРУДОТ

Докторската дисертација на кандидатката м-р Аљмира Џури-Мемети со наслов Виртуелизација на бизнисот – социјална, глобална и локална димензија, претставува истражување во подрачјето на организациските науки и потесната област од теорија на организацијата. Изработката на темата на оваа докторска дисертација бара одговор на прашањето зошто виртуелизацијата на економскиот живот и на стопанските субјекти е законита појава на овој степен на развој и зошто таа многу брзо ќе постане цеслосна реалност во која ќе живееме. Во формулирањето на предметот на истражување и во поставувањето на целите и задачите земено е предвид влијанието на информационата и комуникациската технологија во создавањето на глобален виртуелниот свет кој појавува сопствени законитости, наметнува специфичен дизајн на организација на економијата во светски размери и ги детерминира правците на организациониот дизајн преку кој се вообличуваат економските субјекти.

Изработката на темата на оваа докторска дисертација ги обелоденува основните одредници на глобализацијата како општествена појава и реалност во која денес живееме. Исто така нуди и неколку нови сознанија и поглед кој поттикнува размислување за нови недоволно истражени димензии на денешната организација на општествениот и во него на економскиот живот. Да наведеме неколку од нив:

- Глобализацијата и непостоењето на јасни економски и организациски граници, фокусирањето на комплементарни клучни способности и темелни активности се основни обележја на современиот начин на работење. На тоа се надоврзуваат исчезнувањето на хиерархиските организациски обележја, рамноправноста на учесниците и географската дисперзија на деловните активности. Знаењето и интелектуалниот капитал претставуваат критични ресурси, додека интензивната употреба на современата информатичка и комуникациска технологија, нетрадиционалниот пристап на поседување организациски ресурси, како и примената на новите организациски, процесни, дистрибутивни и други деловни решенија претставуваат основни фактори кои ја дефинираат виртуелната економија.

- Економските промени кои со себе ги носи оваа нова економија предизвикаа во компаниите структурални промени во начинот на организација,

креирање, како и во дистрибуцијата на добра и услуги. Со појавата на виртуелната економија доаѓа до нужна реконцептуализација на тоа што го подразбираме под производство, како и кој, како, каде и кога треба да преземе различни деловни активности. Денес, за успешно деловно функционирање, важно е да се поседува пристап на светскиот пазар на информации, да се разменуваат сознанија и податоци на сите полиња, како и приспособување на светските стандарди кои го диктираат воведувањето на модерните достигнувања на информатичката и комуникациската технологија која овозможува виртуелно работење.

- Виртуелната економија, полека но сигурно, ја менува и теоретската парадигма на организацијата. Денешната нова, виртуелна економија се темели на нов вид компании, зависни од наматеријалниот имот како што се, пред сè, информацијата и знаењето. Во денешната глобална и информациски интензивна виртуелна економија, знаењето стана повредно отколку кога било во историјата. Знаењето е тоа што создава вредност, но исто така и ново знаење.

- Модерните менаџери на виртуелната економија настојуваат да изнајдат нови насоки за одржување на конкурентноста, зголемување на вредноста на акциите, како и стекнување и брзо интегрирање на новите компании. Притоа, тие сè повеќе и повеќе прибегнуваат кон *надворешно снабдување*, кое стана општоприфатено стратешко оружје на модерните компании. Преселбата на една, неколку или сите деловни активности на компанијата во, за неа, поповолна локација денес претставува веќе добро позната и често применлива практика. Во последно, време компаниите сè почесто потполно го напуштаат самостојното вршење на одделни деловни активности, предавајќи ги на специјализирани компании. Современата информатичка и комуникациска технологија овозможува 24-часовна комуникација меѓу договорните партнери, додека специјализираните компании овозможуваат намалување на цените, скратување на времето, како и пораст на квалитетот на производите и услугите.

- Натамошниот развој на виртуелната економија иницира изнаоѓање решенија за цел низ прашања и потенцијални проблеми кои се појавуваат и на макроекономско ниво. Како прво, виртуелната економија импонира бришење на националните граници и со нив врзаните ограничувања во работата. Тоа доведува до натамошна интернационализација, укинување на каков било облик на протекционизам и пораст на значењето на сеопштиот феномен на глобализација. Виртуелната економија значително ги менува правилата за однесување на националните влади и нивните економски политики. Националните влади престануваат да функционираат како суверени регулаторни ентитети, и сè повеќе стануваат партнери кои пружат поддршка на виртуелниот бизнис, спроведувајќи соодветна трговска политика за поддршка. На тој начин овозможуваат влез на своите национални економии во виртуелната економија. Задача на владите е на сите нивоа (од локално, преку регионални до меѓународно) да овозможи непречено пазарно натпреварување што носи натамошен развој на успешните компании, индустрии и дејности, а со самото тоа и пораст на квалитетот на задоволување на потрошувачките потреби.

- Виртуелната економија налага и промена на бизнис-регулативата. Наместо „цврсти“ закони и регулативи, во производно – деловните односи заговара „меки“ стандарди и процедури. Виртуелната економија доведува и до промена во структурата на пазарот на работа. Секако, влијание врз ова имаат и компаниите кои, настојувајќи да произведат поквалитетни производи со пониско трошоци, но со висока додадена вредност, сè повеќе бараат работници со високо ниво на експлицитно и имплицитно знаење. Поради тоа, достапноста на специјално обучените работници претставува еден од клучните фактори при изборот на локацијата за градење на нови објекти и погони. Тоа доведува до редистрибуција во понудата и побарувачката на работна сила. Сфаќајќи дека веќе ништо не е трајно сигурно, а посебно нивното работно место, вработените сè повеќе се одлучуваат на дополнително образование, вклучувајќи се во

процесот на доживотно учење. Задача на секоја влада секако е да го поттикне образованието и да го зголеми бројот на (високо) образовани лица.

- Виртуелната економија во иднина ќе ја обележи силен натамошен раст на брзината на работењето и конкуренцијата на сè поголем број агилни конкуренти. Стратегијата на пазарно развивање на кооперативните врски со економските партнери и развојот на виртуелните организации стануваат модел за решавање на бројни тешкотии и проблеми, како и вообичаена пракса во современите компании, индустрии и национални економии. Со деловниот свет во иднина ќе доминираат светските кооперативни и заемно испреплетени виртуелни организации од различен вид и облик.

- Бидејќи целото подрачје на виртуелната економија сè уште е во развој, со појавата на оваа нова економија се појавуваат и нови деловни сценарија кои претпоставуваат натамошни концептуални и технолошки иновации. Комплементарно се појавува потребата за уште поголема интеракција меѓу технолошкиот развој, социјални и организациски проблеми од правен аспект. Социјалните и организациски фактори на оваа нова парадигма бараат внимателна анализа која нема само да гарантира правилна имплементација на овој концепт, туку и управување со неговиот развој во иднина.

- Во настојувањата да се одржи чекор со високите стандарди кои ги диктира глобалната економија за одржување или постигнување статус на индустриски лидер, потребно е да се промени начинот на деловно размислување на сите нивоа. Исто како што е потребно да се промени начинот на интеракција со надворешното опкружување, неопходен е и пресврт во внатрешната свест, со цел заедничкиот интерес да ги надмине сопствените интереси на одделни претприемачи. Врвните деловни резултати и новите решенија ќе бидат можни само во соработка меѓу различни компании, претприемачи, технолози, научници, организациски и други експерти.

Имајќи ги предвид напред наведените сознанија, докторската дисертација на кандидатката м-р Аљмира Цури-Мемети, со наслов Виртуелизација на бизнисот – социјална, глобална и локална димензија, според мислењето на Комисијата за оцена, ги исполнува основните услови и стандарди за подготовка на докторски труд.

3. Исполнетост на законските услови за одбрана на трудот

Кандидатката пред одбраната на докторскиот труд ги објавила (како прв автор, во меѓународни научни списанија или еден труд во списание со импакт-фактор), следниве рецензирани истражувачки трудови:

1. „Application of the Speech in Business” објавено во списанието „Визиони“ бр. 16 – Скопје, ISSN 1409-8962, 2011 година,

2. “Public relations as promotional activity“ објавено во списанието „Илирија“ – Приштина, Р. Косово, 5/2011, 2011 година, импакт фактор,

3. „Процес на менаџирање кај виртуелните компании“ учество на меѓународната научна конференција „Дискусии“, истовремено објавено во меѓународното научно списание „Дискусии“, 2014 година,

4. „Менаџирање на простор, време и култура во виртуелниот бизнис“ – трета меѓународна научна конференција на БАС Институт за менаџмент, Битола, 24-25 октомври 2014 година,

5. „Growth of role of knowledge and intellectual kapital in virtual organizations for sustainable economic development“ – втора меѓународна научна конференција, SISCEF 2014, Економски факултет, Државен универзитет во Тетово, 5 декември 2014 година.

4. Заклучок и предлог

Главни научни придонеси на кандидатот се:

Основниот научен придонес на истражувањето се однесува на сублимирање на поголем број систематизирани сознанија за актуелните тенденции во теоријата на организацијата која се наоѓа пред прифаќање на нова парадигма за функционалните и структурните предизвици на современите организации. Промената на теоретските основи има повратно влијание на конкретното дизајнирање на организациите без разлика од која големина се и во која индустрија дејствуваат.

Дисертацијата содржи големо количество на информации за конкретната состојба во истражуваната област во Р. Македонија. Сознанијата добиени од конкретното истражување го покажуваат нивото на виртуелизација на нашите организации, ставовите на менаџментот за актуелните тенденции за развој на бизнисот и за структурирањето на нашите организации. Претпријатијата стануваат свесни за нивната зависност од нематеријалниот имот-информациите и знаењето. Во денешната глобална и информациски-интензивна виртуелна економија, знаењето создава вредност, но исто така и ново знаење. Интернетот за миг овозможува ширење на знаењето низ светот. Што повеќе луѓе се вклучени во таа поделба на знаењето, знаењето има и поголема вредност, бидејќи се зголемува, се проширува и се продлабочува.

Подрачјата на примена и ограничувањата се:

Во дисертацијата се опфатени множество прашања и одговори кои му помагаат на менаџментот во современото претпријатие подобро да го разбере организацискиот живот и поефикасно да се соочи со барањата за промени кои доаѓаат од окружувањето. Сознанијата до кои кандидатката дошла во рамките на овој труд можат многу да помогнат во зголемувањето на организациската еластичност, без која нема ни опстанок ни развој.

Модерните менаџери мораат постојано да наоѓаат нови начини за опстанок низ развој. Виртуелната економија налага бришење на националните граници и со нив поврзаните ограничувања во делувањето. Тоа доведува до натамошна интернационализација, укинување на кој било облик на протекционизам и пораст на значењето на сеопштиот феномен на глобализацијата. Виртуелната економија доведува и до промена во структурата на пазарот на работа. Поради тоа, достапноста на специјално обучените работници претставува еден од клучните фактори при изборот на локацијата за градење на нови објекти и погони. Тоа доведува до редистрибуција во понудата и побарувачката на работна сила. Сфаќајќи дека веќе ништо не е трајно и сигурно, а посебно нивното работно место, вработените сè повеќе се одлучуваат на дополнително образование, вклучувајќи се во процесот на доживотно учење.

Виртуелната економија значајно ќе ги менува правилата на однесување на националните влади и нивните економски политики. Владите ќе престанат да функционираат како суверени регулаторни ентитети, и сè повеќе се претвораат во партнери кои му даваат поддршка на виртуелното работење. На тој начин им овозможуваат влез на своите национални економии во виртуелната економија.

Виртуелната економија во иднина ќе ја обележи силен натамошен раст. Стратегијата на пазарното развивање на кооперативните врски со економските партнери и развојот на виртуелните организации стануваат модел за решавање на бројни тешкотии и проблеми, како и вообичаена практика во современите компании, индустрии и национални економии. Со деловниот свет во иднина ќе доминираат светските кооперативни и заемно испреплетени виртуелни организации од различен вид и облик.

Можните понатамошни истражувања се:

Бидејќи виртуелната економија е во развој, се појавуваат и нови деловни сценарија кои претпоставуваат понатамошни концептуални и технолошки иновации. Во таа смисла, развојот на виртуелната економија во Р. Македонија, пред сè во компаниите кои создале предуслови за виртуелизација на работењето, отвора широко поле за нови истражувања. Акцентот ќе биде ставен на компаниите од телекомуникацискиот и банкарскиот сектор, кај кои е најизразено дејствувањето во различни градови и држави, и во кои најмногу се рефлектираат социјалната, локалната и глобалната димензија на дејствување и развивање.

Социјалните и организациските фактори на оваа нова парадигма бараат внимателна анализа која нема само да гарантира правилна имплементација на овој концепт, туку и управување со неговиот развој во иднина. Во настојувањата да се одржи чекор со високите стандарди кои ги диктира глобалната економија за одржување или постигнување статус на индустриски лидер, потребно е да се смени начинот на деловно размислување на сите нивоа, што ќе се рефлектира и врз натамошни истражувања во оваа проблематика, со цел изнаоѓање и нудење на конкретни решенија за надминување на пречките во овој правец. Исто како што е потребно да се смени начинот на интеракција со надворешното опкружување, неопходен е и пресврт во организациската свест. Врвните деловни резултати и новите решенија ќе бидат можни само во соработка меѓу различни компании, претприемачи, технолози, научници, организациски и други експерти.

Врз основа на изнесеното погоре може да се заклучи дека дисертацијата се одликува со одредено ниво на оригиналност во поглед на структурата, опфатот и длабината на истражувањата. Кандидатката анализираше обемна литература за да ги провери ставовите за скоро сите важни прашања кои се однесуваат на виртуелизацијата на бизнисот. Покажала доволно познавање на научната методологија и истражувачките постапки, а со нивна примена формирала основа врз која го спровела истражувањето.

Оригиналноста на докторската дисертација беше проверена од менторот преку софтверскиот пакет на проверка на плагијати на Министерството за образование и наука, при што е констатиран степен на совпаѓање 3,81% во 1019 документи.

Со оглед на наведеното, Комисијата му предлага на Наставно-научниот совет на Економскиот факултет да ја прифати позитивната оценка и да закаже одбрана на докторската дисертација на кандидатката м-р Аљмира Цури-Мемети со наслов Виртуелизација на бизнисот – социјална, глобална и локална димензија.

КОМИСИЈА

1. Проф. д-р Таки Фити, претседател с.р.
2. Проф. д-р Благоја Ѓорѓијовски, ментор с.р.
3. Проф. д-р Димитар Бојациоски, член с.р.
4. Проф. д-р Кирил Постолов, член с.р.
5. Проф. д-р Благородна Тодосиоска, член с.р.

РЕЦЕНЗИЈА

ЗА ОЦЕНА НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА „ВЛИЈАНИЕ НА КОНСТРУКТИВНИТЕ ПАРАМЕТРИ ВРЗ ОПАСНОСТА ОД РАЗДВОЈУВАЊЕ НА БАРИКАДНИТЕ ЗА ЗАШТИТА ОД ИЗЛЕТУВАЊЕ НА ПАТИШТАТА“ ОД М-Р НИКОЛА АВРАМОВ, ДИПЛ.МАШ.ИНЖ., ПРИЈАВЕНА НА МАШИНСКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ

Наставно-научниот совет на Машинскиот факултет во Скопје, на седницата одржана на 22.1.2015 година, со Одлука број 02-158/2 формираше Комисија за оцена на докторската дисертација на кандидатот м-р Никола Аврамов со наслов „Влијание на конструктивните параметри врз опасноста од раздвојување на барикадите за заштита од излетување на патиштата“, во состав: проф. д-р Петар Симоновски (ментор), проф. д-р Татјана Кандиќан (член), проф. д-р Милан Косевски (член), проф. д-р Димитри Козинаков (член) и д-р Тихомир Николовски, редовен професор во пензија (член).

Комисијата во наведениот состав, со внимание ја прегледа и ја оцени докторската дисертација и на Наставно-научниот совет на Машинскиот факултет му го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

АНАЛИЗА НА ТРУДОТ

Докторската дисертација на кандидатот м-р Никола Аврамов, со наслов „Влијание на конструктивните параметри врз опасноста од раздвојување на барикадите за заштита од излетување на патиштата“, содржи 185 страници компјутерски обработен текст во фонт Тајмс њу роман, со 1,5 проред и големина на букви 12, со 9 фусноти, 48 библиографски единици, меѓу нив научни трудови, статии, книги, национални прописи, меѓународни акти и интернет-ресурси.

Трудот е структуриран во 9 глави, вовед и заклучни согледувања. Деловите се систематизирани во точки и потточки со наслови и поднаслови, со што се обезбедува соодветно следење на материјата која е обработена во истражувањето.

Во **воведот** на трудот, изложени се предметот и целите на истражувањето, хипотезата, истражувачките прашања, теоретската рамка и методите на истражувањето. Примарна цел е согледување на критичните фактори кои со прогресијата на удар на возило во одбојник би довеле до одвојување на разделната врска. Се напоменува дека под параметри кои влијаат на разделувањето на врска директно влијание има самата врска, сите посредни елементи како и деловите од одбојниците во контакт со неа. Следна цел е спроведување на лабораториско експериментално испитување на систем од два одбојника поврзани со навојни врски. Со успешно спроведување на експериментот се преминува кон валидизирање на нумерички модел со идентичен режим. Потоа развивање на модел потребен за динамичка анализа, кој би претставувал соодветна замена за познатите тестови на удар, односно динамички структурни анализи на удар возило-странична заштита со цел подобро разбирање на влијанието врз одвојувањето на конструктивните параметри на поврзувањата на сегментите од заштитата. Идентификување на влијателните параметри и развој на постапки кои ќе придонесат за намалување, односно спречување на последиците од несреќата.

Првата глава од докторската дисертација е насловена „Преглед на разделните врски“. Во неа е анализирана основната поделба на врските помеѓу машинските делови на разделни и неразделни. Во групата на неразделни врски спаѓаат: заварени и споени со заковки. Врските кои се одвојуваат без примена на сила, односно без нивно или разурнување

на некој од составните делови се наречени разделни. Разделните врски се поделени на: навојни врски, врски со чивии и клинови. Разгледувани се и начини на деформација на ладно обликувани лимови поврзани со навојна врска. Користењето на ладно обликувани метали наоѓа широка примена како материјал за изработка на одбојниците за заштита од излетување на патиштата. Од резултатите на постојните истражувања се доаѓа до типичните видови на деформација на ладно обликувани метали поврзани со навојни врски преку отвори во форма на жлебови, и тоа: тип I-разделување како резултат на смолкнување, тип II-разделување како резултат на носење на материјалот пред навојниот пар, тип III-разделување како резултат на кинење на местото на поврзување, тип IV-разделување како резултат на сечење на навојниот пар.

Во **втората глава** насловена „Одбојници за заштита на возилата од излетување“ се прикажани неколку видови на заштита на патот, кои се разликуваат по крутоста како и по цената на поставувањето. Некои од нив се: странична заштита со јаже, со метални потпорни столбови и ограда со брановиден профил (В-облик), бетонски заштити и сл. Страничната заштита со В-облик е најчесто користена опрема за безбедност на патиштата. За заштитата да се однесува како што е предвидено, одлучувачка е нејзината компатибилност согласно со одредбите. Европскиот стандард EN1317 ги дефинира барањата за однесувањето на заштитните бариери и додатоците за заштита на патот при удар на возило, го дефинира однесувањето за различни големини на задржување, карактеристиките на тестовите на удар и методите на испитување. Со овој стандард се одредени критериумите за испитување на одбојници при удар на возило кои мораат да бидат задоволени за да се одобри тој тип на одбојник. Деловите од заштитата не смеат да продраат во просторот за патници од возилото и не смеат да бидат прекинати. Конструирани е да ја апсорбира енергијата со деформација на оградата и потпорните столбови, кои го запираат и пренасочуваат возилото додека надолжните сегменти остануваат континуирани и во контакт со него.

Третата глава е насловена како „Прелиминарни истражувања“. Во периодот на истражување со текот на докторската работа беа отворени доста прашања околу начинот на испитување, влијанието на нивното поврзување, влијанието на конструктивните параметри на разделните врски и сл. Како резултат на тоа следеа и прелиминарните истражувања за некои од овие области. Се напоменува и тоа дека овие истражување се спроведоа во периодот на разработка на докторската дисертација, односно пред насочување кон конкретните цели на истражување. Поради тоа, дел од спроведените анализи се наведени како инженерски заклучоци и препораки за идни подлабоки научни студии. Во период од работа на докторската дисертација кога уште не се познати влијателните параметри на раздвојување на врската помеѓу сегментите од одбојникот се поставува и прашањето на учеството на конструктивните параметри на навојната врска, тука се разгледуваат крутоста и преднапрегањето на навојниот пар како и динамичкото триење директно зависно од рапавоста на површината на сегментите во контакт. Се оценува нивното влијание на модел кој се уште не е верифициран, меѓутоа претставува начин на моделирање на тестовите кои следат. Анализата на удар на возило во заштитна ограда според стандардот EN1317:1998 и анализа на влијанието на намалениот број на навојни врски на заштитната ограда со помош на виртуелни методи се спроведени со цел да се истакнат поволностите од ваков тип на испитување со помош на алатките кои се на располагање особено во услови во кои се истражува.

Четвртата глава е насловена како „Лабораториско-експериментално испитување на однесување на одбојник со навојна врска под оптоварување“. Лабораторискиот експеримент претставува квазистатичко оптоварување соопштено од страна на хидрауличен цилиндар на местото на поврзување на два одбојника. Квазистатичкиот тест може да се подели на низа засебни статички тестови помеѓу кои постои промена на состојба, меѓутоа таа

не е битен фактор за целиот систем. Ваков тип на тестови се одвиваат значително бавно и се разгледуваат одредени излезни параметри. Целата на ваков тип на експеримент е преку контролирано управување на движењето да се добие сознание за начинот на деформација на одбојниците, особено во пределот околу навојните врски. Согласно со стандардот EN1317 и пропишаната тест-матрица, како најтежок критериум за одобрување се зема тестот на удар на возило во одбојник под агол од 20 степени. За да се добие посакуваниот агол на удар, можни се две решенија, и тоа: поставување на конструкцијата на одредениот агол или поставување на сегментите од одбојникот на тој агол. Одлучено е како испитна инсталација да се користи истата конструкција наклонета до посакуваниот агол, а одбојникот да биде хоризонтално поставен. Првичната идејата за реален тест на удар е заменета со експеримент изведен во лабораториски услови и верификација на соодветен виртуелен модел.

Во **петтата глава** насловена како „Виртуелни модели“ анализирани се виртуелен квази-статички модел на експериментот спроведен во лабораториски услови и виртуелен динамички модел на удар возило-одбојник за заштита. Според хронологијата на експерименталното испитување развиен е најпрво КАД-модел, а потоа и нумерички модел добиен со методот на конечни елементи на испитната инсталација кој понатаму би се верифицирал со експериментот спроведен во лабораториски услови. Останатите елементи вклучени во виртуелната симулација како предмет на удар, односно сегментите од одбојникот со навојните парови се истите користени понатаму во динамичкиот модел. Овој квазистатички тест се користи најпрво за осознавање на начините на деформација до разделување на сегментите а потоа како експериментална верификација на моделот добиен со метод на конечни елементи. Претставена е споредбено промената на напонот на местото на мерните ленти на реалниот експеримент и нумеричката симулација. Од нив особено е важно тоа што мерните ленти залепени на одбојниците за експериментот и соодветните елементи добиени со омрежувањето при методот на конечни елементи следат слична тенденција на промена на напонот. Според тоа, во насока на истите текови на промена на напонот, а со тоа и истите начини на деформација, како и приближно истите големини на напоните, може да се заклучи дека нумеричкиот модел претставува достојна замена за реалниот експеримент и да се премине кон анализи со помош на виртуелните модели.

Шестата глава е насловена како „Анализа на резултатите од спроведените експериментални и виртуелни истражувања и утврдување на влијанието на одделни конструктивни параметри врз раздвојливите врски“. По завршувањето на сите фази од докторската дисертација се одредува влијанието на конструктивните параметри кои придонесуваат за разделувањето на сегментите на одбојникот за заштита. Комплексноста на одредување на ова влијание произлегува од многуте фактори кои може да се земат предвид. Корисен резултат претставува и определувањето по виртуелен пат на однесувањето на одбојникот за соодветното ниво на заштита според критериумите пропишани во стандардот. Во реалноста ударот може да биде различен од испитуваниот според брзината, аголот на удар, типот на возило и сл. согласно со пропишаната тест матрица во стандардот, меѓутоа соодветно применување на стандардот значи и максимална безбедност за сите возни ситуации.

Во заклучните согледувања, развиениот виртуелен модел и спроведената симулација претставуваат основна алатка за проверка на ефикасноста на одбојниците. Тоа покажува дека прикладно моделиран и верифициран модел може да биде соодветна замена на вистинските тестови. Моделите е потребно да бидат приспособени кон тие тестови и во таа насока применетите се препорачуваат за понатамошни истражувања. Заклучоците од оваа докторска дисертација се во изнаоѓање на зависноста и влијанието на конструктивните параметри на разделните врски на одбојниците за заштита од излетување на патиштата врз последиците од удар на возило-странична заштита преку доволен број на динамички структурни анализи со помош на виртуелни методи. Со одредување на оваа зависност ќе се

изнајде простор за можни подобрувања. Подобрувањата се движат кон задржување на континуитетот на заштитата со зголемување на прифатената енергија од страна на компонентите од кои е составена. Како директен носител на безбедноста од раздвојување е врската помеѓу сегментите. Со дејствување на некој од факторите кои влијаат врз прифаќањето на дел од соопштената енергија врз одбојниците преостанатиот дел кој останува да го прифати врската е помал. Резултатите е потребно да соодветствуваат согласно со пропишаните стандарди. Со анализа на добиените резултати се согледува тоа дали заштитата за одреден збир на влијателни фактори ги задоволува овие стандарди.

Предмет на истражување

Зголемувањето на безбедноста на сообраќајот и развојот на побезбедни патишта вклучува и поставување на системи за заштита од излетување на возилата на одделни делови од патиштата како дел од патната инфраструктура. Предметот на истражување е задржување на континуитетот на одбојниците и анализа со примена на виртуелни методи.

Податоци за состојбата на подрачјето во кое е работена дисертацијата

Разделни врски поставени во отвори во форма на жлебове не се целосно истражени и се една од целите на оваа докторска дисертација. Користени се постојни сознанија за тестирање на одбојници за заштита од излетување на патиштата преку тестови на удар.

Краток опис на применетите методи

Во дисертацијата е спроведено лабораториско-експериментално испитување на систем од два одбојника поврзани со разделна врски. Со успешно спроведување на експериментот се преминува кон валидизирање на нумерички модел со идентичен режим. Виртуелното испитување, како алтернативен начин на испитување, би претставувал и замена за реалниот тест на удар и докажување на сообразност согласно со одредени стандарди.

Краток опис на резултатите од истражувањето

Резултатите од истражувањето се состојат во изнаоѓање на инженерски решенија чија примена ќе има влијание врз прифаќање на соопштената енергија, односно непрекинатост на заштитата, а со тоа и намалување на опасноста од нејзиното раздвојување. Како, на пример, зголемено триење помеѓу сегментите, контролирано преднапрегања, поставување на посредни елементи помеѓу елементите во контакт, насочени деформации со конструктивно ослабување на одредени делови и сл.

ОЦЕНА НА ТРУДОТ

Докторската дисертација на кандидатот м-р Никола Аврамов, дипл.маш.инж., со наслов „Влијание на конструктивните параметри врз опасноста од раздвојување на браниците за заштита од излетување на патиштата“, претставува истражување во областа на машинските елементи и техничките системи. Изработката на темата на оваа докторска дисертација со идентификување на влијателните параметри и виртуелното испитување како алтернативен начин на испитување ги претставуваат и целта и очекуваниот научен придонес.

Докторската дисертација на кандидатот м-р Никола Аврамов, со наслов „Влијание на конструктивните параметри врз опасноста од раздвојување на браниците за заштита од излетување на патиштата“, според мислењето на Комисијата за оцена, ги исполнува основните услови и стандарди за подготовка на докторски труд.

ИСПОЛНЕТОСТ НА ЗАКОНСКИТЕ УСЛОВИ ЗА ОДБРАНА НА ТРУДОТ

Кандидатот пред одбраната на докторскиот труд ги објавил следниве рецензирани истражувачки трудови:

- [1]. **N.Avramov**, P.Simonovski: „FE model of a missing bolted joints influence on a guardrail restrain system“, International Journal for Vehicle Mechanics, Engines and Transportation Systems, ISSN1450-5304, volume 40, number 1, 2014, Kragujevac, Serbia.
- [2]. **N.Avramov**, P.Simonovski: „Finite element analysis of an accident severity according to the European standard EN1317“, Mechanical Scientific Engineering Journal, ISSN1857-5293, volume 31, number 1-2, 2013, Skopje, Macedonia.
- [3]. **N.Avramov**: „Bolted joint stiffness and preload influence on the absorbed energy under impact loading“, Proceeding of the 5th International Mechanical Engineering Forum 2013, ISSN978-80-213-2291-2 , 2012, Prague, Czech Republic.
- [4]. **N.Avramov**, P.Simonovski: „Kinetic friction trough surface micro analysis“, International Journal of Metallurgical and Materials Science and Engineering, ISSN2278-2516, volume 3, issue 1, 2013, India-IF (JCC) - 2.6735.

ЗАКЛУЧОК И ПРЕДЛОГ

Главни научни придонеси на кандидатот се: идентификување на влијателните параметри и развој на постапки кои ќе придонесат за намалување, односно спречување на последиците при удар на возило во одбојник.

Подрачјето на примена и ограничувањата се: развивање на виртуелен модел и спроведување на симулација кои би претставувале основна алатка за проверка на ефикасноста на одбојниците.

Можните понатамошни истражувања се: виртуелното испитување како алтернативен начин на испитување кој би претставувал и замена за реалниот тест на удар и докажување на сообразност во согласност со одредени стандарди.

Со оглед на наведеното, Комисијата му предлага на Наставно-научниот совет на Машинскиот факултет да ја прифати позитивната оценка и да закаже одбрана на докторската дисертација на кандидатот **м-р Никола Аврамов, дипл.маш.инж.**, со наслов „Влијание на конструктивните параметри врз опасноста од раздвојување на браниците за заштита од излетување на патиштата“.

КОМИСИЈА

6. Проф. д-р Петар Симоновски, ментор, Машински факултет - Скопје	с.р.
7. Проф. д-р Татјана Кандикјан, член, Машински факултет - Скопје	с.р.
8. Проф. д-р Милан Косевски, член, Машински факултет - Скопје	с.р.
9. Проф. д-р Димитри Козинаков, член, Машински факултет - Скопје	с.р.
10. Проф. д-р Тихомир Николовски, член, редовен професор во пензија, Градежен факултет - Скопје	с.р.

РЕФЕРАТ

**ЗА ИЗБОР НА НАСТАВНИК ВО СИТЕ НАСТАВНО-НАУЧНИ ЗВАЊА ВО
НАСТАВНО-НАУЧНАТА ОБЛАСТ (ДИСЦИПЛИНА) ТЕОРЕТСКИ ПОЛТИЧКИ
НАУКИ НА ПОЛТИЧКИ СТУДИИ
НА ПРАВНИОТ ФАКУЛТЕТ “ЈУСТИНИЈАН ПРВИ” ВО СКОПЈЕ**

Врз основа на конкурсот на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, Правен факултет „Јустинијан Први“, објавен во весниците “Дневник” и “Коха” од 31.12.2015 година, за избор на наставник во сите наставно-научни звања во наставно-научната област теоретски политички науки, како и врз основа на Одлуката на Наставно-научниот совет, бр. 02-93/64, донесена на 30.1.2015 година, формирана е Рецензентска комисија во состав: д-р Љубомир Данаилов Фрчкоски, редовен професор на Правниот факултет „Јустинијан Први“, д-р Зоран Илиевски, вонреден професор на Правниот факултет „Јустинијан Први“ и д-р Каролина Ристова Астеруд, доцент на Правниот факултет „Јустинијан Први“.

Како членови на Рецензентската комисија, по прегледувањето на доставената документација го поднесуваме следниов

ИЗВЕШТАЈ

На објавениот конкурс за избор на наставник во сите наставно-научни звања во научната област теоретски политички науки, во предвидениот рок се пријави само еден кандидат, асистент на Правниот факултет „Јустинијан Први“ (политички студии), д-р Ана Чупеска. Кандидатката во прилог на својата пријава ги достави сите потребни документи, претходно наведени во конкурсот: кратка биографија (CV); листа на научни и стручни трудови; примероци од трудовите; копија од одлука за стекнат научен степен доктор на политички науки.

1. БИОГРАФСКИ ПОДАТОЦИ И ОБРАЗОВАНИЕ

Кандидатката ас. д-р Ана Чупеска е родена на 19.3.1981, во Скопје. Средно образование завршила во Загреб, Република Хрватска, при Горњоградската Гимназија бр.6, (Gornjogradska Gimnazija br.6). Со високо образование се стекнала на студиите за политички науки при Правниот факултет „Јустинијан Први“, при УКИМ во Скопје, т.е. во 2005 година, а дипломирала со просечен успех 9,4.

Кандидатот активно се служи со англискиот и хрватскиот јазик, а има пасивни познавања од германскиот и албанскиот јазик.

Во учебната 2005/06 година, Чупеска, се запишала на постдипломски студии на Институтот за меѓународна политика и меѓународно право, при Правниот факултет

„Јустинијан Први”, УКИМ, Скопје, РМ. Студиите ги завршила на 6.12.2011 година, со просечен успех 9,71.

На 26.9.2011 година, кандидатката, го одбранила магистерскиот труд на тема: “Културните идентитети во политиката-процесот на поставување барања”, со што се стекнала со научен степен магистер на науки по меѓународна политика (Master of Science in IR).

Со Одлука број 02-191/6, од 10.2.2012, донесена на Наставно-научниот совет на Правниот факултет „Јустинијан Први”, во Скопје, а во врска со пријавената докторска дисертација на кандидатката, усвоен е Извештај за оцена на подобност на кандидатката и на темата за докторската дисертација, што била пријавена на Институтот за политички науки при Правниот факултет „Јустинијан Први”, во Скопје. Дисертацијата на тема: “Од различни правни режими за заштита на поделни културни права до диференцијално граѓанство”, кандидатката успешно ја одбранила на 27.11.2014 година, пред Комисија во состав: д-р Љубомир Д. Фрчкоски, редовен професор; д-р Зоран Илиевски, вонреден професор; д-р Ненад Марковиќ, доцент; д-р Иван Дамјановски, доцент; д-р Елена Михајлова, доцент. Со тоа, кандидатката се стекнала со научниот степен доктор на науки од научната област политички науки.

Кандидатката уште од 2003 година е ангажирана како демонстратор на политичките студии, при Правниот факултет „Јустинијан Први”, УКИМ, Скопје, РМ, а шест години подоцна, имено, во 2009 година, за првпат е избрана за помлад асистент на научната област теоретски политички науки, додека во 2011 година е избрана за асистент на истата научна област. Кандидатката има и бројни стручно-апликативни активности *a propos* соодветната научна област за која таа се кандидира. Исто така, д-р Ана Чупеска учествувала на студиски престои, семинари и конференции, како во својство на партиципиент, така и во својство на предавач, модератор, говорник или организатор на трибини, јавни дебати, проекти итн.

Рецензентската комисија ги имаше предвид вкупните научни, стручни, педагошки и други остварувања на кандидатката од почетокот на кариерата, објавени во Билтенот бр. 969, бр.1022, бр.1084, како и нејзините вкупните научни, стручни, педагошки и други остварувања врз основа на билтените и сета поднесена документација која е од важност за изборот.

2. Наставно-образовна дејност

Наставно-образовната дејност на кандидатката д-р Ана Чупеска, во рамките на Правниот факултет „Јустинијан Први” во Скопје, како што е погоре наведено, датира уште од март 2003 година, кога била назначена за демонстратор на политички науки, а потоа и на студии по новинарство на предметите: политичка социологија, политички систем, современи политички системи, политички теории и современи политички теории, при што била и координатор на проектот “Поинаку за политиката”, како и соработник за развивање на истражувачки проекти и за регионална и меѓународна мобилност. Како демонстратор, таа

била ангажирана сè до 2009 година, кога прв пат е избрана во звањето помлад ассистент. Имено, на Правниот факултет „Јустинијан Први“, УКИМ- Скопје, во 2009 година, прв пат е избрана во звањето помлад асистент на научната област теоретски политички науки на политичките студии. Во моментот, соодветно, таа е асистент на истата научна област. Последниот реферат за избор на кандидатката е објавен во Билтенот бр.1022 од 30.12.2011 година.

Кандидатката изведува настава, вежби и други активности како на прв циклус така и на втор циклус студии на политички науки, и тоа на прв циклус студии на следниве предмети: современи политички теории, политичка социологија, социјална психологија, политичка психологија, политичка култура, политичка антропологија, политичка митологија, додека на студиите за новинарство на предметот интеркултурна комуникација и медиуми. Кандидатката изведувала настава и на Филозофскиот факултет при УКИМ, на родовите студии, по предметот родот и правото, а исто така била и предвач на меѓународни собири и семинари, како на пример: “ Strengthening Dialogues United in Europe-Coming to Terms with Conflict of the Past”, Central European Studies and Konrad Adenauer Stiftung, 2013, Prevalle, Kosovo.

На вториот циклус студии, кандидатката изведува/ла настава, вежби и консултации на предметите: правда и внатрешни работи на ЕУ, култури и општества во ЈИЕ, цивилно општество и политичка култура, политичка митологија, политичка психологија, политичка култура, религија и политика, мултикултурализмот и ЕУ, теории на глобализација. На двата циклуса, кандидатката наставата ја изведувала на македонски и на англиски јазик, соодветно на акредитацијата на програмите.

Д-р Ана Чупеска, како резултат од нејзините студски престои на Central European University- Curriculum Resource Center во Будимпешта- Унгарија, специфично наменети за дизајнирање и иновирање на курсеви и нови технологии на предавања, има дадено особен придонес во развојот на студиските програми и предметите на политичките студии во насока на нивно иновирање и усогласување со тековните светски тенденции, а посебно специфично изготвувањето на новите програми за предметите: политичка социологија, современи политички теории, политичка психологија, религија и политика, глобализација, етнички конфликти и меѓународни односи.

Оценка од самовалуација

Оценките од спроведената евалуација на студентите на политичките студии за наставно – образовната дејност на д-р Ана Чупеска во континуитет се (високо) позитивни.

2. Научноистражувачка дејност

Д-р Ана Чупеска има објавено повеќе научни и стручни трудови од областа на политичките науки, од кои 1 научна монографија, на македонски јазик, која е преведена и

на албански јазик; 2 труда со оригинални научни резултати- објавени во научно/стручно списание; 2 труда со оригинални научни резултати, објавени во референтно научно/стручно списание со меѓународен уредувачки одбор; 6 труда со оригинални научни резултати, објавени во стручно/научно популарно списание; 1 труд во зборник од научен меѓународен собир.

Д-р Ана Чупеска учествувала како член во 2 научна проекти и тоа: од 2009-2011, како локален соработник, координатор и истражувач на "Via Egnatia Project", Via Egnatia Foundation, Netherlands, и актуелно, 2013/14 во проектот "Евроинтеграција на општествениот, правниот и политичкиот систем на Р. Македонија" – мегапроект на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје.

3. Стручно-апликативна дејност и дејност од поширок интерес

Д-р Ана Чупеска активно била вклучена во стручно-апликативната работа на Фондацијата за стратемски истражувања "Киро Глигоров", Скопје, за периодот од 2000 до 2003, каде што вршела стручни анализи и подготовки на проекти и на меѓународни конференции во својство на асистент-координатор. Таа остварила експертски активности и како аналитичар во Центарот за медиумска активност на координативното тело за справување со криза, при Министерството за одбрана, Влада на Република Македонија во 2001 година, како и експертски активности во својство на испитувач на јавно мислење во Brima-Gallup International и во Институтот за демократија, солидарност и цивилно општество во периодот 1999-2001 година. Дополнително, таа имала експертски активности и како основач на НВО "Центар за геостратешка интеграција кон евродемократија-ЦГИЕД".

Стручно усовршување во странство кандидатката остварила со студиските престои за развивање на факултетски курикулуми: Central European University, Curriculum Resource Center -AFTP, Budapest, Hungary, 2006 година; меѓународното школо за балкански студии, Правен факултет, Сараево, БиХ, 2006 година; Course Design Workshop and Teaching Methodologies, CRC-CEU, IERS and Political Science Department, CEU, Budapest, Hungary за "Understanding and explaining identity transformation", во 2009 година; CRC-CEU, Budapest, Hungary, при "Course Design Workshop and Workshop In Teaching Methodologies on Politics, Behavior, Biology", во 2010 година.

Особена активност кандидатката покажува во дејностите од поширок интерес, посебно преку нејзините активности врзани за членувањето во собрание на НВО "Транспарентност-Македонија", уште од 2009, како и со тоа што од 2011 година како член на Македонското друштво на политолози (МПД) е назначена за негов секретар.

Кандидатката е вклучена активно во работата на стручни комисии и работни групи при Правниот факултет „Јустинијан Први“, во Скопје, и тоа како: секретар

на Институтот за политички науки, Правен факултет „Јустинијан Први“, УКИМ, Скопје; секретар на јавни магистерски и докторски одбрани, како координатор на кредит трансфер системот (ЕКТС) за студиите на политички науки неколку години наназад; како член на комисији за годишни пописи и како член на комисији за попис и утврдување на парични и финансиски форми на побарувања.

Д-р Ана Чупеска, од 2011 год., исто така, активно е вклучена и во работата на Одборот за соработка и доверба со јавноста на Институтот за социолошки и политичко-правни истражувања, при УКИМ, РМ.

Кандидатката има остварено стручно-апликативна дејност и преку експертски прикази и рецензентски остварувања на важни книги и трудови од областа на политичките и општествените науки како што се: Приказ на специјалниот извештај во британскиот магазин *The Economist* под наслов: “The Rise of State Capitalism- The Emerging New Model”, за „Политичка Мисла“, KAS & ISSSC, Скопје; во 2012; "Приказ за книгата *Следнишје іраници на Евроіа* од Д-р Оли Рен", „Политичка мисла“, KAS & IDSCS, Скопје; 2007; "Приказ на книгата *Геосітраіеішка ііріјада (Живеејќи со Кина, Евроіа и со Русија)* од Збигњев Бжежински", „Политичка мисла“, KAS & IDSCS, Скопје, 2008; портретирање на обвинителката Карла дел Понте во "Карла против злото", „Политичка мисла“, KAS & IDSCS, Скопје, 2006; рецензија на книгата од Чарлс А. Капчан „Крајот на американската ера: американската надворешна политика и геополитиката на 21 век (Kupchan, A. K. : The End of American Era : U.Foreign Policy and the Geopolitics of the 21st C, 2002)“, „Политичка мисла“, KAS & IDSCS, Скопје, 2008; "Iron Pyramids", во „Селективно“, Национална галерија на Македонија, стр.14-18, печатница „Софија“- Богданци; 2008.

ЗАКЛУЧОК И ПРЕДЛОГ

Врз основа на целокупната доставена документација и врз основа на соработката со кандидатката, посебно нејзиниот целокупен и догодишен ангажман во рамките на Правниот факултет „Јустинијан Први“, Рецензентската комисија високо позитивно ја вреднува и ја оценува наставно-образовната, научноистражувачката и стручно-апликативната дејност, како и дејноста од поширок интерес на д-р Ана Чупеска.

Врз основа на изнесените податоци за севкупната активност на кандидатот од последниот избор до денес, Комисијата заклучи дека д-р Ана Чупеска поседува мошне значајни научни и стручни квалитети и според Законот за високото образование и Правилникот за критериумите и постапката за избор во наставно-научни, научни, наставно-стручни и соработнички звања и асистенти-докторанди на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, потврдува дека не само што ги ги исполнува сите услови, туку ги надминува и треба да биде избрана во звањето доцент во научната област теоретски политички науки.

Според гореизнесеното, Комисијата има особена чест и големо задоволство да му предложи на Наставно-научниот совет на Правниот факултет „Јустинијан Први“, при УКИМ

во Скопје, д-р Ана Чупеска да биде избрана во звањето доцент во научната област теоретски политички науки.

РЕЦЕНЗЕНТСКА КОМИСИЈА

- 1.Проф. д-р Љубомир Д.Фрчкоски,с.р.**
- 2.Проф. д-р Зоран Илиевск, с.р.**
- 3.Доц. д-р. Каролина Р. Астеруд, с.р.**

ОБРАЗЕЦ

**КОН ИЗВЕШТАЈОТ ЗА ИЗБОР ВО НАСТАВНО-НАУЧНО, НАУЧНО,
НАСТАВНО-СТРУЧНО И СОРАБОТНИЧКО ЗВАЊЕ**

Кандидат: д-р Ана Чупеска

Институција: Правен факултет „Јустинијан Први“ - Скопје

Научна област: теоретски политички науки

НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активност:	Поен и
1.	Настава во школи и работилници	
1.2	предвач на меѓународен семинар “ Strengthening Dialogues United in Europe-Coming to Terms with Conflict of the Past”, Central European Atudies and Konrad Adenauer Shtiftung, 2013,Prevalle, Kosovo,	1
2.	Одржување на вежби	
2.1.	Прв циклус студии: политичка социологија/политички студии 2003/04 - 2*15*0,03 (две групи)=1.8 2004/05 - 2*15*0,03 (две групи)=1.8 2005/06 -2*15*0,03(две групи)=1.8 2006/07 -2*15*0.03(две групи)=1.8 2007/08 -2*15*0.03(две групи)=1.8 2009/10 -2*15*0.03(две групи)=1.8 2010/11- 2*15*0.03 =0.9 2011/12 -2*15*0.03=0.9 2012/13-1*15*0.03(две групи)=0.9 2013/14 -1*15*0.03(две групи)=0.9 2014/15 -1*15*0.03(две групи)=0.9	

	полтички систем/правни студии 2005/06 $-3*15*0.03=1.35$ современи политички системи/ полтички студии и студии по новинарство 2005/06 $-3*15*0.03 =1.35$ интеркултурна комуникација и медиуми/новинарство 2013/14- $1,5*15*0.03=0.67$ политички теории /политички студии 2006/07 $-3*15*0.03$ (две групи)=2.7 современи политички теории/политички студии 2006/07 $-3*15*0.03=1.35$ 2007/08-$3*15*0.03=1.35$ 2008/09-$3*15*0.03=1.35$ 2009/10-$3*15*0.03$(две групи)=2.7 2010/11 $-3*15*0.3 =1.35$ 2011/12-$3*15*0.3=1.35$ 2012/13-$2*15*0.3$(две групи)=1.8 2014/15-$2*15*0.3$(две групи)=1.8 социјална психологија/политички студии 2008/09 $-3*15*0.03$ (две групи)=2.7 2009/10-$3*15*0.03$(две групи)=2.7 2010/11 $-3*15*0.3 =1.35$ 2011/12- $3*15*0.3 =1.35$ 2012/13-$3*15*0.3 =1.35$ 2013/14-$3*15*0.3 =1.35$ 2014/15-$3*15*0.3 =1.35$	

	Политичка психологија/политички студии 2013/14- $1.5 \times 15 \times 0.03$ (две групи) = 1.35 204/15 - $1.5 \times 15 \times 0.03$ (две групи) = 1.35 Политичка култура/политички студии 2013/14- $1.5 \times 15 \times 0.03$ (две групи) = 1.35 204/15 - $1.5 \times 15 \times 0.03$ (две групи) = 1.35 Политичка антропологија /политички студии 204/15 - $1 \times 15 \times 0.03$ (две групи) = 0.9 Политичка митологија/политички студии 204/15 - $1 \times 15 \times 0.03$ (две групи) = 0.9 Политичка психологија/политички студии 204/15 - $1 \times 15 \times 0.03$ (две групи) = 0.9	52
2.2.	Втор циклус студии: правда и внатрешни работи на ЕУ/политички студии 2010/11 $2 \times 15 \times 0.03$ = 0.9 култури и општества во ЈИЕ, /политички студии 12/13- $1 \times 15 \times 0.03$ = 0,45 13/14- $1,5 \times 15 \times 0.03$ = 0,67 цивилно општество и политичка култура, /политички студии 12/13- $1.5 \times 15 \times 0.03$ = 0,67	

	$13/14-1.75*15*0.03=0,78$ политичка митологија, /политички студии $12/13- 1.5*15*0.03=0,67$ $13/14- 1.5*15*0.03=0,67$ $14/15-1.5*15*0.03=0,67$ политичка култура/политички студии $12/13- 0.7*15*0.03=0,35$ $13/14-0.7*15*0.03=0,35$ $14/15-1.5*15*0.03=0,67$ теории на глобализација/политички студии $14/15-1.5*15*0.03=0,67$	7,5
3.	Подготовка на нов предмет	
3.1.	политичка социологија/political sociology	0,5
3.2.	современи политички теории/ contemporary political thought	0,5
3.3.	политичка психологија/political psychology	0,5
3.4.	религија и политика/ religion and politics	0,5
3.5.	глобализација/ globalization	0,5
3.6	етничките конфликти и меѓународните односи/ ethnic conflicts and IR	0,5
		вкупно 3
4.	Консултации со студенти (2800 (70 групи * 40 студенти во просек)*0,002=5.6	5.6
	Вкупно	69,1

Ред. број	Назив на активност:	Поен и
1.	Учесник во национален научен проект:	
1.1.	“Евроинтеграција на општествениот, правниот и политичкиот систем на Р. Македонија” – мегапроект на Правниот факултет „Јустинијан Први“ – Скопје.	3
2.	Учесник во меѓународен научен проект:	
2.1	Локален соработник, координатор и истражувач на "Via Egnatia Project", Via Egnatia Foundation, Netherlands, од 2009-2011	5
3.	Монографија	
3.1	“Културни идентитети во полтиката-аспекти на мултикултурализмот” и “Identitetet kultulore ne poltike - aspektet e multikulturalismit “, во издание на Konrad Adenauer Shtiftung(KAS), Скопје, РМ, 2013	8
4.	Труд со оригинални научни резултати, објавен во научно/стручно списание	
4.1.	"Културните идентитети во политиката - аспекти во Република Македонија", Политичка Мисла, KAS & IDSSC, Скопје; год.9. бр.34, стр. 47-56, 2011	4
4.2.	“Граѓанската Непослушност и Уставот I”, Политичка Мисла, KAS & IDSCS, Скопје; год 11. бр.41, 29-47, март, 2013	4
5.	Труд со оригинални научни резултати, објавен во референтно научно/стручно списание со меѓународен уредувачки одбор	
5.1.	“Тензиите во дискурсот на либералниот мултикултурализам-теоретски приказ“ за Зборникот по повод 18 години постоење на Факултетот за политички науки, Правен Факултет "Јустинијан Први"- Скопје УКИМ; том 47-48, стр.151-162, 2012,	6
5.2.	" Теоретска концептуализација на приватизацијата и Јанош Корнај во одбрана на приватизацијата согласно стратегијата за органски развој" за Зборникот на Правниот факултет "Јустинијан Први" во чест на проф.д-р.Ѓорѓе Марјановиќ; стр. 975-973, 2011	6
6.	Труд со оригинални научни резултати, објавен во стручно/научно популарно списание.	
6.1	"Politics via Internet", во Политичка Мисла, KAS & IDSCS, Скопје; год7. Бр.26,стр.,61-68, 2009.	2

6.2	"Јас, нас или „Born Across the World“ во Политичка Мисла, KAS & IDSCS, Скопје; год. 4, бр.16, стр.79-86	2
6.2	"Судир на цивилизациите – Холограм над Босна и Косово", Политичка мисла, KAS & IDSCS, Скопје ; год.5, бр.19, стр.29-34,2007	2
6.3	"Популизам: балкански симптом на рецептивна ориентација", Форум Аналитика Скопје; бр.8. стр.71-78, 2007	2
6.4	"Дали Унијата има моќ да ги одбрани темелните вредности: случајот на АВСТРИЈА", МЦЕО,Скопје; 2014, стр.1-8 достапно на http://eu.kauza.mk/2014/06/dali-unijata-ima-mok-da-gi-odbrani-temelnite-vrednosti-sluchajot-na-avstrija/	2
6.5	"Дали Унијата има моќ да ги одбрани темелните вредности: случајот на УНГАРИЈА", МЦЕО,Скопје;2014, стр.1-8 http://eu.kauza.mk/2014/04/dali-unijata-ima-mok-da-gi-odbrani-temelnite-vrednosti-sluchajot-na-ungarija/	2
7.	Пленарно предавање на научен/стручен собир со меѓународно учество	
7.1.	"The Balkan Case of "Otherness" – (As a Political Discourse) - a Comparative Approach to Various Explanations of Otherness", VEF Conference Publications, Thessaloniki; во 2010,достапно на: http://www.viaegnatiapublications.eu/index.php/publications/myths-of-the-other	3
8	Апстракт објавен во зборник на конференција (меѓународна)	
8.1.	"The Balkan Case of "Otherness" – (As a Political Discourse) - a Comparative Approach to Various Explanations of Otherness", VEF Conference Publications, Thessaloniki достапно на http://www.viaegnatiapublications.eu/index.php/publications/myths-of-the-other	1
	Вкупно	52

СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активност:	Поени
1.	Експертски активности, евалуација, стручна ревизија, супервизија, проценка на капитал, систематизација, методологија	
1.1	Координатор на проектот на правниот факултет "Јустинијан Први" на политичките студии "Поинаку за политиката", 2006/07 година.	

		1
1.2	Соработник за развивање на истражувачки проекти и за регионална и меѓународна мобилност, на Правниот Факултет „Јустинијан Први“, 2006/07 година	1
1.3	Испитувач на јавно мислење во Brima-Gallup International –Скопје и во Институтот за демократија солидарност и цивино општество (ИДСЦО) во периодот 1999-2001 година.	1
1.4.	Асистент координатор на програмски активности на Фондацијата за стратешки истражувања "Киро Глигоров", Скопје, за периодот од 2000 до 2003	1
1.5	Основач на НВО "Центар за геостратешка интеграција кон евродемократија-ЦГИЕД"	1
1.6	Член на Собранието на НВО "Транспарентност-Македонија"	1
1.7	Секретар на Македонското друштво на политолози (МПД)	1
1.8	“Приказ на специјалниот извештај во британскиот магазин The Economist под наслов: “ The Rise of State Capitalism- The Emerging New Model”, за „Политичка мисла“, KAS & IDSCS, Скопје; 2012	1
1.9.	"Приказ на книгата Геостратешка тријада (Живеејќи со Кина, Европа и со Русија) од Збигњев Бжежински", „Политичка мисла“, KAS & IDSCS, Скопје; 2008	1
1.10.	"Iron Pyramids", во Селективно, Национална галерија на Македонија, стр.14-18, печатница „Софија“- Богданци, 2008	1
1.11.	"Приказ за книгата <i>Следниџе граници на Европa</i> од д-р Оли Рен", „Политичка мисла“, KAS & IDSCS, Скопје, 2007	1
1.12.	"Карла против злото", „Политичка мисла“, KAS & IDSSC, Скопје, 2006	1
1.13.	Рецензија на книгата од Чарлс А. Капчан "Крајот на американската ера:американската надворешна политика и геополитиката на 21век (Kupchan, A. K. : The End of American Era : U.S.Foreign Policy and the Geopolitics of the 21 st C,2002) ", „Политичка мисла“, KAS & IDSCS, 2008	1
2	Учество во промотивни активности на Факултетот/Институтот	
2.1.	Презентација на програмските студии на Правниот факултет „Јустинијан Први“ на саемот за високото образование во Скопје (4 пати).	0.5*4=2
Дејности од поширок интерес		

3.	Студиски престој во странство	
3.1	до три месеци - студиски престој на Меѓународната школа за балкански студии, Правен факултет, Сараево, БиХ, 2006 година; - студиски престој: Course Design Workshop and Teaching Methodologies, CRC-CEU, IERS and Political Science Department, CEU, Budapest, Hungary "Understanding and Explaining Identity Transformation", 2009 година; - студиските престој на CRC-CEU, Budapest, Hungary, при "Course Design Workshop and Workshop In Teaching Methodologies on Politics, Behavior, Biology", 2010 година.	0,5 0,5 0,5 1,5
4	Координатор на студии	
4.1.	Координатор на студиите по политички науки за кредит трансфер системот (ЕКТС); (три пати)	1 *3= 3
5	Член на факултетска комисија	
5.1	Член на Одборот за соработка и доверба со јавноста на Институтот за социолошки и политичко-правни истражувања, УКИМ-Скопје, РМ	0.5
5.2.	Член на Комисија за годишен попис (два пати)	0.5*2= 1
5.3.	Член на комисија за попис и утврдување на парични и финансиски форми на побарувања	0.5
5.4.	Секретар на Институтот за политички науки, на Правниот факултет "Јустинијан Први", во Скопје	0.5
		Вкупн о 2.5
6	Учество во комисији и тела на државни и други органи	
6.1	аналитичар во Центарот за медиумска активност координативното тело за справување со криза, при Министерството за одбрана, Влада на Република Македонија, 2001 година	1

	Вкупно	23

ПРОФЕСИОНАЛНИ РЕФЕРЕНЦИ НА КАНДИДАТОТ ЗА ИЗБОР ВО ЗВАЊЕ	Поени
НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ	69,1
НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ	52
СТРУЧНО-УМЕТНИЧКА ДЕЈНОСТ	
СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ + ДЕЈНОСТИ ОД ПОШИРОК ИНТЕРЕС	23
Вкупно	144.1

Членови на Комисијата

1. Проф. д-р Љубомир Д.Фрчкоски, с.р.
2. Проф. д-р Зоран Илиевски, с.р.
3. Доц. д-р Каролина Ристова- Астеруд, с.р.

РЕЦЕНЗИЈА
ЗА ОЦЕНА НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА „РЕФОРМИТЕ ВО
ЈАВНАТА АДМИНИСТРАЦИЈА КАКО ПРЕДУСЛОВ ЗА ВЛЕЗ ВО
ЕВРОПСКАТА УНИЈА“ ОД КАНДИДАТКАТА М-Р СУЗАНА
МЕХМЕДИ, ПРИЈАВЕНА НА ПРАВНИОТ ФАКУЛТЕТ
„ЈУСТИНИЈАН ПРВИ“ ВО СКОПЈЕ

Наставно-научниот совет на Правниот факултет „Јустинијан Први“ при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, на седницата одржана на 21.11.2014 година, донесе Одлука бр. 02-1456/101 за формирање на Комисија за оцена и одбрана на докторската дисертација на кандидатката **м-р Сузана Мехмеди** под наслов: **Реформите во јавната администрација како предуслов за влез во Европската унија**, во состав: проф. д-р Борче Давитковски (ментор), проф. д-р Љубомир Фрчкоски, проф. д-р Сашо Георгиевски, проф. д-р Ана Павловска-Данева и доц. д-р Драган Гоцевски.

Комисијата во горенаведениот состав, со внимание ја прочита и ја оцени подготвената докторска дисертација и на Наставно-научниот совет на Правниот факултет „Јустинијан Први“ при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, со задоволство му го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

I. Приказ на докторската дисертација

Докторската дисертација под наслов „Реформите во јавната администрација како предуслов за влез во Европската унија“, изработена од кандидатката м-р Сузана Мехмеди, опфаќа текст од 226 страници во компјутерска техника со нормален проред и големина на букви, 352 фусноти и 67 странски и домашни библиографски единици, како и 59 правни извори и извештаи и 21 електронски извор. Структурата на дисертацијата се состои од вовед, список на акроними, три глави, заклучок, пет анекси и библиографија. Секое од поглавјата има своја внатрешна систематизација која овозможува преку насловите и поднасловите да се препознае проблемот што се обработува и со тоа лесно да се следи неговата елаборација. Структурните делови на дисертацијата се правилно референцирани и распоредени, меѓусебно поврзани и адекватно димензионирани.

Во **воведот** (7-14 стр.), кандидатката ги презентира предметот на истражувањето, целите на истражувањето и методолошкиот пристап. Во воведот, кандидатката ја поставува основната хипотеза да се докаже поврзаноста помеѓу процесот на интеграциите на Република Македонија во ЕУ и процесот на реформи на јавната администрација. Воведот содржи и кус преглед на содржината на дисертацијата.

Првата глава (17-36 стр.), насловена „Теоретски аспекти на јавната администрација“, е структурирана во 4 поглавја. Во оваа тематска целина кандидатката дава генеза на развојот на јавната администрација и школите и правците кои се занимавале со истражување на организацијата,

бирографијата и меѓучовечките односи кои се воспоставуваат во административните организации. Понатаму, м-р Сузана Мехмеди дава приказ на усвоената терминологија која се користи во дефинирањето и определувањето на разните феномени во јавната администрација, како и начините на нејзино дефинирање: определувањето на функционален и определувањето на формален поим на јавната администрација и управувањето.

Втората глава (36-97 стр.), насловена како „Нормативна поддршка на Европската унија за процесот на административна конвергенција“, е структурирана во осум поглавја. Во рамките на првото поглавје, кандидатката дава вовед во определувањето на процесот на администрација во рамките на Европската унија и европскиот административен простор. Понатаму, кандидатката ги анализира механизмите преку кои Европската унија влијае врз подигањето на стандардите во државите кои претендираат за членство во ЕУ, ословувајќи го овој процес како „извезување на административен перфекционизам“.

Примери за овој процес кандидатката дава преку Копенхагенските критериуми. Во третото поглавје кандидатката ги наведува и ги објаснува принципите на европскиот административен простор како основа за развој на јавниот сектор. Во четвртото поглавје кандидатката ја воведува тезата дека водечки принципи за воведување на реформи во јавната администрација треба да се темелат на соодветен вредносен систем: култура на работење, посветување на услуги за поединци и заедницата, капацитет за поддршка на универзален пристап, посебна одговорност на јавниот сектор, одговорни практики за вработување, добро обучен и мотивиран персонал кој дејствува професионално и е правично награден и придонесување за добросостојбата на заедницата, односно признавање на потребата да се работи партнерски со другите.

Во петтото поглавје, кандидатката пишува за улогата на информатичката технологија во имплементацијата на промените во јавната администрација, сметајќи дека електронската администрација го олеснува обезбедувањето на јавните услуги, поттикнувајќи ефикасност и поедноставување на процесот – што воедно кандидатката го истакнува како фактор на економски развој. Со тоа, м-р Сузана Мехмеди истакнува дека модернизацијата на комуникациските канали во државните институции може многу да придонесе за административните реформи и да ја подобри претприемачката клима. Надоврзувајќи се на претходното поглавје, кандидатката наведува три нивоа на соработка помеѓу институциите: комуникација, конференција и координација. Во рамките на ова подглавје наведени се и критериумите за подобрување на степенот на демократизација и критериумите за подобрување на ефикасноста на процесите.

Во седмото поглавје, кандидатката пишува за европскиот административен простор како нов европски предизвик за реформите во јавната администрација во Република Македонија. Притоа, кандидатката изразува неколку аспекти на определувањето на европскиот административен простор: тенденција на поврзување со неколку меѓусебно поврзани развои, вклучувајќи ја, особено, појавата на наднационален форум

на европската администрација, нови форми на интеракција помеѓу наднационалните и националните администрации, појава на “администрација на унија со повеќе нивоа”, влијанието на европската интеграција на националните администрации и она што некои го гледаат како ширење на заеднички административни стандарди во цела Европа. Во осмото поглавје, кандидатката преку споредбена анализа дава приказ на искуствата во вработувањата на пазарот на работна сила во Хрватска, Романија, Бугарија и Грција. Тука ги наведува принципите кои се значајни за административната конвергенција како што се демократијата и владеењето на правото, објективноста и неутралноста, свесноста и транспарентноста, довербата, независноста и професионалните административни услуги.

Третата глава (97-177 стр.) под наслов „Реформи на јавната администрација во Република Македонија” е структурирана во пет посебни тематски целини. Во воведните старници од оваа глава, кандидатката врши дефинирање на поимот “реформа”, ја определува целта на процесот на промени во јавната администрација и го истакнува значењето на овој процес. Воедно, истакнува дека процесот на промени во јавната администрација е замена на постојниот модел на управување со нов начин на организирање и функционирање, што ќе овозможи поголема ефикасност во постигнување на целите.

Како цел, м-р Сузана Мехмеди го поставува остварувањето на висок квалитет на услуги за граѓаните и создавање на ефикасни институции. Притоа, се наведува дека реформата во јавната администрација е насочена кон: државната администрација, локалната самоуправа, јавните служби, системот на јавни службеници, финансискиот систем и развојот на администрацијата и обуката на вработените во јавниот сектор. Процесот на реформите на јавната администрација кандидатката го дели во три фази: до 1998 година, од донесувањето на Стратегијата за реформа на јавната администрација во мај 1999 година и последната фаза е од донесувањето на Стратегијата за реформа на јавната администрација и Акционен план 2010-2015 година. Во продолжението, кандидатка се осврнува на поединости на секој од наведените фази, навлегувајќи во анализа на правните акти донесени во овој период како производ на процесот на имплементација на стратешките документи. Значајно е да се истакне функционалниот приод при определувањето на опсегот на стратешките документи. Па така, при изготвката на СРЈА од 1999 година, бил користен функционалниот приод за одредување на нејзиниот опсег, опфаќајќи следниве функции на современата администрација: креирање на политики, меѓуинституционална и внатрешната институционална соработка и координација, развој и управување со човечки ресурси, јавни финансии, мерки за спречување на корупцијата, подобрување и поедноставување на управните постапки, овозможување на пристап до информации од јавен карактер и е-влада и е-управување.

Во однос на промените во политичкиот систем, кандидатката разликува три фази: ново демократско управување и пазарна економија воспоставени по стекнувањето на независност на Република Македонија во

1991, имплементација на Охридскиот рамковен договор и неговото влијание врз процесите на реформа на јавната администрација и децентрализација и по 2005 година кога Европскиот совет ѝ додели на Република Македонија статус на држава-кандидат за членство во Европската унија. Во продолжение, м-р Сузана Мехмеди го објаснува механизмот за координација на реформа на јавната администрација чии чинители се: претседателот на Владата на Република Македонија и Владата на Република Македонија, Колегиумот на државни секретари и Генерален секретаријат на Владата. Исто така, кандидатката ја истакнува и улогата на Одделението за реформата на јавната администрација кое се наоѓа во рамките на Генералниот секретаријат на Владата. Како една од мерките со кои треба да се зајакне процесот на реформи и да се етаблираат принципите на стручност и компетентност во јавната администрација е доследно спроведување на системот на кариера во службеничкиот систем. Кандидатката го завршува поглавјето со преглед на службеничкото законодавство со посебен акцент на новите прописи.

Во следните поглавја кандидатката дава преглед на вредносниот систем во ЕУ и Балканот, истакнувајќи ги ненасилните и неопуѓивите права на човечкото суштество, слободата, демократијата, еднаквоста и владеењето на правото како темелни вредности на ЕУ.

Во заклучокот (стр. 162-176) кандидатката констатира дека реформата јавната администрација во Република Македонија кои имаат за цел да ја изградат администрацијата во вистински сервис на една демократска земја, почитување на начелата на владеење на правото и развој на пазарното стопанство се претставуваат вистински предизвик за иднина. Притоа, реформите во јавната администрација ги анализира како еден од аспектите за транзиција на демократското општество и предиспозиција за економски развој и предуслов за влез во ЕУ. Во заклучокот кандидатката констатира дека е неизбежна корелација помеѓу законодавните реформи и институционалните реформи. Притоа, ја истакнува улогата на Министерството за информатичко општество и администрација и Агенцијата за администрација како клучни двигатели во процесот на спроведување на реформите во јавната администрација. Во однос на имплементацијата на Охридскиот рамковен договор, во полето на јавната администрација, кандидатката истакнува дека треба да се стави акцент на две важни прашања, и тоа: да се осигура подобра меѓуминистерска координација и јакнење на капацитетите на локалната самоуправа во однос на финансиските и човечките ресурси. Во однос на вработувањата во јавната администрација, кандидатката има став дека регрутирањето и унапредувањето во јавната администрација треба да се регулира врз принципот на меритократија и да се направи јасна разлика помеѓу политиката и јавната администрација, односно да се осигура деполитизација на јавната администрација. Исклучителен акцент кандидатката става на потребата од развивање на ефективен систем на обуки кој го смета за стратешка цел во јавната администрација.

Клучни карактеристики на добрата администрација за кандидатката се начелата на: доверливост, транспарентност, одговорност и ефективност, но во иднина е потребно да се работи на доследна примена на етичките кодекси, подобрување на внатрешната комуникација во јавната администрација, користење на ИКТ и управувањето на човечките ресурси. Воедно, кандидатката истакнува дека целосното усогласување со *acquis communautaire* е повеќе од неопходно во областа на јавната администрација.

Врз основа на проверената теориска рамка и анализа на статистички податоци, кандидатката заклучува дека постои одреден степен на конвергенција помеѓу Романија, Бугарија, Грција и Хрватска со сличен социјален модел и дека може да се смета дека овој тренд на конвергенција на националните јавни политики може да се сретне и кај други земји-членки во ЕУ.

II. Оцена, заклучок и предлог

Докторската дисертација под наслов **Реформите во јавната администрација како предуслов за влез во Европската унија**, изработена од кандидатката м-р Сузана Мехмеди, претставува самостоен научен труд во кој на академски прифатлив начин се елаборира прашањето за односот помеѓу реформите во јавната администрација и евроинтеграциските процеси. Трудот има јасна систематика и употребениот стил и јазик овозможуваат лесно да се следи мислата во текстот, односно ставовите на авторката за предметот на поставеното истражување.

Теоретската рамка поставена со самото истражување ги следи актуелните тенденции присутни во евроинтеграциските процеси, реформите на јавната администрација во Република Македонија, а применетата методолошка рамка обезбедува релевантност и издржаност на сознанијата презентирани во трудот. Имено, трудот се одликува со сериозен пристап кон третирањето проблем и опфаќа обработка на сите релевантни аспекти, аргументација за поставените тези и илустрација на релевантните податоци. Ваквиот пристап е надополнет со користење на релевантна најнова домашна и странска научна и стручна литература. Изразеното критичко размислување, базирано на сеопфатна анализа, како и емпириско истражување значајни за конципирање на заклучоците, насоките и препораките му даваат посебен придонес на трудот. И на крајот, трудот претставува основа за натамошни истражувања од оваа област, што е потврда за неговата научна вредност.

Врз основа на изнесениот приказ и оцена, Комисијата констатира дека се работи за докторска дисертација што ги задоволува стандардите за изработка на научни трудови од ваков вид, предвидени во соодветната законска регулатива и актите на Правниот факултет „Јустинијан Први“ и Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје.

Од тие причини, на Комисијата за оцена на докторската дисертација на кандидатката м-р Сузана Мехмеди ѝ причинува особена чест и задоволство да му предложи на Наставно-научниот совет на Правниот

факултет „Јустинијан Први“ во Скопје да го усвои овој извештај со позитивна оценка и да закаже јавна одбрана на докторската дисертација.

Комисија за оцена и одбрана

1. Проф. д-р Борче Давитковски, ментор, с.р.
2. Проф. д-р Љубомир Фрчкоски, член, с.р.
3. Проф. д-р Сашо Георгиевски, член, с.р.
4. Проф. д-р Ана Павловска-Данева, член, с.р.
5. Доц. д-р Драган Гоцевски, член, с.р.

РЕЦЕНЗИЈА

ЗА ОЦЕНА НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА „РИМСКАТА *RES PUBLICA* И СОВРЕМЕНИТЕ КОНЦЕПТИ И МОДЕЛИ НА ОРГАНИЗАЦИЈА НА ВЛАСТА“ ОД М-Р ХРИСТИНА РУНЧЕВА ТАСЕВ, ПРИЈАВЕНА НА ПРАВНИОТ ФАКУЛТЕТ „ЈУСТИНИЈАН ПРВИ“ ВО СКОПЈЕ

Наставно-научниот совет на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје, на седницата одржана на 27.11.2014 година, формираше Комисија за оцена на докторската дисертација на кандидатката м-р Христина Рунчева Тасев со наслов „Римската *res publica* и современите концепти и модели на организација на власта“, во состав: проф. д-р Мирјана Поленак Акимовска (претседател), проф. д-р Гордана Силјановска Давкова (ментор), проф. д-р Борче Давитковски (член), проф. д-р Тања Каракамишева Јовановска (член) и проф. д-р Гоце Наумовски (член).

Комисијата во наведениот состав, со внимание ја прегледа и ја оцени докторската дисертација и на Наставно-научниот совет на Правниот факултет „Јустинијан Први“ му го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

АНАЛИЗА НА ТРУДОТ

Докторската дисертација на кандидатката м-р Христина Рунчева Тасев, со наслов „Римската *res publica* и современите концепти и модели на организација на власта“, содржи 260 страници компјутерски обработен текст во фонт Times New Roman, со 1,5 проред и големина на букви 12, со 503 фусноти, повеќе од 200 библиографски единици, меѓу нив научни трудови, статии, книги, национални прописи, меѓународни акти и интернет-ресурси.

Трудот е структуриран во 4 глави, вовед и заклучни согледувања. Деловите се систематизирани во точки и потточки со наслови и поднаслови, со што се обезбедува соодветно следење на материјата која е обработена во истражувањето.

Во **воведот** на трудот, изложени се предметот и целите на истражувањето, хипотезата, истражувачките прашања, теоретската рамка и методите на истражувањето. Кандидатотката укажува дека преку анализа на Римската *res publica* може да се идентификуваат римските републикански традиции кај современите концепти и модели на организација на власта и современата научна мисла. Правниот поредок на стариот Рим претставува извонредна матрица која во значајна мера е пресликана во позитивното право денес, но не помалку се присутни и белезите на политичкиот систем и организацијата на власта на Републиката, која постои во периодот од 509 година пр.н.е, па се до последниот половина век пр.н.е. Воедно, кандидатката констатира дека многу значајни трансформации на организацијата на власта низ историјата, се засноваат на концепти кои се креирани за време на Римската Република, а кои се предмет на анализа во трудот. Оттука се јавува и предизвикот да се анализираат релациите помеѓу Римската *res publica* и современите концепти и модели на организација на власта.

Првата глава од докторската дисертација е насловена „Римската *res publica*“. Во неа се анализирани историскиот развој на Римската *res publica*, создавањето на Републиката во Рим, изворите на правото во Републиката, со посебен акцент на римскиот устав и уставниот и политички развој на Републиката, како и организацијата на власта во периодот на Републиката. Воедно, во првата глава е поместена и анализа на влијанието на грчката правно-филозофска мисла врз идеите на Римската *res publica*, со посебен акцент на грчките филозофи кои извршиле значајно влијание врз овој концепт. Во последната точка од првиот

дел, извршена е анализа на влијанието на Римската *res publica* врз современите држави денес, при што е идентификувано присуството на елементи во организацијата на власта кои водат потекло од Републиката.

Втората глава носи наслов „Идеите на Кикерон за државното уредување“. Во неа се анализира придонесот на Кикерон, како државник, филозоф и оратор во поглед на градењето на концептот на Римската *res publica* кој за него претставува „најдобриот облик на државно уредување“. Комплексната идеја за најдобриот државен облик и неговата организација на власта е изложена во клучното филозофско дело на Кикерон, *De re publica*, кое е предмет на анализа во оваа глава. Воедно, претставено е влијанието на грчката филозофија врз идеите на Кикерон, а во таа насока поместен е и приказ на Кикероновиот Рим според Аристотеловите класификации на организација на власта.

Третата глава од докторската дисертација е насловена „Републиканизам“ и во неа е претставена анализа на републиканизмот како инспиративна демократска идеја, застапувана и страшно бранета од познати филозофи и мислители, од појавата на Римската *res publica*, па се до денес, низ процесот на негово континуирано продлабочување и ширење. Во оваа глава се разгледува републиканизмот од неговата појава и ширеење, преку неговата поврзаност со слободата и конституционализмот, како и облиците во кои тој се јавува во својот историски континуитет (историскиот и развојниот републиканизам). Во таа насока, прикажани се идеите за републиката на Николо Макијавели како претставник на класичниот и Жан-Жак Русо, како претставник на развојниот републиканизам.

Четвртата глава од дисертацијата носи наслов „Современи концепти имодели на организација на власта“. Во оваа глава, предмет на истражување се современите концепти и модели на организација на власта. Имено, анализата се базира на теориите за поделба на државната власт од кои произлегуваат и основните облици на организација на власта. Оттука, како предмет на оваа анализа се претставени трите модели на организација на власта: претседателскиот, парламентарниот и мешовитиот. Анализата укажува на реалативната научно-методолошка вредност на институционалната дихотомија: „претседателски систем – парламентарен систем“, како и на важноста на изборниот и партискиот систем, како и на политичката култура за (не) демократското функционирање на власта. Модерните класификации на организација на власта укажуваат на феноменот на хибридизација. Во овој дел се презентирани и аргументирани карактеристиките на секој од трите модели, со посебен акцент на студиите на случај: САД, Велика Британија и Франција. Прокрај трите модели на организација на власта, во овој дел предмет на истражување претставува и Европската унија како своевиден *sui generis* полис, односно политички систем без држава кој содржи елементи и вредности својствени за концептот на *res publica*. Преку детална анализа на секоја од студиите на случај, обезбеден е преглед на организацијата на власта кај секоја од земјите, при што се утврдува и дали и во кој степен Римската *res publica* извршила влијание врз современите држави и политички системи. Откривањето на причинско-последичните врски резултира со научни сознанија и проекции за идниот развој на современите концепти и модели на организација на власта.

Заклучните согледувања содржани во докторската дисертација се однесуваат на потврдувањето на основната теза во дисертацијата. Имено, утврдено е влијанието на Римската *res publica* врз современите концепти и модели на организација на власта, и тоа на различни нивоа и во различен степен. Преку спроведената детална анализа на организацијата на власта во Републиката, кандидатката укажува на повеќе карактеристики својствени за Римската Република, а кои денес ги наоѓаме кај современите држави, како што е идејата за „флексибилна поделба на власта“, „мешовитиот устав“, системот на кочници и рамнотежа итн. Сепак, кандидатката ќе заклучи дека овие архаични институции ги среќаваме кај современите концепти на организација на власта денес се јавуваат во модифициран облик кој е преобликуван под дејство на новонастанатите општествени околности. Воедно, истакнато е дека покрај непроценливото значење на Римската *res publica* за развојот на современите концепти и модели на организација на власта, сепак не сите обележја на Републиката имаат применлива вредност за современите демократии.

Докторската дисертација содржи и три прилози.

Предмет на истражување

Предметот на истражувањето е лоциран во современите концепти и модели на организација на власта и нивното обликување под влијание на Римската *res publica*, како правно филозофски концепт и модел на организација на власта. Докторската дисертација има дисциплинарна природа, односно неа можеме да ја лоцираме во областа на уставното право и политичкиот систем, од една страна, но и во сферата на римското право, од друга, па предметот на истражување бара продлабочен преглед и анализа на појави, институти и категории од двете значајни области на правото. Од аспект на содржината, предметот на докторската дисертација може да се подели на два дела:

Во првиот дел од дисертацијата, предмет на истражување претставува организацијата на власта и изворите на правото во периодот на Римската *res publica*, со посебен акцент на римскиот устав. Преку сеопфатен приказ, креирана е научна слика за правните институти развиени во Римската *res publica*. Во таа насока, разгледано е и влијанието на грчката град-држава врз Римската *res publica*, како и филозофските концепти и позиции на грчките мислители кои се однесувале на изборот на најдобрите облици на организација на власта. Кандидатката ја перципира Римската *res publica* како правно-филозофски концепт, но истовремено и како модел на организација на власта со развиени правни инструменти и механизми, кои до денес се составен дел на модерните концепти и модели на организација на власта. Посебен акцент во истражувањето е ставен на идеите на Кикерон за идеален модел на државно уредување, чии елементи наоѓаме во поставеноста на Римската *res publica*.

Во вториот дел на дисертацијата предмет на истражување се современите концепти и модели на организација на власта. Имено, анализата се базира на теориите за поделба на државната власт од кои произлегуваат и основните облици на организација на власта. Оттука, како предмет на оваа анализа се претставени трите модели на организација на власта: претседателскиот, парламентарниот и мешовитиот, преку студиите на случај: САД, Велика Британија и Франција. Прокрај трите модели на организација на власта, во овој дел предмет на истражување се јавува и Европската унија како своевиден *sui generis* полис, односно политички систем без држава кој содржи елементи и вредности својствени за концептот на *res publica*.

Податоци за состојбата на подрачјето во кое е работена дисертацијата

Потребата за анализа на Римската *res publica* и современите концепти и модели на организација на власта претставува научен предизвик во насока да се идентификуваат римските републикански традиции во современата мисла и политичка практика. Богатото правно, историско и културно наследство на Римската Република навлегува во многу пори на современото општествено живеење денес. Старите римјани, практични и систематични по својата природа, ја создале и изградиле Римската *res publica* без да ја засноваат на некој

претходно постоечки теоретски модел или доктрина, а потоа ја реформирале и надградиле под влијание на општествената реалност.

Оттука се јавува и научната и општествена оправданост од проучување на постоењето на поврзаност помеѓу Римската *res publica* и современите концепти и модели на организација на власта. Имено, константниот интерес од проучување на римската републиканска традиција се должи на поврзаноста на римското право со современите правни системи и нивната организација на власта.

Правниот поредок на стариот Рим претставува извонредна матрица која во значајна мера е пресликана во позитивното право денес, но не помалку се присутни и белезите на политичкиот систем и организацијата на власта на Републиката, која постои во периодот од 509 година пр.н.е. па се до последниот половина век пр.н.е. Таа се заснова на непипан устав со кој е уреден политичкиот систем, односно дефинирани се институциите, државните функции и нивните носители, одредени се правата на граѓаните, опфатена е улогата на религијата во јавниот живот, учеството на граѓаните на Рим во носењето на законите итн. Уставот на Римската Република, кој бил дескриптивен по својот карактер, често се менувал, без однапред утврдена процедура, а во континуитет се применувал речиси 500 години.

Значењето и влијанието на Римската Република се видливи во фактот што суштински трансформации на организацијата на власта низ историјата се засноваат на концепти кои се креирани за време на Римската Република. Оттука и предизвикот да се анализираат релациите помеѓу Римската *res publica* и современите модели и концепти на организација на власта, односно потребата да се утврди дали и во кој степен се присутни елементите на Римската *res publica* кај современите концепти и модели на организација на власта.

Трудовите од областа на правните науки, кои содржат и исторска компонента во својата анализа, имаат за цел да докажат поврзаност помеѓу античките и современите правни институти. Во таа насока, и оваа дисертација својата вредност на научен труд ја добива преку поставувањето на паралела помеѓу организацијата на власта во Римската *res publica* и современите концепти и модели на организација на власта, кои се доведени во заемна корелација.

Од особено значење е фактот што оваа докторска дисертација има дисциплинарен карактер, односно претставува истражување во областа на уставното право и политичкиот систем, од една страна, но и во сферата на римското право, од друга страна, што не е чест случај во ова подрачје на научно истражување. Оттука, овој труд има особено значаен придонес во поставувањето на корелација помеѓу организацијата на власта во Римската *res publica* и современите концепти и модели на организација на власта.

Краток опис на применетите методи

За остварување на целите на овој труд, во текот на истражувањето применети се следните општи и посебни научни методи и техники:

Историски метод е применет во насока на проучување на организацијата на власта кај Римската *res publica*, правните извори, нејзиниот историски развој, како и историскиот развој на неколку селектирани држави (САД, Велика Британија и Франција) и политички системи кои служат како модел за анализа на современите концепти на организација на власта.

Компаративниот метод се користи за споредба на институтите на организација на власта во Римската *res publica* со институтите и моделите на организација на власта кај современите држави и политички системи како што е Европската унија. При тоа, овој метод е употребен за да се идентификува присуството на елементите востановени кај Римската *res publica* кои денес се составен дел на современите политички системи.

Методот на студија на случај е применет со цел да се обезбеди анализа која е поткрепена со практични примери на разгледување на современите политички системи и нивната организација на власта, со цел да се утврди влијанието на концептот на *res publica* кај нив.

Домаќинскиот метод е употребен со цел да се утврди значењето на римското право за создавањето на современите правни системи и нивната поставеност во поглед на организација на власта. При тоа, во повеќе наврати во предметниот труд, согласно со овој метод, применето е начелото на *високиот на авторитетот*.

Методите на индукција и дедукција се применети при донесување на заклучоци и констатации за научните можности кои произлегуваат од овој труд, а коишто нудат одредници за натамошен развој на современите концепти и модели на организација на власта.

Методот на дескрипција се користи пред се за едноставно опишување на фактите и појавите кои се предмет на трудот, со цел да се добие јасна слика за поимот за нив.

Техниките на анализа и синтеза се применети заради детално проучување на Римската *res publica*, како и значењето на *res publica* како поширок правно-филозофски концепт кој бележи дологовековен историски континуитет и бил инспирација за многу автори. При тоа, овие методи се насочени и кон продлабочено проучување на современите концепти и модели на организација на власта во насока на идентификување на елементите на некогашната Римска *res publica* кои се присутни кај денешните држави.

Техниката на компилација е применета за анализа и споредба на сознанијата, искуствата и ставовите на голем број истакнати автори поврзани со предметот на истражување.

Техниката на класификација се користи за определување и појаснување на одделните поими во целокупниот систем на соодветното подрачје кое претставува предмет на истражување.

Краток опис на резултатите од истражувањето

Главната хипотеза на овој труд е потврдена, односно утврдено е влијанието на *res publica* врз современите концепти и модели на организација на власта, и тоа на различни нивоа и во различен степен, што е видно низ петте глави кои обработуваат одделни

подрачја. Преку анализа на правно-филозофскиот концепт на *res publica*, дојдено е до сознанија дека Римската *res publica* има значајно влијание врз современиот концепт на држава и политички систем, воопшто. Сепак, мора да се нагласи дека влијанието на историската *res publica* врз денешната е условено од серија историски односи и процеси кои се одвиваат во еден долг временски интервал, а кои не сметаат да се занемарат. Тие се придружени од неизбежното влијание на општествено-економските и политички односи и процеси кои придонеле првичниот концепт на *res publica* да претрпи низа модификации.

Истражувањето резултира со придонес кој може да се систематизира во четири сегменти.

Прво, истражувањето обезбедува нови, систематизирани сознанија за организацијата на власта во Римската *res publica*, во детална и аргументирана форма.

Второ, извршена е детална анализа на најзначајните правно-филозофски сфаќања за *res publica* како поширок концепт во кој е олицетворен процесот на демократизација на општествата.

Трето, воочено е влијанието на Римската *res publica* кое го извршила врз современите држави и политички системи, земајќи ги предвид општествените и економските односи во текот на историскиот развој.

Четврто, извршени се анализи и согледувања за идниот развој на институтите од конкретната сфера, преку определување на детерминантите кои влијаат врз правецот на нивен развој.

Од сето погоре наведено, можеме накучо да заклучиме дека оваа дисертација содржи сознанија од дескриптивен карактер кои опфаќаат и класификација на институтите кои се предмет на истражување, понатаму сознанија за каузалните врски помеѓу причините и последиците, како и сознанија кои го проектираат идниот развој во сферата.

ОЦЕНА НА ТРУДОТ

Докторската дисертација на кандидатката м-р Христина Рунчева Тасев, со наслов „Римската *res publica* и современите концепти и модели на организација на власта“, со својот интердисциплинарен пристап, претставува особено вредно истражување во областа на уставното право и политичкиот систем, од една страна, но и во сферата на римското право, од друга. Темата на оваа докторска дисертација се фокусира на релациите помеѓу Римската *res publica* и современите концепти и модели на организација на власта, при што го открива и утврдува присуството на елементите на Римската *res publica* во нив, со што уште еднаш се потврдува не само непресушната инспирацијана римската мисла, римското право и организација на власт, туку и нејзината актуелност за современата мисла, држава и власт.

Докторската дисертација на кандидатката м-р Христина Рунчева Тасев, со наслов „Римската *res publica* и современите концепти и модели на организација на власта“, според мислењето на Комисијата за оценка, ги исполнува основните услови и стандарди за подготовка на докторски труд.

ИСПОЛНЕТОСТ НА ЗАКОНСКИТЕ УСЛОВИ ЗА ОДБРАНА НА ТРУДОТ

Кандидатката пред одбраната на докторскиот труд ги објавила (како прв автор, во меѓународни научни списанија или еден труд во списание со импакт-фактор), следниве рецензирани истражувачки трудови:

1. Автор-и: Рунчева, Христина. „Complex Fundamental Rights Protection Mechanism of the European Union- The Relationship Between the EU Charter of Fundamental Rights and the European Convention on Human Rights“, објавен: Годишник на Правниот факултет

„Јустинијан Први“ во Скопје во чест на проф. Љиљана Спировиќ- Трпеновска, 781-793, 2013.

2. Автор-и: Runcheva, Hristina „John Rawls: Justice as Fairness behind the Veil of Ignorance“, објавен: *Iustinianus Primus Law Review*, n. 7, year 4, 2013.
3. Автор-и: Рунчева, Христина „European Legal Instruments for Protection of the Freedom of Expression“, објавен: Годишник на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје по повод 35 години од основањето на студиите по новинарство на Правниот факултет, 391-399, 2008-2010.

ЗАКЛУЧОК И ПРЕДЛОГ

Главни научни придонеси на кандидатката се: оригинална (ре)афирмација на континуумот на мислата, правото и институциите, од Римската *res publica* до современите форми на организација на власта; јасно идентификување на првите начини за ограничување на власта, преку нејзина дисперзија на различни органи, како и преку меѓусебни спреги и кочници и продлабочена експликација на нивната современа правна и институционална поставеност и функционирање.

Подрачјето на примена и ограничувањата се: уставното право и политичкиот систем, односно компаративните политички системи и различните модели на организација на власта во различни историски периоди до денес.

Можните понатамошни истражувања се: во сферата на влијанието на римската мисла врз современата уставноправна и политолошка мисла; утврдување на компатибилноста на бројни современи правни институти и категории со римските; импактот врз современите институции на национално на европско ниво.

Со оглед на наведеното, Комисијата му предлага на Наставно-научниот совет на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје да ја прифати позитивната оценка и да закаже одбрана на докторската дисертација на кандидатката **м-р Христина Рунчева Тасев** со наслов **„Римската *res publica* и современите концепти и модели на организација на власта“**.

КОМИСИЈА

1. Проф. д-р Мирјана Поленак
Аќимовска, претседател, с.р.
2. Проф. д-р Гордана Силјановска
Давкова, ментор, с.р.
3. Проф. д-р Борче Давитковски,
член, с.р.
4. Проф. д-р Тања Каракамишева
Јовановска, член, с.р.
5. Проф. д-р Гоце Наумовски,
член, с.р.

РЕФЕРАТ

ЗА ИЗБОР НА НАСТАВНИК ВО СИТЕ НАСТАВНО-НАУЧНИ ЗВАЊА ПО ПРЕДМЕТИ ОД ОБЛАСТИТЕ ТЕОРИСКА ФИЗИКА И ОПШТА ФИЗИКА НА ИНСТИТУТОТ ЗА ФИЗИКА ПРИ ПРИРОДНО-МАТЕМАТИЧКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ

Врз основа на конкурсот на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, објавен во весниците „Дневник“ и „Коха“ од 25.12.2014 година, за избор на наставник во сите наставно-научни звања по предмети од областите теориска физика и општа физика, и врз основа на Одлуката на Наставно-научниот совет, бр. 02-2279/3, донесена на 29.1.2015, формирана е Рецензентска комисија во состав: д-р Олга Галбова, редовен професор на Природно-математичкиот факултет, д-р Благоја Вељаноски, редовен професор на Природно-математичкиот факултет и д-р Ненад Новковски, редовен професор на Природно-математичкиот факултет.

Како членови на Рецензентската комисија, по прегледувањето на доставената документација го поднесуваме следниов

ИЗВЕШТАЈ

На објавениот конкурс за избор на наставник во сите наставно-научни звања по предмети од областите теориска физика и општа физика, во предвидениот рок се пријави само д-р Даница Крстовска, вонреден професор на Институтот за физика при Природно-математичкиот факултет.

2. БИОГРАФСКИ ПОДАТОЦИ И ОБРАЗОВАНИЕ

Кандидатката д-р Даница Крстовска е родена на 21.7.1972, во Струмица. Средно образование завршила во Струмица во јуни 1990 година. Со високо образование се стекнала на Природно-математичкиот факултет, на 31.5.1994 година. Дипломирала на 10.11.1995 година, со просечен успех 9,30.

Кандидатката активно се служи со англискиот, рускиот и италијанскиот јазик.

Во учебната 1995/1996 се запишала на втор циклус (магистерски) студии на Природно-математичкиот факултет. Студиите ги завршила во декември 1997 година, со просечен успех 10,00. На 5.11.1998 година го одбрала магистерскиот труд на тема: *Коефициенти на придушување на акустични бранови во квазидводимензионални сироводници во присусство на магнејтно поле.*

Докторска дисертација пријавила во јануари 2004 година на Природно-математичкиот факултет. Дисертацијата на тема: *Електроакустични и термомагнејтни јави во нискодимензионални сироводници* ја одбрала на 14.10.2004 година, пред Комисија во состав: д-р Олга Кириченко, д-р Ѓорѓи Ивановски, д-р Олга Галбова, д-р Благоја Вељаноски и д-р Љупчо Пејов. Со тоа се стекнала со научниот степен доктор на науки од научната област физика.

На 3.11.2005 година е избрана во звањето доцент на Природно-математичкиот факултет во областите теориска физика и општа физика.

Во моментот е вонреден професор на Институтот за физика при Природно-математичкиот факултет. Последниот реферат за избор е објавен во Билтенот бр. 987 од 1.6.2010 година.

Рецензентската комисија ги имаше предвид вкупните научни, стручни, педагошки и други остварувања на кандидатката од почетокот на кариерата, објавени во билтени бр.880 од 3.10.2005 и бр.987 од 1.6.2010 година, како и вкупните научни, стручни, педагошки и

други остварувања на кандидатката од последниот избор до денот на пријавата, врз основа на сета поднесена документација која е од важност за изборот.

3. НАУЧНИ, СТРУЧНИ, ПЕДАГОШКИ И ДРУГИ ОСТВАРУВАЊА НА КАНДИДАТОТ ОД ПОСЛЕДНИОТ ИЗБОР ДО ДЕНОТ НА ПРИЈАВАТА

Наставно-образовна дејност

Во рамките на наставно-образовната дејност на УКИМ, Природно-математички факултет, кандидатката д-р Даница Крстовска изведува настава и вежби по предметите математичка физика 1, математичка физика 2, одбрани делови од математичка физика, физика за математичари, физика II за математичари на прв циклус студии на студиската програма физика и на прв циклус студии на студиската програма математика и по предметот квантни информации и квантни компјутери на втор циклус студии на студиската програма физика. Во учебната 2013/2014 година изведувала настава и вежби и по предметите: вовед во квантна теорија и одбрани делови од квантна механика на прв циклус студии на студиската програма физика. За сите предмети д-р Даница Крстовска има подготвено интерни скрипти за студентите.

Кандидатката бил ментор на една дипломска работа.

Кандидатката учествувала како член во комисија за оцена и одбрана на една дипломска работа, еден магистерски труд и на две докторски дисертации.

Во 2012 година, д-р Даница Крстовска учествувала во работата на школата “Иновации кај силно сврзани електронски системи” во Интернационалниот центар за теориска физика во Трст, Италија, со постер-презентација. Во 2013 година, д-р Даница Крстовска одржала стручни предавања на Зимската школа по астрономија и на 38. Школа млади физичари и е автор на две статии во стручно-методско списание.

Д-р Даница Крстовска е еден од рецензентите на универзитетскиот учебник „Електромагнетизам“ од проф. д-р Мирјана Јоноска и проф. д-р Мимоза Ристова, издаден од УКИМ во 2013 година.

Научноистражувачка дејност

Во изборниот период, д-р Даница Крстовска има објавено вкупно 5 научни труда од областа физика на кондензирана материја, од кои 4 научни труда во научни списанија со импакт-фактор (фактор на влијание) и 1 труд во меѓународно научно списание.

Д-р Даница Крстовска била раководител на 1 национален и на 2 меѓународни научни проекта. Учествовала како член во 2 научни проекта, од кои еден меѓународен и еден национален научен проект.

Д-р Даница Крстовска има одржано две пленарни и четири секциски предавања и имала две постер-презентации на научни собири со меѓународно учество. Исто така одржала три предавања на два универзитета во САД.

Стручно-апликативна дејност и дејности од поширок интерес

Д-р Даница Крстовска активно е вклучена во стручно-апликативната работа на Институтот за физика при Природно-математичкиот факултет. Активно е вклучена во промотивните активности на Институтот за физика при ПМФ и во комисиите за државните натпревари по физика за основните и средните училишта.

Кандидатката д-р Даница Крстовска учествува во подготовката на елаборат за студиската програма по теориска физика на трет циклус студии на Институтот за физика при ПМФ.

Стручно усовршување во странство остварила со студиски престој во Лабораторијата за високи магнетни полиња при Државниот универзитет на Флорида во Талахаси, Флорида,

САД, во период од една година во рамките на Фулбрајтовата програма и студиски престој од две недели во Интернационалниот центар за теориска физика во Трст, Италија.

Д-р Даница Крстовска е коавтор на еден основен средношколски учебник: Физика за III година, издаден од МОН во 2010 година.

Била рецензент на два научни труда во научни списанија со импакт-фактор и еден научен труд во меѓународно списание.

Особена активност кандидатката покажува во дејностите од поширок интерес.

Била член на една рецензентска комисија за избор на лица во наставно-научно звање.

Била претседател на организационен одбор на научен собир со меѓународно учество, како и член на програмски одбор на два научни собира со меѓународно учество. Учествовала во организацијата на Школата „Млади физичари“ во 2010, 2012 и 2013 година.

Д-р Даница Крстовска е еден од истражувачите чија работа на својствата на суперспроводниот феромагнет $U\text{CoGe}$ е избрана меѓу најдобрите научноистражувачки работи од Лабораторијата за високи магнетни полиња при Државниот универзитет на Флорида во Талахаси, Флорида, САД, во 2011 година.

Во изборниот период, д-р Даница Крстовска учествувала во изготвување и пријавување на 2 национални и 3 меѓународни научни проекти.

Оценка од самоевалуација

Кандидатката д-р Даница Крстовска, на 1.9. 2014 година, доби позитивна оценка од анонимно спроведената анкета на студентите на Институтот за физика при Природно-математичкиот факултет.

ЗАКЛУЧОК И ПРЕДЛОГ

Врз основа на целокупната доставена документација и личното познавање на кандидатката, Рецензентската комисија позитивно ја вреднува и ја оценува наставно-образовната, научноистражувачката и стручно-апликативната дејност, како и дејноста од поширок интерес на д-р Даница Крстовска.

Врз основа на изнесените податоци за севкупната активност на кандидатката од последниот избор до денес, Комисијата заклучи дека д-р Даница Крстовска поседува научни и стручни квалитети и според Законот за високото образование и Правилникот за критериумите и постапката за избор во наставно-научни, научни, наставно-стручни и соработнички звања и асистенти-докторанди на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, ги исполнува сите услови да биде избрана во звањето редовен професор по група предмети од областите теориска и општа физика.

Според гореизнесеното, Комисијата има чест и задоволство да му предложи на Наставно-научниот совет на Природно-математичкиот факултет во Скопје, д-р Даница Крстовска да биде избрана во звањето редовен професор по група предмети од областите теориска и општа физика.

РЕЦЕНЗЕНТСКА КОМИСИЈА

Проф. д-р Олга Галбова, редовен професор
на ПМФ во Скопје, с.р.

Проф. д-р Благоја Вељаноски, редовен професор
на ПМФ, во Скопје, с.р.

Проф. д-р Ненад Новковски, редовен професор
на ПМФ во Скопје, с.р.

ОБРАЗЕЦ

**КОН ИЗВЕШТАЈОТ ЗА ИЗБОР ВО НАСТАВНО-НАУЧНО,
НАУЧНО, НАСТАВНО-СТРУЧНО И СОРАБОТНИЧКО ЗВАЊЕ**

Кандидат: Даница Борис Крстовска

(име, татково име и презиме)

Институција: Природно-математички факултет, Институт за физика

(назив на факултетот/институтот)

Научна област: физика

НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЛНОСТ

Ред. број	Назив на активност:	Поени
	Одржување на настава – прв циклус	
	Одржување на настава 2011/12 - зимски	
1.	Математичка физика 1 (3+3) -3	1,8
2.	Физика за математичари (3+2) -3	1,8
3.	Консултации со студенти – бр. на студенти 19	0,038
	Одржување на настава 2011/12 – летен	
4.	Математичка физика 2 (3+3) -3	1,8
5.	Физика 2 за математичари (3+2) -3	1,8
6.	Одбрани делови од математичка физика (2+1) -2	1,2
7.	Консултации со студенти – бр. на студенти 21	0,042
	Одржување на настава 2012/13 - зимски	
8.	Математичка физика 1 (4+3) -4	2,4
9.	Физика за математичари (3+2) -3	1,8
10.	Консултации со студенти – бр. на студенти 43	0,086

	Одржување на настава 2012/13 - летен	
11.	Математичка физика 2 (3+3) -3	1,8
12.	Физика 2 за математичари (3+2) -3	1,8
13.	Одбрани делови од математичка физика (2+1) -2	1,2
14.	Вовед во квантна теорија (3+2) -3	0,9
15.	Консултации со студенти – бр. на студенти 34	0,068
	Одржување на настава 2013/14 - зимски	
16.	Математичка физика 1 (4+3) -4	2,4
17.	Физика за математичари (3+2) -3	1,8
18.	Одбрани делови од квантна механика (3+2) -3	1,8
19.	Консултации со студенти – бр. на студенти 39	0,078
	Одржување на настава 2013/14 - летен	
20.	Математичка физика 2 (3+3) -3	1,8
21.	Физика 2 за математичари (3+2) -3	1,8
22.	Вовед во квантна теорија (3+2) -3	1,8
23.	Консултации со студенти – бр. на студенти 21	0,042
	Одржување на настава 2014/15 - зимски	
24.	Математичка физика 1 (4+3) -4	2,4
25.	Физика за математичари (3+2) -3	1,8
26.	Консултации со студенти – бр. на студенти 45	0,09
	Одржување на настава – втор циклус	
	Одржување на настава 2011/12 - зимски	
27.	Квантни информации и квантни компјутери (3+2) -3	2,25
	Одржување на вежби – прв циклус	
	Одржување на вежби 2011/12 - зимски	
28.	Физика за математичари (3+2) -2	0,9
29.	Консултации со студенти – бр. на студенти 10	0,02
	Одржување на вежби 2011/12 – летен	
30.	Физика 2 за математичари (3+2) -2	0,9

31.	Одбрани делови од математичка физика (2+1) -1	0,45
32.	Консултации со студенти – бр. на студенти 6	0,012
	Одржување на вежби 2012/13 - зимски	
33.	Физика за математичари (3+2) -2	0,9
34.	Консултации со студенти – бр. на студенти 30	0,06
	Одржување на вежби 2012/13 - летен	
35.	Физика 2 за математичари (3+2) -2	0,9
36.	Одбрани делови од математичка физика (2+1) -1	0,45
37.	Вовед во квантна теорија (3+2) -2	0,45
38.	Консултации со студенти – бр. на студенти 6	0,012
	Одржување на вежби 2013/14 - зимски	
39.	Физика за математичари (3+2) -2	0,9
40.	Одбрани делови од квантна механика (3+2) -2	0,9
41.	Консултации со студенти – бр. на студенти 24	0,048
	Одржување на вежби 2013/14 - летен	
42.	Физика 2 за математичари (3+2) -2	0,9
43.	Вовед во квантна теорија (3+2) -2	0,9
44.	Консултации со студенти – бр. на студенти 10 Семинарски труд од Вовед во квантна теорија (1)	0,05
	Одржување на вежби 2014/15 - зимски	
45.	Физика за математичари (3+2) -2	0,9
46.	Консултации со студенти – бр. на студенти 18 Семинарски труд од Математичка физика 1 (4)	0,096
	Одржување на вежби – втор циклус	
	Одржување на вежби 2011/12 - зимски	
47.	Квантни информации и квантни компјутери (3+2) –семинарски труд	0,03
48.	Ментор на дипломска работа Владимир Оханесјан, Институт за физика, ПМФ	0,2
49.	Член во комисија за одбрана на докторат	1

	Д-р Ирина Петреска, Институт за физика, ПМФ Д-р Трифче Сандев, Институт за физика, ПМФ	
50.	Член во комисија за одбрана на магистратура М-р Емилија Колс, Институт за хемија, ПМФ	0,3
51.	Член во комисија за одбрана на дипломска Златко Неделковски, Институт за физика, ПМФ	0,1
52.	Рецензент на универзитетски учебник <i>Електрромагнетизам</i> од проф. Мирјана Јоноска и проф. Мимоза Ристова (издавач: Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје, 2013)	1
53.	Настава во школи и работилници (учесник): <i>-Некои од најголемите мистерији на универзумот</i> , Зимска астрономска школа (2013) <i>-Орбански суперпроводници</i> , XXXVIII школа „Млади физичари“ (2013) <i>-The superconducting ferromagnet UCoGe: magnetoresistance, ac susceptibility and Hall effect studies</i> , Innovations in Strongly Correlated Electronic Systems: School and Workshop, International Centre for Theoretical Physics, Trieste, Italy (2012)	3
54.	Научно-популарна и наставно-историска статија во стручно методско списание <i>- Даница Крстовска, Некои од најголемите мистерији на универзумот</i> , Зимска астрономска школа (2013), стр. 67; <i>-Даница Крстовска, Орбански суперпроводници</i> , XXXVIII школа „Млади физичари“ (2013), стр. 1	2
55.	Подготовка на нов предмет- предавања	
	Прв циклус на студии -Математичка физика 1 -Математичка физика 2 -Физика за математичари -Одбрани делови од математичка физика -Вовед во квантна теорија -Одбрани делови од квантна механика Втор циклус на студии	9

	-Квантни информации и квантни компјутери Трет циклус на студии -Физика на органски суперспроводници и спроводници -Термомагнетни појави во нискодимензионални спроводници-теорија и експеримент	
56.	Подготовка на нов предмет- вежби	
	Прв циклус на студии -Физика за математичари -Одбрани делови од математичка физика -Вовед во квантна теорија -Одбрани делови од квантна механика Втор циклус на студии -Квантни информации и квантни компјутери	2,5
57.	Пакет материјали за одреден предмет – предавања, задачи, демонстрациони видеа, научни статии	
	Прв циклус на студии -Математичка физика 1 -Математичка физика 2 -Физика за математичари -Физика II за математичари -Одбрани делови од математичка физика -Вовед во квантна теорија -Одбрани делови од квантна механика Втор циклус на студии -Квантни информации и квантни компјутери	8
	Вкупно	73,5

НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активност:	Поени
1.	Раководител на меѓународни научни проекти	18

	1. Angular dependent magnetothermopower in organic conductor α-(BEDT-TTF)₂KHg(SCN)₄ in high magnetic fields, National High Magnetic Field Laboratory, Florida State University, Tallahassee, Florida, USA (2010 – 2011) Учесници во проектот - E. Steven, E. S. Choi и J. S. Brooks (USA) 2. Magnetothermopower of a single closed orbit system, National High Magnetic Field Laboratory, Florida State University, Tallahassee, Florida, USA (2011 – 2012) Учесници во проектот - E. Steven, E. S. Choi и J. S. Brooks (USA), Heng Bo Cui (Japan)	
2.	Учесник во меѓународен научен проект 1. Search for magnetic field induced superconductivity in UFeGe, National High Magnetic Field Laboratory, Florida State University, Tallahassee, Florida, USA (2012 – 2014) Раководител на проектот - James Brooks, NHMFL, FSU, USA Учесници во проектот - E. Steven и A. Kiswandhi (USA), D. Krstovska (Macedonia), M. Almeida и A. P. Gonçalves (Portugal)	5
3.	Раководител на национален научен проект Електронски транспорт во системи со брановидна густина на полнежот, Институт за физика, ПМФ (2014-2016) Учесници во проектот: - E. Steven и E. S. Choi (USA), A. Ѓурчиновски (Македонија)	6
4.	Учесник во национален научен проект Нелинеарна динамика на комплексни системи-контрола и синхронизација, Институт за физика, ПМФ (2014-2017) Раководител на проектот: - A. Ѓурчиновски Учесници во проектот: – Д. Крстовска, Ѓ. Маркоски, J. Богданоска	3
5.	Трудови со импакт - фактор 1. D. Krstovska, Quantum oscillations of the interlayer magnetothermo-power in a Q2D organic conductor, <i>J. Phys. Soc. Jpn.</i> 80, 044701 (2011), импакт фактор 2,364. (8,364) 2. E. Steven, A. Kiswandhi, D. Krstovska, J. S. Brooks, M. Almeida, A. P. Gonçalves, M. S. Henriques, G. M. Luke, and T. J. Williams, Robust properties of the superconducting ferromagnet UCoGe, <i>Appl. Phys. Lett.</i> 98, 132507 (2011), импакт фактор 3,844. (7,444) 3. D. Krstovska, E. Steven, E. S. Choi and J. S. Brooks, Angular dependent magnetothermopower of α-(ET)₂KHg(SCN)₄, <i>Low Temp. Phys.</i> 37, Nos. 9/10 (Special Issue - Electronic properties of conducting systems), 950-958 (2011), импакт фактор 0,73. (4,33) 4. D. Krstovska, E. S. Choi, E. Steven and J. S. Brooks, The angular magnetothermoelectric power of a charge density wave system, <i>J. Phys.: Condens. Matter</i> 24, 265502 (2012), импакт фактор 2,564. (6,164)	26,3
6.	Труд со оригинални научни резултати, објавен во	1,8

	научно списание со меѓународен уредувачки одбор 1. D. Krstovska , E. Steven, A. Kiswandhi and J. S. Brooks, Hall effect studies of the superconducting ferromagnet UCoGe, <i>Contributions, Sec. Nat. Math. Biotech. Sci., MASA</i> , 35 (2), 75-80 (2014) (1,8)	
7.	Апстракти објавени во зборник од меѓународна конференција 1. D. Krstovska , International Symposium and School on Multifunctional Molecule-based Materials, <i>Magnetothermo-power quantum oscillations in a Q2D organic conductor-theoretical approach</i> , Argonne National Laboratory, Chicago, Illinois, USA, 13-18 03 (2011) 2. D. Krstovska , APS March Meeting, <i>Oscillating magnetothermopower in a Q2D organic conductor</i> , Dallas, Texas, USA, 21-25 03 (2011) 3. D. Krstovska , E. Steven, E. S. Choi, J. Brooks, 9th International Symposium on Crystalline Organic Metals, Superconductors and Ferromagnets (ISCOM 2011), <i>Magnetic Breakdown effects in the magnetothermopower of α-(ET)₂KHg(SCN)₄</i> , Gniezno, Poland, 25-30 09 (2011) 4. D. Krstovska , E. Steven, E. S. Choi, J. Brooks, 9th Conference of the Macedonian Physical Society, <i>The angular magnetothermoelectric power of a charge density wave system</i> , Ohrid, Macedonia, 21 - 24 09 (2012) 5. D. Krstovska , E. Steven, A. Kiswandhi, J. Brooks, 10th International Student Conference of Balkan Physical Union – ISCBPU-10, <i>Angular magnetotransport and Hall effect studies of the superconducting ferromagnet UCoGe</i> , Istanbul, Turkey, 2 – 5 09 (2013) 6. D. Krstovska , E. Steven, A. Kiswandhi, J. Brooks, 10th Conference of the Macedonian Physical Society, <i>Hall effect of the superconducting ferromagnet UCoGe</i> , Skopje, Macedonia, 25 - 28 09 (2014)	6
8.	Пленарни предавања на научен/стручен собир со меѓународно учество - D. Krstovska , E. Steven, A. Kiswandhi, J. Brooks, 10th International Student Conference of Balkan Physical Union – ISCBPU-10, <i>Angular magnetotransport and Hall effect studies of the superconducting ferromagnet UCoGe</i> , Istanbul, Turkey, 2 – 5 09 (2013) - D. Krstovska , E. Steven, A. Kiswandhi, J. Brooks, 10th Conference of the Macedonian Physical Society, <i>Hall effect of the superconducting ferromagnet UCoGe</i> , Skopje, Macedonia, 25 - 28 09 (2014)	6
9.	Секциски предавања на научен/стручен собир со меѓународно учество - D. Krstovska , International Symposium and School on Multifunctional Molecule-based Materials, <i>Magnetothermo-power quantum oscillations in a Q2D organic conductor- theoretical approach</i> , Argonne National Laboratory, Chicago, Illinois, USA, 13-	8

	18 03 (2011) - D. Krstovska, APS March Meeting, <i>Oscillating magnetothermopower in a Q2D organic conductor</i>, Dallas, Texas, USA, 21-25 03 (2011) - D. Krstovska, E. Steven, E. S. Choi, J. Brooks, 9th International Symposium on Crystalline Organic Metals, Superconductors and Ferromagnets (ISCOM 2011), <i>Magnetic Breakdown effects in the magnetothermopower of α-(ET)₂KHg(SCN)₄</i>, Gniezno, Poland, 25-30 09 (2011) - D. Krstovska, E. Steven, E. S. Choi, J. Brooks, 9th Conference of the Macedonian Physical Society, <i>The angular magnetothermoelectric power of a charge density wave system</i>, Ohrid, Macedonia, 21 - 24 09 (2012)	
10.	Учество на научен/стручен собир со реферат (постер - презентација) -D. Krstovska, E. Steven, E. S. Choi, J. Brooks, Innovations in Strongly Correlated Electronic Systems: School and Workshop, <i>The superconducting ferromagnet UCoGe: magnetoresistance, ac susceptibility and Hall effect studies</i>, International Centre for Theoretical Physics, Trieste, Italy, 6 - 17 08 (2012). -D. Krstovska, E. Steven, E. S. Choi, J. Brooks, Gordon Research Conference on Conductivity and Magnetism in Organic materials, <i>Magnetothermopower and Nernst effect of a charge density wave system</i>, Bates College, Lewiston, Maine, USA 3 – 8 08 (2014).	1
11.	Одржани предавања по покана на референтен странски универзитет -D. Krstovska, <i>Magnetothermopower as a tool for studying electronic properties of layered organic conductors</i>, USC Quantum Information and Condensed Matter Physics Seminars, University of Southern California, Los Angeles, CA, USA, April 15 (2011). -D. Krstovska, <i>Magnetothermopower as a Tool for Studying the Electronic Properties of Layered Organic Conductors</i>, Physics & Astronomy Colloquium, California State University, Long Beach, CA, USA, April 18 (2011). -D. Krstovska, <i>Unusual Properties of the Superconducting Ferromagnet UCoGe</i>, Physics Seminar (Special Physics Lecture), California State University, Long Beach, CA, USA, April 18 (2011).	9
	Вкупно	90,1

Ред. број	Назив на активност:	Поени
1.	Учество во работа на комисији за државни натпревари (2012-14)	3
2.	Учество во промотивни активности на факултетот (2010-2014)	2,5
3.	Член на меѓународна жири-комисија Ревизија на труд во Journal of Applied Physics Ревизија на труд во Physica Status Solidi C Ревизија на труд во Central European Journal of Physics	6
4.	Основен средношколски учебник М. Пецовска-Ѓорѓевиќ, Д.Крстовска, М.Ристова, О. Зајков, Н.Андоновска, М. Јоноска, А. Андоновски, З. Митреска, Физика за III година средно стручно образование, изд. МОН, 2010, Скопје	6
5.	Координатор во подготовка на елаборат за нова студиска програма Студиска програма по теориска физика, трет циклус студии, 2012-2014	1
6.	Предавање на институции од јавен интерес -Gor'kov symposium, Tallahassee, Florida, USA, 2-3 12 (2010) -Fulbright Regional Senior Scholar Enrichment Seminar, <i>Democracy and Human Rights: An Exploration</i> , Chicago, Illinois, USA, March 30 – April 2 (2011)	1
Дејности од поширок интерес		
7.	Член на програмски одбор на меѓународен научен собир -10th International Student Conference of Balkan Physical Union – ISCBPU-10, <i>Angular magnetotransport and Hall effect studies of the superconducting ferromagnet UCoGe</i> , Istanbul, Turkey, 2 – 5 09 2013 -10 th Conference of the Society of Physicists of Macedonia, 25-28 September 2014	2
8.	Претседател на организационен одбор на научен собир -8 th Conference of the Society of Physicists of Macedonia, 23-25 September 2010	1

9.	Член на организационен одбор на стручен собир -Член на организационен одбор на 35. Школа „Млади физичари“, Институт за физика, ПМФ, Скопје, 2010 -Член на организационен одбор на 37 Школа „Млади физичари“, Институт за физика, ПМФ, Скопје, 2012 -Член на организационен одбор на 38. Школа „Млади физичари“, Институт за физика, ПМФ, Скопје, 2013	1,5
10.	Член на уредувачки одбор на стручно списание -Друштво на физичарите на Република Македонија, Школа „Млади физичари“, Книга XXXVIII, Современата физика-двигател на научниот развој	0,5
11.	Член на комисија за избор во звања Избор на д-р Ирина Петреска во звањето доцент, 2012	0,2
12.	Награда за научни постигнувања од струкова организација (учесник во тим) -2011 NSF Science and Engineering Highlight from the National High Magnetic Field Laboratory, Florida State University, Tallahassee, Florida, USA (Robust properties of the superconducting ferromagnet UCoGe)	1
13.	Студиски престои во странство -Едногодишен престој (септември 2010 – септември 2011) во Лабораторијата за високи магнетни полиња во Талахаси, Флорида, САД во рамките на Fulbright Scholar Program -Innovations in Strongly Correlated Electronic Systems: School and Workshop, International Centre for Theoretical Physics, Trieste, Italy, 6 - 17 08 (2012)	2,5
14.	Изготвување и пријавување на: -два научни меѓународни проект (носител) -еден национален научен проект (носител) Изготвување и пријавување на: -еден научен меѓународен проект (соработник) -еден национален научен проект (соработник)	6,5
	Вкупно	34,7

ПРОФЕСИОНАЛНИ РЕФЕРЕНЦИ НА КАНДИДАТОТ ЗА ИЗБОР ВО ЗВАЊЕ	Поени

НАСТАВНО- ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ	73,5
НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ	90,1
СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ	34,7
Вкупно	198,3

РЕЦЕНЗЕНТСКА КОМИСИЈА

Проф. д-р Олга Галбова, редовен професор
на ПМФ во Скопје, с.р.

Проф. д-р Благоја Вељаноски, редовен професор
на ПМФ, во Скопје, с.р.

Проф. д-р Ненад Новковски, редовен професор
на ПМФ во Скопје, с.р.

РЕФЕРАТ

ЗА ИЗБОР НА НАСТАВНИК ВО НАСТАВНО-НАУЧНО ЗВАЊЕ-НАСЛОВЕН ДОЦЕНТ ПО ГРУПА ПРЕДМЕТИ ОД ОБЛАСТА НА АЛГЕБРАТА НА ИНСТИТУТОТ ЗА МАТЕМАТИКА ПРИ ПРИРОДНО-МАТЕМАТИЧКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ

Врз основа на конкурсот на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје/Природно-математички факултет/Институт за математика, објавен во весниците "Нова Македонија" и "Коха" од 12.11.2014 година, за избор на наставник во наставно-научно звање - насловен доцент по група предмети од областа на алгебрата на Институтот за математика при Факултетот и врз основа на Одлуката на Наставно-научниот совет на Природно-математичкиот факултет во Скопје, бр. 07-2038/3, донесена на 27.11.2014, формирана е Рецензентска комисија во состав: акад. Дончо Димовски, редовен професор на ПМФ-Скопје, д-р Костадин Тренчевски, редовен професор на ПМФ-Скопје, и д-р Валентина Миовска, вонреден професор на ПМФ-Скопје.

Како членови на Рецензентската комисија, по прегледувањето на доставената документација го поднесуваме следниов

ИЗВЕШТАЈ

На објавениот конкурс за избор на наставник во наставно-научно звање-насловен доцент по група предмети од областа на алгебрата, во предвидениот рок се пријави д-р Ирена Стојменовска.

4. БИОГРАФСКИ ПОДАТОЦИ И ОБРАЗОВАНИЕ

Д-р Ирена Стојменовска е родена на 15.4.1974 година во Скопје, каде што завршила основно и средно образование. Дипломирала на ПМФ во Скопје на групата математика (наставна насока), со просечен успех 8,97 и дипломска работа на тема *Квазијрупи и орбитонални системи на операции*.

На 11.4.2007 завршила постдипломски студии по теориска математика на Институтот за математика при ПМФ во Скопје, со просечен успех 10,00 и го одбрала магистерскиот труд од областа на алгебрата под наслов *Комбинајорна теорија на векторско вредносни алгебарски структури*, и со што се стекнала со звањето магистер на математички науки.

Докторска дисертација пријавила на 1.6.2009 година на Институтот за математика при ПМФ во Скопје. Дисертацијата на тема: *Комбинајорна теорија на векторско вредносни полурупи* која е од областа на алгебрата, ја одбрала на 30.12.2011 година и со тоа се стекнала со научниот степен доктор на математички науки.

Д-р Ирена Стојменовска активно зборува англиски, шпански и српски јазик, се служи со португалскиот и италијанскиот јазик, а има основни познавања од арапскиот и германскиот јазик.

Рецензентската комисија ги имаше предвид вкупните научни, стручни, педагошки и други остварувања на кандидатката од почетокот на кариерата, како и вкупните научни, стручни, педагошки и други остварувања на кандидатката до денот на пријавата, врз основа на сета поднесена документација која е од важност за изборот.

5. НАУЧНИ, СТРУЧНИ, ПЕДАГОШКИ И ДРУГИ ОСТВАРУВАЊА

Наставно-образовна дејност

Во рамките на наставно-образовната дејност на УКИМ, од јуни 1999 до ноември 2010, д-р Ирена Стојменовска била вработена на Технолошко-металуршкиот факултет во Скопје, во звањато помлад асистент, а потоа асистент на група предмети од областа на математиката и компјутерското работење (математика 1, математика 2, програмирање на ДСМ, основи на компјутерското работење, вовед во програмирање). Во академската 2012/2013 година (зимски семестар) држела настава на Универзитетот ФОН во Скопје, и тоа на следниве курсеви: оперативни истражувања, математика за архитекти (Calculus 1), и математика за бизнис. Од септември 2013, д-р Ирена Стојменовска е доцент (Assistant Professor) на Универзитетот American University of the Middle East – Kuwait (Американски универзитет на Средниот Исток во Кувајт).

Оценка од самоевалуација

Во текот на минатата и оваа година, на овој Универзитет држи настава за следниве курсеви: Introduction to Mathematics, Pre-Calculus, Basic Mathematics for Engineering, Discrete Mathematics, Calculus, при што добила оценка од самоевалуација, рангирана во првите три наставници на соодветниот оддел.

Други активности кои припаѓаат во наставно-образовната дејност, а се релевантни за изборот, се наведени во табелата во Анекс 2.

Научноистражувачка дејност

Д-р Ирена Стојменовска има објавено вкупно 6 научни труда со оригинални научни резултати, од кои 1 труд е објавен во научно списание со импакт-фактор (фактор на влијание), кое е едно од најпрестижните меѓународни научни списанија од областа на алгебрата, 1 труд е објавен во референтно меѓународно научно списание (т.е. списание со меѓународен уредувачки одбор), 2 труда се објавени во меѓународни научни публикации (т.е. зборници на трудови од научни собири со меѓународен уредувачки одбор), 1 труд е објавен во научно списание и 1 труд е објавен во зборник на трудови од научен собир. Два од научните трудови на кандидатката се објавени во списанија индексирано во базата на научни списанија - web of science.

Кандидатката е автор на 6 трудоа со стручни резултати, објавени во стручно популарното списание „Сигма“.

Други активности кои припаѓаат во научноистражувачката дејност, а се релевантни за изборот, се наведени во табелата во Анекс 2.

Стручно-апликативна дејност и дејност од поширок интерес

Д-р Ирена Стојменовска била член на комисиите за подготовка на регионални и републички натпревари по математика за учениците од средното образование (2000-2003).

Кандидатката остварила студиски престој на TUM – Техничкиот универзитет во Минхен (СР Германија) - Програма на DAAD (јули 2013).

Кандидатката д-р Ирена Стојменовска остварила експертски активности во евалуација на наставата и наставните материјали по математичките предмети на

додипломските студии при Универзитетот American University of the Middle East – Kuwait (Американски универзитет на Средниот Исток во Кувајт), College of Business (2013/2014).

Други активности кои припаѓаат во стручно-апликативната дејност и дејноста од поширок интерес, а се релевантни за изборот, се наведени во табелата во Анекс 2.

ЗАКЛУЧОК И ПРЕДЛОГ

Врз основа на целокупната доставена документација и личното познавање на д-р Ирена Стојменовска, Рецензентската комисија позитивно ја вреднува и ја оценува нејзината наставно-образовна, научноистражувачка и стручно-апликативна дејност.

Врз основа на изнесените податоци за севкупната активност, работното искуство во земјава и во странство, како и научните достигнувања, Комисијата заклучи дека д-р Ирена Стојменовска поседува научни и стручни квалитети и според Законот за високото образование и Правилникот за критериумите и постапката за избор во наставно-научни, научни, наставно-стручни и соработнички звања и асистенти-докторанди на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, ги исполнува сите услови да биде избрана во звањето насловен доцент на група предмети од областа на алгебрата.

Според гореизнесеното, Комисијата има чест и задоволство да му препорача на Наставно-научниот совет на Природно-математичкиот факултет во Скопје, д-р Ирена Стојменовска да биде избрана во звањето насловен доцент по група предмети од областа на алгебрата на Институтот за математика при Природно-математичкиот факултет во Скопје.

РЕЦЕНЗЕНТСКА КОМИСИЈА

- 1. Акад. Дончо Димовски, ред. проф. на ПМФ-Скопје, с.р.**
- 2. Д-р Костадин Тренчевски, ред. проф. на ПМФ-Скопје, с.р.**
- 3. Д-р Валентина Миовска, вонр. проф. на ПМФ-Скопје, с.р.**

ОБРАЗЕЦ

**КОН ИЗВЕШТАЈОТ ЗА ИЗБОР ВО НАСТАВНО-НАУЧНО, НАУЧНО,
НАСТАВНО-СТРУЧНО И СОРАБОТНИЧКО ЗВАЊЕ**

Кандидат: д-р Ирена Кирил Стојменовска

(име, татково име и презиме)

Институција: Природно-математички факултет, Скопје

Институт за математика

(назив на факултетот/институтот)

Научна област: математика/алгебра

НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЛНОСТ

Ред. број	Назив на активност:	Поени
1.	Одржување на настава: <i>Прв циклус студии (вежби):</i> <u>Технолошко-металуршки факултет (Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје)</u> Математика 1 Академска 1999/2000 година Академска 2000/2001 година Академска 2001/2002 година Академска 2003/2004 година Академска 2004/2005 година Академска 2005/2006 година Академска 2006/2007 година Математика 2 Академска 1999/2000 година Академска 2000/2001 година Академска 2001/2002 година Академска 2003/2004 година Академска 2004/2005 година	$9 \cdot 15 \cdot 0,03 = 4,05$ $6 \cdot 15 \cdot 0,03 = 2,7$ $6 \cdot 15 \cdot 0,03 = 2,7$ $6 \cdot 15 \cdot 0,03 = 2,7$

Академска 2005/2006 година	7
Академска 2006/2007 година	
Основи на компјутерското работење	
Академска 2003/2004 година	$6 \cdot 15^* 0,03 = 2,$
Академска 2004/2005 година	7
Академска 2005/2006 година	
Академска 2006/2007 година	$6 \cdot 15^* 0,03 = 2,$
Програмирање на ДСМ	7
Академска 1999/2000 година	
Академска 2000/2001 година	$6 \cdot 15^* 0,03 = 2,$
Академска 2001/2002 година	7
<i>Прв циклус студии (предавања):</i>	
<u>Архитектонски факултет и Економски факултет</u>	
<u>(Универзитет ФОН-Скопје)</u>	$6 \cdot 15^* 0,03 = 2,$
Операциони истражувања	7
Академска 2012/2013 година	$6 \cdot 15^* 0,03 = 2,$
Математика за архитекти	7
Академска 2012/2013 година	
Математика за бизнис	$6 \cdot 15^* 0,03 = 2,$
Академска 2012/2013 година	7
<u>American University of the Middle East - Kuwait</u>	
(Американски универзитет на Средниот Исток во Кувајт)	
Вовед во математика (Introduction to Mathematics)	$6 \cdot 15^* 0,03 = 2,$
Академска 2013/2014 година летен семестар	7
Преткалкулус (Pre-Calculus)	
Академска 2013/2014 година зимски семестар	$6 \cdot 15^* 0,03 = 2,$
Академска 2013/2014 година летен семестар	7
Дискретна математика (Discrete Mathematics)	
Академска 2013/2014 година летен семестар	$6 \cdot 15^* 0,03 = 2,$
	7
	$6 \cdot 15^* 0,03 = 2,$
	7
	$6 \cdot 15^* 0,03 = 2,$
	7
	$6 \cdot 15^* 0,03 = 2,$
	7
	$6 \cdot 15^* 0,03 = 2,$
	7

		$\frac{6 \cdot 15 \cdot 0,03}{7} = 2,$ $\frac{6 \cdot 15 \cdot 0,03}{7} = 2,$ $\frac{6 \cdot 15 \cdot 0,03}{7} = 2,$ $\frac{3 \cdot 8 \cdot 0,04}{6} = 0.9$ $\frac{3 \cdot 8 \cdot 0,04}{6} = 0.9$ $\frac{3 \cdot 8 \cdot 0,04}{6} = 0.9$ $\frac{6 \cdot 15 \cdot 0,04}{3,6} = 9$ $\frac{15 \cdot 15 \cdot 0,04}{9 \cdot 15} = 5,4$ $\frac{2 \cdot 5 \cdot 0,04}{0,4} = 0,4$

2.	Консултации со студенти: Академска 1999/2000 година Академска 2000/2001 година Академска 2001/2002 година Академска 2003/2004 година Академска 2004/2005 година Академска 2005/2006 година Академска 2006/2007 година Академска 2012/2013 година Академска 2013/2014 година	$250 \cdot 0,002 = 0,5$ $150 \cdot 0,002 = 0,3$ $150 \cdot 0,002 = 0,3$ $150 \cdot 0,002 = 0,3$ $150 \cdot 0,002 = 0,3$ $100 \cdot 0,002 = 0,2$ $100 \cdot 0,002 = 0,2$ $80 \cdot 0,002 = 0,16$ $200 \cdot 0,002 = 0,4$
3.	Пакет материјали за предмети: Академска 2013/2014 година Вовед во математика (Introduction to Mathematics) – Интерни предавања објавувани на LCM (Learning Management System – Moodle) Преткалкулус (Pre-Calculus) Интерни предавања објавувани на LCM (Learning Management System – Moodle)	1 1
4.	Школи и работилници: DAAD, Mathematical Approaches to Learning Processes, Oct. 2010, Center of Excellence for Applications of Mathematics, учесник DAAD, Applications of the Calculus of Variations and Optimal Control. The smooth and Non-smooth Cases, July 2011, Center of Excellence for Applications of Mathematics, учесник	1 1
5.	Научно-популарни статии во стручно-методски списанија: И. Стојменовска; <i>Инциденјни структури; 3-Решетка</i>	

Ред. број	Назив на активноста:	Поени
	Трудови со оригинални научни резултати, објавени во референтно научно/стручно списание со меѓународен уредувачки одбор	
1.	Irena Stojmenovska (2013). Reductions for vector (n,m) -presentations of (n,m) -semigroups (co-author with Dimovski Dončo), Semigroup Forum, June 2013, Volume 86, Issue 3, pp. 663-679 (Impact Factor - 2013, 0.384)	5.75
2.	Irena Stojmenovska (2012). On varieties of (n,m) -semigroups (co-	

	author with Dimovski Dončo), International Journal of Algebra, Vol.6, No.13-16, 2012, ISSN 1312-8868, Hikari, LTD. pp.705-712	5.4
	Трудови со оригинални научни/стручни резултати, објавени во зборник на трудови од научен/стручен собир со меѓународен уредувачки одбор	
3.	Irena Stojmenovska (2011). Reductions for a class of presentations of (n,m) -semigroups (co-author with Dimovski Dončo), Mathematics and Natural Science, Proceedings of the Fourth International Scientific Conference-FMNS 2011, Vol.1, South-West University Neofit Rilski, Blagoevgrad, Bulgarija, pp. 70-76	2,7
4.	Anovska E., Jovchev Z., Anovski K., Stojmenovska I., Popov V. and Anovski T.: Study on the Relationship Between the water level of Prespa and its Volume, NATURA MONTENEGRINA, 2008, 7 (3), pp. 493-502	1,8
	Трудови со оригинални научни резултати објавени во научно/стручно списание	
5.	Irena Stojmenovska (2011). Reductions for presentations of (n, m) -semigroups induced by reductions for presentations of binary semigroups, (co-author with Dimovski Dončo), Math. Maced. Vol.7 pp. 45-56	3,6
	Трудови со оригинални научни/стручни резултати, објавени во зборник на трудови од научен/стручен собир	
6.	Ирена Стојменовска, За n -арните операции, II Конгрес на Математичари на Македонија, Зборник на трудови, 2 (1), 41-46.	2
	Одржано предавање на покана на Универзитет	
7.	<i>Vector valued algebraic structures</i> - American University of the Middle East – Kuwait, May 2013	1
	Учество на научен/стручен собир со реферат (усна презентација)	
8.	Stojmenovska I. and Dimovski D. "Reductions for a class of presentations of (n,m) -semigroups" FMNS International Scientific Conference 2011, 7-11 June 2011, Faculty of Mathematics and Natural Sciences, Blagoevgrad, Bulgaria	1
9.	Stojmenovska I. and Dimovski D. "Reductions for vector presentations of (n,m) -semigroups" Mathematical Conference 2010- Dedicated to Prof. Ć. Ćupona, 10-13 September 2010, Macedonian	1

	Academy of Sci. and Arts & Institutes of Mathematics and Informatics, Ohrid, Macedonia	
10.	Stojmenovska I. and Dimovski D. "Reductions for presentations of (n,m)-semigroups induced by reductions for presentations of binary semigroups" NSAC 2009 - 3-rd International Novi Sad Algebraic Conference, Department of Mathematics, Novi Sad, Serbia	1
11.	Stojmenovska I. and Dimovski D. "Reductions for some (n,m) presentations" IV Congress of Mathematicians of Macedonia, October 2008, Institute of Mathematics, Struga, Macedonia	1
12.	Stojmenovska I. and Dimovski D. "(n,m)-Presentations induced by presentations of semigroups" Mathematical Conference 85 years of Prof. B. Popov life, Institutes of Mathematics and Informatics, 4-7 September 2008, Faculty of Mathematics and Natural Sciences, Ss. Cyril & Methodius University, Ohrid, Macedonia	1
13.	Anovska E., Jovchev Z., Anovski K., Stojmenovska I., Popov V. and Anovski T. "Study on the relationship between the water level of the Prespa Lake and its volume" III Internaciona Simposium of Ecologists of the Republic of Montenegro, October 2008, Depart. For Biology & Institute for Marine Biology, Herceg Novi, Montenegro	1
14.	Stojmenovska I. "On some types n-ary operations" II Congress of Mathematicians of Macedonia, October 2000, Macedonian Mathematical Society, Ohrid, Macedonia.	1
15.	Stojmenovska I. "Combinatorial theory of vector valued semigroups" Seminar of vector valued groups, Institute of Mathematics – Macedonia, May 2007, Bitola, Macedonia	1
Вкупно поени од НИ - дејност		30.25

СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активност:	Поени
1.	Moderator (координатор) во подготовки на елаборати за програмите на Pre-Calculus (Преткалкулус) и Basic Mathematics for Engineering (Основи на математика за инженери), American University of the Middle East - Kuwait (Американски универзитет на Средниот Исток во Кувајт), College of Engineering (2013/2014; 2014/2015)	2*0,5=1

2.	Студиски престој на TUM – Техничкиот универзитет во Минхен (СР Германија) - Програма на DAAD (јули 2013)	0,5
3.	Комисија за евалуација на наставата и наставните материјали по математичките предмети на додипломските студии при American University of the Middle East - Kuwait (Американски универзитет на Средниот Исток во Кувајт), College of Business (2013/2014), член	1
4.	Комисија за подготовка на регионални и републички натпревари по математика за учениците од средното образование (2000-2003)	$3 \cdot 1 = 3$
5.	Учество во промотивни активности на Технолошко-металуршкиот факултет – Скопје (2004-2008)	$5 \cdot 0,5 = 2,5$
Вкупно поени од СА - дејност		8

ПРОФЕСИОНАЛНИ РЕФЕРЕНЦИ НА КАНДИДАТОТ ЗА ИЗБОР ВО ЗВАЊЕ	Поени
НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ	91,99
НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ	30,25
СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ	8
Вкупно	130,24

РЕЦЕНЗЕНТСКА КОМИСИЈА

1. Акад. Дончо Димовски, ред. проф. на ПМФ-Скопје, с.р.
2. Д-р Костадин Тренчевски, ред. проф. на ПМФ-Скопје, с.р.
3. Д-р Валентина Миовска, вонр. проф. на ПМФ-Скопје, с.р.

До

- Наставно - научниот совет на Природно-математичкиот факултет

при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје

-Деканот проф. д-р Ицко Ѓорѓоски

- Рецензентската комисија

ПРИГОВОР

на Рефератот за избор на наставник во сите звања

за група предмети од областа на туризмот

на Институтот за географија објавен во Билтен бр. 1093 од 2.2.2015 г.

Од доц. д-р Весна Танчева, кандидат за избор на наставник во сите звања во научната област туризам на Институтот за географија во Скопје

Предмет на приговорот: Реферат од Рецензентската комисија објавен во Билтен бр. 1093 од 2.2.2015 г. на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ за избор на еден наставник во сите звања за група **предмети од областа на туризмот** на Институтот за географија при Природно-математичкиот факултет во Скопје во согласност со конкурсот објавен во „Нова Македонија“ на 12.11.2014 г.

На конкурсот бевме пријавени двајца кандидати, јас, **доц. д-р Весна Танчева** и **д-р Ана Здравковска-Илиевска**. Во Рефератот, од страна на Рецензентската комисија í се дава предност на кандидатката Ана Здравковска – Илиевска и покрај аргументите и фактите кои упатуваат на поинаква одлука доколку се почитуваат Законот за високото образование и Правилникот за критериумите за избор во сите звања на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“.

Доколку се направи подетална анализа на документацијата која ја имаме и двете поднесено при пријавувањето, бодовите и нашите квалификации за областа ТУРИЗАМ, ќе се заклучи дека:

1. Д-р Ана Здравковска – Илиевска не е воопшто соодветен кандидат за областа ТУРИЗАМ, во поглед на квалификациите во областа во која гласи конкурсот за избор.

Д-р Ана Здравковска е професор по македонски јазик и книжевност, како на додипломските, така и на последипломските-магистерски студии. Таа е доктор по комуникации со нејзините докторски студии. Јас, доц. д-р Весна Танчева, сум дипломиран организатор по туризам и угостителство на Факултетот за туризам и угостителство во Охрид, магистер на науки од областа на туризмот, на

истоимениот Факултет, и доктор по економија (со докторска дисертација во областа економика на туризмот) на Економскиот институт при УКИМ, Скопје, што го докажав со поднесени нотарски заверени копии од моите дипломи. Воедно, имам дипломирано по ресторански менаџмент со четиригодишен престој во Чикаго, САД (за што не сум бодувана во листата).

2. Предложената кандидатка д-р Ана-Здравковска Илиевска има далеку помалку бодови во поодделните ставки и во вкупните бодови (139,65), во однос на мојата бодовна листа (189,76), а сепак е предложена како „соодветен“ кандидат во областа на туризмот. Бодовите во образецот во Анекс 2 за Ана Здравковска – Илиевска сметам дека не се точни и „наддадени“ бидејќи се вреднувани и активности што немаат никаква поврзаност со областа во која се бира или воопшто не може кандидатката да ги поткрепи со докази. Областа во која се врши избор е ТУРИЗАМ, како што е истакнато во конкурсот, а не КОМУНИКАЦИИ ВО ТУРИЗМОТ. Со ова се прекршуваат неколку членови од Правилникот за критериумите за избор на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје.

3. Јас, доц. д-р Весна Танчева, имам далеку поголемо и побогато работно искуство во изведување предавања и вежби по многубројни предмети од областа на туризмот, како пред, така и по одбраната на докторските студии во областа на туризмот на Економскиот институт при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје од 2010 г. до 2013 г., односно како помлад асистент, асистент и како доцент. Не треба да се занемари и фактот дека подолго време работев како професор, предавач избрана во звање - доцент по туристички и економски науки и како декан и тоа на неколку приватни високообразовни институции во Република Македонија, токму во туризмот, угостителството и економијата. Тоа го докажав со поднесените реферати за избор на неколку високо-образовни институции во Република Македонија. Другата кандидатка нема некое „богато“ искуство како предавач во туризмот, бидејќи лично сум запознаена со нејзините функции во институциите каде што работеше. Таа најчесто е поставувана како лице за односи со јавноста и медиумите. Како асистент или доцент има многу кратко време работено и тоа подолго време во медиумски институции отколку во образовни институции. На пример, предавањата и вежбите по маркетинг и промоција на туризмот на Универзитетот за туризам и менаџмент во Скопје, додека лично бев ангажирана како асистент по туристички предмети, ги одржуваа доц. д-р Сретен Миладиноски и ас. м-р Јелена Стајик. Значи, додека работев со другата кандидатка на УТМС, ТАА НЕМАШЕ НИКАКОВ АНГАЖМАН КАКО АСИСТЕНТ ИЛИ НАСТАВНИК, ОДНОСНО НЕ ВРШЕШЕ НИКАКВА НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ. Исто така сметам дека е дискутабилен и нејзиниот ангажман како наставник и на другите институции во кои работела. Според Правилникот за критериуми за избор, бидејќи според член 2:

„Високообразовната, научноистражувачката и уметничката дејност на факултетите и институтите ја остваруваат лица избрани во наставно-научни звања, научни звања, наставно-стручни и соработнички звања и асистенти-докторанди.

Високообразовна дејност може да врши само лице избрано во наставно-научно, наставно-стручно и соработничко звање, како и асистент-докторанд за времето за кое е избрано.“;

4. Јас, доц. д-р Весна Танчева, имам издадено далеку повеќе научноистражувачки трудови од предложената кандидатка, вкупно 24 (веќе објавени), плус 5 во форма на ракопис, тоа се вкупно 29, меѓу кои 8 самостојни рецензирани книги (од кои пет веќе објавени високошколски учебници). Исто така, имам поголемо учество во проекти и научни настани во образованието и туризмот, што е поткрепено со поднесени оригинални трудови и сертификати заедно со пријавата. Моите 24 објавени трудови плус 5-те необјавени се во областа на туризмот и не се евалуирани. Тие се доставени во оригинални примероци до Архивата на Природно-математичкиот факултет, Институт за географија. Од друга страна, 8-те труда на другата кандидатка се евалуирани, дури и оние два од нив кои немаат никаква допирна точка со туризмот. Научноистражувачката дејност на предложената кандидатка е доста оскудна во областа на туризмот и без континуитет од нејзиното дипломирање до денес. Доколку се разгледаат насловите и проблематиката на трудовите во кои се фокусирала кандидатката ќе се потврди моето укажување. Од 1992, до моето докторирање во 2010 година, на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“, па сè до денес, јас го истражувам туризмот од сите можни аспекти и се фокусирам на главните и актуелни проблеми во туристичкиот сектор во секој мој труд.

Со овие аргументи приговарам дека предложената кандидатка реално ги нема минималните бороводи во делот на наставно-образовната дејност за да биде избран како доцент во областа туризам на Институтот за географија (минимум 20 поени за доцент од наставно-образовна дејност). Исто така, во повеќе ставки од бодовната листа, податоците не се поткрепени со докази за да биде воопшто бодувана. Јас, како наставник, континуирано сум унапредувана во наставно-научни звања во областа која е распишана за избор во конкурсот и во текот на мојата досегашна кариера, почнувајќи од помлад асистент, асистент, предавач и доцент, имам солидна кариера од 15 години непрекинат стаж во образованието, директно ангажирана како наставник, професор и предавач за група предмети во областа на туризмот, како пред стекнувањето на звањето доцент, така и по изборот во тоа звање (кое се потврдува со поднесените реферати и одлуки за избор кон пријавата).

Кандидатката Ана Здравковска - Илиевска својата докторска дисертација под наслов „ Моделирање на односите со јавноста на туризмот во Република Македонија“ ја брани во областа на комуникологијата на Институтот за социолошко – политички науки и има стекнато звање што не соодветствува со групата предмети по програмата туризам што треба да се предаваат по изборот на Институтот за географија, односно не е соодветна по звање за предметите од

економска и менаџмент проблематика во туризмот според Класификацијата на научни полиња, подрачја и дисциплини во предложената област според Правилникот за критериуми и постапка за избор во звања на Универзитетот и Законот за високото образование.

Сметам дека Рецензентската комисија ја има предложено кандидатката Ана Здравковска – Илиевска, не водејќи сметка ниту за квалитетот и способноста на кандидатката како наставник, ниту за соодветноста на стекнатото образование од трите циклуси, ниту за минималните потребни бодови по одделни ставки за избор во звање според Правилникот за критериумите и постапката за избор во звања при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ и Законот за високото образование. Кандидатката има само 6 труда од вкупно 8 кои можат да се вреднуваат, што зборува за нејзината доста сиромашна научноистражувачка дејност.

Во однос на сите претходно наведени аргументи му предлагам на Наставно-научниот совет при Природно-математичкиот факултет во Скопје, да го усвои овој Приговор и согласно со Правилникот за критериумите и постапката за избор во наставно-научни и научни звања да формира Рецензентска комисија со променет состав, која објективно ќе изврши избор на НАЈСООДВЕТЕН КАНДИДАТ, почитувајќи ги законите и правилниците за избор или да го поништи конкурсот и да распише нов конкурс. Доколку не се постапи правилно по овој Приговор, како најсоодветен кандидат на конкурсот, ќе се обратам до Државниот просветен инспекторат со претставка, а подготвена сум да поднесам и жалба до Универзитетскиот сенат. Доколку е потребно и сето погоре да го докажам со тужба пред надлежен суд. Во прилог на овој Приговор (во три страници) , поднесувам и:

- копија од пријавата на конкурсот;
- копија од Предлогот на Рецензентската комисија на Институтот за географија од Билтен бр. 1093 со бодовните листи (2.2.2015);
- мојата кратка биографија;
- листата на објавени трудови;
- копија од дипломите, со оглед на тоа што целокупната документација од конкурсот, заедно со трудовите во оригинал и сертификатите од обуките, научните настани и проектите, ја имам доставено во Архивата на Природно-математичкиот факултет заедно со пријавата.

Подносител на Приговорот

Доц. д-р Весна Танчева, с.р.

Предмет: Одговор на Приговор во врска со заклучокот на Рефератот за избор - прием на наставник во сите звања по група предмети од областа на туризмот, објавен во Билтенот на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, бр. 1093 од 2.2.2015 година.

Во врска со Приговорот на заклучокот на Рецензентската комисија доставен од д-р Весна Танчева, Рецензентската комисија, по неговото разгледување, го дава следниов

ОДГОВОР

Рецензентската комисија во текот на изготвувањето на заклучокот на Рефератот за избор - прием на наставник во сите звања по група предмети од областа на туризмот, во целост се придржуваше до Законот за високото образование и Правилникот за критериумите и постапката за избор во наставно-научни, научни, наставно-стручни и соработнички звања и асистенти-докторанди на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје.

Тврдењето во Приговорот дека д-р Ана Здравковска Илиевска е професор по македонски јазик и книжевност, и на додипломските, и на постдипломските студии **е неточно**. Д-р Ана Здравковска – Илиевска дипломира на Филолошкиот факултет при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје при што се стекнала со звањето професор по македонска книжевност со јужнословенски книжевности со македонски јазик **на првиот циклус студии, магистер е на комуникации** на Институтот за социолошки и политичко-правни истражувања во Скопје при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје **и доктор на комуникации (со докторска дисертација на тема: МОДЕЛИРАЊЕ НА ОДНОСИТЕ СО ЈАВНОСТА НА ТУРИЗМОТ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА)**, исто така, на Институтот за социолошки и политичко-правни истражувања во Скопје при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје. Доказ за тоа се Поднесените нотарски заверени копии на кандидатката д-р Ана Здравковска – Илиевска.

Во делот на Приговорот кој се однесува на бодовната листа, кандидатката д-р Весна Танчева изнесува паушални, неосновани и произволни заклучоци дека повеќето ставки од бодовната листа на кандидатката д-р Ана Здравковска – Илиевска не се поткрепени со докази, **што не е точно. Овде се наметнува прашањето од каде ваква констатација кога бодовната листа се подготвува од страна на Комисијата, базирана на аргументи и докази кои се составен дел од целокупниот доставен материјал со кој располага само Комисијата**, согласно со Правилникот за критериумите и постапката за избор во наставно-научни, научни, наставно-стручни и соработнички звања и асистенти-докторанди на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје и Законот за високото образование.

Во врска со забелешката во Приговорот за областа во која се врши изборот, Комисијата посочува дека областа во која се врши изборот е туризам, **со посебен акцент на комуникации во туризмот, бидејќи како што може да се проследи од заклучокот и предлогот во Извештајот на Комисијата, на Институтот за географија, насока за туризам, му е потребен стручен кадар од областа на комуникација со јавноста во туризмот, за што д-р Ана Здравковска - Илиевска поседува многу постручни, посодржајни и поаргументирани референци, искуства и документација. Ова, најмногу од причина што со најновата реакредитација, на студиската програма за туризам се предвидуваат посебни предмети и содржини од областа на комуникации во туризмот, за што досегашното искуство покажа дека имплементацијата на наставните содржини од оваа област е една од примарните нужности. Во таа насока, областите за кои е специјализирана кандидатката д-р Весна Танчева се веќе покриени од искусен и висококвалификуван професорски кадар од Економскиот институт при Универзитетот „Св. Кирили и Методиј“ во Скопје, како и со кадри од ПМФ.**

Како дополнителен аргумент кон горенаведеното го посочуваме фактот дека во барањето за објавување конкурс за вработување доставен од страна на ПМФ до УКИМ, под реден број 04-953/7 од 14.8.2014 година, покрај другото, стои дека на **насоката за туризам на Институтот за географија при ПМФ му е потребан кадар од областа на КОМУНИКАЦИИТЕ.**

Натамошните ставки од Приговорот од страна на д-р Весна Танчева се чисти претпоставки несоодветни за академска средина, каде што со чисти шпекулации се прави обид да се минимизира стручноста, компетентноста и искуството на кандидатката д-р Ана Здравковска – Илиевска. **Тврдењето на д-р Весна Танчева дека кандидатката д-р Ана Здравковска – Илиевска немала никаков ангажман како асистент или наставник на УТМС е целосна невестина. Исто така, во оваа забелешка од Приговорот нема никакво значење посочувањето кој професор и кој асистент го држеле предметот маркетинг и промоција во туризмот на УТМС. Ангажманот на д-р Ана Здравковска – Илиевска на УТМС не е поврзан со предметот маркетинг и промоција во туризмот. Таа е избрана во наставно – стручно звање-виш лектор (бидејќи во тој период била докторанд на комуникации) и држела предавања и вежби по предметот македонски јазик со култура на говорот на Факултетот за односи со јавноста. Исто така, за време на нејзиниот ангажман на УТМС, д-р Ана Здравковска – Илиевска ја извршувала функцијата в.д. декан на Факултетот за односи со јавноста при УТМС и го водела Секторот за односи со јавноста на УТМС. Ангажманот на д-р Ана Здравковска – Илиевска како наставник, не само на УТМС, туку и во останатите две високообразовни институции, е поткрепен со докази (реферати и одлуки за избор во звања). Со тврдењето на кандидатката д-р Весна Танчева дека д-р Ана Здравковска – Илиевска „како асистент или доцент има многу кратко време работено и тоа подолго време во медиумски институции отколку во образовни институции“, д-р Весна Танчева ја покажува својата несе-риозност и целосно непознавање дека изборот во наставнички звања е**

можен само на високообразовните институции, ни случајно надвор од нив, уште помалку во медиумските институции.

Тврдењето во Приговорот дека д-р Ана Здравковска Илиевска ги нема минималните бодови (20 бода) во делот на наставно – образовната дејност **не е точно. Д-р Ана Здравковска – Илиевска во делот на наставно – образовната дејност има 52,65 бода, во научноистражувачката дејност има 46 бода, во стручноапликативната дејност има 17,5, во дејности од поширок интерес има 23,5 бода, или вкупно - 139,65 бода.** Тоа значи дека обете пријавени кандидати на конкурсот за избор за наставник во сите звања по група предмети од областа на туризмот се бодувани согласно со Правилникот за критериумите и постапката за избор во наставно-научни, научни, наставно-стручни и соработнички звања и асистенти-докторанди на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје и Законот за високото образование.

Рецензентската комисија, по разгледувањето на Приговорот, констатира дека **тој е целосно неоснован, по сите наводи,** и затоа останува на својот став образложен во заклучокот на Рефератот.

Согласно со претходно изнесеното, Рецензентската комисија го потврдува заклучокот на Рефератот за избор-прием на еден наставник во сите звања по група предмети од областа на туризмот објавен во Билтенот на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, бр. 1093 од 2.2.2015 година и на Наставно-научниот совет на Природно – математичкиот факултет при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ му предлага **д-р Ана Здравковска – Илиевска да биде избрана во звањето ДОЦЕНТ по група предмети од областа на туризмот** на Институтот за географија на Природно-математичкиот факултет во Скопје при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје.

Членови на Рецензентската комисија

Д-р Никола Панов, редовен професор на ПМФ во Скопје, с.р.

Д-р Ристо Мијалов, редовен професор на ПМФ во Скопје, с.р.

Д-р Драган Колчаковски, редовен професор на ПМФ во Скопје, с.р.

РЕЦЕНЗИЈА НА РАКОПИСОТ „АНТРОПОЛОГИЈА НА ИНТИМНОСТА ВО МАКЕДОНСКАТА НАРОДНА КУЛТУРА“ ОД АВТОРКАТА АНА АШТАЛКОВСКА

Врз основа на Одлуката на Наставно-научниот совет на Природно-математичкиот факултет, бр.07-2057/1, за членови на Рецензентската комисија за рецензирање на учебното помагало „Антропологија на интимноста во македонската народна култура“ од авторката д-р Ана Ашталковска, наменет за студентите на Институтот за етнологија и антропологија, за предметите: вовед во методологија на етнолошки и антрополошки истражувања, методологија на етнолошки и антрополошки истражувања, антропологија на пол и род, избрани се: д-р Анета Светиева, редовен професор на Институтот за етнологија и антропологија на Природно-математичкиот факултет (во пензија) и д-р Мирјана П. Мирчевска, редовен професор на Институтот за етнологија и антропологија на Природно-математичкиот факултет.

По добивањето на ракописот и неговото детално разгледување и анализа, до Наставно-научниот совет на Природно-математичкиот факултет во Скопје, рецензентите го поднесуваат следниов

ИЗВЕШТАЈ

II. Општ дел

Основни податоци за ракописот

Назив на ракописот:	„Антропологија на интимноста во македонската народна култура“
Назив на предметната програма:	Вовед во методологија на етнолошки и антрополошки истражувања; Методологија на етнолошки и антрополошки истражувања; Антропологија на пол и род
Назив на студиската програма:	Етнологија и антропологија
Фонд на часови и ЕКТС-кредити (доколку ракописот е наменет за повеќе предмети, да се наведат сите предмети):	Вовед во методологија на етнолошки и антрополошки истражувања, 2+2, 6 ЕКТС; Методологија на етнолошки и антрополошки истражувања, 2+2, 5 ЕКТС; Антропологија на пол и род, 2+2, 6 ЕКТС
Предметот вовед во методологија на етнолошки и антрополошки истражувања на	

Институтот за етнологија и антропологија на Природно-математичкиот факултет е задолжителен предмет со фонд на часови 2+2, број на ЕКТС-кредити 6 и се слуша во II (втор) семестар.

Предметот антропологија на пол и род на Институтот за етнологија и антропологија на Природно-математички факултет е задолжителен предмет со фонд на часови 2+2, број на ЕКТС-кредити 6 и се слуша во V (петти) семестар.

Предметот методологија на етнолошки и антрополошки истражувања на Институтот за етнологија и антропологија на Природно-математички факултет е задолжителен предмет со фонд на часови 2+2, број на ЕКТС-кредити 5 и се слуша во VIII (осми) семестар.

Реден број на изданието:		прво издание
Општи податоци за ракописот:	Ракописот кој е предаден на рецензија содржи 591 страница (формат A4), напишани на компјутер, со големина на фонтот 12. Текстот е поделен во 8 (осум) поглавја (вклучувајќи ја литературата) и Прилози селектирани во три потпоглавја.	

РЕЦЕНЗЕНТИ

1. Д-р Анета Светиева, редовен професор, с.р.
2. Д-р Мирјана П. Мирчевска, редовен професор, с.р.

III. ПОСЕБЕН ДЕЛ ОД РЕЦЕНЗЕНТОТ: ПРОФ. Д-Р АНЕТА СВЕТИЕВА

Краток опис на содржината:	Поднесенiot ракопис стручно и научно третира тема и проблематика што во светската етнологија и антропологија е актуелна особено во последните 20 години, а во македонската етнологија и антропологија е нова и практично се промовира токму преку овој труд. Темата овозможува добивање богата база на податоци за сите аспекти на теренските и теориските истражувања на деликатни или интимни теми поврзани со техниките, методите, хуманистичките аспекти, етичките норми, факторот на етнички и културолошки специфики, економските аспекти, комуникациските и менаџерските решенија и проблеми итн. Во ракописот, темата е обработена со метод на подредување на материјалот во форма на вкрстени спротивставени теориски дискусии и нивна проценка. Презентацијата му дава на читателот прегледна слика за голем број светски автори кои користат најразлични аргументи во корист на своите тези и други механизми по однос на спротивните ставови на некои други научници кои, преку јавни настапи или пишан збор, биле повод за размислување и дејствување. Притоа, презентирани се и крајно рационалистичките, како и неутралните ставови по однос на слични тези поврзани со темите од интимната сфера во етнологијата и културната антропологија. Одејќи чекор по чекор во насока на расветлување на современата теориска мисла поврзана со теренскиот истражувачки процес и теорискиот приод од доменот на „осетливите теми“, ракописот содржи 211 библиографски единици, претежно од западно потекло. Овој материјал е вклучен во ракописот и детално е обработен во посебни поглавја. Избраниот материјал за анализа на секаде е соодветно третиран, односно внимателно и критички со споредби меѓу тезите на разни автори и сопственото искуство на авторката и со избалансиран

	пристап согласно со карактеристиките на непознатите и познатите условености на културните ареали. Во ракописот, многу научници и автори од други профили се поставени виртуелно да дискутираат за одредени теми, без оглед на фактот што можеби не се сретнале никогаш „во живо“. Оттаму, односот на авторката кон приложените дискусии најчесто е реализиран низ храбро презентирање на сопствените размисли, недоумици, критички осврти или јасно истакнување на сопствениот (личен) став по однос на спорните тези. Овој сложен приод во материјалот е проследен преку релациите меѓу поединецот, општеството и културата по однос на „деликатните теми“ кон крајот на 20 и почетокот на 21 век, во различни земји и култури, и ги идентификува промените во пристапот на емпириските истражувања и начинот на вреднување и јавно пласирање на податоците. Врз основа на анализата на материјалот, ставот на реалното соочување со теренското истражување служи за некој да ги научи методите како спротивставен на сега веќе задолжителните методолошки обучувања кои неизбежно, понекогаш и несакајќи се обидуваат да регулираат или барем да подучат, да воспитаат итн. Станува збор за двата аспекта кои се провлекуваат низ ракописот мерејќи си ги силите на релевантноста, ставени во контекст на конкретни истражувачки примери кои се однесуваат на интимните аспекти од животот на соговорниците.
Оцена за усогласеноста со предметната програма:	целосна
Предлози за потребни корекции:	нема
Оцена на ракописот:	Понудениот ракопис покрива повеќе предметни

	содржини. Посебно значаен дел претставува систематското истражување на обемната методолошка литература од областа на истражување на интимните теми, преку анализа на повеќе елементи кои можат да придонесат кон расветлување на проблематиката во поглед на менаџирањето на теренско истражување. Во таа смисла, земени се предвид условите во кои се реализира комуникацијата, респектот кон спецификите на културниот амбиент, и редица други условености што се идентификувани како битни за квалитетот на истражувањето. Сите идентификувани условености не се секогаш задолжително присутни ниту по број, ниту по редослед, туку се присутни поединечно или во одреден збир по потреба, во рамки на конкретното теренско истражување. Во поднесениот ракопис, тематиката и проблематика се опфатени со соодветен методичен пристап по однос на најбитните аспекти на материјалот, и сметаме дека ракописот заслужува позитивна оценка, и е релевантен за неколку предметни и наставни содржини.
Категоризација:	учебно помагало
Заклучок со предлог за оправданоста за објавување:	Ракописот кој е предаден на рецензија содржи 591 страница (формат A4), напишани на компјутер, со големина на фонтот 12. Текстот е поделен во 8 (осум) поглавја (вклучувајќи ја литературата).

Врз основа на изнесеното, чест ми е и задоволство овој ракопис да го поддржам и да го предложам да се отпечати како учебно помагало по веќе наведените предмети, примарно наменет за студентите на Институтот по етнологија и антропологија на Природно-математичкиот факултет во Скопје.

РЕЦЕНЗЕНТ

Проф. д-р Анета Светиева, с.р.

IV. ПОСЕБЕН ДЕЛ ОД РЕЦЕНЗЕНТОТ: ПРОФ. Д-Р МИРЈАНА П. МИРЧЕВСКА

Краток опис на содржината:	Доставениот ракопис во македонската етнологија и антропологија претставува прв обид кон проучувањето на истражувачката методологија, врз примерот на интимноста како особено лично прашање на поединецот. Третирајќи ја квалитативната методологија, за која патем речено во светската литература има многу пишувано, но во македонската речиси ништо, ракописот претставува ретка можност и прв обид од ваков обем, на македонската академска сцена да се појави материјал кој ги поврзува во едно трите аспекти во однос на методологијата: преглед на веќе објавената методолошка литература, методолошките принципи специфични за конкретни теориски ориентации и најважниот дел - етнографскиот материјал кој директно се поврзува со

авторот во делот на искористеноста на методолошките пристапи за секој истражувач засебно.

Во ракописот се следат размислувањата на многу странски (голем дел англоамерикански) истражувачи кои се занимаваат со методолошките прашања во етнологијата и антропологијата, користен е начинот на селектирање на материјалот преку врстени меѓусебно различни и многу често крајно спротивставени теории, преку сопствените истражувачки искуства, оформено е и презентирано лично видување на многу спорни тези. Ова особено е важно ако се има предвид балканската културна матрица како специфика на балканскиот/те културен/ни ареал/и, кој/и во многу примери не се вклопуваат во западниот систем на теоретски можности за анализа на интимните прашања од човековото живеење. Исто така,

	третирајќи ја релацијата истражувач – соговорник (испитаник) во контекст на теориите констатира дека на многу од понудените теории им недостасува реално, практично, теренско, искуствено истражување, при што сувите теориски анализи не вредат многу без практичното соочување со теренот и луѓето од конкретниот простор. Дефинирајќи го теренското истражување како „. . . непредвидливо искуство што подразбира нешто што не мора да подлежи на правила“, се поклопува со одделни мислења на дел од теоретичарите, иако постојат и оние другите кои сметаат дека постојат некакви установени стандарди кои се пренесуваат и во теренското истражување. Истражувањето на прашањето на интимноста преку теориско-методолошките концепти на светски истражувачи се многу комплексно,

	одговорно и крајно коректно анализирани и презентирани во ракописот. Имајќи ја предвид чувствителноста на прашањето, особено при спроведувањето на теренското истражување (прашањето на умешноста и примената на етката во делот на достапноста на истражувачот до најдлабоката интима на соговорникот), сметам дека обидот на авторката преку богатата библиографија, како и преку сопствените искуства до кои дошла со долгогодишно континуирано следење на прашањата од делот на теоријата и методологијата на етнолошките и антрополошките истражувања, резултира со успешно сублимирање на повеќе комплементарни, меѓусебно сродни, но и спротивставени, научни методи.
Оцена за усогласеноста со предметната програма:	Целосна
Предлози за потребни корекции:	Нема

Оцена на ракописот:	Доставениот ракопис во целост одговара со материјалот кој со предметната програма е предвиден за секој предмет поодделно. Ракописот се оценува како исклучително значаен и незаобиколен особено кога станува збор за методологијата на етнолошките и антрополошките теории и од тој аспект е незаобиколен во теориските аспекти во истражувањата. Предметната програма по сите 3 (три) наведени предмети овозможува задолжително користење на сепаратни делови од ракописот во зависност од конкретниот предмет и предвидената наставна содржина.
Категоризација:	учебно помагало
Заклучок со предлог за оправданоста за објавување:	Ракописот кој е предаден на рецензија содржи 591 страница (формат А4), напишани на компјутер, со големина на фонтот 12. Текстот е поделен во 8 (осум) поглавја (вклучувајќи ја литературата).

Врз основа на изнесеното, чест ми е и задоволство овој ракопис да го поддржам и да го предложам да се отпечати како учебно помагало по веќе наведените предмети, примарно наменет за студентите на Институтот по етнологија и антропологија на Природно-математички факултет.

Рецензент

Проф. д-р Мирјана П. Мирчевска, с.р.

РЕЦЕНЗИЈА

**ЗА ОЦЕНА НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА
„ТОПОЛОГИИ ИНДУЦИРАНИ ОД $(3,1,\rho)$ -МЕТРИКИ И $(3,2,\rho)$ -МЕТРИКИ“
ОД М-Р СОЊА ЧАЛАМАНИ,
ПРИЈАВЕНА НА ПРИРОДНО-МАТЕМАТИЧКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ**

Наставно-научниот совет на Природно-математичкиот факултет во Скопје, на седницата одржана на 29.1. 2015 година, формираше Комисија за оцена на докторската дисертација на кандидатката м-р Соња Чаламани со наслов ТОПОЛОГИИ ИНДУЦИРАНИ ОД $(3,1,\rho)$ -МЕТРИКИ И $(3,2,\rho)$ -МЕТРИКИ, во состав: проф. д-р Костадин Тренчевски (претседател), акад. д-р Дончо Димовски (ментор), проф. емер. д-р Љубиша Кочинац (член), проф. д-р Билјана Крстеска (член) и проф. д-р Ѓорѓи Марковски (член).

Комисијата во наведениот состав, со внимание ја прегледа и ја оцени докторската дисертација и на Наставно-научниот совет на Природно-математичкиот факултет му го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

АНАЛИЗА НА ТРУДОТ

Докторската дисертација на кандидатката м-р Соња Чаламани, со наслов „Топологии индуцирани од $(3,1,\rho)$ -метрики и $(3,2,\rho)$ -метрики“, содржи 117 страници компјутерски обработен текст во фонт Times New Roman, со 1,5 проред и големина на букви 12, како се 49 библиографски единици (од научни трудови, статии и книги).

Трудот е составен од вовед и четири глави, поделени во делови, со што се обезбедува соодветно следење на материјата која е обработена во истражувањето.

Во **воведот** на трудот, изложени се предметот и целите на истражувањето. Кандидатот укажува дека геометриските својства, нивната аксиоматска класификација и генерализацијата на метричките простори биле разгледувани во многу трудови. Во докторската дисертацијата се користени резултатите добиени во трудовите на K. Menger, V. Nemytzki, P.S. Aleksandrov, Z. Mamuzić, S. Gähler, A.V. Arhangelskii, M. Choban, S. Nedev, R. Kopperman, J. Ušan, B.C. Dhage, Z. Mustafa, B. Sims.

Поимот за n -метрика бил разгледуван од K. Menger. Подоцна, S. Gähler го испитувал овој поим и индуцираните топологии во серија на трудови. Генерализацијата на овој поим, односно поимот на (n,m,ρ) -метрика за $n>m$ е воведен од Димовски. Тој ги испитува и врските помеѓу некои од топологиите индуцирани од $(3,1,\rho)$ -метрика d и топологиите индуцирани од псевдо- o -метрика, o -метрика и симетрика.

Предмет на истражување во докторската дисертација е испитување на својствата на топологиите индуцирани само од $(3,1,\rho)$ -метрики и $(3,2,\rho)$ -метрики, т.е. случај кога $n=3$ за $m=1$ и $m=2$.

Првата глава од докторската дисертација е насловена „ $(3,1,\rho)$ -метрики и $(3,2,\rho)$ -метрики“. Во неа дадени се основните дефиниции и некои нивни својства кои понатаму се

користат за воведување на нови поими и испитување на нивните својства. Оваа глава е поделена на три дела.

Во првиот дел е дадена дефиницијата за $(3,j)$ -еквиваленција, $j \in \{1,2\}$ и разгледувани се соодветни примери.

Нека M е непразно множество. Со $M^{(3)}$ е означен третиот симетричен степен од M , т.е. $M^{(3)}$ е фактор множеството M^3/α , каде што α е релацијата на еквиваленција на M^3 дефинирана со:

$(x,y,z)\alpha(u,v,w)$ ако и само ако (u,v,w) е пермутација на (x,y,z) .

Нека $d: M^{(3)} \rightarrow R_0^+ = [0, \infty)$. Наведуваме четири услови за таквото пресликување.

(Mo) $d(x,x,x)=0$, за секој $x \in M$;

(M1) $d(x,y,z) \leq d(x,y,a) + d(x,a,z) + d(a,y,z)$, за секои $x,y,z,a \in M$;

(M2) $d(x,y,z) \leq d(x,a,b) + d(a,y,b) + d(a,b,z)$, за секои $x,y,z,a,b \in M$;

(Ms) $d(x,x,y) = d(x,y,y)$, за секои $x,y \in M$.

Едно пресликување d како погоре определува подмножество $\rho_d \subseteq M^{(3)}$ со:

$$\rho_d = \{(x,y,z) \mid (x,y,z) \in M^{(3)}, d(x,y,z)=0\}.$$

Ако d ги задоволува **(Mo)** и **(M1)**, тогаш $\rho_d = \rho$ ги задоволува:

(Eo) $(x,x,x) \in \rho$, за секој $x \in M$;

(E1) $(x,y,a) \in \rho, (x,a,z) \in \rho, (a,y,z) \in \rho$ повлекува $(x,y,z) \in \rho$, за секои $x,y,z,a \in M$.

Ако d ги задоволува **(Mo)** and **(M2)**, тогаш ρ_d ги задоволува **(Eo)** и

(E2) $(x,a,b) \in \rho, (a,y,b) \in \rho, (a,b,z) \in \rho$ повлекува $(x,y,z) \in \rho$, за секои $x,y,z,a,b \in M$.

Подмножество ρ од $M^{(3)}$ кое ги задоволува **(Eo)** и **(E1)** се нарекува **(3,1)-еквиваленција**, подмножество ρ од $M^{(3)}$ кое ги задоволува **(Eo)** and **(E2)** се нарекува **(3,2)-еквиваленција** и подмножество ρ од $M^{(3)}$ кое ги задоволува **(Eo)**, **(E1)** и **(E2)** се нарекува **3-еквиваленција** на M .

Во вториот дел е дадена дефиницијата за $(3,j,\rho)$ -метрика, $j \in \{1,2\}$ и некои нејзини својства.

Нека $d: M^{(3)} \rightarrow R_0^+$ и $\rho = \rho_d$ се како погоре.

Ако d ги задоволува **(Mo)** и **(Mj)**, $j \in \{1,2\}$, тогаш d се нарекува **(3,j,\rho)-метрика** на M , а ако d ги задоволува **(Mo)**, **(M1)** и **(M2)**, тогаш d се нарекува **(3,\rho)-метрика** на M .

Ако d е **(3,j,\rho)-метрика** и го задоволува **(Ms)**, тогаш d се нарекува **(3,j,\rho)-симетрика** на M , а ако d е **(3,\rho)-метрика** и го задоволува **(Ms)**, тогаш d се нарекува **(3,\rho)-симетрика** на M .

Ако d е **(3,j,\Delta)-метрика** на M , тогаш d се нарекува **(3,j)-метрика** на M , а ако d е **(3,\Delta)-метрика** на M , тогаш d се нарекува **3-метрика** на M .

Ако d е **(3,j,\Delta)-симетрика** на M , велиме дека d е **(3,j)-симетрика** на M , а ако d е **(3,\Delta)-симетрика** на M , велиме дека d е **3-симетрика** на M .

Во претходните дефиниции Δ е 3-еквиваленцијата на M дефинирана со

$$\Delta = \{(x, x, x) \mid x \in M\}.$$

Случајот за (n, m, ρ) -метрики, кога $n = 2$ дозволува само една можност за m , а тоа е $m = 1$. Во тој случај, $(2,1,\rho)$ -метрика d на M , за една еквиваленција ρ на M , е добро познатиот поим за псевдометрика на M , т.е. пресликување $d: M^2 \rightarrow \mathbb{R}_0^+$ за кое:

a) $d(x, y) = 0$ ако и само ако $(x, y) \in \rho$,

b) $d(x, y) = d(y, x)$,

в) $d(x, y) \leq d(x, u) + d(u, y)$.

Ако еквиваленцијата ρ е дијагоналата $\Delta = \{(x, x) | x \in M\}$, тогаш поимот за $(2, 1, \Delta)$ -метрика на M е всушност поимот за метрика на M .

Според ова, можно е да се користат и поимите: **3-псевдометрика; 3-псевдосиметрика; (3, j)-псевдометрика и (3, j)-псевдосиметрика**, за: $(3, \rho)$ -метрика; $(3, \rho)$ -симетрика; $(3, j, \rho)$ -метрика и $(3, j, \rho)$ -симетрика.

Покажано е дека ако d е $(3, j, \rho)$ -метрика на M , $j \in \{1, 2\}$ и $d_1 : M^{(3)} \rightarrow \mathbb{R}_0^+$ е пресликувањето дефинирано со:

$$d_1(x, y, z) = \frac{d(x, y, z)}{1 + d(x, y, z)}$$

тогаш d_1 е $(3, j, \rho)$ -метрика на M и $d_1(x, y, z) < 1$ за секои $x, y, z \in M$. Уште повеќе, ако d е $(3, j, \rho)$ -симетрика, тогаш d_1 е $(3, j, \rho)$ -симетрика на M .

Исто така, покажано е дека ако d е $(3, 1, \rho)$ -метрика на M таква што $d(x, y, z) \leq 1$ за секои $x, y, z \in M$ и $d_1 : M^{(3)} \rightarrow \mathbb{R}_0^+$ е пресликувањето дефинирано со:

$$d_1(x, y, z) = \begin{cases} 1, & \text{ако } x \neq y \neq z \neq x \\ d(x, y, z), & \text{ако } x = y \text{ или } x = z \text{ или } y = z \end{cases}$$

тогаш d_1 е $(3, 1, \rho_1)$ -метрика на M со $\rho_1 \subseteq \rho$. Уште повеќе, ако d е $(3, 1, \rho)$ -симетрика, тогаш d_1 е $(3, 1, \rho_1)$ -симетрика. Притоа, ако d е $(3, 2, \rho)$ -метрика на M тогаш d_1 не мора да биде $(3, 2, \rho_1)$ -метрика на M .

Во [Me] (Menger K. (1928) Untersuchungen über allgemeine Metrik, Math. Ann. 100, 75-163) разгледуваниот поим за **2-метрика** е ист со поимот за $(3, 1, \rho)$ -метрика со дополнително барање: $\nabla \subseteq \rho$.

Поимот за **2-метрика** разгледуван во [G] (Gähler S. (1963) 2-metrische räume und ihre topologische Struktur, Math. Nachr. 26, 115-148) е ист со поимот за $(3, 1, \rho)$ -метрика со дополнителни барања: $\nabla \subseteq \rho$ и за секои $x \neq y$ од M , постои $z \in M$ такво што $d(x, y, z) \neq 0$.

Поимот за **D-метрика** разгледуван во [Dh] (Dhage. B.C. (2000) Generalized metric spaces and topological structure I, An. stiint. Univ. Al.I. Cuza Iasi. Mat(N.S) 46, 3-24) е ист со поимот за $(3, 1)$ -метрика.

Поимот за **G-метрика** разгледуван во [MS] (Mustafa Z., Sims B. (2006) A new approach to generalized metric spaces, Jurnal of Nonlinear and Convex Analysis, Vol. 7, Number 2, 289-297) е ист со поимот за **3-метрика** d со дополнителни барања:

$d(x, x, y) \leq d(x, y, z)$ за секои $x, y, z \in M$ со $x \neq y$; и

$d(x, y, z) \leq d(x, a, a) + d(a, y, z)$ за секои $x, y, z, a \in M$.

Секоја $(3, j, \rho)$ -метрика d на M , $j \in \{1, 2\}$ индуцира пресликување $D_d : M^2 \rightarrow \mathbb{R}_0^+$ дефинирано со:

$$D_d(x, y) = d(x, x, y).$$

а) За секоја $(3, j, \rho)$ -метрика d , $D_d(x, x) = 0$. Вакво пресликување D_d во [Ma] (Mamuzić Z. (1962) Abstract distance and neighborhood spaces, Proc. Prague Symp., 261-266) е наречено **растојание**, а во [He] (Недев С. (1971) О-Метризуемые пространства, Тр. Моск. Мат. Общ. Том 24, 201-236) е наречено **псевдо о-метрика**.

б) За секоја $(3, j)$ -метрика d , $D_d(x, y) = 0$ ако и само ако $x = y$. Вакво пресликување D_d во [He] е наречено **о-метрика**.

в) За секоја $(3, j)$ -симетрика d , $D_d(x, y) = D_d(y, x)$. Вакво пресликување D_d во [He] е наречено **симетрика**.

г) За секоја $(3,2,\rho)$ -метрика d , $D_d(x,y) \leq 2D_d(z,x) + D_d(z,y)$ и $D_d(x,y) \leq 2D_d(y,x)$.

д) За секоја $(3,2)$ -симетрика d , $D_d(x,y) \leq 3/2(D_d(x,z) + D_d(z,y))$. Вакво пресликување D_d е многу често користено во математиката, а во последно време и во информатиката и во литературата се нарекува **квазиметрика (quasimetric)**, **скорометрика (nearmetric)** или **инфраметрика (inframetric)**.

Во третиот дел дадени се дваесет и два примери за $(3,j,\rho)$ -метрика, $j \in \{1,2\}$ кои подоцна се користат за испитување на својствата на топологиите индуцирани од $(3,1,\rho)$ -метрики и $(3,2,\rho)$ -метрики.

Втората глава, која е насловена „Топологии индуцирани од $(3,1,\rho)$ -метрики и $(3,1,\rho)$ -метрики“, поделена е на три дела. Во неа, за дадена $(3,j,\rho)$ -метрика d на множеството M , $j \in \{1,2\}$ дефинирани се осум топологии на M индуцирани од d и испитувани се врските помеѓу нив.

Во првиот дел од главата се дадени дефиниции и својства на ε -топките.

За дадена $(3,j,\rho)$ -метрика d на M , $j \in \{1,2\}$, за $x,y \in M$ и $\varepsilon > 0$, дефинирани се следните ε -топки, како подмножества од M :

а) $B(x,y,\varepsilon) = \{z | z \in M, d(x,y,z) < \varepsilon\}$ – ε -топка со центар во (x,y) и радиус ε ;

б) $L(x,\varepsilon) = \{z | z \in M, d(x,z,z) < \varepsilon\}$ – “мала” ε -топка со центар во x и радиус ε ;

в) $B(x,\varepsilon) = \{z | z \in M, \text{постои } v \in M \text{ такво што } d(x,z,v) < \varepsilon\}$ – ε -топка со центар во x и радиус ε .

За $x = y$, $B(x,x,\varepsilon) = B(x,y,\varepsilon) = \{z | z \in M, d(x,x,z) < \varepsilon\}$. За секое $a \in M$, $a \in B(a,\varepsilon)$, $a \in L(a,\varepsilon)$ и $a \in B(a,a,\varepsilon)$, но може за некој $x \neq a$ да важи $a \notin B(a,x,\varepsilon)$.

Покажано е дека за вака дефинираните ε -топки важи:

а) $L(a,\varepsilon) \subseteq B(a,\varepsilon)$, $B(a,a,\varepsilon) \subseteq B(a,\varepsilon)$ и $B(a,x,\varepsilon) \subseteq B(a,\varepsilon)$ за секој $x \in M$;

б) $B(a,\varepsilon) = \cup \{B(a,x,\varepsilon) | x \in B(a,\varepsilon)\}$.

Исто така, покажано е дека:

а) за секоја $(3,1,\rho)$ -метрика d на M , за секое $\varepsilon > 0$ и секој $a \in M$, постои $\delta > 0$ такво што $B(a,x,\delta) \subseteq B(a,a,\varepsilon)$ за секој $x \in B(a,a,\varepsilon)$.

б) за секоја $(3,2,\rho)$ -метрика d на M и за секои $a \in M$, $\varepsilon > 0$, важи $B(a,a,\varepsilon) \subseteq L(a,2\varepsilon)$ и $L(a,\varepsilon) \subseteq B(a,a,2\varepsilon)$.

в) за секоја $(3,2,\rho)$ -метрика d на M и за секои $a \in M$, $\varepsilon > 0$ постои $\delta > 0$ такво што $B(x,x,\delta) \subseteq L(a,\varepsilon)$ за секој $x \in L(a,\varepsilon)$.

На крајот од овој дел, за осум $(3,j,\rho)$ -метрики d на M , $j \in \{1,2\}$ дефинирани во примерите дадени во третиот дел од првата глава се најдени ε -топките.

Во вториот дел од втората глава, за дадена $(3,j,\rho)$ -метрика d на множеството M , дефинирани се седум топологии на M индуцирани од d , означени со: $\tau(G,d)$, $\tau(H,d)$, $\tau(D,d)$, $\tau(N,d)$, $\tau(W,d)$, $\tau(S,d)$ и $\tau(K,d)$, како што следува:

1) $\tau(G,d)$ – топологијата генерирана со сите ε -топки $B(x,y,\varepsilon)$, т.е. топологијата чија база е множеството од конечните пресеци на сите ε -топки $B(x,y,\varepsilon)$;

2) $\tau(H,d)$ – топологијата генерирана со сите ε -топки $B(x,\varepsilon)$;

3) $\tau(D,d)$ – топологија генерирана со сите ε -топки $B(x,x,\varepsilon)$;

4) $\tau(K,d)$ – топологијата генерирана со сите ε -топки $L(x,\varepsilon)$;

5) $\tau(N, d)$ – топологијата дефинирана со: $U \in \tau(N, d)$ ако и само ако $\forall x \in U, \exists \varepsilon > 0$ такво што $B(x, \varepsilon) \subseteq U$;

6) $\tau(S, d)$ – топологијата дефинирана со: $U \in \tau(S, d)$ ако и само ако $\forall x \in U, \exists \varepsilon > 0$ такво што $L(x, \varepsilon) \subseteq U$;

7) $\tau(W, d)$ – топологијата дефинирана со: $U \in \tau(W, d)$ ако и само ако $\forall x \in U, \exists \varepsilon > 0$ такво што $B(x, \varepsilon) \subseteq U$.

Топологијата испитувана во [G] (Gähler S. (1963) 2-metrische räume und ihre topologische Struktur, Math. Nachr. 26, 115-148) е топологијата $\tau(G, d)$; топологијата испитувана во [He] (Недев С. (1971) О-Метризуемие пространства, Тр. Моск. Мат. Общ. Том 24, 201-236) е топологијата $\tau(N, d)$; топологијата испитувана во [Dh] (Dhage. B.C. (2000) Generalized metric spaces and topological structure I, An. stiint. Univ. Al.I. Cuza Iasi. Mat(N.S) 46, 3-24) и во [MS] (Mustafa Z., Sims B. (2006) A new approach to generalized metric spaces, Jurnal of Nonlinear and Convex Analysis, Vol. 7, Number 2, 289-297) е топологијата $\tau(S, d)$.

Покажано е дека за секоја $(3, j, \rho)$ -метрика d на M , $j \in \{1, 2\}$ важат следниве инклузии:

$$a) \tau(W, d) \subseteq \tau(N, d) \subseteq \tau(D, d) \subseteq \tau(G, d);$$

$$b) \tau(W, d) \subseteq \tau(H, d) \subseteq \tau(G, d);$$

$$v) \tau(W, d) \subseteq \tau(S, d) \subseteq \tau(K, d).$$

Исто така, покажано е дека:

$$a) \text{ ако } d \text{ е } (3, j, \rho)\text{-симетрика, } j \in \{1, 2\}, \text{ тогаш } \tau(N, d) = \tau(S, d) \text{ и } \tau(D, d) = \tau(K, d).$$

б) за секоја $(3, 2, \rho)$ -метрика d на M важи следново:

$$\tau(W, d) \subseteq \tau(N, d) = \tau(S, d) = \tau(K, d) \subseteq \tau(D, d) \subseteq \tau(G, d).$$

в) за секоја $(3, 2, \rho)$ -симетрика d на M важи следново:

$$\tau(W, d) \subseteq \tau(N, d) = \tau(S, d) = \tau(K, d) = \tau(D, d) \subseteq \tau(G, d).$$

Со конкретни примери покажано е дека сите горенаведени инклузии можат да бидат вистински.

На крајот од овој дел даден е пример на $(3, 1)$ -метрика d на множеството реални броеви $\mathbb{R}$, дефинирана со:

$$d(x, x, x) = 0;$$

$$d(x, x, y) = 1, \text{ за } y < x \text{ и } d(x, x, y) = y - x, \text{ за } x < y;$$

$$d(x, y, z) = \max\{x, y, z\} - \min\{x, y, z\} + 3/2, \text{ за } x \neq y \neq z \neq x.$$

За оваа метрика, ε -топките се како што следува:

$$B(x, \varepsilon) = M \text{ за } \varepsilon > 3/2 \text{ и } B(x, \varepsilon) = (x - \varepsilon, x + \varepsilon) \text{ — отворен интервал во } \mathbb{R} \text{ за } \varepsilon \leq 3/2;$$

$$B(x, x, \varepsilon) = [x, x + \varepsilon) \text{ — полуотворен интервал во } \mathbb{R}$$

$$L(x, \varepsilon) = (x - \varepsilon, x] \text{ — полуотворен интервал во } \mathbb{R}; \text{ и } B(x, y, \varepsilon) = \{x\}, \text{ за } x < y < x + \varepsilon. \text{ Според тоа:}$$

$\tau(G, d)$ е дискретната топологија на $\mathbb{R}$, $\tau(W, d) = \tau(H, d) = \tau_D$ е обичната топологија на $\mathbb{R}$ индуцирана од метриката $D(x, y) = |x - y|$, $\tau(N, d) = \tau(D, d) = \tau_L$ е топологијата на $\mathbb{R}$ генерирана од полуотворените интервали $[a, b]$ и $\tau(S, d) = \tau(K, d) = \tau_R$ е топологијата на $\mathbb{R}$ генерирана од полуотворените интервали $(a, b]$. Во литературата просторите $(\mathbb{R}, \tau_L)$ и $(\mathbb{R}, \tau_R)$ се нарекуваат Sorgenfrey -прави.

Во третиот дел е дефинирана топологијата $\tau(WS, d)$, испитувани се врските помеѓу следниве три топологии: $\tau(W, d)$, $\tau(WS, d)$ и $\tau(N, d)$. Покажано е дека за нив важи: $\tau(W, d) \subseteq \tau(WS, d) \subseteq \tau(N, d)$, при што во општ случај инклузиите се вистински.

Третата глава, која е насловена, $(3,j,\rho)$ - $\mathcal{B}$ -метризабилни простори, $j \in \{1,2\}$, $\mathcal{B} \subseteq \mathcal{M} = \{W, N, D, G, S, K, H\}$ “ е поделена на четири дела. Во неа е воведен поимот за $(3,j,\rho)$ - $\mathcal{B}$ -метризабилен тополошки простор, $j \in \{1,2\}$ каде што $\mathcal{B} \subseteq \mathcal{M} = \{W, N, D, G, S, K, H\}$, испитувани се аксиомите за сепарација и непрекинатоста на $(3,j,\rho)$ -метриката.

Во првиот дел е дадена следнава дефиниција:

Нека $\mathcal{B} \subseteq \mathcal{M}$ и $j \in \{1,2\}$. Тополошкиот простор (M, τ) се нарекува:

1) $(3, j, \rho)$ - $\mathcal{B}$ -метризабилен,	2) $(3, j, \rho)$ - $\mathcal{B}$ -симетризабилен,
3) $(3, j)$ - $\mathcal{B}$ -метризабилен,	4) $(3, j)$ - $\mathcal{B}$ -симетризабилен,
5) 3 - $\mathcal{B}$ -метризабилен,	6) 3 - $\mathcal{B}$ -симетризабилен,

ако постои: 1) $(3, j, \rho)$ -метрика d , 2) $(3, j, \rho)$ -симетрика d , 3) $(3, j)$ -метрика d , 4) $(3, j)$ -симетрика d , 5) 3 -метрика d , 6) 3 -симетрика d , таква што $\tau = \tau(X, d)$ за секој $X \in \mathcal{B}$.

Кога $\mathcal{B} = \{X\}$ се пишува X наместо $\mathcal{B}$, а кога $\mathcal{B} = \{X, Y\}$, се пишува $X-Y$ наместо $\mathcal{B}$.

Понатаму, во овој дел, дадени се потребни и доволни услови за:

- а)** еден $(3,1,\rho)$ - N -метризабилен простор (M, τ) да биде T_0 простор;
- б)** еден $(3,1,\rho)$ - N -метризабилен простор (M, τ) да биде T_1 простор;
- в)** еден $(3,1,\rho)$ - W -метризабилен простор (M, τ) да биде T_1 простор;
- г)** еден $(3,1,\rho)$ - G -метризабилен простор (M, τ) да биде T_2 простор.

Ќе спомнеме две својства:

Теорема 1. Еден $(3,1,\rho)$ - W -метризабилен тополошки простор (M, τ) , преку $(3,1,\rho)$ -метрика d е T_1 простор ако и само ако за секои $x, y \in M$, $\inf\{d(x, y, z) \mid z \in M\} = 0$ повлекува $x = y$.

Теорема 2. Еден $(3,1,\rho)$ - G -метризабилен тополошки простор (M, τ) , преку $(3,1,\rho)$ -метрика d , каде што $\nabla \subseteq \rho$ е T_2 простор ако и само ако за секои $x \neq y \in M$ постои $z \in M$ такво што $d(x, y, z) > 0$.

Исто така, во овој дел, докажано е дека секој $(3,1)$ - N - D -метризабилен простор (M, τ) е T_0 и T_1 простор и секој $(3,j)$ - D -метризабилен простор (M, τ) , $j \in \{1,2\}$ е T_1 простор.

Во вториот дел испитувани се аксиомите за сепарација за $(3,2)$ - N - D -метризабилни простори. Докажано е дека секој $(3,2)$ - N - D -метризабилен простор (M, τ) е регуларен, нормален и совршено нормален.

Во третиот дел испитувани се аксиомите за сепарација за $(3,2)$ - $\mathcal{B}$ -метризабилни простори за $\mathcal{B} = \{N, S, K\}$ и покажано е дека секој $(3,2)$ - $\mathcal{B}$ -метризабилен простор е совршено нормален.

Во четвртиот дел се разгледани услови за непрекинатост на $(3,j,\rho)$ -метрика d , $j \in \{1,2\}$.

Докажани се следниве својства.

Теорема 3. Нека (M, τ) е $(3,1,\rho)$ - G -метризабилен тополошки простор преку $(3,1,\rho)$ -метрика d за која важат следниве услови:

(A) за секои x_1, x_2, x_3 од M постои пермутација i_1, i_2, i_3 на $1, 2, 3$ таква што:

$$d(x_{i_1}, x_{i_1}, x_{i_2}) = d(x_{i_1}, x_{i_1}, x_{i_3}) = d(x_{i_2}, x_{i_3}, x_{i_3}) = 0.$$

(Б) За секои две точки u, v од M и секој $\varepsilon > 0$ постојат отворени множества U_u, U_v од (M, τ) такви што $u \in U_u, v \in U_v$ и за секој x од U_u и секој y од U_v важи $d(u, x, y) < \varepsilon$ и $d(v, x, y) < \varepsilon$.

Тогаш $(3,1,\rho)$ -метриката d е непрекинато пресликување од тополошкиот простор M^3 во $\mathbb{R}$ со обичната топологија.

Теорема 4. Нека (M, τ) е $(3,2)$ - D -метризабилен простор со $(3,2)$ -метрика d . Нека a е фиксна точка од M и нека $f_a: M \rightarrow \mathbb{R}_0^+$ е дефинирано со $f_a(x) = d(x, x, a)$. Ако за секои x, y од M и секое $\delta > 0$ од $d(y, y, x) < \delta$ следува постоење на $r > 0$, такво што од $d(x, x, z) < r$ следува $d(y, y, z) < \delta$, тогаш непрекинатоста на f_a е еквивалентна со условот дека за секој x од M и секој $\varepsilon > 0$ постои $\delta_x > 0$, такво што од $d(x, x, z) < \delta_x$ следува $|f_a(x) - f_a(z)| < \varepsilon$.

Четвртата глава, која е насловена „Својства на $(3,j,\rho)$ - $\mathcal{B}$ -метризабилни простори, $j \in \{1,2\}$, $\mathcal{B} \subseteq \mathcal{M} = \{W, N, D, G, S, K, H\}$ “, е поделена на три дела, а во неа се докажани некои својства за $(3,j,\rho)$ - $\mathcal{B}$ -метризабилни простори, $j \in \{1,2\}$.

Во првиот дел е покажано дека:

А) Секој тополошки простор (M, τ_{cof}) со конечно комплементарната топологија е $(3,1,\rho)$ - $\mathcal{B}$ -симетризабилен за $\mathcal{B} = \{D, K, H, G\}$;

Б) Еден тополошки простор ја задоволува првата аксиома за преброивост ако и само тој е $(3,1,\rho)$ - N - D метризабилен.

В) Постојат $(3,1,\rho)$ - N -метризабилни простори кои не ја задоволуваат првата аксиома за преброивост. Притоа е даден пример на нормален $(3,1,\rho)$ - N -метризабилен простор кој не ја задоволува првата аксиома на преброивост.

Во вториот дел се докажани следниве теореми:

Теорема 1. Нека (M, τ) е $(3,2,\rho)$ - N - D -метризабилен тополошки простор. Тогаш:

а) секоја покривка на M има отворено σ -дискретно раситнување;

б) (M, τ) има σ -дискретна база;

в) ако $\rho = \Delta$, тогаш (M, τ) е метризабилен.

Теорема 2. а) Еден тополошки простор е $(3,1,\rho)$ - N - D -симетризабилен ако и само ако тој е $(3,1,\rho)$ - M -симетризабилен.

б) Еден тополошки простор е $(3,1)$ - N - D -симетризабилен ако и само ако тој е $(3,1)$ - M -симетризабилен.

Теорема 3. Нека $\mathcal{B} = \{N, S, K\}$ и нека (M, τ) е $(3,2,\rho)$ - $\mathcal{B}$ -метризабилен тополошки простор. Тогаш:

а) секоја отворена покривка на M има отворено локално конечно и σ -дискретно раситнување;

б) (M, τ) има σ -дискретна база;

в) ако $\rho = \Delta$, тогаш (M, τ) е метризабилен.

Во третиот дел се разгледувани неколку класи на тополошки простори „метризабилни“ преку некои од горенаведените топологии и покажани се некои врски помеѓу нив.

За секој $\mathcal{B} \subseteq \mathcal{M}$ и $j \in \{1, 2\}$, разгледани се следниве осум класи на тополошки простори:

- $\mathcal{C}(o, \mathcal{B}, j)$ – класата на сите $(3, j, \rho)$ - $\mathcal{B}$ -метризабилни тополошки простори;
- $\mathcal{C}(o, s, \mathcal{B}, j)$ – класата на сите $(3, j, \rho)$ - $\mathcal{B}$ -симетризабилни тополошки простори;
- $\mathcal{C}(\mathcal{B}, j)$ – класата на сите $(3, j)$ - $\mathcal{B}$ -метризабилни тополошки простори;
- $\mathcal{C}(s, \mathcal{B}, j)$ – класата на сите $(3, j)$ - $\mathcal{B}$ -симетризабилни тополошки простори;
- $\mathcal{C}(o, \mathcal{B})$ – класата на сите $(3, \rho)$ - $\mathcal{B}$ -метризабилни тополошки простори;
- $\mathcal{C}(o, s, \mathcal{B})$ – класата на сите $(3, \rho)$ - $\mathcal{B}$ -симетризабилни тополошки простори;
- $\mathcal{C}(\mathcal{B})$ – класата на сите $\mathcal{B}$ -метризабилни тополошки простори;
- $\mathcal{C}(s, \mathcal{B})$ – класата на сите $\mathcal{B}$ -симетризабилни тополошки простори.

Постојат некои очигледни врски помеѓу овие класи, а некои од нив се карактеризираат со некои од погоре наведените својства. На пример:

- а) $\mathcal{C}(o, N-D, 1)$ е класата на сите тополошки простори што ја задоволуваат првата аксиома на преброивост $\mathcal{C}_{first}$;
- б) $\mathcal{C}(N-D, 1)$ е класата на сите тополошки простори што ја задоволуваат првата аксиома на преброивост и се T_1 ;
- в) $\mathcal{C}(o, N, 1)$ е класата на псевдо-о-метризабилен простор како во [He] (Недев С. (1971) О-Метризуемые пространства, Тр. Моск. Мат. Общ. Том 24, 201-236) [42];
- г) $\mathcal{C}(N-D, 2) = \mathcal{C}_m = \mathcal{C}(\mathcal{M}, 2) = \mathcal{C}(\mathcal{M}) = \mathcal{C}(s, \mathcal{M})$, каде што $\mathcal{C}_m$ е класата на сите метризабилни простори;
- д) $\mathcal{C}(o, s, N-D, 1) = \mathcal{C}(o, s, \mathcal{M}, 1)$.

Во општ случај, сè уште не е позната добра класификација на овие класи тополошки простори иако сите тие ја содржат класата $\mathcal{C}_m$ како поткласа.

ЗАКЛУЧНИ СОГЛЕДУВАЊА

Предмет на истражување

Предмет на истражувањето во поднесениот труд се индуцираните топологии од $(3, 1, \rho)$ -метрики и $(3, 2, \rho)$ -метрики.

Податоци за состојбата на подрачјето во кое е работена дисертацијата

Геометриските проблеми во метричките простори и нивната аксиоматска класификација биле разгледувани од голем број математичари во последните скоро 90 години. Меѓу првите трудови со овие прашања се:

Menger K. (1928) Untersuchungen über allgemeine Metrik, Math. Ann. 100, 75-163

Nemytzki V. (1927) On the “third axiom of metric spaces”, Tr. Amer. Math. Soc. 29, 507-513

Александров П.С., Немыцкий В.В. (1938) Условия метризуемости топологических пространств и аксиома симметрии, Мат. сб. 3:3, 663-672

Пододна се разгледувани повеќе обопштени метрики и топологии индуцирани од нив, како што се на пример:

Mamuzić Z. (1960) Uvod u opštu topologiju, Matematička biblioteka-17, Beograd

Mamuzić Z. (1962) Abstract distance and neighborhood spaces, Proc. Prague Symp., 261-266

Gähler S. (1963) 2-metrische Räume und ihre topologische Struktur, Math. Nachr. 26, 115-148

Gähler S. (1965) Über die Uniformisierbarkeit 2-metrischer Räume, Math. Nachr. 28, 235-244

Недев С., Чобан М. (1968) О-Метризуемости топологических групп, Вестн. Моск. Ун-та, сер. Матем., мех, No 6, 18-20

Недев С. (1971) О-Метризуемых пространства, Тр. Моск. Мат. Общ. Том 24, 201-236

Ušan J. (1989) $\langle Nm, E \rangle$ -seti s $(n+1)$ -rastojaniem, Review of Research, PMF, Novi Sad, Ser. Mat. 17, 2, 65-87

Пред повеќе од 20 години направено е обопштување на поимот за $m+1$ -метрика од Менгер до поимот за (n, m, ρ) -метрика во трудот:

Dimovski D. (1992) Generalized metrics - (n, m, r) -metrics, Mat. Bilten, 16, Skopje, 73-76

За метрика на множество M постои единствен начин за дефинирање ε -топки, со чија помош се дефинира топологија на M индуцирана од метриката. За една (n, m, ρ) -метрика на множество M постојат повеќе начини за дефинирање ε -топки, па според тоа и повеќе начини за дефинирање топологији на M со помош на тие ε -топки.

Во последните години, во голем број трудови се испитуваат обопштени метрики кои се специјални случаи на $(3, 1, \rho)$ -метрики, како што се на пример:

Dhage. B.C. (2000) Generalized metric spaces and topological structure I, An. stiint. Univ. Al.I. Cuza Iasi. Mat(N.S) 46, 3-24

Mustafa Z., Sims B. (2003) Some remarks concerning D-metric spaces, Proceedings of the Internat. Conference on Fixed Point Theory and Applications, Valencia (Span), 189-198

Mustafa Z., Sims B. (2006) A new approach to generalized metric spaces, Jurnal of Nonlinear and Convex Analysis, Vol. 7, Number 2, 289-297.

Краток опис на применетите методи

Користени се методи аналогни на методите за испитување на метризабилните тополошки простори.

Краток опис на резултатите од истражувањето

1. Добиени се врски на $(3, j, \rho)$ -метриките со претходно испитувани обопштени метрики.
2. Добиени се врски меѓу индуцираните топологии од дадена $(3, j, \rho)$ -метрика со топологии индуцирани од други обопштени метрики.
3. Разгледувани се класите од тополошки простори чии топологии се индуцирани од $(3, j, \rho)$ -метрика, секоја од кои како поткласа ја има класата од метризабилни простори.
4. Карактеризирани се некои од класите тополошки простори од 3., како на пример:
 - а) класата од тополошки простори што ја задоволуваат првата аксиома за преброивост е иста со класата $(3, 1, \rho)$ -N-D-метризабилни простори;
 - б) класата од $(3, 2, \rho)$ -N-D-метризабилни простори е класата од метризабилни простори;
5. Добиени се потребни и доволни услови за одредени $(3, j, \rho)$ -метризабилни простори да задоволуваат некоја од аксиомите за сепарација на тополошките простори.
6. Добиени се потребни и доволни услови за одредена индуцирана топологија од една $(3, j, \rho)$ -метрика d , пресликувањето $\bar{d}$ или пресликување индуцирано од него во реалните броеви со обичната топологија да биде непрекинато.

ОЦЕНА НА ТРУДОТ

Докторската дисертација на кандидатката м-р Соња Чаламани, со наслов „Топологии индуцирани од $(3, 1, \rho)$ -метрики и $(3, 2, \rho)$ -метрики“, претставува истражување во областа на обопштени метрики, топологии индуцирани од обопштени метрики и метризабилни простори што е од научното подрачје математика, во потесната област топологија.

Изработката на темата на оваа докторска дисертација, со цел да се испитуваат индуцираните топологии од $(3, 1, \rho)$ -метрики и $(3, 2, \rho)$ -метрики, го постигна својот резултат - научен придонес за подобро разбирање и класификација на класи тополошки простори кои се аналогни на класата од метризабилни тополошки простори.

Докторската дисертација на кандидатката м-р Соња Чаламани, со наслов „Топологии индуцирани од $(3,1,\rho)$ -метрики и $(3,2,\rho)$ -метрики“, според мислењето на Комисијата за оцена, ги исполнува основните услови и стандарди за подготовка на докторски труд.

ИСПОЛНЕТОСТ НА ЗАКОНСКИТЕ УСЛОВИ ЗА ОДБРАНА НА ТРУДОТ

Кандидатот пред одбраната на докторскиот труд ги објавил следниве рецензирани истражувачки трудови:

1. Čalamani S., Dimovski D.: „ Topologies induced by $(3,1,\rho)$ -metrics and $(3,2,\rho)$ -metrics “, International Mathematical Forum, Vol.9, no.21-24,1075-1088, June 2014, *The Cites per paper of the journal is 0,323*
2. Seweryn-Kuzmanovska M., Čalamani S.: „ Different notions for continuity“, Horizons, ISM, Vol 1, 2014, 33-43.

ЗАКЛУЧОК И ПРЕДЛОГ

Главни научни придонеси на кандидатот се резултатите наведени погоре во **Краткиот опис на резултатите од истражувањето.**

Подрачјето на примена и ограничувањата се од научното подрачје математика со потесна област-топологија.

Можните понатамошни истражувања се во наоѓање врска помеѓу $(3,j,\rho)$ -метризабилни тополошки простори и тополошки игри, како и врски помеѓу $(3,j,\rho)$ -метризабилни тополошки простори и принципи на селекција.

Со оглед на наведеното, Комисијата му предлага на Наставно-научниот совет на Природно-математичкиот факултет да ја прифати позитивната оценка и да закаже одбрана на докторската дисертација на кандидатката **м-р Соња Чаламани** со наслов **„Топологии индуцирани од $(3,1,\rho)$ -метрики и $(3,2,\rho)$ -метрики.**

КОМИСИЈА

1. Д-р Костадин Тренчевски, ред. проф., ПМФ, УКИМ, Скопје, претседател, с.р.
2. Акад. Дончо Димовски, ред. проф., ПМФ, УКИМ, Скопје, ментор, с.р.
3. Д-р Љубиша Кочинац, проф. емер., ПМФ, Универзитет во Ниш, член, с.р.
4. Д-р Билјана Крстеска, ред. проф., ПМФ, УКИМ, Скопје, член, с.р.
5. Д-р Ѓорѓи Марковски, ред. проф., ПМФ, УКИМ, Скопје, член, с.р.

ИСПРАВКА НА ТЕХНИЧКА ГРЕШКА

Во Билтенот, бр. 1093 од 02.02.2015 год., на страна 325-331, направена е техничка грешка и тоа:

Насловот на докторската дисертација, од м-р Катарина Смилков, пријавена на Природно-математичкиот факултет во Скопје:

„РАЗВОЈ НА НОВИ МЕТОДИ ЗА ФОРМУЛАЦИЈА НА ТЕРАПЕВТСКИ РАДИОФАРМАЦЕВТИЦИ, БАЗИРАНИ НА МОНОКЛОНАЛНИ АНТИТЕЛА И ПЕПТИДИ – DOTA-RITUXIMAB И СУПСТАНЦА „P““

Треба да гласи:

„РАЗВОЈ И СТАНДАРДИЗАЦИЈА НА МЕТОДИ ЗА ФОРМУЛАЦИЈА НА ТЕРАПЕВТСКИ РАДИОФАРМАЦЕВТИЦИ, БАЗИРАНИ НА МОНОКЛОНАЛНИ АНТИТЕЛА И ПЕПТИДИ – DOTA-RITUXIMAB И СУПСТАНЦА „P““.

Членови на Рецензентската комисија

1. Д-р Ицко Ѓоргоски, редовен професор на Природно-математичкиот факултет при Универзитетот “Св.Кирил и Методиј” во Скопје, с.р.
2. Д-р Емилија-Јаневиќ-Ивановска, редовен професор на Факултетот за медицински науки, при Универзитетот “Гоце Делчев”, Штип с.р.
3. Д-р Митко Младенов, вонреден професор на Природно-математичкиот факултет при Универзитетот “Св.Кирил и Методиј” во Скопје, с.р.
4. Д-р Зорица Арсова-Сарафиновска, доцент на Факултетот за медицински науки, при Универзитетот “Гоце Делчев”, Штип с.р.
5. Д-р Сашо Панов, доцент на Природно-математичкиот факултет при Универзитетот “Св.Кирил и Методиј” во Скопје, с.р.

РЕЦЕНЗИЈА
НА РАКОПИСОТ „КЛИНИЧКА ПАРОДОНТОЛОГИЈА -ПРВ ДЕЛ“
ОД АВТОРОТ/-ИТЕ МАЈА ПАНДИЛОВА-УРЕДНИК, МИРЈАНА ПОПОВСКА, КИРО ИВАНОВСКИ,
СИЛВАНА ГЕОРГИЕВА, СНЕЖАНА ПЕШЕВСКА И АНЕТА АТАНАСОВСКА-СТОЈАНОВСКА

Врз основа на Одлуката на Наставно-научниот совет на Стоматолошкиот факултет, бр.07-2392, за членови на Рецензентската комисија за рецензирање на учебникот „Клиничка пародонтологија –прв дел“ од авторот/-ите: Маја Пандилова, Мирјана Поповска, Киро Ивановски, Силвана Георгиева, Снежана Пешевска, Анета Атанасовска-Стојановска, наменет за студентите на Стоматолошкиот факултет за предметот Клиничка пародонтологија, избрани се: проф. д-р Вангел Димировски, проф. д-р Љиљана Кесиќ и проф. д-р Владимир Поповски.

По добивањето на ракописот и неговото детално разгледување и анализа, до Наставно-научниот совет на Стоматолошкиот факултет во Скопје, рецензентите го поднесуваат следниов

ИЗВЕШТАЈ

ОПШТ ДЕЛ

Основни податоци за ракописот

Назив на ракописот:	Клиничка пародонтологија –прв дел
Назив на предметната програма:	Клиничка пародонтологија 1
Назив на студиската програма:	Доктори на дентална медицина
Фонд на часови и ЕКТС-кредити (доколку ракописот е наменет за повеќе предмети, да се наведат сите предмети):	Фонд на часови 15, ЕКТС-кредити 3,5
Предметот клиничка пародонтологија 1 на Стоматолошкиот факултет е задолжителен предмет со фонд на часови 15 , број на ЕКТС-кредити 3,5 и се слуша во 9. семестар.	
Реден број на изданието:	прво издание
Општи податоци за ракописот:	Ракописот кој е предаден на рецензија содржи 123 страници (формат А4_), напишани на компјутер, со големина на фонтот 12. Текстот е поделен во 6 поглавја, вклучувајќи ја литературата.

РЕЦЕНЗЕНТИ

Проф. д-р Вангел Димитровски с.р.

Проф. д-р Љиљана Кесиќ с.р.

Проф. д-р Владимир Поповски с.р.

Посебен дел од рецензентот: проф. д-р Вангел Димитровски

Краток опис на содржината:	Материјалот е распределен во шест поглавја започнувајќи од поставување на дијагноза до лекување на пародонтопатијата. Во првото поглавје на јасен и разбирлив начин опишани се постапките за поставување на точна дијагноза на пародонталната болест. Во второто поглавје „Прогноза на пародонталната болест“, авторите даваат преглед на факторите на ризик, како и на чинителите кои влијаат врз текот и прогнозата на пародонталната болест. Во третото поглавје „План на терапија на пародонталната болест“ изнесени се најновите согледувања во однос на тераписките протоколи. Четвртото поглавје „Конзервативен третман на пародонталната болест“ претставува опис на фазите, инструментите и техниката на иницијалната терапија на пародонталната болест. Во петото поглавје „Користење на медикаменти во терапијата на пародонталната болест“ изнесени се индикациите и контраиндикациите за користењето на одредени медикаменти како и очекуваните резултати. Во поглавјето „Дополнителните методи во лекувањето на пародонталната болест“ опишани се дополнителните методи кои во моментот се актуелни.
Оцена за усогласеноста со предметната програма:	Скриптата е наменета за студентите на прв циклус студии од студиската програма доктори на дентална медицина. Скриптата „Клиничка пародонтологија-прв дел“ е во согласност со наставните содржини и бројот на часови предвидени со програмата за овој предмет.
Предлози за потребни корекции:	Во материјалот нема потреба од корекции во

	квантитетот и квалитетот на содржината, начинот на уредувањето на текстот, како и од дополнување или исклучување на одделен текст.
Оцена на ракописот:	Скриптата ќе им овозможи на студентите изучување на наставните содржини од областа клиничка пародонтологија на мајчин јазик. Воедно, текстот во секое поглавје претставува компилација на најновите достигнувања во можностите за дијагностика, планирање на терапијата и на конзервативното лекување на пародонтопатијата, проткаено со богатото искуство на авторите. Стилот на пишување е јасен и концизен. Според тоа, општата педагошка оцена за овој учебник е дека наполно соодветствува за едукација на студентите.
Категоризација:	скрипта
Заклучок со предлог за оправданоста за објавување:	Ракописот кој е предаден на рецензија содржи 123 страници (формат А4), напишани на компјутер, со големина на фонтот 12. Текстот е поделен во 6 поглавја.

Врз основа на изнесеното, чест ми е и задоволство овој ракопис да го поддржам и да го предложам да се отпечати како скрипта по предметот клиничка пародонтологија 1, примарно наменет за студентите на Стоматолошкиот факултет.

РЕЦЕНЗЕНТ

Проф. д-р Вангел Димитровски с.р.

Посебен дел од рецензентот: проф. д-р Љиљана Кесиќ

Краток опис на содржината:	Доставениот материјал е распределен во шест поглавја започнувајќи од поставување на дијагноза до лекување на пародонтопатијата. Во првото поглавје „Дијагноза и диференцијална дијагноза на пародонталната болест“, опишани се постапките за поставување на дијагноза на пародонталната болест. Во второто поглавје „Прогноза на пародонталната болест“, авторите даваат преглед на факторите на ризик кои влијаат врз текот и прогнозата на пародонталната болест. Во третото поглавје „План на терапија на пародонталната болест“, изнесени се најновите согледувања во однос на тераписките протоколи. Четврто поглавје „Конзервативен третман на пародонталната болест“, претставува опис на фазите, инструментите и техниката на иницијалната терапија на пародонталната болест. Во петото поглавје „Користење на медикаменти во терапијата на пародонталната болест“ изнесени се индикациите и контраиндикациите за користењето на одредени медикаменти како и очекуваните резултати. Во поглавјето „Дополнителните методи во лекувањето на пародонталната болест“ опишани се дополнителните методи кои во

	моментот се актуелни .
Оцена за усогласеноста со предметната програма:	Скриптата е наменета за студентите на прв циклус студии од студиската програма доктори на дентална медицина. Скриптата „Клиничка пародонтологија-прв дел“ е во согласност со наставните содржини и бројот на часови предвидени со програмата за овој предмет.
Предлози за потребни корекции:	Во материјалот нема потреба од корекции во квантитетот и квалитетот на содржината, начинот на уредувањето на текстот, како и од дополнување или исклучување на одделен текст.
Оцена на ракописот:	Методските единици се напишани на осмислен начин, систематизирани во 6 глави. Секоја методска единица претставува посебна целина која се надоврзува на претходната. Авторите ја изнесуваат материјата концизно, стручно и разбирливо. Според тоа, општата педагошка оцена за овој учебник е дека на полно соодветствува за едукација на студентите..
Категоризација:	скрипта
Заклучок со предлог за оправданоста за објавување:	Ракописот кој е предаден на рецензија содржи 123 страници (формат A4), напишани на компјутер, со големина на фонтот 12. Текстот е поделен во 6 поглавја.

Врз основа на изнесеното, чест ми е и задоволство овој ракопис да го поддржам и да го предложам да се отпечати како скрипта по предметот клиничка пародонтологија 1, примарно наменет за студентите на Стоматолошкиот факултет.

РЕЦЕНЗЕНТ

Проф. д-р Љиљана Кесиќ с.р.

VI. ПОСЕБЕН ДЕЛ ОД РЕЦЕНЗЕНТОТ: ПРОФ Д-Р ВЛАДИМИР ПОПОВСКИ

Краток опис на содржината:	Материјалот опфатен во ракописот е распределен во шест поглавја кои ги опфаќаат основните постапки започнувајќи од поставување на дијагноза до лекување на пародонтопатијата. Во првото поглавје на јасен и разбирлив начин опишани се се постапките за поставување на точна дијагноза на пародонталната болест, најчестите проблеми на кои може да се најде во текот на дијагностиката, како и диференцијално дијагностичките дилеми поврзани со пародонталната болест. Во второто поглавје „Прогноза на пародонталната болест“, авторите даваат преглед на факторите на ризик, како и на чинителите кои влијаат врз текот и прогнозата на пародонталната болест. Во третото поглавје „План на терапија на пародонталната болест“, изнесени се најновите согледувања во однос на терапевските протоколи. Четврто поглавје „Конзервативен третман на пародонталната болест“, претставува опис на фазите, инструментите и техниката на иницијалната терапија на пародонталната болест. Авторите во ова поглавје даваат и опис на очекуваните резултати од иницијалната терапија на пародонталната болест. Во петото поглавје „Користење на медикаменти во терапијата на пародонталната болест“, изнесени се индикациите и

	контраиндикациите за користењето на одредени медикаменти како и очекуваните резултати. Во поглавјето „Дополнителни методи во лекувањето на пародонталната болест“ опишани се дополнителните методи кои во моментот се актуелни, како, јонтофореза, ласерска и озонска терапија, индикациите, контраиндикациите и резултатите од нивната употреба.
Оцена за усогласеноста со предметната програма:	Материјалот изнесен во ракописот одговара на наставните содржини и бројот на часови по предметот Клиничка пародонтологија 1
Предлози за потребни корекции:	Во материјалот нема потреба од корекции во квантитетот и квалитетот на содржината, начинот на уредувањето на текстот, како и од дополнување или исклучување на одделен текст.
Оцена на ракописот:	Методските единици се напишани на осмислен начин, систематизирани во 6 глави. Секоја методска единица претставува посебна целина која се надоврзува на претходната, така што сите заедно се вклопуваат во постојната програма за теоретска настава по предметот клиничка пародонтологија 1. Авторите ја изнесуваат материјата концизно, стручно и разбирливо. Според тоа, општата педагошка оцена за овој учебник е дека наполно соодветствува за едукација на студентите.
Категоризација:	скрипта
Заклучок со предлог за оправданоста за објавување:	Ракописот кој е предаден на рецензија содржи 123 страници (формат А4), напишани на компјутер, со големина на фонтот 12. Текстот е поделен во 6 поглавја (вклучувајќи ја литературата).

Врз основа на изнесеното, чест ми е и задоволство овој ракопис да го поддржам и да го предложам да се отпечати како скрипта по предметот клиничка пародонтологија 1, примарно наменет за студентите на Стоматолошкиот факултет.

Рецензент

Проф. д-р Владимир Поповски с.р.

РЕЦЕНЗИЈА

**НА РАКОПИС - УЧЕБНО ПОМАГАЛО „ ПРАКТИКУМ - КЛИНИЧКА
ПАРОДОНТОЛОГИЈА - ПРВ ДЕЛ“ ОД АВТОРИТЕ: КАТАРИНА ДИРЈАНСКА,
ВЕРА РАДОЈКОВА НИКОЛОВСКА, СТЕВИЦА РИСТОСКА,
СОЊА МИНДОВА, ЕМИЛИЈА СТЕФАНОВСКА И КРИСТИНА
МИТИЌ, НАУЧНИ СОРАБОТНИЦИ НА КАТЕДРАТА ЗА БОЛЕСТИ
НА УСТАТА И ПАРОДОНТОТ ПРИ СТОМАТОЛОШКИОТ
ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ**

Врз основа на Одлуката на Наставно-научниот совет на Стоматолошкиот факултет во Скопје, бр. 07- 2637/2 од 30.12.2014 година, за членови на Рецензентската комисија за рецензирање на учебното помагало *Практикум- Клиничка пародонтологија- прв дел* од авторите: Катарина Дирјанска, Вера Радојкова Николовска, Стевица Ристоска, Соња Миндова, Емилија Стефановска и Кристина Митиќ, соработници на Катедрата за болести на устата и пародонтот, наменет за студентите на Стоматолошкиот факултет во Скопје за предметот клиничка пародонтологија I, избрани се: проф. д-р Анета Атанасова Стојановска, проф. д-р Силвана Георгиева и проф. д-р Снежана Пешевска.

По добивањето на ракописот и неговото детално разгледување и анализа, до Наставно-научниот совет на Стоматолошкиот факултет во Скопје, рецензентите го поднесуваат следниов

ИЗВЕШТАЈ

IV. Општ дел

Основни податоци за ракописот

Назив на ракописот:	Практикум- Клиничка пародонтологија – прв дел
Назив на предметната програма:	Клиничка пародонтологија I
Назив на студиската програма:	Доктори по дентална медицина
Фонд на часови и ЕКТС-кредити (доколку ракописот е	Предметот клиничка пародонтологија I има вкупно 60 часа, од кои 15 часа теоретска и 45

наменет за повеќе предмети, да се наведат сите предмети):	часа практична настава. Бројот на ЕКТС-кредити е 3,5.
Предметот клиничка пародонтологија I на Стоматолошкиот факултет е задолжителен предмет со фонд на часови 60, број на ЕКТС-кредити 3,5 и се слуша во IX семестар.	
Реден број на изданието:	прво издание
Општи податоци за ракописот:	Ракописот кој е предаден на рецензија содржи 69 страници (формат А4), напишани на компјутер, со големина на фонтот 12. Текстот е поделен во 7 поглавја и содржи слики.

РЕЦЕНЗЕНТИ

Проф. д-р Анета Атанасовска Стојановска , с.р.

Проф. д-р Силвана Георгиева с.р.

Проф. д-р Снежана Пешевска с.р.

**V. ПОСЕБЕН ДЕЛ ОД РЕЦЕНЗЕНТОТ: ПРОФ. Д-Р АНЕТА АТАНАСОВСКА
СТОЈАНОВСКА**

Краток опис на содржината:	Глава 1. Пародонтолошка анамнеза Глава 2. Поставување дијагноза и диференцијална дијагноза на пародонталната болест Глава 3. Рендгенографија во пародонтологијата Глава 4. Прогноза на пародонталната болест Глава 5. План на лекување и редослед на примена на тераписките мерки во пародонталната терапија Глава 6. Примена на медикаменти во пародонтологијата Глава 7. Дополнителни пародонтални тераписки модалитети
Оцена за усогласеноста со предметната програма:	Содржината на учебното помагало одговара со наставната програма за теоретска настава по предметот клиничка пародонтологија I.
Предлози за потребни корекции:	Во материјалот нема потреба од корекции во квантитетот и квалитетот на содржината, начинот на уредувањето на текстот, како и

	потреба од дополнување или исклучување на одделен текст.
Оцена на ракописот:	Методските единици се напишани на осмислен начин, систематизирани во 7 поглавја. Секоја методска единица претставува посебна целина која се надоврзува на претходната, така што сите заедно се вклопуваат во постојната програма за теоретска настава по предметот клиничка пародонтологија I. Авторите ја изнесуваат материјата концизно, стручно и разбирливо. Според тоа, општата педагошка оцена за овој ракопис (учебно помагало) е дека наплно соодветствува за едукација на студентите по дентална медицина.
Категоризација:	учебно помагало - практикум
Заклучок со предлог за оправданоста за објавување:	Ракописот кој е предаден на рецензија содржи 69 страници (формат A4), напишани на компјутер, со големина на фонтот 12. Текстот е поделен во 7 поглавја и содржи слики.

Врз основа на изнесеното, чест ми е и задоволство овој ракопис да го поддржам и да го предложам да се отпечати како учебно помагало по предметот клиничка пародонтологија I, примарно наменет за студентите на Стоматолошкиот факултет.

РЕЦЕНЗЕНТ

Проф. д-р Анета Атанасовска Стојановска с.р.

VII. ПОСЕБЕН ДЕЛ ОД РЕЦЕНЗЕНТОТ: ПРОФ. Д-Р СИЛВАНА ГЕОРГИЕВА

Краток опис на содржината:	Глава 1. Пародонтолошка анамнеза Глава 2. Поставување дијагноза и диференцијална дијагноза на пародонталната болест Глава 3. Рендгенографија во пародонтологијата Глава 4. Прогноза на пародонталната болест Глава 5. План на лекување и редослед на примена на тераписките мерки во пародонталната терапија Глава 6. Примена на медикаменти во пародонтологијата Глава 7. Дополнителни пародонтални тераписки модалитети
Оцена за усогласеноста со предметната програма:	Содржината на учебното помагало напoлно одговара со наставната програма за теоретска настава по предметот клиничка пародонтологија I.
Предлози за потребни корекции:	Во материјалот нема потреба од корекции во квантитетот и квалитетот на содржината, начинот на уредувањето на текстот, како и потреба од дополнување или исклучување на одделен текст.
Оцена на ракописот:	Методските единици се напишани на осмислен начин, систематизирани во 7 поглавја. Секоја методска единица претставува посебна целина која се надоврзува на претходната, така што сите заедно се вклопуваат во постојната програма за теоретска настава по предметот клиничка пародонтологија I. Авторите ја изнесуваат материјата концизно, стручно и разбирливо. Според тоа, општата педагошка оцена за овој ракопис е дека напoлно соодветствува за едукација на студентите по дентална медицина.
Категоризација:	учебно помагало- практикум
Заклучок со предлог за оправданоста за објавување:	Ракописот кој е предаден на рецензија содржи 69 страници (формат A4), напишани на компјутер, со големина на фонтот 12. Текстот е поделен во 7 поглавја и содржи слики.

Врз основа на изнесеното, чест ми е и задоволство овој ракопис да го поддржам и да го предложам да се отпечати како учебно помагало - практикум по предметот клиничка пародонтологија I, примарно наменет за студентите на Стоматолошкиот факултет.

Рецензент

Проф. д-р Силвана Георгиева с.р.

VIII. ПОСЕБЕН ДЕЛ ОД РЕЦЕНЗЕНТОТ: ПРОФ. Д-Р СНЕЖАНА ПЕШЕВСКА

Краток опис на содржината:	Глава 1. Пародонтолошка анамнеза Глава 2. Поставување дијагноза и диференцијална дијагноза на пародонталната болест Глава 3. Рендгенографија во пародонтологијата Глава 4. Прогноза на пародонталната болест Глава 5. План на лекување и редослед на примена на тераписките мерки во пародонталната терапија Глава 6. Примена на медикаменти во пародонтологијата Глава 7. Дополнителни пародонтални тераписки модалитети
Оцена за усогласеноста со предметната програма:	Содржината на учебното помагало напoлно одговара со наставната програма за теоретска настава по предметот клиничка пародонтологија I.
Предлози за потребни корекции:	Во материјалот нема потреба од корекции во квантитетот и квалитетот на содржината, начинот на уредувањето на текстот, како и потреба од дополнување или исклучување на одделен текст.
Оцена на ракописот:	Методските единици се напишани на осмислен начин, систематизирани во 7 поглавја. Секоја методска единица претставува посебна целина која се надоврзува на претходната, така што сите заедно се вклопуваат во постојната програма за теоретска настава по предметот клиничка пародонтологија I. Авторите ја изнесуваат материјата концизно, стручно и разбирливо. Според тоа, општата педагошка оцена за овој ракопис е дека напoлно соодветствува за едукација на студентите по дентална медицина.
Категоризација:	учебно помагало- практикум
Заклучок со предлог за оправданоста за објавување:	Ракописот кој е предаден на рецензија содржи 69 страници (формат A4), напишани на компјутер, со големина на фонтот 12. Текстот е поделен во 7 поглавја и содржи слики.

Врз основа на изнесеното, чест ми е и задоволство овој ракопис да го поддржам и да го предложам да се отпечати како учебно помагало - практикум по предметот клиничка пародонтологија I, примарно наменет за студентите на Стоматолошкиот факултет.

Рецензент

Проф. д-р Снежана Пешевска с.р.

РЕЦЕНЗИЈА

ЗА ОЦЕНА НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА „ЗАСТАПЕНОСТ НА ХИПОДОНЦИЈАТА КАЈ ПОПУЛАЦИЈАТА ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА“ ОД Д-Р ДАРКО ПОП АЦЕВ, ПРИЈАВЕНА НА СТОМАТОЛОШКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ

Наставно-научниот совет на Стоматолошкиот факултет во Скопје, на седницата одржана на 4.2.2015 година, формираше Комисија за оцена на докторската дисертација на кандидатот д-р Дарко Поп Ацев со наслов **„Застапеност на хиподонцијата кај популацијата во Република Македонија“**, во состав: проф. д-р Марија Зужелова (претседател), проф. д-р Јулијана Ѓоргова (ментор), проф. д-р Лидија Кануркова (член), проф. д-р Мирјана Поповска (член) и проф. д-р Марија Стевановиќ (член).

Комисијата во наведениот состав, со внимание ја прегледа и ја оцени докторската дисертација и на Наставно-научниот совет на Стоматолошкиот факултет му го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

АНАЛИЗА НА ТРУДОТ

Докторската дисертација на кандидатот д-р Дарко Поп Ацев, со наслов **„Застапеност на хиподонцијата кај популацијата во Република Македонија“**, содржи 109 страници компјутерски обработен текст во фонт Times New Roman, со 1,5 lines проред и големина на букви 12. Таа содржи 38 табели, 16 графикони, 19 слики и 256 библиографски единици, меѓу нив научни трудови, статии, книги, национални прописи, меѓународни акти и интернет-ресурси.

Докторската дисертација е структурирана во 9 поглавја, вовед и заклучни согледувања. Деловите се систематизирани во точки и потточки со наслови и поднаслови, со што се обезбедува соодветно следење на материјата која е обработена во истражувањето.

Во **воведот** на трудот, изложени се предметот и целите на истражувањето, хипотезата, истражувачките прашања, теоретската рамка и методите на истражувањето. Кандидатот укажува на високата застапеност на хиподонцијата, како во светски рамки, така и помеѓу популацијата во Република Македонија. Исто така, тој укажува на улогата која ја има WNT10A-генот во етиопатогенезата на оваа аномалија.

Првата глава од докторската дисертација е насловена како **ВОВЕД**. Во неа се дефинира поимот хиподонција (агенеза на заб, конгенитално отсуство на заб), нејзината етиопатогенеза, како и влијанието што го има оваа аномалија во однос на дентофацијалниот систем. Присуството на оваа аномалија доведува до нарушување на хармоничниот изглед во орофацијалната регија, односно таа е

причина за нескладност помеѓу вилиците и забите. Како последица на нарушувањето на оваа рамнотежа доаѓа до нарушување во естетиката и функцијата на орофацијалниот систем.

Во ова поглавје е опишан процесот на одонтогенеза заедно со стадиумите низ кои се одвива формирањето на забниот зачеток, а понатаму и на забот во целост, неговите структурни елементи, како и клетките и ткивата од кои е изграден. Авторот во целост ги опишува механизмите кои дејствуваат за време на одонтогенезата, процесот на интеракција и диференцијација на клетките, како и гените и сигналните патишта кои вршат регулација на овие процеси. Исто така, се опишува и улогата која ја имаат транскрипционите фактори, како активатори на сигналните патишта во развојниот пат на забите.

Се објаснува дека иницијацијата на одонтогенезата, формирањето на забниот зачеток и минерализацијата на забните структури, а аналогно на тоа и ерупцијата на различни групи на заби настанува во различен временски период. Познавањето на овие периоди е неопходно за клиничко поставување на дијагноза за хиподонција.

Авторот ја систематизира и поделбата на оваа аномалија во зависност од вкупниот број на конгенитално отсутни заби кај една индивидуа, како и во однос дали таа претставува изолирана појава или, пак, е придружен симптом на некое синдромско заболување.

Втората глава, ЛИТЕРАТУРЕН ПРЕГЛЕД, ги презентира и ги анализира најновите епидемиолошки и генетски испитувања извршени од најистакнати истражувачи објавени во реномирани списанија од понов датум. Авторот цитира податоци од домашна и странска литература кои изобилуваат со информации за најновите истражувања во однос на застапеноста на хиподонцијата помеѓу одделни популации. Покрај тоа се даваат податоци од генетски студии кои се правени со цел да се испита етиопатогенезата на конгенитално отсутните заби.

Преку литературниот преглед, анализирани се и многубројните состојби кои најчесто ја следат оваа аномалија, како што се: задоцнета ерупција на заби, абнормалности во формата и големината на забите, заробени млечни заби, ектопија на канини, хипоплазија на емајл или тауродонтизам, негативното влијание кое го има агензата на забите врз сагиталниот развој на вилиците, намалување на предната лицева висина и максиларен ретрогнатизам.

Поврзаноста на сите овие аномалии со агенезата на забите укажува на заеднички дефект на примарно ниво.

Современите истражувања укажуваат на високата застапеност на хиподонцијата помеѓу населението и потребата за преземање на соодветни мерки за рана дијагноза и навремен план за нејзин третман. Со тоа би се спречиле и компликациите кои се јавуваат како последица од хиподонцијата, како што се малоклузии и недоволен развој на алвеоларната коска.

Авторот укажува на поврзаноста на хиподонцијата во млечната и хиподонцијата во перманентната дентиција, како и на високата преваленца на конгенитално отсутни трети молари. Тој ја објаснува поврзаноста на хиподонцијата во однос на застапеноста помеѓу вилиците, страните, како и помеѓу одделни заби.

Според литературата, застапеноста на олигодонцијата и анодонцијата, кои претставуваат потешки форми кај индивидуи со агенеза на заби, е доста ретка

појава и најчесто е во склоп на некое синдромско нарушување, а поретко како изолирана аномалија.

Авторот наведува дека застапеноста на агенезата на забите варира во зависност од полот, расата, географската и демографската распределба како и од етничката припадност. Тој, врз база на резултатите добиени од литературата, опишува дека еволутивните промени може да влијаат врз различната застапеност на хиподонцијата.

Според презентираниите студии, причината за отсуство на одредени заби останува нејасна, но се верува дека оваа состојба е поврзана како со генетските, така и со факторите од околината, кои влијаат за време на денталниот развој. Факторите од околината кои ги поврзува авторот со настанувањето на хиподонција се возраста на мајката, системските заболувања и инфекциите кај мајката за време на ембрионалниот период, ниската тежина на новороденчето, траума во денталните лаци за време на дентогенезата, експозиција на некои лекови, радијација, хемотерапија и алергија.

Авторот укажува и на големиот удел кој го има наследната компонента во хиподонцијата на забите, како и нејзината поврзаност со некои генетски нарушувања. Тој го објаснува начинот на наследувањето кај индивидуите кои имаат генетска предиспозиција кон оваа аномалија, како и досега познатите генетски дефекти кои се одговорни за нејзино присуство.

Во **третиот дел, ПРЕДМЕТ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО**, авторот примарно го наведува испитувањето на застапеноста на хиподонцијата кај популацијата во Република Македонија, каква е нејзината распределба во однос на полот, етничката припадност, вилиците, како и кои заби најчесто се зафатени.

Посебен осврт во ова истражување се дава на испитувањето на мутацијата во WNT10A-генот, како генетски фактор во етиопатогенезата на хиподонцијата.

Во **четвртата глава** насловена како **ЦЕЛИ НА ИСПИТУВАЊЕТО**, следејќи и земајќи ги предвид бројните литературни податоци и современи научни сознанија за застапеноста на конгенитално отсуствните заби помеѓу светската популација, како и релативно слабите сознанија за причините кои доведуваат до оваа аномалија, авторот ги поставил главните цели на ова истражување: да се пресмета преваленцата на хиподонција кај популацијата во Република Македонија; да се испита дали постои разлика во нејзината застапеност и каква е таа кај припадниците од двете најголеми етнички заедници во република Македонија; да се потврди хипотезата дали најчесто се зафатени забите кои последни се развиваат, односно кои заби најчесто се зафатени, нивната застапеност по вилицы, страни и квадранти; дали таа е унилатерална или билатерална; да се пресмета вкупниот број на заби кои недостасуваат во просек кај еден испитаник, како и статистички да се утврди хипотезата дека таа е повеќе застапена кај испитаничките од женски род. Во целите на ова истражување беше поставена и потврда на хипотезата дека таа е наследна аномалија како и вршење на генетско испитување на мутации во WNT10A-генот, кај испитаници со хиподонција во Република Македонија.

Во **петтата глава, МАТЕРИЈАЛ И МЕТОД**, наведен е материјалот кој е применет во дисертацијата, како и методолошкиот пристап на истражувањето. За реализација на поставената цел прегледани се картоните на пациентите на

Клиниката за ортодонција при Стоматолошкиот факултет во Скопје, во периодот од 1998 до 2013 година.

За констатирање или негирање на агенеза на забите се користи ортопантомографскиот статус, како и анамнезата од пациентите. За конгенитално отсутен заб се смета оној каде на ортопантомографска слика не се забележува минерализација на неговата коронка, а при тоа не е извршена негова претходна екстракција. Третите молари се исклучени од испитувањето.

Во испитувањето беа вклучени само оние испитаници кои имаат уредна анамнеза и ортопантомографски статус. Пациентите со историја за екстрахирани заби поради траума, кариес или загуба на периодонтално ткиво, се исклучени од истражувањето. Испитаниците кои се вклучени во ова испитување се на возраст 8 -18 години.

Вкупниот број на испитаници кои ги исполниле условите е 8160. Кај оние пациенти кај кои е констатирана агенеза на еден или повеќе заби, таа е евидентирана на кој или кои заби се однесува. Тие се распределени по групи, и тоа во зависност од: етничката припадност, полот, вкупниот број на отсутни заби, во која вилица е застапена хиподонцијата, застапеноста на хиподонцијата по квадранти, застапеноста во однос на страни и сегменти и дали хиподонцијата има унилатерална или билатерална распределба.

Кај 25 испитаници со клинички и ортопантомографски констатирана хиподонција земена е фамилијарна анамнеза и направен е клинички и ортопантомографски статус на најблиското семејство, со цел да се утврди дали е присутна наследната компонента на оваа аномалија.

Направено е генетско испитување кај 11 пациенти (двајца во крвно сродство) каде што се испитува мутација во WNT10A-генот, кој се наоѓа на вториот хромозом. Ова испитување е направено во Истражувачкиот центар за генетско инженерство и биотехнологија „Георги Д. Ефремов“ при Македонската академија на науките и уметностите. Испитаниците се информирани и запознаени со целта и начинот на истражувањето, при што е добиена нивна согласност. Земена е детална анамнеза при што испитаниците со суспектен или веќе дијагностициран синдром не се вклучени во испитувањето. Генетскиот материјал за ова испитување е добиен со помош на букален свраб од оралната лигавица на пациентите со претходно потврдена агенеза на заби.

Изолацијата на DNA од брис и omni-swab земени од букална слузокожа се спроведува преку стандардна постапка за изолација со кит од Roche (High Pure Viral Nucleic Acid Kit). По изолацијата на DNA следува PCR-амплификација и секвенционирање на DNA. PCR-реакцијата беше изведувана во PCR-апарат (Applied Biosystems 2720). Секвенционирањето на DNA се изведуваше на автоматски ABI PRISM 3500 генетски анализатор (Applied Biosystems) со користење на Big Dye™ Terminator Cycle Sequencing Ready Reaction Kit (Applied Biosystems).

Наодите се статистички обработени.

Шестата глава, именувана како РЕЗУЛТАТИ, ги претставува добиените наоди од спроведените истражувања. Резултатите добиени од истражувањето покажуваат дека преваленцата на хиподонција кај популацијата во Република Македонија изнесува 7,52%. Таа е највисока кај женската популација од албанската етничка заедница, а најниска кај испитаниците од машки пол од македонската етничка заедница.

Во контекст на ова е утврдена сигнификантна разлика во однос на етничката припадност кај испитаниците во Република Македонија за $p < 0,05$ ($p = 0,027$). Таа статистички доминира кај претставниците од албанската етничка заедница. Преваленцата на хиподонција кај македонската изнесува 7,18%, а кај оние од албанска заедница-8,75%.

Во однос на половата дистрибуција, таа покажува статистички високо сигнификантна разлика за $p < 0,001$ ($p = 0,0009$) со преминација кај женскиот пол.

Распределбата на хиподонтични заби во однос на вилиците покажува дека агенезата на трајните заби е позастапена кај мандибулата, во однос на максилата. Оваа разлика помеѓу вилиците не покажува сигнификантност за $p < 0,05$ во однос на полот ($p = 0,76$), ниту во однос на етничката припадност ($p = 0,22$).

Во однос на вкупната популација, и десната и левата страна се зафатени кај 5,6% од населението. Оваа разлика помеѓу страните не покажува сигнификантност за $p < 0,05$ ниту во однос на полот ($p = 0,79$), ниту во однос на етничката припадност ($p = 1$).

Во однос на вкупната популација, сегментарната распределба покажува дека постериорниот сегмент е зафатен кај 4,62%, а антериорниот сегмент кај 3,58% од населението. Оваа разлика помеѓу сегментите не покажува сигнификантност за $p < 0,05$ во однос на полот ($p = 0,31$), ниту во однос на етничката припадност ($p = 0,91$).

Унилатералната дистрибуција е застапена во 51,63%, додека билатералната во 48,37% од случаите. Кај оние пациенти кои имаат хиподонција на два или повеќе заби во 95,5% од случаите таа е билатерална. Унилатералната и билатералната распределба во однос на полот не бележи сигнификантна разлика за $p < 0,05$ ($p = 0,66$). Во однос на етничката припадност, таа исто така не бележи сигнификантна разлика за $p < 0,05$ ($p = 0,51$).

Просечниот број на конгенитално отсутни заби кај пациенти со хиподонција, добиен во ова истражување изнесува 2,04, при што минималниот број на заби што недостасуваат кај еден пациент изнесува 1, а максималниот 17. Средната вредност на вкупниот број хиподонтични заби кај една индивидуа во однос на полот не покажува сигнификантност во разликата за $p < 0,05$ ($p = 0,23$), а исто така не покажува сигнификантност во разликата за $p < 0,05$ ниту во однос на етничката припадност ($p = 0,36$).

Во однос на бројот на забите кои недостасуваат, хиподонцијата, односно недостаток до 6 заби исклучувајќи ги третите молари, е застапена кај 96,74% од популацијата која има агенеза на барем еден заб. Додека 3,26% од испитаниците со агенеза на заби имаат олигодонција, т.е. отсуство на повеќе од 6 заби, не вклучувајќи ги третите молари. Во однос на вкупната популација на пациентите со олигодонција отпаѓаат 0,25%. Пациенти со анодонција не се регистрирани. Во однос на половата дистрибуција забележана е сигнификантна разлика кај пациенти со олигодонција ($p = 0,046$). Таа преминава кај испитаниците од машки пол со 5,06% од вкупниот број на машки испитаници со агенеза на заби. Кај женскиот пол, олигодонцијата е застапена со 2,12% од вкупниот број на испитанички со агенеза на заби. Во однос на етничката припадност не е забележана сигнификантна разлика кај пациентите со олигодонција ($p = 0,316$). Таа е застапена со 2,84% кај припадниците од македонска и 4,49% кај

припадниците од албанската етничка заедница од вкупниот број на испитаници со агенеза на заби.

Добиените резултати покажуваат дека најчеста е агенезата на долниот втор премолар, левиот е застапен во 35,5% од случаите со хиподонција, додека десниот со 34,53%. По нив следуваат горните латерални инцизиви, десниот со 27,03% и левиот 26,55%. Најмалку засегнати се горните први молари со по еден случај – 0,16%, а од мандибулата тоа се канините, левиот со 0,16% и десниот со 0,33%.

Фамилијарната поврзаност на агенезата на заби е потврдена кај 13 испитаници, додека кај останатите 12 не постои позитивна фамилијарна анамнеза. Резултатите добиени од испитувањето на мутацијата во WNT10A-генот покажуваат три егзонски и една интронска промена.

Во **седмата глава**, т.е ДИСКУСИЈА, авторот преку богатите литературни студии и извештаи ги анализира и ги корелира податоците добиени од истражувањето, при што дава темелни толкувања за евалуираните наоди истовремено споредувани со резултатите добиени од други автори.

Гледано од поширок аспект, ова истражување дава еден темелен преглед за преваленцата и распределбата на хиподонцијата кај популацијата во Република Македонија, како и на улогата на генетскиот наследен фактор кај оваа аномалија.

Резултатите добиени од ова истражување ги потврдуваат хипотезите кои се поставени како цел на истражувањето и во голем дел корелираат со резултатите добиени од други епидемиолошки студии. Така, потврдено е дека хиподонцијата има различна застапеност во зависност од етничката припадност. Таа доминира кај испитаничките од женски пол, а не покажува сигнификантност во однос на застапеноста помеѓу вилиците и страните кои се афектирани. Забите кои најчесто се зафатени се оние кои последните се развиваат во дадената низа, па така најчесто недостасуваат мандибуларните втори премолари и максиларните латерални инцизиви. Најчесто се среќаваат полесните форми на хиподонција каде што недостасуваат еден или два заби, додека олигодонцијата е исклучиво ретка состојба.

Во однос на генетскиот дел, докторандот ги дискутира доктринарните ставови на генетиката и начинот на наследувањето, како и експресијата и пенетрацијата на можните генски дефекти. Потоа укажува на резултатите добиени од генетските испитувања правени со цел да се испитаат кои генетски мутации се причина за хиподонција и истите ги споредува со резултатите од мутациите добиени во ова истражување.

Авторот, според најновите истражувања, објаснува и кои други заболувања или симптоми најчесто се поврзани со хиподонцијата. Оттука, тој укажува дека агенезата на заби треба сериозно да се земе предвид како можен индикатор за некое посериозно заболување.

Во **осмото поглавје**, односно ЗАКЛУЧОКОТ, врз основа на добиените резултати и нивната статистичка анализа, авторот заклучува дека преваленцата на хиподонција кај популацијата во Република Македонија изнесува 7,52%. Таа преобладава кај испитаниците од албанската етничка заедница со статистички сигнификантна разлика. Во однос на полот, утврдена е високо сигнификантна разлика со преминација кај испитаничките од женски пол. Најчесто недостасува мандибуларниот втор премолар, а просечниот број на конгенитално отсутни заби кај испитаници со хиподонција изнесува 2,04. Во однос на распределбата на

хиподонцијата по вилици, таа е позастапена кај мандибулата, меѓутоа оваа разлика не е сигнификантна. Унилатералната дистрибуција е позастапена во однос на билатералната, меѓутоа кај пациентите со два или повеќе хиподонтични заби билатералната распределба е позастапена со преку 94%. Олигодонцијата е застапена со 3,24% од испитаниците со агенеза на заби или 0,25% од вкупната популација. Таа е позастапена кај испитаниците од машки пол.

Потврдена е големата улога на наследниот фактор во агенезата на забите, а кај 40% од испитаниците присутна е мутација во WNT10A-генот, од кои кај тројца испитаници промените се во егзонскиот дел, а кај еден во интронскиот дел на генот. Две од овие мутации во егзонскиот дел (с.682T>A и с.511C>T) се со веќе докажана патогеност, додека за третата се потребни повеќе истражувања за да се види дали станува збор за патогена мутација или, пак, за полиморфизам (с.493 G>A). Мутацијата во интронскиот дел (с.114-56T>C), пак, се смета за полиморфизам и не дава фенотипска промена. Улогата која ја има врз генетските механизми и сигналните патишта значајни за дентогенезата го прави WNT10A-генот значаен фактор во појавата на хиподонција.

Во **деветтото поглавје** насловено како ЛИТЕРАТУРА цитирани се 256 референци кои се користени за дизајнирање на студијата претежно од странски автори од понов датум.

Во заклучните согледувања, јасно е посочено дека денталниот преглед заедно со радиографскиот скрининг за можно присуство на хиподонција во раната детска возраст треба да се истакне како дел од полисата за јавно орално здравје. Со тоа би се добила рана дијагноза, би се направил скрининг на останатите системи кои се регулирани од исти генски патишта како и дентогенезата и би се овозможила и навремена интервенција. Естетското и функционално влијание кое го има хиподонцијата, како и нејзината дијагноза, превенција и терапија стануваат интегрален дел од сеопфатната грижа за оралното здравје на пациентот.

Предмет на истражување

Предмет на ова истражување е застапеноста на хиподонцијата на територијата на Република Македонија, како и целосен епидемиолошки преглед на нејзината дистрибуција во однос на етничката припадност, полот, распределбата во однос на вилиците, страните, сегментите и согледувањето на кои заби се најчесто зафатени. Предмет на истражувањето е и испитување на мутацијата во WNT10A-генот, како причина за конгениталното отсуство на заби.

Податоци за состојбата на подрачјето во кое е работена дисертацијата

Подрачјето во кое е реализирана оваа докторска дисертација константно се надоградува, со тоа што се прават сè повеќе епидемиолошки студии кои ја презентираат дистрибуцијата на хиподонцијата за дадена држава, подрачје или регион. Со развојот на технологијата и брзиот напредок на генетските испитувања сè поконцизно се опишуваат механизмите кои придонесуваат за развојот на оваа аномалија. Меѓутоа, и покрај големото сознание околу молекуларните механизми, како и патолошките и развојните процеси кои се одвиваат за време на дентогенезата, денес разјаснети во целост се само помал број случаи. Досега достапните докази покажуваат дека агенезата на забите најчесто е последица на збир од дефекти кои оневозможуваат нормален тек на развојните процеси на

забот. Сепак, се претпоставува дека фазите и причините за отсуството на забите се различни кај мутациите на различните гени.

Кон хиподонцијата треба да се има еден мултидисциплинарен пристап со цел за побрзо дијагностицирање и решавање на оваа аномалија, како поради честотата на нејзината застапеност, така и поради последиците кои произлегуваат од неа бидејќи секако еден ваков недостаток има голема улога во квалитетот на живот на пациентот.

Краток опис на применетите методи

Во докторската дисертација се применети методи за параклинички испитувања за испитување на можна мутација во WNT10A-генот.

1.Изолација на DNA од брис и omni-swab

Изолацијата на DNA од брис и omni-swab земени од букална слузокожа се спроведуваа преку стандардна постапка за изолација со кит од Roche (High Pure Viral Nucleic Acid Kit).

2. PCR-амплификација и секвенционирање на DNA

PCR-методот се базира на серија од инкубациони фази на различни температури. Еден сет од овие фази означува еден PCR-циклус, кој вклучува: денатурација на двоверижна DNA на температура над 90°C ; анилирање на $50-65^{\circ}\text{C}$, односно сврзување на прајмерите за комплементарната DNA-нишка, и покачување на температурата на 72°C , со што се овозможува екстензија на прајмерите во присуство на термофилна DNA-полимераза и на слободни нуклеотиди, односно синтеза на нови копии на саканата DNA-секвенца. PCR-процесот претставува повторување на ваков циклус што резултира експоненцијално амплифицирање на секвенцата од интерес. DNA-секвенцата од интерес може да се умножи во неограничен број на копии

Секвенционирањето на DNA се изведуваше на автоматски ABI PRISM 3500 генетски анализатор (Applied Biosystems) со користење на Big DyeTM Terminator Cycle Sequencing Ready Reaction Kit (Applied Biosystems). Принципот на автоматско флуоресцентно секвенционирање се базира на Сангеровиот метод на терминирање на инкорпорацијата на нуклеотидниот аналог кој не содржи место за продолжување на елонгацијата.

Краток опис на резултатите од истражувањето

По завршениот преглед на денталните картони и компјутерската обработка на податоците, резултатите покажаа застапеност на хиподонцијата од 7,52% кај општата популација во република Македонија. Таа е највисока кај женската популација од албанската етничка заедница (9,47%), а најниска кај машката популација од македонската етничка заедница (5,97%). Со помош на Chi-square тестот утврдена е сигнификантна разлика во однос на етничката припадност за $p < 0,05$ ($p = 0,027$). Таа статистички доминира кај претставниците од албанската етничка заедница. Преваленцата на хиподонција кај македонската изнесува 7,18%, а кај оние од албанската заедница-8,75%. Во однос на половата дистрибуција, хиподонцијата е повеќе застапена кај припадничките од женскиот пол со 8,40%, за разлика од машките каде што изнесува 6,46%. Анализирајќи ги резултатите кај пациентите со хиподонција со помош на Chi-square тестот статистички е утврдена високо сигнификантна разлика за $p < 0,001$ во однос на полот ($p = 0,0009$).

Распределбата на хиподонтични заби во однос на вилиците покажува дека агенезата на трајните заби е позастапена кај мандибулата со 43,97%, во однос на

максилата со 38,11%. Во однос на вкупната популација, и десната и левата страна се зафатени кај 5,6% од населението. Иако разликите се минимални, најчесто е афектиран четвртиот, а најмалку првиот квадрант. Во однос на сегментарната распределба, хиподонцијата доминира во постериорниот сегмент со застапеност од 52,44% од случаите, додека во антериорниот изнесува 38,60%. Присуство на конгенитално отсутни заби и во двата сегмента е забележано кај 8,96% од популацијата со хиподонција. Унилатералната дистрибуција е застапена во 51,63%, додека билатералната во 48,37% од случаите.

Просечниот број на конгенитално отсутни заби кај пациентите со хиподонција во Република Македонија изнесува 2,04, при што минималниот број на заби што недостасуваат кај еден пациент изнесува 1, а максималниот 17. Олигодонцијата во вкупната популација е застапена кај 0,25 %/ или кај 3,26% од испитаниците кај кои постои конгенитално отсуство на заб/заби. Добиените резултати покажуваат дека најчеста е агенезата на долниот втор премолар, следен од горниот латерален инцизив и горниот втор премолар.

Оцена на трудот

Докторската дисертација на кандидатот д-р Дарко Поп Ацев, со наслов „Застапеност на хиподонцијата кај популацијата во Република Македонија“, претставува истражување во полето на медицинските науки и здравството, во подрачјето на стоматологијата и областа на истражување-ортодонција. Изработката на темата на оваа докторска дисертација даде свој научен придонес како темелна епидемиолошка студија за најчестата дентофацијална аномалија како и за генетскиот наследен фактор кој има улога во нејзината етиопатогенеза.

Докторската дисертација на кандидатот д-р Дарко Поп Ацев, со наслов „Застапеност на хиподонцијата кај популацијата во Република Македонија“, според мислењето на Комисијата за оцена, ги исполнува основните услови и стандарди за подготовка на докторски труд.

Исполнетост на законските услови за одбрана на трудот

Кандидатот пред одбраната на докторскиот труд ги објавил (како прв автор, во меѓународни научни списанија) следниве рецензирани истражувачки трудови:

- [1]. Автори: **Pop Acev D**, Gjorgova J. „Remineralisation of Enamel Subsurface Lesions with Casein Phosphopeptide – Amorphous Calcium Phosphate in Patients with Fixed Orthodontic Appliances“, објавен во *Balkan Journal of Stomatology*, 2013; 17:87-91.
- [2]. Автори: **Pop Acev D**, Gjorgova J. „Prevalence of Hypodontia in the Permanent Dentition of Macedonian Population“, објавен во *Balkan Journal of Dental Medicine*, 2014; 18:93-98.

Заклучок и предлог

Резултатите што се добиени ја даваат општата статистичка состојба за оваа аномалија на територијата на Република Македонија. Врз основа на добиените резултати, односно честотата на агенезата на забите, понатаму би можело да се спроведат мерки за превенција и рана дијагноза на оваа аномалија. Се надеваме дека овие резултати ќе послужат за надоградување и добивање на нови

посовремени идеи и методи за дијагноза, превенција и решавање на последиците кои произлегуваат од агенезата на забите.

Имајќи предвид дека генетската природа на заболувањата, како и генетско наследните болести се цел на сè поголем број на истражувања, кои се прават во светот, веруваме дека ова испитување ќе нè доведе чекор поблиску до можната етиопатогенеза на оваа аномалија.

Со разни генетски испитувања се прават напори точно да се утврди причината за оваа аномалија и да се овозможи нејзино рано откривање и превенција со што разните естетски и функционални проблеми понатаму ќе се сведат на минимум.

Со оглед на наведеното, Комисијата му предлага на Наставно-научниот совет на Стоматолошкиот факултет да ја прифати позитивната оценка и да закаже одбрана на докторската дисертација на кандидатот д-р Дарко Поп Ацев, со наслов „Застапеност на хиподонција кај популацијата во Република Македонија“ .

КОМИСИЈА

1. Проф. д-р Марија Зужелова, претседател

с.р

2. Проф. д-р Јулијана Ѓоргова, ментор

с.р

3. Проф. д-р Лидија Кануркова, член

с.р

4. Проф. д-р Мирјана Поповска, член

с.р

5. Проф. д-р Марија Стевановиќ, член

с.р

ПРЕГЛЕД

На теми за изработка на магистерски труд прифатени од
 Наставно-нучниот совет на Стоматолошки факултет во Скопје
 на седницата одржана на 05.02.2015 година

Кандидат	Тема	Ментор
Д-р Вања Ичкова	Наслов на прифатени теми на македонски јазик: Асоцијација помеѓу психосоцијалниот стрес, стрес редукионите методи и пародонталниот статус . Наслов на прифатени теми на англиски јазик: Association between psychosocial stress, stress reduction techniques and periodontal status.	Проф. д-р Киро Ивановски

**ПРЕГЛЕД
НА ОДОБРЕНИ ТЕМИ НА ТЕХНОЛОШКО-МЕТАЛУРШКИ ФАКУЛТЕТ**

ДОКТОРСКИ ТРУДОВИ

Ред. бр.	Име и презиме на кандидатот	Назив на темата		Име и презиме на менторот	Датум и бр. на Одлука на ННС за прифаќање на темата
		на македонски јазик	на англиски јазик		
1.	м-р Хамдије Мемети	„Определување на адсорпционите карактеристики на различни природни минерални сировини од неколку локалитети во Република Македонија при елиминација на хром Cr (VI) од индустриски отпадни води”	„Determination of adsorption characteristics of different natural minerals from several localities in the Republic of Macedonia, at Cr(VI) elimination from industrial wastewater effluents,,	проф.д-р Благница Близнаковска	11.02.2015 02-229/1
2.	м-р Аријанит Река	„Синтеза и карактеризација на порозна SiO ₂ - керамика добиена од дијатомеј со користење на ниско температурна хидротермална постапка”	"Synthesis and characterization of porous sio2-ceramic obtained from diatomite using low temperature hydrothermal process"	проф.д-р Тодор Ановски	11.02.2015 02-226/1
3.	м-р Кармина Митева	„Валоризација на полимерите како секундарна сировина,,	„Valorization of polymers as a secondary feedstock,,	проф.д-р Гордана Богоева-Гацева	11.02.2015 02-228/1
4.	м-р Александра Иваноска - Дациќ	„Хибридни еластомерни нанокмпозити: добивање и својства,,	„Elastomeric nanocomposites: preparation and properties,,	проф.д-р Гордана Богоева-Гацева	06.02.2015 02-225/1

РЕЦЕНЗИЈА

НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА МОЛЕКУЛАРНА ТИПИЗАЦИЈА И ФИЛОГЕНЕТСКА АНАЛИЗА НА ЛЕНТИВИРУСИТЕ КАЈ МАЛИТЕ ПРЕЖИВАРИ ДЕТЕКТИРАНИ НА ТЕРИТОРИЈАТА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ОД М-Р ИГОР ЦАЦОВСКИ, ПРИЈАВЕНА НА ФАКУЛТЕТОТ ЗА ВЕТЕРИНАРНА МЕДИЦИНА ВО СКОПЈЕ

Наставно-научниот совет на Факултетот за ветеринарна медицина во Скопје, на својата редовна седница одржана на 29.XII 2014 година, донесе Одлука бр. 0201-3716/4 од 29.XII 2014 година, со која формира Комисија за одбрана со задача да поднесе извештај (рецензија) за оцена на поднесената докторска дисертација, во следниов состав:

1. д-р Дине Митров, редовен професор на Факултетот за ветеринарна медицина во Скопје;
2. д-р Томаж Задник, редовен професор на Ветеринарниот факултет во Љубљана, Р. Словенија, во пензија;
3. д-р Дино Чрчев, редовен професор на Факултетот за ветеринарна медицина во Скопје, во пензија;
4. д-р Славчо Мреношки, вонреден професор на Факултетот за ветеринарна медицина во Скопје;
5. д-р Игор Улчар, вонреден професор на Факултетот за ветеринарна медицина во Скопје.

ИЗВЕШТАЈ

М-р Игор Цацовски, вработен на Факултетот за ветеринарна медицина во Скопје, самостојно или заедно со други соработници, има објавено 33 научни трудови, од кои најголем дел се од областа на дијагностиката и епидемиологијата на заразните болести и болестите кај фармските животни, како и трудови кои ја обработуваат проблематиката на метаболизмот и метаболичките нарушувања кај преживните животни, со што се има здобиено со потребното искуство пред започнувањето со изработката на приложената дисертација.

Докторската дисертација „Молекуларна типизација и филогенетска анализа на лентивирусите кај малите преживари детектирани на територијата на Република Македонија“ е напишана на 170 страници, со 25 табели, 15 слики, 2 графикони и 2 прилози. Таа се состои од кратка содржина на македонски и англиски јазик, вовед, преглед на литературата, цели на истражувањето, материјали и методи на работа, резултати, дискусија, заклучоци, благодарност и список на користена литература.

Во ВОВЕДОТ накратко е опишана сродноста помеѓу двата вируса кои се предизвикувачи на болестите Меди-висна кај овците и козјиот артритис-енцефалитис кај козите, поради која тие денес се изучуваат како една група наречена лентивируси кај мали преживари (ЛВМП). И покрај хроничниот тек на болеста, се истакнува нејзиното големо економско значење, посебно за земјите со развиено овчарско и козарско

производство. Во однос на дијагностиката на овие вируси, наведено е големото значење на серолошките методи, а пред се на имуноензимскиот тест (ELISA), кој се заснова врз утврдување на присуство на специфични антитела против овие вируси. Накратко се објаснува и зошто молекуларните методи имаат помала сензитивност и специфичност од серолошките дијагностички методи, при што се наведува дека најголем дел од протоколите за детекција на геномот на ЛВМП се базираат на класичниот (конвенционален) PCR-метод, но и дека во поново време се дизајнираат сè повеќе протоколи за детекција на провирусната деоксирибонуклеинска киселина (анг.:pvDNA) на ЛВМП со методата на полимеразно верижна реакција со следење на прогресот на реакцијата во реално време (анг. Real Time PCR, или rtPCR/qPCR). Во однос на класификацијата на овие вируси, се наведува нивната стара поделба (*Zanoni, 1998*), според која тие биле поделени во шест клади (I до VI), како и новата поделба (*Shah и соп., 2004*), според која ЛВМП се поделени во пет геногрупи од А до Е. За состојбата со ЛВМП во Република Македонија (РМ), се наведува дека најраниот документ кои го докажуваат нивното присуство во РМ, датира од 1994 год., а со резултатите од студијата изработена во 2011 година, се утврдува нивна застапеност од 32,00% на ниво на цела Република, со варијации од 17,7% во североисточниот регион до 56,93% во полошкиот регион.

Во поглавјето ПРЕГЛЕД НА ЛИТЕРАТУРАТА, кандидатот Игор Џацовски има опфатено 180 референци кои ги обработуваат проблематиката на етиологијата, географската дистрибуција, карактеристиките, дијагностиката, контролата и ерадикацијата на болестите МВ и КАЕ, изнесувајќи ги најзначајните сознанија и резултати на вкупно 40 страници компјутерски пишан текст. Во *историјата*, претставена е хронологијата на настаните кои претходеле на откривањето на првиот лентивирус од страна на Бјорн Сигурдсон во Исланд (1957 година). Понатаму, се наведуваат различните имиња под кои се сретнуваат болестите предизвикани од оваа група на вируси во различни делови од земјата уште пред откривањето на нивниот причинител. Во *етиологијата*, детално се објаснети основните морфолошки и функционални карактеристики на лентивирусите, даден е преглед на нивната номенклатура и таксономија, организација на вирусниот геном, вирусните протеини и некодирачките региони, објаснета е репликацијата на вирусот, факторите за големата генетска варијабилност (мутации и рекомбинации), објаснети се класификацијата и географска дистрибуција на ЛВМП во РМ и во светот. Опишани се исто така и сите можни *извори на болеста* како и *патењата на ширење* на вирусите, влезната врата и приемчивоста на инфекција. Во *патогенезата*, претставено е ширењето на вирусот низ инфицираниот организам, нивното локализирање во тропните ткива, начинот на кој го избегнуваат имунолошкиот одговор од страна на домаќинот, како и механизмите преку кои овие вируси го изразуваат своето патогено дејство. На јасен начин се опишани и основните *клинички знаци* кои ги карактеризираат двете форми на болеста предизвикани од лентивирусите кај малите преживари, и тоа: Меди-висна (овци) и козји артритис-енцефалитис (кози), како и карактеристиките на патолошко анатомските промени во зафатените целни органи. Во *дијагностиката* детално и системски се опишани класичните, серолошките и молекуларните методи и истакнати се нивните предности и недостатоци. Во овој дел, посебено внимание е посветено на елаборирање на постојните молекуларни методи за дијагностика. Во делот *контрола и превенција* се наведуваат основните принципи и мерки за спречување на влезот на ЛВМП во неинфицираните стада поради непостоењето на ефикасна вакцинална програма, како и пристапот во организирањето и динамиката на спроведување на серолошкиот надзор. Сите изнесени

податоци од ова поглавје детално се искористени во дискусијата на сопствените резултати.

Во поглавјето ЦЕЛ И ЗАДАЧИ, изнесени се поставените цели и задачи на истражувањето, а тоа се: детекција на серолошки позитивни единки на овци и кози, од различен расен состав, кои се одгледувани во видово чисти и мешани стада, при што да бидат застапени општини од сите региони во РМ; утврдување на генотиповите на ленти вирусните кај малите преживари кои циркулираат на територија на РМ, преку користење на алатките на молекуларна типизација и филогенетска анализа на секвенци добиени од изолатите на ЛВМП детектирани на територијата на РМ; одредување на сличноста/разликата на генотиповите потврдени во РМ со оние што циркулираат во регионот и пошироко, преку изработка на филогенетски стебла за нивната еволутивна поврзаност; утврдување на евентуално постоење на нов генотип или нов(и) поттипови, во рамки на веќе утврдените генотипови на ЛВМП, помеѓу македонските изолати; докажување на евентуално постоење на меѓувидова трансмисија на ЛВМП помеѓу овците и козите; проценка на дискриминаторна моќ и корисноста на молекуларни методи за генетска типизација кога се применуваат во ендемски подрачја и на мала територија, како што е РМ; внесување на нуклеотидните секвенци од македонските изолати во меѓународна генска банка, за нивна достапност и натамошна употреба во научно истражувачки цели од страна на меѓународната научна заедница.

Во поглавјето МАТЕРИЈАЛ И МЕТОДИ НА РАБОТА, дадени се податоци за методологијата на одбирање и потеклото на испитуваните примероци, а тоа се крвни серуми и полна крв од овци и кози кои потекнуваат од претходно утврдени епидемиолошки единици (региони) во РМ. Серумите се испитувани со цел да се докаже присуството на антитела против ЛВМП, а со тоа и инфекцијата со вирусите. Присуството на антитела е испитано во вкупно 597 серуми, од кои 486 (81,4%) потекнуваа од овци, а 111 (18,6%) од кози. Сите серуми се испитани со техниката на индиректна ELISA, со примена на валидиран комерцијалн кит. За понатамошна анализа, со употреба на молекуларни дијагностички методи, употребени се 179 (30,0%) примероци на полна крв, од кози и овци, кои потекнуваат од 19 општини. Како материјал за изолација (екстракција) на рvDNA, користена е леукоцитната фракција која е добиена со центрифугирање на полната крв во присуство на градиент на густина, при што доаѓа до одвојување на четири фракции: еритроцити, градиент на густина, леукоцитна фракција (во форма на облаче) и крвна плазма. Со употреба на методата на вгнезден PCR, амплифицирани се два фрагменти од геномот на ЛВМП (*shor-gag* и *1,2 kb pol*), на кои со методата на секвенционирање им е утврден нуклеотидниот распоред. За анализа на електроферограмите и уредување на нуклеинските секвенци, употребени се софтверските програми *Sequence Analysis v5.3.1* (Applied Biosystems) и *Bio Edit Sequence Alignment Editor v7.0.5.3*, додека за уредување на филогенетските односи и креирање на филогенетски стебла користен е слободниот софтверски пакет MEGA, верзија 5.05. Еволутивните модели користени за креирање на филогенетските стебла се: методот на „соседско поврзување“ (анг.: *Neighbor-Joining*, NJ) со употреба на еволутивниот модел *Tamura-Nei* (TN93+G) и методата на „најголема веројатност“ (анг.: *Maximum Likelihood*, ML) со употреба на еволутивниот модел *Genreal Time Reversible* (GTR+G+I). Филогенетските анализи направени врз основа на нуклеотидниот распоред на 1175 bp

долгата секвенца во генот *pol* на ЛВМП (1,2 kb *pol*), вклучуват 87 нови секвенци од македонски изолати и 31 секвенца од референтни ЛВМП, добиени од генската база (GeneBank), додека за анализа на *short-gag* фрагментот се употребени секвенци од 19 македонски и 14 референтни излати.

РЕЗУЛТАТИТЕ од испитувањата се дадени во 11 табели, 5 слики и 2 графикони. Со употреба на серолошкиот тест, утврдени се вкупно 187 (31,32%) позитивни, 12 (2,01%) сомнителни и 398 (66,66%) негативни единки. За понатамошна анализа, со молекуларни дијагностички методи, земени се 179 примероци на полна крв (132 овци и 47 кози), од кои 146 или 81,6% биле утврдени како серолошки позитивни, 25 (13,9%) како негативни и 8 (4,5%) како сомнителни. Обидите за докажување на присуството на вирусна нуклеинска киселина преку амплификацијата на двата фрагмента од вирусниот геном, резултирале со успешна амплификација на *short-gag* фрагментот кај 109 (60,9%) примероци, додека 1.2 kb *pol* фрагментот успешно бил амплифициран кај 100 (55,9%), од вкупно испитуваните 179 примероци. Од 25 серолошки негативни и 8 серолошки сомнителни единки, со примена на *short-gag* и 1.2 kb *pol* PCR-протоколите, утврдени се дополнителни 16 позитивни единки. Филогенетската анализа и молекуларната типизација на македонските изолати на ЛВМП, е направена врз основа на 87 нуклеотидни секвенци од генот *pol*, од кои 65 (74,7%) потекнуваат од овци, а 22 (25,3%) од кози. Со употреба на соодветните еволутивни модели изработени се филогенетски стебла врз основа на кои е утврдено дека македонските изолати на ЛВМП од овци припаѓаат на генотипот А, а изолатите од кози на генотипот Б. Топологијата на македонските изолати од генотипот А на филогенетското стебло, јасно укажува на нивна поделба во две големи групи (кластери), кои соодветно на географската припадност на поголемиот број на изолати кои влегуваат во нивниот состав се именувани како: „западен“ и „источен“ кластер. За утврдување на сродноста помеѓу изолатите и нивна припадност кон одреден генотип/поттип, покрај топологијата на филогенетското стебло, пресметана е и генетската разлика, со употреба на моделот *p-distance*, од MEGA 5 програмскиот пакет. Шеесет и четири македонски изолати (59 од овци и 5 од кози), кои припаѓаат на генотипот А, според топологијата на филогенетското стебло, кандидатот решил да ги подели во 11 групи, при што заклучил дека ниту една не може да се поврзе со некој од референтните 15 поттипови на генотипот А. Понатаму, кандидатот наведува дека само пет, од вкупно осумдесет и седумте македонски изолати, покажале сродност, односно припадност, со некој од веќе утврдените 15 поттипови на генотипот А, а три изолати не можеле да се вклучат во нитуедна група, па затоа се означени како „самостојни“. Изолатите кои се добиени од кози (17), формираат три посебни групи кои според зададените критериуми на класификацијата припаѓаат на поттипот Б1, во рамки на генотипот Б.

Како што наведува и самиот кандидат, иако не е најсоодветен, филогенетската анализа на нуклеинската секвенца на *short-gag* фрагментот, дава потпора на резултатите добиени со анализа на подолгиот 1,2 kb *pol* фрагмент и дефинитивно ја потврдува класификацијата на македонските изолати од кози во рамките на поттипот Б1, а исто така ја потврдува посебноста, односно различноста на македонските изолати, кои припаѓаат на генотипот А, во однос на референтните изолати, претставници на досега објавените 15 поттипови на генотипот А.

Во поглавјето ДИСКУСИЈА, кандидатот сеопфатно и научно издржано ги дискутира и ги компарира своите резултати со литературните податоци кои се однесуваат на калсификацијата и молекуларната типизација на лентивирусите кај малите преживари.

Својата дискусија, кандидатот ја започнува со краток осврт на состојбата и податоците за присуството на ЛВМП на територијата на РМ, како и нивното економско значење и распространетоста во светски рамки. Кандидатот во својата анализа утврдува дека и покрај високата застапеност на овие вируси, во РМ не е преземено ништо за нивно сузбивање и контрола. Во однос на дијагностичките тестови, се наведува големото значење на комбинираната употребата на повеќе различни тест-методи, а пред сè употребата на молекуларните методи во дијагностиката на ЛВМП и покрај забележаната пониска сензитивност во однос на серолошките. Пониската сензитивност на молекуларните дијагностички методи во однос на серолошките, кандидатот ги припишува на разликата во генетската структура на местото на врзување на прајмерите (анг.: *primer binding site*), но и покрај тоа, со употреба на двата PCR- протокола се откриваат 16 нови позитивни единки, со што вкупната дијагностичка сензитивност се подигнува на повисоко ниво.

Во контекст на различноста на македонските изолати кои припаѓаат на генотипот А, кандидатот опширно и во детали ги опишал проблемите, а навел и голем број на дополнителни протоколи, употребени со цел добивање на секвенца од генот *gag*. Понатаму, кандидатот ги наведува критериумите за класификација на изолатите во рамки на одреден генотип/поттип, кои се базираат врз математичкиот модел на еквидистанца во разликите помеѓу нуклеотидните секвенци на изолатите припадници на различен генотип/поттип, согласно принципите за класификација на ХИВ-вирусот. Се наведува дека граничната вредност, во однос на нуклеотидната разлика помеѓу секвенците, за прогласување на нов поттип, треба да биде поголема од 15,0%, но притоа мора да има најмалку две сродни секвенци, изолирани од единки кои епидемиолошки не се поврзани. Врз основа на деталната анализа на разликите и односите помеѓу македонските изолати, како и разликите на македонските изолати во однос на референтните соеви, кандидатот предлага прогласување на 4 нови поттипови во рамки на генотипот А, и тоа: А16, А17, А18 и А19. Во рамки на новите, македонски, поттипови А16 и А19, покрај изолати од овци се сретнуваат и изолати кои потекнуваат од кози, со што кандидатот докажува постоење на меѓувидов пренос на вирусот, во овој случај од овци на кози, што е потврдено и од страна на други автори. Во својата дискусијата на резултатите од анализата на македонските изолати, а врз основа на проблемите кои се јавиле во дефинирањето на припадноста на одредени групи на македонски изолати во рамки на веќе постоечките, а исто така и во ново предложените, поттипови на генотипот А, кандидатот заклучува дека е потребна дополнителна анализа на репрезентативна секвенца од сегмент во генот *gag*, со цел дефинирање на нивната припадност како и потврда веќе предложените 4 нови поттипови во рамки на генотипот А. Големата хетерогеност на македонските изолати на ЛВМП, кандидатот ја објаснува со влијание на повеќе фактори како што се: начинот на сточарење, расниот состав и векот на експлоатација, а најмногу поради непостоењето на контролни, надзорни и ерадикациони

програми против ЛВМП и слободното движење и мешање на инфицираните овци/кози од еден регион во друг.

Врз основа на добиените резултати, кандидатот заклучува дека употребата на молекуларните техники за типизација има голема вредност како епидемиолошка алатка, иако се применува на релативно мала територија како што е РМ, што се гледа од поделбата, направена врз основа на филогенетската анализа, на македонските изолати на ЛВМП на *западни* и *источни*, укажувајќи на постоењето на географска поврзност и нејзина детерминација.

Во завршниот дел од својата дискусија, кандидатот се осврнува на методологијата и критериумите според кои во овој момент се врши класификацијата на ЛВМП, за кои смета дека премногу ригидно се применуваат од страна на авторите и во исто време го наметнува прашањето за потребата од нивно редефинирање.

Кандидатот завршува со констатација дека неуспешноста за амплификација на фрагмент од генот *gag* и покрај многубројните обиди, укажува на големата различност на македонските соеви на ЛВМП и наметнува

потреба од понатамошни истражувања и обид да се дизајнираат специфични прајмери за амплификација на фрагмент со соодветна големина во генот *gag*, со чија анализа ќе се поткрепат веќе утврдните нови македонски поттипови во рамките на генотипот А и ќе се разрешат дилемите во однос на припадноста на изолатите кои во оваа студија не ги вброивме во ниту еден поттип на генотипот А.

ЗАКЛУЧОК И ПРЕДЛОГ

Во предложената докторска дистертација, м-р Игор Џаџовски за првпат во Република Македонија направил молекуларна типизација и филогенетска анализа на соевите на лентивирусите кај малите преживари кои циркулираат на ова подрачје. Утврдени се генотиповите на кои им припаѓаат македонските изолати од овци и кози, како и односите помеѓу изолатите од различни групи и нивната генетска сродност, односно разлика во однос на референтните соеви на ЛВМП, што дава голем придонес кон разбирањето на епидемиологијата и еволуцијата на овие вируси во РМ. Потврден е и природниот пренос на вирусот од еден вид на друг, што претставува уште еден аргумент кој ја оправдува класификацијата на вирусите на Меди-висна и вирусот на козји артритис-енцефалитис во заедничка група.

Врз основа на филогенетската анализа на 87 нови секвенци од македонски изолати, а согласно со постојната методологија за класификација на лентивирусите кај малите преживари, кандидатот препорачува прогласување на четири нови поттипови, во рамките на генотипот А, што претставува инзвонреден придонес кон разјаснување и утврдување на диверзитетот во генетската структура на лентивирусите кај малите преживари во светски рамки.

Врз основа на изнесеното, Комисијата смета дека трудот **Молекуларна типизација и филогенетска анализа на лентивирусите кај малите преживари**

детектирани на територијата на Република Македонија, поднесен од кандидатот м-р Игор Џацовски, претставува оригинален научен труд, кој дава научна основа за согледување на потенцијалите на молекуларната типизација на лентивирусите кај малите преживари, како епидемиолошка алатка за утврдување на патиштата на ширење и контрола на овие вируси, како во национални, така и во интернационални рамки, со што се дава значителен придонес во науката и практиката, особено во делот на молекуларната епидемиологија.

Од тие причини, Комисијата со задоволство му предлага на Наставно-научниот совет на Факултетот за ветеринарна медицина во Скопје, поднесениот труд **Молекуларна типизација и филогенетска анализа на лентивирусите кај малите преживари детектирани на територијата на Република Македонија** од м-р Игор Џацовски, да го прифати како докторска дисертација и да одреди Комисија и датум за нејзина јавна одбрана.

КОМИСИЈА

1. Д-р Дине Митров, редовен професор на
Факултетот за ветеринарна медицина во Скопје, с.р.
2. Д-р Томаж Задник, редовен професор на
Ветеринарниот факултет во Љубљана,
Р. Словенија, во пензија, с.р.
3. Д-р Дино Чрчев, редовен професор на
Факултетот за ветеринарна медицина во Скопје,
во пензија, с.р.
4. Д-р Славчо Мреношки, вонреден професор на
Факултетот за ветеринарна медицина во Скопје, с.р.
5. Д-р Игор Улчар, вонреден професор на
Факултетот за ветеринарна медицина во Скопје, с.р.

**ПРЕГЛЕД
НА ОДОБРЕНИ ТЕМИ НА ФАКУЛТЕТ ЗА ВЕТЕРИНАРНА
МЕДИЦИНА**

1. ДОКТОРСКИ ТРУДОВИ

Ред. бр.	Име и презиме на кандидатот	Назив на темата		Име и презиме на менторот	Датум и бр. на Одлука на ННС/НС за прифаќа ње на темата
		на македонски јазик	на англиски јазик		
1.	м-р Мирко Проданов	Процена на благосостојбата кај несилки и нејзиното влијание врз застапеноста на <i>Salmonella</i> во јатата	Assessment of the welfare of laying hens, and its influence on in flock prevalence of <i>Salmonella</i>	Проф. д-р Влатко Илиески	0202-483/3 26.02.2015

Преглед
на прифатени теми за изработка на магистерски труд на Факултетот за земјоделски науки
и храна во состав на УКИМ во Скопје од XX-та седница на Наставно-научниот совет
одржана на 9.2.2015 година

Кандидат	Наслов на труд МК	Наслов на труд ENG	Ментор	Одлука на ННС на ФЗНХ
Билјана Ѓорческа	Стопански карактеристики на популација “Охридски” домати одгледуван на три локалитети	Commercial characteristics of landrace Ohrid tomato in three different locations	Проф. д-р Гордана Попсимонова	Бр. 02-131/14 од 9. 2. 2015 година

РЕФЕРАТ

ЗА ИЗБОР НА АСИСТЕНТ ПО ПРЕДМЕТОТ РАКОМЕТ НА ФАКУЛТЕТОТ ЗА ФИЗИЧКО ОБРАЗОВАНИЕ СПОРТ И ЗДРАВЈЕ ВО СКОПЈЕ

Врз основа на членовите 63 и 132 од Законот за високото образование и член 34 од Правилникот за критериумите и постапката за избор во наставно-научни, научни, наставно-стручни и соработнички звања, Наставно-научниот совет, на седницата одржана на 16.12.2014 година, донесе Одлука со дел. бр. 0201-628/8, за формирање Рецензентска комисија за избор на асистент по предметот ракомет, во состав: проф. д-р Гино Стрезовски - претседател, проф. д-р Милан Наумовски и проф. д-р Небојша Марковски-членови.

Врз основа на распишаниот конкурс и приложениот материјал, Рецензентската комисија до Наставно-научниот совет го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

На конкурсот објавен во весникот „Нова Македонија“ од 21.11 2014 година, пријавен е кандидатот: Влатко Неделковски.

1. ВЛАТКО НЕДЕЛКОВСКИ

Биографски податоци

Кандидатот Влатко Неделковски е роден на 21.6.1979 година, во Скопје. Основното образование го завршил во ОУ "Круме Кепески", а средното образование го завршил во гимназијата "Раде Јовчевски-Корчагин" во Скопје, континуирано со одличен успех. На Факултетот за физичка култура во Скопје се запишал во 1998 година, а дипломирал во 2002 година со просечен успех 9,21. Дипломската работа на тема **КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА НА НЕКОИ ВАРИЈАБЛИ КОИ ГО ДЕФИНИРААТ НАПАДОТ ВО РАКОМЕТНАТА ИГРА НА ДВА НАТПРЕВАРА ОД ДРЖАВНОТО ПРВЕНСТВО НА МАКЕДОНИЈА ВО РАКОМЕТ - 2002/2003**, ја одбранил на Катедрата за ракомет со оценка 10. Истата година е прогласен за студент на генерацијата и е одликуван од Универзитетот "Св. Кирил и Методиј" во Скопје. Постдипломските студии ги завршил со одбрана на магистерскиот труд под наслов **АНАЛИЗА НА МЕЃУГРУПНИТЕ РАЗЛИКИ И ВЛИЈАНИЕТО НА ЕЛЕМЕНТИТЕ ОД НАПАДОТ ВО РАКОМЕТНАТА ИГРА ВРЗ УСПЕХОТ НА НАТПРЕВАРИТЕ ОД МАШКОТО ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО ВО АВСТРИЈА 2010**.

Докторирал во 2014 година на тема: **ЕФЕКТИ НА ТРИ ТРЕНИНГ МОДЕЛИ ВРЗ РАЗВОЈОТ НА ЕКСПЛОЗИВНАТА СИЛА НА ГОРНИТЕ И ДОЛНИТЕ ЕКСТРЕМИТЕТИ ПО СПРОВЕДЕН 8 НЕДЕЛЕН ТРЕНИНГ КАЈ РАКОМЕТАРИ МЛАДИНЦИ**.

Спортска, педагошка и стручна активност

Кандидатот Влатко Неделковски со ракомет се занимава од својата најрана младост. Уште како пионер започнал да се занимава со ракомет и настапувал во повеќе прволигашки екипи како што се: РК "Металург" - Скопје, РК "Работнички" - Скопје, РК "Југ" - Скопје, РК "Пролет" - Скопје, а денес работи како тренер во РК "Работнички" - Скопје. Тренер е во националната спортска академија и ја извршува селекторската функција во младинската репрезентација на Македонија. Досега во својата тренерска кариера бил тренер и во пионерските школи на РК "Кометал Ѓорче Петров", младинската екипа на ЖРК "Олимпик", младинската екипа на РК "Скопје", младинската екипа на РК "Металург" и сениорската екипа на ЖРК "Вардар".

За време на неговото студирање постојано настапувал за Ракометната репрезентација на Факултетот за физичка култура.

По предлог на предметниот наставник, седум години кандидатот Влатко Неделковски активно учествуваше во реализирањето на практичната настава по предметот ракомет како демонстратор. За време на неговиот ангажман како помлад асистент и асистент, се согледуваат неговиот сериозен приод кон наставата, коректниот однос кон студентите, умешниот приод кон послабите студенти, желбата за соработка комуникативноста со студентите и наставниот кадар. За време на неговиот ангажман како асистент, кандидатот активно учествуваше во стручната и научната дејност на предметот ракомет, а исто така тој учествувал на голем број семинари и кампови поврзани со ракометот.

Кандидатот има и петгодишен работен стаж како професор по физичка култура во СЕПУГС "Васил Антевски-Дрен"-Скопје

Кандидатот има објавено дваесет стручни и научни трудови.

ЗАКЛУЧОК И ПРЕДЛОГ

По извршениот увид во целокупната приложена документација на кандидатите, Комисијата констатира дека кандидатот ги исполнува основните услови за конкурирање за избор во звањето асистент (одбранета докторска дисертација - доктор на науки по кинезиологија).

Имајќи го предвид погоре наведеното, притоа ценејќи ги севкупните спортски и педагошки квалитети, определбата за научноистражувачка работа и желбата за стручно усовршување, Комисијата со задоволство му предлага на Наставно-научниот совет на Факултетот за физичко образование спорт и здравје во Скопје, кандидатот **Влатко Неделковски** да биде избран за АСИСТЕНТ по предметот ракомет.

Рецензентска комисија:

1. Проф. д-р Гино Стрезовски с.р.
2. Проф. д-р Милан Наумовски с.р.
3. Проф. д-р Небојша Марковски с.р.

РЕЦЕНЗИЈА

НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА

**„РАЦИОНАЛЕН ПРИСТАП НА ПРОЦЕНКА НА КРИТИЧНИ АСПЕКТИ ВО
РАЗВОЈ И ОПТИМИЗАЦИЈА НА HPLC–MS/MS БИОАНАЛИТИЧКИ МЕТОДИ“,
ИЗРАБОТЕНА ОД АС. М-Р НАТАЛИЈА НАКОВ, ПРИЈАВЕНА НА
ФАРМАЦЕВТСКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ**

Наставно-научниот совет на Фармацевтскиот факултет при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, на својата 14. седница одржана на 6. 2. 2015 година, донесе решение бр. 02-86/9 за формирање на Рецензентска комисија во состав: проф. д-р Руменка Петковска, проф. д-р Анета Димитровска, проф. д-р Добрин Свинаров, проф. д-р Зоран Кавраковски и проф. д-р Сузана Трајковиќ Јолевска за оцена и одбрана на докторската дисертација под наслов „Рационален пристап на проценка на критични аспекти во развој и оптимизација на HPLC–MS/MS биоаналитички методи“ од кандидатката Наталија Наков, работена под менторство на проф. д-р Анета Димитровска. По прегледот на поднесената докторска дисертација, Комисијата го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

Докторската дисертација претставува самостоен научноистражувачки труд. Дисертацијата се состои од следниве поглавја: Вовед, Цели, Материјали и методи, Резултати и дискусија, Заклучок и Литература.

Во **воведот**, кандидатката дава осврт на литературните податоци што говорат дека HPLC-MS/MS претставува техника од избор за определување на лекови и нивни метаболити во биолошки материјал. Во продолжение се опишани придобивките што произлегуваат од примената на оваа техника во биоаналитичките методи. Понатаму, кандидатката претставува литературни сознанија што посочуваат на недостатоци специфични само за оваа техника. Согласно со овие податоци, развојот на робустен HPLC-MS/MS биоаналитички метод претставува сложен процес исполнет со многу предизвици. Тоа, пред сè се должи на критичните аспекти што треба да бидат земени предвид при развојот на методот, а кои имаат директно влијание врз квалитетот на добиените податоци. Со тоа се потенцира важноста од проценката на критичните аспекти во фазата на развој на HPLC-MS/MS биоаналитичкиот метод, што во крајна линија доведува до развој на робустен метод. Понатаму, кандидатката наведува дека матрикс ефектот,

стабилноста на анализот во биолошкиот материјал, интерференцијата од метаболити на испитуваниот анализ и изборот на соодветен модел на регресија, претставуваат критични аспекти со суштинско значење за развојот на точен и робустен HPLC-MS/MS биоаналитички метод.

Кандидатката наведува дека матрикс ефектот претставува главен извор на грешка во HPLC-MS/MS биоаналитичките методи. Овој феномен може да се манифестира како намалување или зголемување на јонизацијата на испитуваниот анализ. Причините за негова појава се многубројни, меѓутоа главен извор претставуваат ендегените молекули присутни во примерокот за анализа. Кандидатката истакнува дека со оглед на големата хетерогеност на биолошкиот материјал, матрикс ефектот е многу варијабилен, што резултира и со значајна варијабилност во сигналот. Последиците од постоењето на матрикс ефектот ги доведуваат во прашање точноста и робузноста на биоаналитичкиот метод. Од овие причини матрикс ефектот се нарекува „Ахилова пета“ на квантитативното определување со HPLC-ESI-MS/MS. Во продолжение се опишани различните пристапи што се користат за намалување на матрикс ефектот, како и техниките за негова проценка. Во понатамошниот дел од воведот, даден е преглед на различните фактори што имаат влијание на стабилноста на анализот во биолошкиот примерок. Понатаму кандидатката наведува дека познавањето на причините што доведуваат до деградација на анализот од интерес овозможува правилно дизајнирање на методот и претставува уште еден чекор во рационалниот пристап на развојот на биоаналитичкиот метод.

Следува дел во кој кандидатката истакнува дека составот на вистинските примероци е многу посложен од составот на контролните (спајкувани) примероци. Вистинските примероци содржат познати и непознати метаболити што настануваат во првата и/или во втората фаза од метаболизмот на анализот од интерес. Кандидатката изнесува литературни податоци што укажуваат дека интерференцијата од метаболити може да настане во јонскиот извор на масениот спектрометар и/или во тек на подготовката на примерокот за анализа. Врз основа на обемниот литературен преглед, кандидатката потенцира дека примената на спајкувани примероци во развојот на методот не дава можност за откривање на интерференциите што потекнуваат од повратната конверзија на метаболитите на испитуваниот анализ. Од овие причини, порационален е пристапот на испитување на интерференции од метаболити уште во развојот на методот. Понатаму, кандидатката истакнува дека точноста на добиените биоаналитички податоци во голема мера зависи од изборот на соодветен модел на регресија што се применува за обработка на калибрационата крива. Имајќи предвид дека постојат различни статистички пристапи за евалуација на применетите модели на регресија, неопходно е да се направи проценка кој статистички пристап ќе се

примени и дали применетиот пристап дава оправдување на изборот на моделот на регресија.

На крајот од воведот, кандидатката дава осврт на причините поради кои рационалниот пристап во развојот на HPLC-MS/MS биоаналитичките методи е прикажан преку ибупрофен и индапамид како модел-супстанции. Кандидатката дава преглед на методите за определување на енантиомерите на ибупрофен во плазма, што укажуваат дека во литературата не е достапен енантиоселективен HPLC-MS/MS метод што ќе овозможи нивно определување без примена на процесот на дериватизација и со мобилна фаза што е компатибилна со масениот детектор. Со оглед на тоа што ибупрофенот е хирален молекул, кандидатката истакнува дека изборот на овој молекул овозможува да се прикаже пристапот за испитување на хирална интерконверзија за време на подготовката на примерокот за анализа. Согласно со наведените литературни податоци за метаболизмот на ибупрофен, кандидатката ја опишува потребата од испитување на интерференција од метаболити во развојот на методот. Понатаму, кандидатката истакнува дека развојот на HPLC-MS/MS метод за определување на индапамид во полна крв претставува предизвикувачки процес, што пред сè се должи на сложеноста на крвта како матрикс за екстракција и на ниската концентрација на овој лек присутна во крвта. Во прилог на ова се и објавените методи за определување на индапамид, кои што не ги исполнуваат очекувањата на современите биоаналитички методи во однос на подготовката на примерокот за анализа. Оттука се гледа потребата од оптимизација на постапка за екстракција на индапамид што ќе овозможи отстранување на матрикс ефектот и што ќе обезбеди голема процесна ефикасност. Согласно со потребата за развој на сигурни HPLC-MS/MS методи, се наметнува потребата од примена на статистички пристап во изборот на модел на регресиона анализа.

Врз основа на сите изнесени литературни сознанија, во делот **Цели на истражувањето**, кандидатката ја образложува основната хипотеза на оваа дисертација која опфаќа проценка на критичните аспекти во фазата на развој на методите што ќе овозможи примена на најсоодветен пристап за нивно отстранување, и што во крајна линија ќе доведе до развој на робустен HPLC-MS/MS биоаналитички метод. За остварување на наведената цел и потврдување на поставената хипотеза, кандидатката ги поставува следниве работни задачи: воспоставување и валидација на HPLC-MS/MS методи за определување на енантиомери на ибупрофен во плазма и индапамид во полна крв; испитување на влијанието на различни постапки на екстракција, различни внатрешни стандарди (структурен аналог и стандард маркиран со стабилен изотоп) и различен биолошки материјали (полна крв/серум) на матрикс ефектот; испитување на можноста од настанување на R/S хирална интерконверзија за време на подготовката на примерокот за анализа; испитување на појавата на

интерференција на метаболити; примена на статистички пристап при изборот на соодветен модел на регресија; испитување на применливоста на воспоставените и валидирани HPLC-MS/MS методи за определување на енантиомерите на ибупрофен во плазма и индапамид во полна крв на вистински примероци од студии на биокевиваленција.

Во поглавјето **Материјали и методи**, даден е список на користени супстанции, реагенси и материјали, како и детален опис на сите методи и опрема користени при изработката на оваа докторска дисертација. Опишана е постапката на добивање на примероци на полна крв/плазма што не содржат лек. Кандидатката дава детален опис на HPLC-MS/MS - методите за определување на енантиомери на ибупрофен во плазма и индапамид во полна крв. За оптимизација на постапките на екстракција за ибупрофен, применет е експериментален дизајн, користејќи го MODDE 10.1 софтверот. За екстракција на индапамид од биолошкиот материјал покрај течно-течна, применета е и автоматизирана цврсто-фазна екстракција со употреба на RapidTrace (Biotage AB) системот. Даден е опис на постапките на течно-течна и цврсто-фазна екстракција применети за подготовка на биолошкиот материјал (плазма и полна крв) за понатамошна анализа. Понатаму, детално е опишана подготовката на примероците за испитување на критичните аспекти во развојот на HPLC-MS/MS биоаналитички методи. Во ова поглавје, како последен дел, кандидатката го изнесува протоколот за добивање на вистински примероци.

Најобеман дел на докторската дисертација е поглавјето **Резултати и дискусија**. Во ова поглавје се прикажани резултатите од целокупните испитувања реализирани во рамките на докторската дисертацијата. Дискусијата е аргументирана, со соодветно толкување и споредба на добиените резултати од истражувањето со теоретските сознанија и литературните податоци од областа. Резултатите и дискусијата се поделени на две целини. Првата целина опфаќа проценка на критичните аспекти при развој на HPLC-MS/MS метод за определување на енантиомери на ибупрофен во плазма, додека втората целина опфаќа проценка на критичните аспекти при развој на HPLC-MS/MS метод за определување на индапамид во полна крв. Првата целина е поделена на седум, додека втората целина е поделена на шест дела.

Првиот дел, од двете целини, ја опфаќа оптимизацијата на HPLC-MS/MS условите за определување на енантиомери на ибупрофен во плазма (во првата целина) и определување на индапамид во полна крв (во втората целина). Енантиоселективноста на методот за определување на ибупрофен во плазма е постигната со примена на хирална стационарна фаза и мобилна фаза што е компатибилна со масениот детектор. Потребната осетливост на методот за определување на индапамид во полна крв е постигната преку изборот на „core-

shell“ стационарната фаза и соодветен избор на мобилна фаза. Во продолжение, дадено е објаснување за влијанието на користените органски растворувачи врз осетливоста на методот за определување на индапамид. Кандидатката дава аргументирано образложение за изборот на внатрешните стандарди користени за квантитативното определување на анализите. Прикажани се и SRM – хроматограмите добиени при разделување на анализите во примероците од биолошки материјал.

Во вториот дел, од двете целини, прикажани се резултатите добиени од проучувањето на матрикс ефектот. Кандидатката објаснува дека матрикс ефектот е директно поврзан со начинот на подготовка на примерокот за анализа, поради што пристапено е кон развој на различни постапки на екстракција (течно-течни и цврсто-фазни). Проценката на матрикс ефектот е направена на биолошки материјал добиен од шест различни доброволци (за ибупрофен е вклучена и хиперлипидемична и хемолизирана плазма) во две концентрациски нивоа. Добиените резултати се прикажани табеларно. Кандидатката аргументирано образложува дека варијабилноста на релативниот матрикс ефект не укажува на степенот на прочистување на примерокот за анализа добиен со различните постапки на екстракција, за што е потребно определување на апсолутниот матрикс ефект. Кандидатката ги толкува добиените вредности и упатува дека иако цврсто-фазна екстракција дава одличен принос на екстракцијата за енантиомерите на ибупрофен, не обезбедува доволно прочистување на примерокот за анализа. За разлика од цврсто-фазната, течностечно-течната постапка на екстракција за енантиомерите на ибупрофен овозможува добивање на почисти екстракти. Вредностите на апсолутниот матрикс за индапамид покажаа дека и течностечно-течната и автоматизираната цврсто-фазна постапка на екстракција овозможуваат отстранување на матрикс ефектот од сложен биолошки материјал како што е полната крв. Кандидатката образложува дека помала варијабилност на автоматизираната цврсто-фазна постапка на екстракција се должи на отстранувањето на мануелната подготовка на примерокот за анализа. Резултатите добиени при испитување на влијанието на внатрешни стандарди од типот на структурен аналог (кетопрофен) и стандард маркиран со стабилен изотоп (ибупрофен- d_3) врз варијабилноста на матрикс ефектот на енантиомерите на ибупрофен ги потврдија очекувањата дека примената на изотопно маркиран внатрешен стандард ја намалува варијабилност на матрикс ефектот, со што се обезбедува поголема точност на добиените податоци. Варијабилноста на матрикс ефектот добиена со примена на кетопрофен сепак е во дозволените граници од $\pm 15\%$, што укажува дека правилниот избор на структурен аналог овозможува овој тип на внатрешни стандарди да се користат како соодветна замена за внатрешните стандарди маркиран со стабилен изотоп. Кандидатката ги толкува вредностите на матрикс ефектот на индапамид добиен од различен биолошки материјал

(крв/серум) и упатува дека поголема супресија на јонизацијата е присутна кога за екстракција се користи полната крв како биолошки материјал.

Третиот дел од првата целина се однесува на испитување на хиралната интерконверзија на енантиомерите на ибупрофен за време на подготовката на примерокот за анализа. Резултатите добиени за влијанието на рН-вредноста на растворувачот врз R/S интерконверзијата се прикажани графички, додека резултатите за влијанието на температурата се прикажани табеларно. Прикажани се и SRM – хроматограми на R-ибупрофен и S-ибупрофен добиени од примероци чувани под различни услови. Кандидатката ги толкува добиените проценти за интерконверзија и упатува дека *in vitro* интерконверзијата на R-ибупрофен и S-ибупрофен не настанува под влијание на различни рН-вредности или различна температура. Овие резултати потврдуваат дека предложениот енантиоселективен метод не внесува дополнителна грешка што може да се јави како резултат на *in vitro*-хиралната интерконверзија.

Во четвртиот дел од првата и третиот дел од втората целина на ова поглавје се детално претставени и соодветно образложени добиените резултати од испитувањето на интерференции од метаболити на аналитите од интерес. Спроведените експерименти опфаќаа испитување на можноста од појава на интерференција од ибупрофен ацилглюкоронид (метаболит на ибупрофен) како резултат на повратна конверзија во ESI-јонскиот извор како и за време на подготовката на примерокот за анализа. Добиените резултати покажуваат дека процентот на повратната конверзија на ибупрофен ацилглюкоронид до ибупрофен како во ESI-јонскиот извор, така и при подготовката на примерокот за анализа е незначителен. Врз основ на овие резултати, кандидатката образложува дека присуството на метаболитот во вистинските примероци нема да има влијание врз квантитативното определување на енантиомерите на ибупрофен. Испитувањето на интерференцијата од метаболити на индапамид беше спроведено преку вклучување на вистински примероци во развојот на методот. Резултатите добиени во ова истражување покажаа дека промената во концентрацијата на индапамид во вистинските примероците, чувани под различни услови, е во дозволените граници на отстапување во однос на иницијалната концентрација. Иницијалните концентрации на индапамид, како и концентрациите добиени со повторената анализа, се претставени табеларно. Во дискусијата кандидатката истакнува дека добиените резултати укажуваат на отсуство на повратна конверзија на метаболити, со што нивното присуство во вистинските примероци нема да има влијание врз квантитативното определување на индапамид во полна крв.

Петтиот дел од првата, односно четвртиот дел од втората целина се однесува на статистичкиот пристап при изборот на модел на регресија во тек на валидација на методите. Во изборот на соодветен модел на регресија се вклучени

линеарни и квадратни модели без фактор на надоместок и со фактор на надоместок ($1/x$, $1/x^2$, $1/y$ и $1/y^2$). Кандидатката аргументирано ја образложува потребата од примена на пристап што ќе овозможи проценка на соодветноста на моделот на регресија, особено кога станува збор за хетеросцедентни податоци. Евалуацијата на моделите е направена со примена на непараметарски статистички тестови: Тест на рангови и Wilcoxon-ов тест на сума на рангови за два независни примерока. Дискусијата е успешно водена со аргументирано толкување за секој добиен резултат. Резултатите покажаа дека Тестот на рангови не може да даде статистичко оправдување за изборот на линеарен наспроти квадратен модел на регресија. Статистичка проценка на значајноста меѓу грешките добиени од различните регресиони модели е постигната со примена на Wilcoxon-овиот тест на рангови. Со примена на статистички пристап во изборот на модел на регресија се овозможи точно и репродуцибилно определување на добиените резултати.

Во шестиот дел од првата, односно петтиот дел од втората целина е прикажана валидацијата на HPLC-MS/MS методите за определување на енантиомери на ибупрофен во плазма и индапамид во полна крв. Валидацијата на методите е спроведена во согласност со барањата на Водичот за валидација на биоаналитички методи на Европската агенција за лекови и испитани се следните параметри: селективност, линеарност, точност и прецизност, матрикс ефект и стабилност на испитуваните примероци. Добиените резултати од валидацијата на методите кандидатката ги прикажува табеларно.

Во последниот дел од двете целини, кандидатката ја дискутира примената на воспоставените методи за определување на енантиомери на ибупрофен во плазма и индапамид во полна крв во примероци добиени од доброволци што се дел од студии на биоеквиваленција. Во дискусијата истакнува дека добиените резултати се во согласност со литературните податоците, со што се потврдува дека методите развиени во тек на ова истражување генерираат сигурни податоци.

Во **заклучокот** се сумирани согледувањата што произлегуваат од извршените испитувања и добиените резултати. Изнесени се заклучоците за секој дел од испитувањата и на крај се дадени генералните заклучоци изведени од севкупните резултати. Кандидатката изнесува дека примената на пристапот за вградување на квалитет во аналитичкиот развој овозможува добивање на робустни HPLC-MS/MS биоаналитичките методи, што генерираат податоци со голема точност. Врз основа на добиените резултати, кандидатката заклучува дека само преку проценка на критичните аспекти уште во фазата на развојот на методите се избегнува ризикот од примена на биоаналитички методи што генерираат неточни податоци. Крајните заклучоци се однесуваат на можноста од примена на предложените HPLC-MS/MS методи во фармакокинетски студии и студии на биоеквиваленција за определување на концентрациите на R-ибупрофен

и S-ибупрофен во плазма и индапамид во полна крв. Добиените резултати отвораат поле на широка истражувачка работа во правец на примена на правилен пристап во проценката на критичните аспекти во развојот на HPLC-MS/MS биоаналитичките методи.

Прегледот на користената **литература** е според азбучниот ред на авторите. Цитирањето на литературата во целиот текст на дисертацијата е направено преку наведување на името на првиот автор и годината на издавање на трудот.

Согласно со член 54 од Законот за научноистражувачка дејност (Службен весник на Република Македонија бр. 46/08, 103/08, 24/11 и 80/12), докторскиот труд е проверен на плагијати. Извештајот за извршената проверка потврдува дека докторскиот труд не е плагијат.

ЗАКЛУЧОК

По деталната анализа на докторската дисертација со наслов **Рационален пристап на проценка на критични аспекти во развој и оптимизација на HPLC–MS/MS биоаналитички методи**, поднесена од ас. м-р Наталија Наков, Рецензентската комисија заклучува дека студијата претставува самостоен научноистражувачки труд од областа на фармацијата.

Во изготвувањето на дисертацијата, кандидатката покажа извонредни теоретски и практични познавања од доменот на инструменталните методи, особено масената спектрометрија, техниките за подготовка на биолошки материјал за анализа и аналитичката и биоаналитичката хемија, што овозможи квалитетен пристап во обработката на дисертацијата и постигнување на потребното научно ниво. При изработката на трудот, обработени се бројни литературни податоци, користен е рационален пристап и современа методологија, резултатите се јасно презентирани и толкувани, дискусијата е аргументирана, а заклучоците се конкретно изведени. Добиените резултати од спроведените истражувања имплицираат дека примената на рационалниот пристап во развој на HPLC-MS/MS биоаналитички методи, преку проценка на критичните аспекти, овозможува добивање на робусни методи што обезбедуваат голема сигурност и квалитет на добиените биоаналитички податоци.

Добиените резултати од оваа докторска дисертација претставуваат значаен научен придонес во ова поле, а можноста за искористување на резултатите во апликативни цели го задоволува критериумот на научни истражувања со можност за практична примена. Трудот претставува значаен научен и практичен придонес и може да се користи како основа за стекнување со академски степен - доктор на науки.

ПРЕДЛОГ

Врз основа на изнесеното, Рецензентската комисија позитивно ја оценува докторската дисертација на ас. м-р Наталија Наков под наслов „Рационален пристап на проценка на критични аспекти во развој и оптимизација на HPLC–MS/MS биоаналитички методи“ и има чест да му предложи на Наставно-научниот совет на Фармацевтскиот факултет при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје да ја прифати докторската дисертација и да ѝ овозможи на кандидатката својот труд јавно да го брани.

РЕЦЕНЗЕНТИ

Проф. д-р Руменка Петковска с.р.

Проф. д-р Анета Димитровска с.р.

Проф. д-р Добрин Свинаров с.р.

Проф. д-р Зоран Кавраковски с.р.

Проф. д-р Сузана Трајковиќ Јолевска с.р.

РЕЦЕНЗИЈА

НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА

**„АНАЛИТИЧКИ И СТАТИСТИЧКИ МЕТОДИ ЗА СПЕЦИФИЧНО МАРКИРАЊЕ
НА ФАРМАЦЕВТСКИ СУПСТАНЦИИ: ПРЕДИЗВИЦИ И ПРИМЕНА ПРИ
ПРОЦЕНКА НА КВАЛИТЕТ НА АНАЛИТИЧКИ РЕЗУЛТАТ“, ИЗРАБОТЕНА ОД
АС. М-Р ЈЕЛЕНА АЦЕВСКА, ПРИЈАВЕНА НА ФАРМАЦЕВТСКИОТ ФАКУЛТЕТ
ВО СКОПЈЕ**

Наставно-научниот совет на Фармацевтскиот факултет при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, на својата 14. седница одржана на 6. 2. 2015 година, донесе решение бр. 02-86/7 за формирање на Рецензентска комисија во состав: проф. д-р Светлана Кулеванова, проф. д-р Анета Димитровска, проф. д-р Руменка Петковска, доц. д-р Ѓоше Стефков и доц. д-р Мирјана Јанкуловска за оценка и одбрана на докторската дисертација под наслов „Аналитички и статистички методи за специфично маркирање на фармацевтски супстанции: предизвици и примена при проценка на квалитет на аналитички резултат“ од кандидатката Јелена Ацевска, работена под менторство на проф. д-р Анета Димитровска. По прегледот на поднесената докторска дисертација, Комисијата го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

Докторската дисертација претставува самостоен научноистражувачки труд. Дисертацијата се состои од следниве поглавја: Вовед, Цели на трудот, Експериментален дел, Резултати, Дискусија, Заклучок и Литература.

Во **воведот**, кандидатката дава осврт на литературните податоци што говорат дека специфичното маркирање на фармацевтските супстанции претставува основна активност во современите фармацевтски анализи и алатка за добивање на веродостојни резултати при откривањето на фалсификувани активни супстанции. Во продолжение е образложено дека фалсификувањето на активните супстанции претставува сериозна закана за јавното здравје.

Кандидатката ги нагласува придобивките што произлегуваат од примената на модерните аналитички и статистички трендови во борбата против фалсификувањето на фармацевтските супстанции.

Согласно со наведените литературни сознанија, кандидатката наведува дека фармацевтските супстанции може да се карактеризираат, да се споредуваат и да се

класифицираат врз основа на карактеристичните обележја откриени од некои специфични аналитички информации, како на пр. профилот на онечистувања, спектралните податоци, физичко-хемиските константи, итн., со што се создава база на 'отпечатоци' за соодветната супстанција. Врз основ на карактеризацијата на примероците со познато потекло, можат да се изградат модели за предвидување на потеклото на непознати примероци. Обработката на добиените резултати се олеснува со примена на хеометриски методи, што од друга страна го зголемува степенот на сигурност на добиените резултати.

Кандидатката потенцира дека за секоја активна супстанција, потребно е да се определи профилот на онечистувања, што ги опфаќа специфицираните и другите детектибилни онечистувања присутни во репрезентативен примерок на серијата, како и да се карактеризираат важните физичко-хемиски параметри. Резултатите од овој след од аналитички активности претставуваат важен индикатор за квалитетот на супстанцијата, но и степенот на имплементирање на добрите производни практики при нивното добивање.

Следува дел каде што кандидатката ги наведува аналитичките методи применливи за специфично маркирање на супстанциите за фармацевтска употреба. Нагласено е дека за оваа цел се применуваат високоспецифични техники (хроматографски, електрофоретски, спектроскопски), најчесто целина од комбинација на неколку техники: течна и гасна хроматографија во комбинација со масен спектрометар (LC/MS, GC/MS), диференцијална скенирачка калориметрија (DSC), Фуриер-трансформирачка инфрацрвена спектроскопија (FTIR), термогравиметрија/диференцијална термална гравиметрија (TG/DTG), и сл. Понатаму кандидатката претставува литературни сознанија што посочуваат на предностите и недостатоците за примена на секоја техника поединечно, како и можните придобивки од добиените резултати за специфично маркирање на фармацевтските супстанции.

Понатаму, кандидатката дава осврт на статистичките методи за обработка на податоци добиени при специфично маркирање на фармацевтски супстанции. Во овој дел е нагласена предноста од примената на хеометриската, мултиваријантна анализа на добиените податоци (*Multivariate Data Analysis*, MDA), односно примената на различните техники за распознавање на примероци (*Pattern Recognition Techniques*, PRT). Врз основа на обемниот литературен преглед, кандидатката потенцира дека техниките што може да се применат за распознавање на специфичните обележја од профилот на онечистувања на фармацевтските супстанции припаѓаат на две општи области: неконтролирано и контролирано распознавање. Во случај на техники за неконтролирано распознавање на примероците, што генерално се дефинираат како методи за прелиминарна, дескриптивна анализа на податоци, се идентификуваат

природните групи од податоци, без претходно знаење во врска со потеклото на примероците, додека при развој на моделите за контролирано распознавање на примероците, неопходно е претходно знаење за потеклото на примерокот, што потоа се користи за да се идентификува потеклото на непознат примерок. Во овој дел се обработени основите на хеометриските методи со цел да се објасни нивната применливост при обработка на податоци добиени при специфично маркирање на фармацевтските супстанции.

На крајот од воведот, кандидатката претставува литературни сознанија што сведочат за економската важност на морфинот и останатите алкалоиди од афион, со оглед на тоа што претставуваат важна фармако-терапевтска класа на лекови, а значајни се и како почетен материјал за добивање на нивните семисинтетски аналози. Нагласено е дека постои ризик дека во случај на природни или политички непогоди во регионите каде што се произведува морфинот и другите опијати, цената на овие супстанции драстично да се покачи. Но, од причина што употребата на морфин и неговите деривати во медицината е трајно вградена во нашите општества, зголемената цена на овие супстанции нема да доведе до намалување на нивната употреба, туку дополнително ќе го зголеми ризикот од фалсификување на овие супстанции. Овие податоци ја потенцираат растечката потреба за напредни аналитички методи за специфично маркирање на морфинот и неговите деривати со цел спречување на појавата на фалсификување што се должи на нивната контролирана и ограничена достапност на пазарот.

Врз основа на сите изнесени литературни сознанија, во делот **Цели на трудот**, кандидатката ја образложува главната цел на овој труд: **р а з в о ј и п р и м е н а н а а н а л и т и ч к о - с т а т и с т и ч к а м е т о д о л о г и ј а з а с п е ц и ф и ч н о м а р к и р а њ е н а ф а р м а ц е в т с к и с у п с т а н ц и и н а м е н е т а з а п р о в е р к а н а а в т е н т и ч н о с т а н а ф а р м а ц е в т с к и т е с у п с т а н ц и и и с п р е ч у в а њ е н а п о ј а в а т а н а н и в н о ф а л с и ф и к у в а њ е .** Кандидатката наведува дека како модел-супстанции за специфично маркирање се одбрани морфин хидрохлорид, морфин сулфат и морфин база што се користи како суровина за семи-синтеза на неговите деривати, нагласувајќи дека изборот е направен врз основа на ризикот од фалсификување на овие супстанции што се должи на нивната контролирана и ограничена достапност на

п а з а р о т. За остварување на наведената цел и потврдување на поставената хипотеза, кандидатката ги предлага следниве активности: с п е ц и ф и ч н о маркирање на фармацевтските супстанции (морфин хидрохлорид, морфин сулфат и морфин база), со примена на високо специфични техники; обработка на резултатите со примена на хеометриска, мултиваријантна анализа на добиените податоци; распознавање на потеклото на супстанцијата (различни производители на примероците) со примена на соодветен модел за контролирано распознавање на примероците; развој и примена на модел-систем за проценка на квалитетот на аналитичките резултати при проверка на автентичноста на супстанциите, со цел спречување на појавата на нивно фалсификување.

Во **експерименталниот дел**, даден е список на користени хемикалии и реагенси, стандардни супстанции и примероци, како и детален опис на сите методи и опрема користени при изработката на оваа докторска дисертација. Детално се опишани методите за определување на хроматографскиот профил на онечистувања и профилот на резидуалните растворувачи. Воедно се опишани и методите за калориметриската и термогравиметриската анализа, како и обработка на вибрационите спектрални податоци. Поглавјето завршува со список на хеометриски методи и компјутерски програми користени за статистичка обработка на податоците.

Во поглавјето **Резултати** се прикажани резултатите од аналитичките испитувања реализирани во рамките на докторската дисертацијата.

Ова поглавје е поделено на пет дела, при што во првиот дел се прикажани резултатите за профилот на специфицираните онечистувања добиени со примена на фармакопејскиот метод за определување на сродни супстанции на морфин. Содржината на специфицираните онечистувања определена со фармакопејскиот метод, за секој примерок поединечно, е прикажана табеларно.

Во вториот дел опфатени се развојот и оптимизацијата на *LC/MS* методот и соодветните резултати добиени при деталната карактеризација на хроматографскиот профил на онечистувања добиен со овој метод. Соодветноста на методот е демонстрирана преку приложените хроматограми. Приложени се детални информации што одат во прилог на идентификација на непознатите онечистувања присутни во различните примероци. Во табела се наведени детектираните онечистувања, карактеризирани преку релативните ретенциони времиња, молекулските маси и масите на карактеристичните фрагменти на идентификуваните компоненти. Содржината на сите детектирани онечистувања, за секој примерок поединечно, е прикажана табеларно.

Третиот дел дава осврт на профилот на резидуалните растворувачи. Дадени се информации околу оптимизацијата на HS-GC/FID/MS методот. Приложени се типичните хроматограми добиени при апликација на стандарден раствор на смеса од органски растворувачи и раствори од примероци. Определените резидуални растворувачи, во секој од примероците, се претставени табеларно.

Следуваат резултатите од анализата на термогравиметриските параметри на морфин и неговите деривати систематизирани во графици и табели од каде се добива јасна слика за термалните феномени на соодветните калориметриски и термогравиметриски криви.

Во петтиот дел се приложени резултатите од анализа на вибрационите спектрални карактеристики на морфин и неговите деривати.

Најобемен дел од докторската дисертација е поглавјето **Дискусија** каде што на веродостоен начин е дадено толкување на добиените резултати од истражувањето. Кандидатката, по аналитичката фаза од специфичното маркирање на избраните фармацевтски супстанции, се насочува кон статистичката обработка на добиените резултати. За таа цел, резултатите добиени од секоја техника поединечно ги обработува со примена на различни хеометриски модели за распознавање на примероците. Целокупната статистичката обработка на податоците е извршена со користење на статистичките програми: SIMCA 13.0.3 (Umetrics, Umea, Sweden), MODDE 10.1 Software for design of experiments and optimization (Umetrics, Umea, Sweden) и R-software (R Foundation for Statistical Computing, Vienna, Austria).

Ова поглавје е поделено на шест целини, при што првите четири дела соодветствуваат на резултатите од хроматографскиот профил на онечистувања, профилот на резидуалните растворувачи, термогравиметриската анализа и анализата на вибрационите спектрални карактеристики, соодветно.

Кандидатката наведува дека хроматографскиот профил на онечистувања добиен со примена на предложениот LC/MS метод дава поширок 'аналитички прозорец' во однос на резултатите добиени со фармакопејскиот метод, со оглед на тоа што овозможува недвосмислена идентификација на сите онечистувања на морфин, а не само на специфицираните. Понатаму објаснува дека однесувањето на детектираните онечистувања во рамки на оптимизираниите услови за идентификација со масена спектрометрија се совпаѓа со формулираните правила за фрагментација на соединенија со морфинанска структура предложени во литературата. Според кандидатката, условните

структури на непознатите онечистувања укажуваат дека тие имаат структура сродна на морфинот и најверотно потекнуваат од природниот растителен материјал. Кандидатката потенцира дека овој пристап во утврдувањето на профилот на онечистувањата претставува основа за развој на робустен мултиваријантен модел за контролирано распознавање на резултатите во согласност со "a-priori" знаењето за потеклото на примероците.

За визуелизација на трендот на припадност на податоците се користени неколку модели за неконтролирано распознавање на резултатите: анализа на основни компоненти (PCA), хиерархиска анализа на групи (HCA) и парцијална регресија на најмали квадрати (PLS), додека за контролирано распознавање на резултатите е применето OPLS/O2PLS-DA ортогонално PLS моделирање. Преку валидација на моделот, кандидатката укажува дека веројатноста за предвидување на лажно негативни и лажно позитивни резултати може да се земе како незначителна, со што е обезбедена релевантност, сигурност и точност на сите добиени резултати.

Кандидатката наведува дека профилот на резидуални растворувачи не дава карактеристични обележја за примероците, врз основа на кои би можело да се направи дистинкција помеѓу различните производители со примена на хеометриски модел.

Од податоците од калориметриската и термогравиметриската карактеризација на

морфин и морфинските деривати се откриени карактеристики за диференцијација на примероците. Понатаму, кандидатката наведува дека важни параметри за градење на модел за препознавање на примероците се поединечните вредности од интегрираната калориметриска крива за точката на топење (температурата на почетокот на пикот, температурата на врвот од пикот и површината под пикот), како и отчитаните вредности од термогравиметриската крива за точката на топење и точката на деградација. Резултатите добиени од термогравиметриската анализа се обработени со примена на хиерархиската анализа на групи, при што е дефинирано потеклото на различните примероци морфин база монохидрат и морфин сулфат пентахидрат, додека отсуството на ендотермот на точката на топење на термогравиметриските кривите за морфин хидрохлорид трихидрат го оневозможува градењето на модел за распознавање на примероците.

Кандидатката понатаму согледува дека и покрај тоа што FTIR-анализата не покажува дискриминаторна моќ за разликување на различно потекло на морфин и неговите деривати, сепак оваа техника е неизоставна при развој на аналитичко-статистичка методологија за проверка на автентичност и откривање на фалсификувани фармацевтски супстанции, поради нејзината моќ за детектирање на 'вистински' фалсификати.

Во петтиот дел, кандидатката дава осврт на проценката на квалитетот на аналитичките резултати добиени при специфично маркирање на фармацевтските супстанции, а во последната целина од ова поглавје е образложена развиената

аналитичко-статистичка методологија за проверка на автентичноста на супстанциите и спречување на појавата на нивно фалсификување.

Во **заклучокот** се сумирани согледувањата што произлегуваат од извршените испитувања и добиените резултати. Кандидатката изнесува дека фармацевтските супстанции: морфин база, морфин хидрохлорид и морфин сулфат се карактеризирани, споредувани и класифицирани според нивните карактеристични аналитички обележја наречени специфични маркери, при што се изнесени генералните заклучоци изведени од севкупните резултати, а дадени се и заклучоците за секој дел од испитувањата.

Врз основа на добиените резултати, кандидатката заклучува дека се применети различни аналитички и хеометриски техники за развојна соодветна аналитичко-статистичка методологија за распознавање на потеклото на 28 примероци на морфин (6 морфин сулфат, 9 морфин хидрохлорид и 13 морфин база) врз основа на дискриминаторна споредба на соодветните карактеристични аналитички обележја. Проценет е квалитетот на аналитички резултат при проверка на автентичноста на супстанциите за спречување на појавата на нивно фалсификување. Кандидатката потенцира дека специфичното маркирање на супстанцииите во комбинација со хеометриска обработка на добиените податоци претставува моќно оружје за успешна борба против фалсификувањето на активните супстанции.

Прегледот на користената **литература** е според редоследот на цитирањето. Цитирањето на литературата во целиот текст на дисертацијата е направено преку наведување на соодветната референца во голема заграда. Цитираните податоци се соодветно избрани, поголемиот дел се со понов датум и целосно ги покриваат подрачјата во докторскиот труд.

Согласно со член 54 од Законот за научноистражувачка дејност (Службен весник на Република Македонија бр. 46/08, 103/08, 24/11 и 80/12), докторскиот труд е проверен на плагијати. Извештајот за извршената проверка потврдува дека докторскиот труд не е плагијат.

ЗАКЛУЧОК

По деталната анализа на докторската дисертација со наслов **Аналитички и статистички методи за специфично маркирање на фармацевтски супстанции: предизвици и примена при проценка на квалитет на аналитички резултат**, поднесена од ас. м-р Јелена Ацевска, Рецензентската комисија заклучува дека студијата претставува самостоен научноистражувачки труд од областа на фармацијата.

Во изготвувањето на дисертацијата, кандидатката покажа извонредни теоретски и практични познавања од доменот на контрола на квалитет на фармацевтските супстанции и готовите фармацевтски препарати, современите аналитички методи и хеометриската обработка на податоците, што овозможи квалитетен пристап во обработката на дисертацијата и постигнување на потребното научно ниво. При изработката на трудот, обработени се бројни литературни податоци, користен е рационален пристап и современа методологија, резултатите се јасно презентирани и толкувани, дискусијата е аргументирана, а заклучоците се конкретно изведени. Добиените резултати од спроведените истражувања имплицираат дека е развиена и успешно е применета аналитичко-статистичка методологија за проверка на автентичноста на фармацевтски супстанции со цел спречување на појавата на нивно фалсификување.

Добиените резултати од оваа докторска дисертација претставуваат значаен научен придонес во ова поле, а можноста за искористување на резултатите во апликативни цели го задоволува критериумот на научни истражувања со можност за практична примена. Трудот претставува значаен научен и практичен придонес и може да се користи како основа за стекнување со академски степен - доктор на науки.

ПРЕДЛОГ

Врз основа на изнесеното, Рецензентската комисија позитивно ја оценува докторската дисертација на ас. м-р Јелена Ацевска под наслов „Аналитички и статистички методи за специфично маркирање на фармацевтски супстанции: предизвици и примена при проценка на квалитет на аналитички резултат“ и има чест да му предложи на Наставно-научниот совет на Фармацевтскиот факултет при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје да ја прифати докторската дисертација и да ѝ овозможи на кандидатката својот труд јавно да го брани.

РЕЦЕНЗЕНТИ

Проф. д-р Светлана Кулеванова с.р.

Проф. д-р Анета Димитровска с.р.

Проф. д-р Руменка Петковска с.р.

Доц. д-р Ѓоше Стефков с.р.

Доц. д-р Мирјана Јанкуловска с.р.

РЕЦЕНЗИЈА

ЗА ОЦЕНА НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА „ВЛИЈАНИЕ НА ЕФЛУКСНИТЕ ТРАНСПОРТНИ ПРОТЕИНИ ОД АВС-ФАМИЛИЈАТА ВРЗ ИСХОДОТ ОД ТЕРАПИЈА“ ОД м-р Зорица Наумовска, ПРИЈАВЕНА НА ФАРМАЦЕВТСКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ

Наставно-научниот совет на Фармацевтскиот факултет во Скопје, на XIII седница одржана на 6. 2. 2015 година, формираше Комисија за оцена на докторската дисертација на кандидатката м-р Зорица Нумовска со наслов „Влијание на ефлуксните транспортни протеини од АВС-фамилијата врз исходот од терапија“, во состав: проф. д-р Александар Димовски (претседател), проф. д-р Љубица Шутуркова (ментор), проф. д-р Антони Новотни (член), доц. д-р Зоран Стерјев (член) и доц. д-р Катерина Брезовска (член).

Комисијата во наведениот состав, со внимание ја прегледа и ја оцени докторската дисертација и на Наставно-научниот совет на Фармацевтскиот факултет му го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

АНАЛИЗА НА ТРУДОТ

Докторската дисертација на кандидатката м-р Зорица Наумовска, со наслов „Влијание на ефлуксните транспортни протеини од АВС-фамилијата врз исходот од терапија“, содржи 170 страници компјутерски обработен текст во фонт Times New Roman, со 1.15 проред и големина на букви 12, со 230 библиографски единици, меѓу нив научни трудови, статии, книги, национални прописи, меѓународни акти и интернет-ресурси.

Трудот е структуриран во следниве поглавја, вовед, цели, материјали и методи, резултати и дискусија кои се структурирани во шест целини и заклучни согледувања. Деловите се систематизирани во точки и потточки со наслови и поднаслови, со што се обезбедува соодветно следење на материјата која е обработена во истражувањето.

Во **воведот** на трудот, систематизирано се изложени основните научни постулати кои се предмет на истражувањето, хипотезата, истражувачките прашања, теоретската рамка и литературен преглед за истражувањето. Основен интерес во оваа докторска дисертација е улогата на транспортните протеини од АВС-фамилијата во предиспозицијата кон психијатриските заболувања и исходот од терапија. Воведниот дел од оваа докторска дисертација е конципиран во 10 одделни целини. Во првиот дел од воведот кандидатката ги презентира официјалните податоци на Светската здравствена организација (СЗО), според кои 1/4 од светската популација е афектирана од ментални или невродегенеративни заболувања. Во земјите во развој и индустриските општества, една од трите главни пречини за инвалидитет се токму менталните заболувања, и тоа шизофренијата и биполарното растројство. Понатаму во наредните четири дела во воведниот дел наведени се сите современи сознанија за преваленцата, инциденцата, етиологијата на психијатриските заболувања и алатките и методите кои се користат за нивното дијагностицирање. Кандидатката понатаму ги класифицира и концизно ги дефинира нарушувањата на расположението и психичките нарушувања. Следствено се изложени сознанијата за современа фармакотерапија на шизофренија и биполарните растројства според препораките на водичите за добра клиничка практика. Во седмиот дел од воведот, кандидатката се осврнува на фармакогенетските испитувања на нивната улога при индивидуализацијата на терапијата. Претставени се сите современи сознанија за фармакогенетиката на метаболизирачките ензими од првата фаза (CYP1A2, CYP2D6 и CYP3A5) кои се одговорни за биотрансформацијата на антипсихотиците. Во осмиот дел, кандидатката се осврнува на атипичниот антипсихотик рisperидон, поточно претставени

се досегашните сознанија за фармакогенетика, фармакокинетика, фармакодинамика и улога во современата фармакотерапија во психијатриските заболувања. При тоа потенцирано е влијанието на комидеикација со инхибитори и индуктори на метаболичките ензими и П-гликопротеинот при третман со овој невротичен лек.

Во деветтиот дел од воведот е прикажана улогата на мембранските транспортни протеини од ABC-фамилијата врз исходот од терапија. Од целата фамилија селектиран и детално разгледан е транспортерот П-гликопротеин (*ABCB1*, *MDR1*). Кандидатката во последниот дел од воведот детално ја обработува улогата на П-гликопротеинот во ограничувањето на биорасположливоста на лековите во организмот и нивниот премин низ крвно-мозочната бариера (КМБ). Експресијата и активноста на различните ефлуксни транспортери на КМБ, а особено на П-гликопротеинот е регулирана од бројни физиолошки и патофизиолошки сосостојби. При тоа според современите сознанија, невроинфламацијата и гликокортикоидната регулација преку модулација на активноста и експресијата на П-гликопротеинот имаат директно влијание врз предиспозицијата и клиничката слика на психијатриските заболувања. Дополнително, кандидатката во воведниот дел ја изложува и улогата на П-гликопротеинот при неуспехот на медикаментозниот третман и предиспозицијата како кон ЦНС-заболувања. Улогата на П-гликопротеинот е анализирана во најголем дел преку влијанието на полиморфните варијации на *ABCB1*-генот кои директно се асоцирани со неговата активност и експресија.

Предмет на истражување

Главен предмет на истражувањето се ефлуксните транспортни протеини, со посебен осврт врз улогата на П-гликопротеинот во предиспозицијата кон психијатриски заболувања, биодистрибуција на лековите и неговото влијание врз метаболизмот и исходот од терапијата со рисперидонот.

За остварување на основната цел поставени се шест работни задачи:

- определување на влијанието на полиморфизмите и хаплотиповите на П-гликопротеинот врз експресијата во ткивата каде што тој ја остварува својата физиолошка улога во здрава популација;
- определување на алелната, генотипската и хаплотипската фреквенција на C1236T, G2677T/A и C3435T полиморфизмите на P-gr во општа популација во Р.Македонија и споредба со пријавените фреквенции во другите етнички популации во светот;
- испитување на влијанието на P-gr врз предиспозицијата кон психијатриски заболувања (шизофренија и биполарните заболувања) во споредба со контролна група на пациенти и определување на влијанието на полот и возраста во корелација со полиморфните варијации на *ABCB1* генот врз ризикот за развојот на овие ЦНС заболувања;
- развој на HPLC-метода за паралелно определување на рисперидон и 9-ОН рисперидон во биолошки материјал (плазма и урина);
- определување на влијанието на П-гликопротеинот врз биорасположливоста на лековите во здрава контролна група која е дел од студија на биоэквиваленција за антипсихотикот рисперидон.
- определување на влијанието на полиморфните варијации на *ABCB1* генот со врз ефикасноста на терапија со рисперидон во селектирана група на пациенти со дијагностицирана шизофренија или биполарно нарушување.

Податоци за состојбата на подрачјето во кое е работена дисертацијата

Честотата на појавување на психијатриските заболувања во современите општества, економските последици за здравствените системи, како и проблемите поврзани со несоодветниот одговор кон достапните антипсихотици употребувани според препораките на водичите за добра клиничка практика се фактори кои ја детерминираат

актуелноста на проблематиката обработена во докторската дисертација. Скоро 30% од пациентите со психијатриски заболувања не даваат соодветен одговор при третман со антипсихотици.

Транспортниот протеин П-гликопротеин и неговите полиморфизми се дефинирани како едни од главните чинители кај предиспозицијата кон повеќе заболувања, меѓу кои се и психијатриските нарушувања. Постојат повеќе објавени сознанија, кои ја потврдуваат улогата на П-гликопротеинот во транспортот и биорасположливоста на лековите во здрава популација и во популација на пациенти.

Краток опис на применетите методи

За реализација на поставените цели, користени се соодветни материјали и методи. Ткивната дистрибуција на П-гликопротеинот во здрава популација и влијание на полиморфните варијации на АБЦВ1-генот врз релативната експресија на иРНК во различните ткива е определена кај 45 *post mortem* испитаници (34 мажи и 11 жени) од Институтот за судска медицина. Просечната возраст кај испитаниците изнесува (53 ± 16.628) години.

За определување на популационата фармакогенетика на АБЦВ1 генот вклучени се 107 здрави доброволци (76 мажи и 31 жена). За дефинирање на влијанието на улогата на П-гликопротеинот, односно на полиморфните варијации на АБЦВ1 генот врз фармакинетските параметри на рисперидонот и неговиот активен метаболит 9-ОН рисперидон во здрава популација направена е анализа во здрава контролна група од 16 доброволци, сите од машки пол со средна возраст од 39.3 ± 7.318 години. При определувањето на влијанието на полиморфните варијации на АБЦВ1-генот врз предиспозицијата за развој и клиничка слика на психијатриски заболувања (шизофренија и биполарни растројства) и одговорот кон терапија со рисперидон во популација на пациенти со овие заболувања анализирани се 54 хоспализирани пациенти од Универзитетската клиника за психијатрија со дијагностицирано психијатриско нарушување (шизофренија и биполарно растројство). Средната возраст на испитаниците е (36.23 ± 12.475) години од кои 27 се мажи и 27 се жени.

Сите протоколи за регрутација и спроведување на истражувањата кај испитаниците (здрави доброволци, *post mortem* испитаници и пациенти) се одобрени од Етичката комисија на Фармацевтскиот факултет во Скопје и се во согласност со принципите дефинирани со Декларацијата од Хелсинки (WMA Declaration of Helsinki - Ethical Principles for Medical Research Involving Human Subjects).

Во понатамошниот дел, кандидатката дава детален опис на методите и лабораториската опрема кои се користени во текот на истражувањето и тоа:

- изолација на ДНК и иРНК;
- генотипизација на С1236Т, G2677Т и С3435Т-полиморфните варијации на АБЦВ1 генот;
- синтеза на комплементарна ДНК;
- релативна експресија на АБЦВ1-генот во различни ткива, при што е користена внатрешна контрола GAPDH;
- развој и валидација на HPLC-методата за паралелно определување на рисперидонот и неговиот активен метаболит во биолошкиот материјал добиен од пациентите (плазма и урина).

Во последниот дел од ова поглавје се прикажани статистичките софтверски програми и статистичките тестови кои се применети при анализа на добиените резултати.

Краток опис на резултатите од истражувањето

Поглавјето „Резултати и дискусија“ е конципирано во шест различни делови во согласност со поставените работни задачи.

Во првиот дел од резултатите презентирани е различната релативна ткивна експресија на ABCB1-генот и дефинирана е корелацијата помеѓу експресијата на овој транспортер во разлините ткива. Констатирана е статистички значајна корелација помеѓу експресијата во крвта со бубрегот, и дуоденумот со јејунум и колон. При определувањето на влијанието на ABCB1 SNP-овите врз релативната експресија во различните ткива констатирана е статистички значајно повисока експресија кај носителите на нормалните алели за C1236T полиморфизмот, и тоа за крв и хепар. Кандидатката применила алелна, генотипска и хаплотипска анализа, а резултатите се прецизно, јасно и концизно изнесени. Добиените резултати ги потврдува и со примена на доминантниот модел на анализа. При супласификацијата направена во зависност од полот и возраста на испитаниците се потврдува намалена експресија на ефликсниот транспортер во речиси сите ткива кај женската популација, со статистички значајна разлика достигната кај мозок, крв и дуоденум. При анализата за влијанието на возраста врз ткивната експресија кај целата популација презентирани е резултатот кој потврдува статистички значајно зголемена експресија на ABCB1 во мозок кај испитаниците до триесет години во однос на сите останати подгрупи кои ја опфаќаат популацијата на возраст од 18 до 85 години.

Во вториот дел се определени алелните, генотипските и хаплотипските фреквенции на најчестите полиморфни варијации на ABCB1-генот во здравата популација на Р. Македонија. При тоа е направена споредба со фреквенциите на другите етнички популации пријавени во литературата и констатирана е сличност на фреквенциите во Р. Македонија со останатите народи од Европско потекло и статистички значајна разлика со останатите народи од азиско и африканско потекло. Определена е висока поврзана неурамнотеженост (Linkage Disequilibrium-LD) помеѓу трите полиморфизми кај македонската етничка популација. Овие резултати се земени како база за определување на влијанието на полиморфизмите на ABCB1 генот врз преиспоззијата кон психијатриски заболувања.

Во третиот дел, од резултатите е дефинирана улогата П-гликопротеинот врз предиспозицијата кон психијатриските заболувања и потврдена е статистички значајно зголемен ризик кон биполарно растростство кај носителите на мутантниот алел за два од испитуваните полиморфизми на ABCB1-генот. Табеларено е претставен и зголемениот ризик кај женската популација која е носител на мутантен алел за психијатриско заболување и кај популацијата на возраст под 35 години. Во овој дел е потенцирана улогата на инфламаторниот процес карактеристичен за психијатриските заболувања врз П-гликопротеинската експресија и активност на крвно-мозочната бариера како и улогата на П-глокипротеинот во гликокортикоидниот транспорт низ КМБ и регулацијата на функцијата на хипоталамус-питуитарно-адrenalната оска (ХПА-оска).

Во четвртиот дел е презентирани улогата на П-гликопротеинот врз најзначајните фармакокинетски параметри кои ја дефинираат биорасположливоста на лекот рисперидон во здрава популација. При тоа, констатирано е статистички значајно влијание на полиморфните варијации врз концентрацијата на рисперидонот и 9-ОН рисперидот во подгрупата на екстензивни метаболизери, но не и кај интермедиерните метаболизери.

Во петтиот дел е опишан развојот и валидацијата на биоаналитичкиот HPLC-метод во согласност со препораките на ICH, применети при определувањето на плазматските концентрации и концентрациите во урина на рисперидонот и неговиот активен метаболит 9-ОН рисперидон. Добиен е точен и прецизен метод, кој ја потврдува линеарноста во дефинираните граници и има соодветен лимит на детекција и квантификација прифатлив за испитуваните аналити.

Во шестиот дел се презентирани резултатите за влијанието на П-гликопротеинот врз плазматските и уринарните концентрации на рисперидонот и 9-ОН рисперидон, метаболниот однос (МО рисперидон/9-ОН рисперидон) и активната содржина active moiety (АМ рисперидон+9-ОН рисперидон). Сите резултати се презентирани графички и

табеларно. Во овој дел од истражувањето е утврдено дека резултатите добиени од пациентите во Република Македонија кои се на терапија на рисперидон се совпаѓаат со резултатите објавени во реномирани научни списанија и потврдена е истата тенденција во однос на концентрациите во подгрупите класифицирани според генотипот, но не е достигната статистичка значајност во разликите. Тоа е објаснето со примената на лекови кои се инхибитори на метаболичките ензими во испитуваната група на пациенти. Кандидатката укажува дека урината претставува биолошки медиум кој може да послужи за испитување при селекцијата на ризичната група на пациенти за кои е препорачлива индивидуализација на терапија и подесување на дозата. Добиените резултати го потврдуваат и влијанието на возраста полот и полиморфните варијации врз различните концентрации на испитуваните аналити, односно риперидон и 9ОН-рисперидон во организмот.

Резултатите се придружени со дискусија поткрепена со современите научни сонзанија за предметот на анализа врз кои се темелат насоките за натамошни истражувања во областа.

Во заклучните согледувања кандидатката ги презентира научните согледувања добиени при анализа на резултатите од изведените истражувања. За секое од испитуваните целини извлечени се значајни заклучоци. Потврдено е влијанието на полиморфните варијации на ABCB1-генот заедно со полот и возраста врз релативната експресија на иРНК во различните ткива во организмот и неговата улога во биорасположливоста на лековите. Проценета е улогата на полиморфните варијации на ABCB1-генот во предиспозицијата кон психијатриските заболувања, биорасположливоста, рационалната фармакотерапија и режимот на дозирање со антипсихотикот рисперидонот.

ОЦЕНА НА ТРУДОТ

Докторската дисертација на кандидатката м-р Зорица Наумовска, со наслов „Влијание на ефлуксните транспортни протеини од ABCB1 фамилијата врз исход од терапија“, претставува истражување во биоедицински науки и здравство /клиничка фармација/фармакогенетика. Изработката на темата на оваа докторска дисертација се очекува да даде особен придонес во процесот на дефинирање на ризичните потпопулации на пациенти предиспонирани за развој на психијатриски заболувања и ќе овозможи рационален пристап при индивидуализација на терапија со антипсихотиците, особено со рисперидонот, кој е лек од избор за третман на шизофренија и биполарни растројства.

Докторската дисертација на кандидатката м-р Зорица Наумовска, со наслов „Влијание на ефлуксните транспортни протеини од ABCB1-фамилијата врз исходот од терапија“, според мислењето на Комисијата за оцена, ги исполнува основните услови и стандарди за одбрана на докторски труд.

ИСПОЛНЕТОСТ НА ЗАКОНСКИТЕ УСЛОВИ ЗА ОДБРАНА НА ТРУДОТ

Кандидатката пред одбраната на докторскиот труд ги објавила (како прв автор, во меѓународни научни списанија или еден труд во списание со импакт-фактор), следниве рецензирани истражувачки трудови:

1. **Naumovska Z**, Kapedanovska Nestorovska A, Sterjev Z, Filipce A, Dimovski A, Suturkova Lj. Genotype variability and haplotype profile of *abcb1 (mdr1)* gene polymorphisms in Macedonian population. CONTRIBUTIONS. Sec. Med. Sci., XXXV 3, 2014, *In press*.
2. E. Szymańska, K. Frydenvang, A. Contreras-Sanz, D. S. Pickering, E. Frola, **Z. Serafimovska**, B. Nielsen, J. S. Kastrup, and T.N. Johansen A new phenylalanine

derivative acts as an antagonist at AMPA receptor GluR2 and introduces partial domain closure: synthesis, resolution, pharmacology and crystal structure *Journal of Medicinal Chemistry* 2011, 54 (20): 7289–7298. Импакт фактор: 5.480

3. **Z. Serafimoska** , T.N. Johansen, K. Frydenvang, Lj. Suturkova. Ionotropic glutamate receptors (iGluRs): Overview of iGluR2 ligand binding domain in complex with agonists and antagonists. *Macedonian pharmaceutical bulletin* (2011), 57(1,2): 3-16. Review
4. Sterjev Z, Trencavska GK, Cvetkovska E, Petrov I, Kuzmanovski I, Ribarska JT, Nestorovska AK, Matevska N, **Naumovska Z**, Jolevska-Trajkovic S, Dimovski A, Suturkova L. The association of C3435T single-nucleotide polymorphism, Pgp-glycoprotein gene expression levels and carbamazepine maintenance dose in patients with epilepsy. *Neuropsychiatr Dis Treat.* 2012;8:191-6. Импакт фактор: 2.154
5. Kapedanovska Nestorovska A, Jakovski K, **Naumovska Z**, Hiljadnikova Bajro M, Sterjev Z, Eftimov A, Matevska Geskovska N, Suturkova L, Dimitrovski K, Labacevski N, Dimovski AJ. Distribution of the most common genetic variants associated with a variable drug response in the population of the republic of Macedonia. *BJMG. In press.*

ЗАКЛУЧОК И ПРЕДЛОГ

Главни научни придонес на кандидатката е определувањето на улогата на П-гликопротеинот во предизпозиција кон психијатриски заболувања, како и транспортот и биораположливоста на лековите во здрава популација и популација на пациенти.

Подрачјето на примена се фармакогенетските испитувања во индивидуализацијата на терапијата на психијатриските нарушувања во клиничката практика и следење на терапијата со антипсихотици (Therapeutic drug monitoring-TDM). Како главен ограничувачки фактор се јавува цената на чинење на фармакогенетските и фармакокинетските испитувања во секојдневната практика.

Можните понатамошни истражувања се: определување на разлики во протеинската експресија и конформациска варијабилност кај транспортните ефлуксни протеини во зависност од генотипската супкласификација.

Со оглед на наведеното, Комисијата му предлага на Наставно-научниот на Фармацевтскиот факултет да ја прифати позитивната оценка и да закаже одбрана на докторската дисертација на кандидатката **м-р Зорица Наумовска** со наслов „Влијание на ефлуксните транспортни протеини од ABCB1-фамилијата врз исходот од терапија“.

КОМИСИЈА

Проф. д-р Александар Димовски , претседател, с.р.

Проф. д-р Љубица Шутуркова, ментор , с.р.

Проф. д-р Антони Новотни, член, с.р.

Доц. д-р Зоран Стерјев, член, с.р.

Доц. д-р, Катерина Брезовска член, с.р.

РЕЦЕНЗИЈА

ЗА ОЦЕНА НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА „ВЛИЈАНИЕ НА ЛЕК-МЕТАБОЛИЗИРАЧКИТЕ ГЕНИ ЗА ИНДИВИДУАЛИЗАЦИЈА НА ТЕРАПИЈА“ ОД М-Р Александра Капедановска Несторовска, ПРИЈАВЕНА НА ФАРМАЦЕВТСКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ

Наставно-научниот совет на Фармацевтскиот факултет во Скопје, на XIII седница одржана на 6. 2. 2015 година, формираше Комисија за оцена на докторската дисертација на кандидатката м-р Александра Капедановска Несторовска со наслов „Влијание на лек-метаболизирачките гени за индивидуализација на терапија“, во состав: проф. д-р Александар Димовски (претседател), проф. д-р Љубица Шутуркова (ментор), проф. д-р Никола Лабачевски (член), проф. д-р Дијана Плешеска Каранфилска (член) и доц. д-р Зоран Стерјев (член).

Комисијата во наведениот состав, со внимание ја прегледа и ја оцени докторската дисертација и на Наставно-научниот совет на Фармацевтскиот факултет му го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

АНАЛИЗА НА ТРУДОТ

Докторската дисертација на кандидатот м-р Александра Капедановска Несторовска, со наслов „Влијание на лек-метаболизирачките гени за индивидуализација на терапија“, содржи 200 страници компјутерски обработен текст во фонт Times New Roman, со 1.15 проред и големина на букви 12 и 250 библиографски единици, меѓу нив научни трудови, статии, книги, национални прописи, меѓународни акти и интернет-ресурси.

Трудот е структуриран во 6 дела; Вовед, Цели, Материјали и методи, Резултати и дискусија, Заклучни согледувања и литература преглед на објавени оригинални научни трудови поврзани со проблематиката обработена во дисертацијата. Деловите се систематизирани во точки и потточки со наслови и поднаслови, со што се обезбедува соодветно следење на материјата која е обработена во истражувањето.

Во **воведот** на трудот, аргументирано е прикажана актуелноста на истражувањата поврзани со влијанието на лек-метаболизирачките гени врз фармакотерапискиот исход. Кандидатката концизно ги образложува сознанијата за рационалната фармакотерапија и литературните докази на кои се засноваат целите на истражувањето. На самиот почеток, со дефинирање на индивидуализираната терапија се посочува на значењето на фармакогенетиката како алатка за избор на оптимална, безбедна и ефикасна терапија за секој пациент одделно. Истакнувајќи ги факторите кои влијаат на апликативната примена на фармакогенетиката, бенефитот од нејзината имплементација во клиничката практика и економскиот ефект од нејзиното практикување врз целокупниот здравствен систем, кандидатката прави споредба со традиционално применуваниот популационо базиран модел на избор на терапија.

Во првиот дел од воведот кандидатката ги наведува причините за варијабилност во терапискиот одговор со осврт на фармакокинетските и фармакодинамските фактори, како и значењето на генетските механизми кои ја условуваат оваа варијабилност. Посебно ги изложува сознанијата за наследните промени во гените кои ги кодираат лек-метаболизирачките ензими и влијаат на нивниот аминокиселински состав и истакнува дека застапеноста на информациска (месинџер) рибонуклеинската киселина (мРНК) во специфично ткиво зависи од: алел специфични варијации (*cis* ефект-еднонуклеотидни полиморфизми, инсерции/делеции, структурни варијации); интериндивидуални варијации како резултат на полиморфизми во други гени кои ја регулираат експресијата и транслацијата на таргет гените (*trans*-ефекти, епигенетски модификации, мРНК интерференции и варијации во бројот на генски копии); интериндивидуални варијации во надворешните фактори кои ја регулираат експресијата; варијации во генската експресија како резултат на фенотипска состојба (лекови, исхрана, болест и сл.).

Во вториот и третиот дел од воведот е дефинирано значењето на Цитохром P450 (CYP450) ензимите во метаболизмот на клинички најчесто применуваните лекови и даден е детален преглед на нивните структурни карактеристики, супстратна специфичност, механизам на делување, инхибиција и индукција. На прегледен начин се претставени современите литературни сознанија кои се однесуваат на молекуларната основа во варијабилноста на CYP450 оксидативниот метаболизам на лековите и најчестите полиморфизми во гените кои ги кодираат CYP2D6 (*2,*3,*4,*5,*6,*9,*10,*33,*35*41, D7/D6 хибрид), CYP2C19(*2 и*17), CYP2C9(*2 и*3) и CYP3A5(*3) ензимите. Во продолжение, посочено е дека освен полиморфизмите, врз варијабилноста на P450 ензимската активност големо влијание имаат и регулаторните механизми на транскрипционо, транслационо и постранслационо ниво. Потенцирано е дека молекуларната основа на одржување и регулација на експресионите нивоа на CYP450 во хепарот и во периферната крв не е сеуште целосно утврдена. На систематски начин се изнесени референтни податоци кои укажуваат дека варијабилноста во CYP450 - ензимската активност не може да биде објаснета само со претходно разгледуваните *cis*-генетските полиморфизми и се претпоставува дека неодамна идентификуваните *trans*-регулаторни генетски варијации имаат голем придонес за неа. Презентирани се литературни докази за биохемиските особини, улогата и полиморфноста на алдо кето редуктаза 1D1 генот (AKR1D1*36) како еден од потенцијалените главни *trans*-регулатори на активноста на CYP450-ензимите.

Во четвртиот дел, кандидатката изложува заклучоци од научноистражувачки студии во кои се посочува на популационо специфичниот генетски диверзитет и разликите во преваленцата на полиморфизмите на CYP450 - гените, метаболичкиот фенотип и терапевтскиот исход помеѓу одделни етнички и расни групи.

Краток осврт на механизмот на дејство, индикациите, фармакокинетските особини, интеракциите со останати лекови и фармакогенетските фактори кои влијаат на исходот од терапијата со три лека субстрати на CYP450 ензимите - рисперидон за CYP2D6, клопидогрел за CYP2C19 и ибупрофен за CYP2C9, е даден во петтиот дел од воведот.

Во последниот, шести дел, на прегледен начин е наведено значењето на фармакоекономските анализи и модели за имплементацијата на фармакогенетиката во клиничката практика.

Предмет на истражување

Главен предмет на истражувањето е определување на функционалноста на гените од CYP450 - мрежата (CYP2D6, CYP2C9, CYP2C19, CYP3A5 и AKR1D1) за предикција на исходот од фармакотерапијата со рисперидон, клопидогрел и ибупрофен и моделирање на ефикасна, популационо специфична, трошок-ефективна, генотипизирачка платформа за индивидуализација на терапија во Р. Македонија. За спроведување на истражувањето поставени се следниве цели:

- утврдување на степенот на корелација на нивото на мРНК помеѓу гените од CYP450 – коекспресионата мрежа во хепар и во крв;
- испитување на влијанието на најчестите CYP450 и AKR1D1 - генетски полиморфизми врз степенот на експресија на мРНК во хепар и во крв;
- утврдување на клиничката валидност на алел-дефинираниот CYP450 - генотип врз фармакокинетските особини на лековите супстрати – CYP2D6 за рисперидон и CYP2C9 за ибупрофен;
- определување на предиктивен модел на корелација помеѓу терапевтскиот исход за клопидогрел и утврдениот CYP2C19 -генетски статус;

- фармакоекономска анализа и процена на клиничката оправданост и трошок ефикасност од употребата на дефинираната генотипизирачка платформа за индивидуализиран пристап во третман на пациентите со рисперидон и клопидогрел.

Податоци за состојбата на подрачјето во кое е работена дисертацијата

Имајќи предвид дека индивидуализираната терапија претставува основа на добра клиничка практика, примената на фармакогенетиката, особено во третман на хроничните болести, овозможува подобрување на ефективност на лековите, намалување на ризикот за појава на лек-асоцирани несакани реакции/настани и обезбедување на трошок-ефективна фармацевтска грижа. Актуелноста на проблематиката обработена во докторскиот труд е во согласност со литературните податоци според кои примената на фармакогенетските анализи како дијагностичка алатка нуди можност за идентификација на пациентите со позитивен тераписки исход наспроти пациентите со негативен исход, ги превенира несаканите реакции и настани за 70%, а со тоа и ги намалува трошоците врзани за третманот. Според досега објавените податоци, кај пациентите со психијатриски заболувања, пациенти кои примаат антиплателарна терапија и нестероидни антиинфламаторни лекови постои значајно зголемен ризик за несоодветен тераписки одговор и појава на несакани настани.

Краток опис на применетите методи

За реализација на поставените цели и работни задачи, користени се соодветни материјали и методи. Во истражувањето се вклучени вкупно 482 испитаника, чие учество во студијата е на доброволна основа и е во согласност на Декларацијата од Хелсинки – етички принципи за медицински истражувања кои вклучуваат хумани субјекти (WMA Declaration of Helsinki - Ethical Principles for Medical Research Involving Human Subjects). Од вкупниот број испитанци, 230 се здрави доброволци, вклучени во студии на биорасположливост и биоеквиваленција на лекови (вкупно 16 испитаници на рисперидон, 27 на ибупрофен и останатите како контролна популација), додека 252 се пациенти кои примаат терапија со клопидогрел (вкупно 200) или рисперидон (вкупно 52) за третман на индицираната болест. Во понатамошниот дел, кандидатката дава детален опис на лабораториската опрема и методите користени за:

- изолација на дезоксирибонуклеинска киселина (ДНК) и рибонуклеинска киселина (РНК);
- определување на вкупната концентрација на испитуваните лекови во плазма и во крв;
- генотипизација на ДНК-примероците и анализа на полиморфноста во CYP450 - гените од интерес;
- определување на релативното ниво на експресија на CYP450 - гените во монојадрени клетки од периферна крв и хепар;
- проценка на трошковата ефикасност на фармакогенетските тестирања во донесувањето на одлуки за индивидуализиран пристап во терапијата со рисперидон и клопидогрел во Р. Македонија.

Делот кој се однесува на применетите **материјали и методи** завршува со список на методи и аналитички програми за статистичка обработка на добиените податоци.

Краток опис на резултатите од истражувањето

Поглавјето **Резултати и дискусија** е организирано во шест сегменти, согласно со поставените цели и работни задачи. Добиените резултати од истражувањата, за секој од сегментите, кандидатката графички и табеларно ги прикажува и ги дискутира во согласност со досегашните

сознанија за влијанието на лек-метаболизирачките гени за индивидуализација на терапијата. Во првиот дел, последователно се изложени резултатите од определувањето на влијанието на генетските фактори врз степенот на генска експресија на CYP450 - генскиот локус и AKR1D1-генот во 1) хепар, 2) периферна крв и 3) вкупната CYP450 - експресија анализирана според методот на $2^{-\Delta\Delta Ct}$. Притоа, во секој од овие поднаслови, податоците се презентирани по идентичен редослед, и тоа резултати од: споредбата на степенот на експресијата на различните гени, корелација помеѓу нивото на mRNA на испитуваните гени, анализата за влијание и меѓусебна интеракција на испитуваните генетските варијанти и демографските податоци на испитаниците врз нивото на мРНК.

Во вториот дел се прикажани фармакокинетските резултатите од определувањето на поединечното и од заедничкото влијание на полиморфизмите во CYP2D6 и AKR1D1 генот врз плазматските и уринарните концентрации на рисперидон и неговиот активен метаболит во популација на здрави испитаници и последователно во популација на пациенти со дијагностицирано психијатриско нарушување. Во групата на пациенти дополнително е определено и влијанието на демографските особини, социјалната и медикаментозната историја на испитаниците врз метаболизмот и исходот од терапијата со рисперидон. Од добиените плазматските и уринарните концентрации на анализите се определени фармакокинетски параметри кои ја дефинираат биорасположливоста и елиминацијата на рисперидонот во организмот.

Резултатите од влијанието на CYP2C19 - генскиот локус врз исходот од терапијата со клопидогрел во популација на пациенти со дијагностицирана атеросклеротична болест, класифицирани според присуство на несакан кардиоваскуларен настан (НКН), графички и табеларно се презентирани во третиот дел. Со споредба на фреквенцијата на CYP2C19 генетските варијанти помеѓу подгрупите на пациенти и здравите испитаници, утврден е ризикот за појава на кардиоваскуларна болест и НКН кај носителите на варијантните алели и определено е заедничкото влијание на дополнителните ризик - фактори меѓу кои и полиморфноста на AKR1D1-генот, врз времето на преживување без појава на НКН.

Во четвртиот дел се прикажани резултатите од определувањето на поединечното влијание на полиморфизмите во CYP2C9 и AKR1D1 - генот врз фармакокинетските параметри на енантиомерните облици, S(+) и R(-) на ибупрофенот во популација на здрави испитаници. Во овој дел, со примена на мултиваријантна анализа е определен високиот степен на генетски условена варијабилност врз биорасположливоста на енантиомерните облици на ибупрофенот.

Во последниот, петти дел, се прикажани резултатите од фармакоекономското моделирање за евалуација на економската оправданост на употребата на CYP450 - фармакогенетските тестови во индивидуализацијата на терапијата со рисперидон и со клопидогрел, одделно. Анализата и во двата случаја ги зема предвид само директните и индуцираните трошоци поврзани со третманот и појавата на несаканите ефекти од терапијата со лекови применувајќи популационо специфични податоци за фреквенцијата на клинички значајните генетски полиморфизми. Резултатите ја прикажуваат разликата во трошоците поврзани со традиционалниот пристап во третман на пациентите со рисперидон, односно клопидогрел, наспроти трошоците поврзани со генетски индивидуализираната терапија со овие лекови.

Кандидатката, на јасен и прегледен начин дава толкување на резултатите од реализираното истражување и споредба со теоретските сознанија и литературните докази за ткивно специфичните механизми во регулација на CYP450 - генска експресија и соодветноста на периферната крв како биолошко ткиво кое ја одсликува експресијата на овие гени во хепарот; ги објаснува и споредува добиените податоци за влијанието на генетските полиморфизми врз фармакокинетските особини на лековите и нивниот тераписки исход со резултатите од слични студии спроведени кај други етнички групи. На логичен и прецизен начин, кандидатката ги групира добиените податоци посочувајќи на нивната меѓусебна поврзаност, со што недвосмислено потврдува дека терапискиот одговор на лекот претставува комплексна полигена карактеристика. Во услови на недостаток на реални клинички податоци за исходот од терапијата со рисперидон и

клопидогрел и фреквенцијата на несакани ефекти асоцирани со трапијата, непристрасно ги дискутира и аргументирано ги споредува резултатите од спроведените фармакоекономски анализи со публикуваните литературни докази укажувајќи на потенцијалниот бенефит од спроведувањето на ваков тип проценки за целокупниот здравствен систем .

Во заклучните согледувања, кандидатката го истакнува значењето на фармакогенетските испитувања за индивидуализираната терапија. Согласно со редоследот на поставените цели и добиените резултати, изведени се заклучоци за влијанието на секој од испитуваните генетските фактори врз експресијата на лек-метаболизирачките ензими, фармакокинетските особини и исходот од терапијата со лековите. Овие сознанија ја потенцираат економската оправданост за примена на фармакогенетски индивидуализираната терапија во клиничката практика во Р. Македонија.

ОЦЕНА НА ТРУДОТ

Докторската дисертација на кандидатката м-р Александра Капедановска Несторовска, со наслов „Влијание на лек-метаболизирачките гени за индивидуализација на терапија“, претставува истражување од областа на биомедицинските науки во подрачјето на клиничката фармација и фармакогенетика. Изработката на темата на оваа докторска дисертација има значаен научен придонес и нуди можност за клиничка примена на добиените резултати при индивидуализација на терапијата со лекови во Р. Македонија .

Докторската дисертација на кандидатката м-р Александра Капедановска Несторовска, со наслов „Влијание на лек-метаболизирачките гени за индивидуализација на терапија“, според мислењето на Комисијата за оцена, ги исполнува основните услови и стандарди за одбрана на докторски труд.

ИСПОЛНЕТОСТ НА ЗАКОНСКИТЕ УСЛОВИ ЗА ОДБРАНА НА ТРУДОТ

Кандидатката пред одбраната на докторскиот труд ги објавил (како прв автор, во меѓународни научни списанија или еден труд во списание со импакт-фактор), следниве рецензирани истражувачки трудови:

- [5]. **Kapedanovska Nestorovska A**, Jakovski K, Naumovska Z, Hiljadnikova Bajro M, Sterjev Z, Eftimov A, Matevska Geskovska N, Suturkova L, Dimitrovski K, Labacevski N, Dimovski AJ: „Distribution of the most common genetic variants associated with a variable drug response in the population of the republic of Macedonia“, објавен: *Balkan J Med Genet*, In press. (импакт фактор - 0.167)
- [6]. **Kapedanovska Nestorovska A**, Jakovski K, Labacevski N, Dimovski AJ.: „Characterization of the most common CYP2C9 and CYP2C19 allelic variants in the population of R. Macedonia“, објавен: *Pharmazie*. 2013;68(11): 893-898. (импакт фактор - 1.003)
- [7]. **Kapedanovska Nestorovska A**, Cvetkovska Dimitrovska A, Suturkova Lj.: „Genetic profile of CYP2C19 polymorphisms in population from Republic of Macedonia“, објавен: *Macedonian Pharmaceutic Bull*. 2010; 56(1-2):37- 44.
- [8]. Naumovska Z, **Kapedanovska Nestorovska A**, Sterjev Z, Filipce A, Dimovski A, Suturkova Lj. : „Genotype variability and haplotype profile of *abcb1 (mdr1)* gene polymorphisms in Macedonian population“, објавен: *CONTRIBUTIONS. Sec. Med. Sci.*, XXXV 3, 2014, *In press*.
- [9]. Sterjev Z, Kiteva G, Cvetkovska E, Petrov I, Kuzmanovski I, Ribarska T, **Nestorovska AK**, Matevska N, Trajkovik-Jolevska S, Dimovski A, Suturkova Lj. : „Influence of the SCN1A IVS5N + 5 G>A Polymorphism on Therapy with Carbamazepine for Epilepsy.“, објавен: *Balkan Journal of Medical Genetics*. 2012; 15(1):19-24. (импакт фактор - 0.167)

- [10]. Sterjev Z, Trencavska GK, Cvetkovska E, Petrov I, Kuzmanovski I, Ribarska JT, **Nestorovska AK**, Matevska N, Naumovska Z, Jolevska-Trajkovic S, Dimovski A, Suturkova L. : „ The association of C3435T single-nucleotide polymorphism, Pgp-glycoprotein gene expression levels and carbamazepine maintenance dose in patients with epilepsy. “, објавен: Neuropsychiatr Dis Treat. 2012;8:191-6. (импакт фактор – 2.154)

ЗАКЛУЧОК И ПРЕДЛОГ

Главни научни придонеси на кандидатката се: определување на влијанието на генетските фактори врз експресијата и активноста на CYP450-метаболичките ензими; утврдување на клиничкото значење на CYP450 генетската варијабилност врз одговорот на терапија со рисперидон, клопидогрел и ибупрофен; процена на економскиот бенефит од имплементацијата на CYP450-индивидуализираната терапија со рисперидон и клопидогрел во Р.Македонија 4) воспоставување на база на податоци за CYP450-генетските варијации значајни за терапискиот одговор на различни лекови.

Подрачјето на примена и ограничувањата се: добиените резултати нудат можност за клиничка примена за донесување на одлуки за избор на терапија и режим на дозирање кај пациентите на хронична терапија со рисперидон, клопидогрел и ибупрофен. Фактор на ограничување претставува малиот степен на примена на фармакогенетските анализи кај пациенти со хронични заболувања и недоволно вреднување на фармакоекономските анализи за евалуација на исходи од терапија во Р. Македонија.

Можните понатамошни истражувања се: геномска анализа за утврдување на функционалниот ефект на CYP450 - коекспресиона мрежа на ген-ген интеракциите врз степенот на протеинска експресија и корелација со метаболичките продукти на терапијата од избор .

Со оглед на наведеното, Комисијата му предлага на Наставно-научниот совет на Фармацевтскиот факултет да ја прифати позитивната оценка и да закаже одбрана на докторската дисертација на кандидатката **м-р Александра Капедановска Несторовска** со наслов „Влијание на лек-метаболизирачките гени за индивидуализација на терапија“.

КОМИСИЈА

Проф. д-р Александар Димовски , претседател, с.р.

Проф. д-р Љубица Шутуркова, ментор, с.р.

Проф. д-р Никола Лабачевски, член, с.р.

Проф. д-р Дијана Плашеска Каранфилска, член, с.р.

Доц. д-р Зоран Стерјев, член, с.р.

РЕЦЕНЗИЈА

**ЗА ОЦЕНА НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА ПОД НАСЛОВ
„АРОМА-КОМПОНЕНТИ И ПОЛИФЕНОЛИ КАЈ ПЛАНИНСКИОТ ЧАЈ
(*SIDERITIS SCARDICA* GRISEB. И *SIDERITIS RAESERI*
BOISS.&HELDR.)“**

**ИЗРАБОТЕНА ОД М-Р БУЈАР КАЗИМИ, ПРИЈАВЕНА НА
ФАРМАЦЕВТСКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ**

Наставно-научниот совет на Фармацевтскиот факултет во Скопје, на својата седница одржана на 19.12.2014 година, донесе решение бр. 02-697/6 за формирање Комисија во состав: проф. д-р Светлана Кулеванова, проф. д-р Марија Главаш-Додов, проф. д-р Билјана Бауер-Петровска, проф. д-р Марина Стефова и доц. д-р Ѓоше Стефков, за оцена и одбрана на докторската дисертација под наслов „Арома-компоненти и полифеноли кај планинскиот чај (*Sideritis scardica* Griseb. и *Sideritis raeseri* Boiss. & Heldr.)“ од кандидатот м-р Бујар Казими, работена под менторство на доц. д-р Ѓоше Стефков.

По прегледот на поднесената докторска дисертација, Комисијата го поднесува следниов:

ИЗВЕШТАЈ

Докторската дисертација претставува самостоен научноистражувачки труд. Содржи 195 страници компјутерски обработен текст во фонт Calibri, со 1,15 проред и големина на букви 11, со 172 библиографски единици, меѓу нив научни трудови, статии, книги и интернет-ресурси.

Трудот е структуриран во следниве поглавја: Вовед, Цели, Материјали и методи, Резултати и дискусија, Заклучок и Литература. Деловите се систематизирани во точки и потточки со наслови и поднаслови, со што се обезбедува соодветно следење на материјата која е обработена во истражувањето.

Во **воведот**, концизно и соодветно се претставени основните постулати и мотиви за изработка на трудот со дефинирање на областа на истражување. Аргументирано е акцентирана актуелноста на истражувањата на полето на природни производи, особено на полето на лековити растенија како извор на лековити и ароматични хербални сировини. Кандидатот на самиот почеток не воведува во карактеристиките на родот *Sideritis*, кој во себе вклучува повеќе од 150 видови, меѓу кои и поголем број претставници кои се познати под заедничко име планински чај. Кандидатот изложува внимателно избрани и обработени литературни податоци за претставниците од родот *Sideritis*, со монографски пристап за *Sideritis scardica* и за *Sideritis raeseri* поодделно, а податоците ги групира во потпоглавја со следниве поднаслови: *Таксономски преглед на видовите Sideritis*, осврнувајќи се на таксонимските решенија за претставниците од овој род што се јавуваат во флората на Балканскиот Полуостров, земајќи предвид соодветни податоци од: „Европска флора“, „Флора на Бугарија“, „Флора на Грција“, „Флора на Албанија“, „Флора на Турција“, согледувањата на Аугуст фон

Хајек и ревидираната таксономија на родот според Папаниколау и Кокини. Во потпоглавјето *Фитохемиски состав на видовите од родот Sideritis*, кандидатот многу успешно и концизно ги прикажува податоците за најважните групи секундарни биомолекули што се јавуваат во претставниците од родот, задржувајќи се на составот на етеричното масло и на флавоноидните и другите фенолни соединенија. Во потпоглавјето *Испитување на биолошко-фармаколошка активност на видовите од родот Sideritis*, кандидатот изнесува податоци за антибактериска активност на видовите од родот *Sideritis* и податоци што се однесуваат на испитувањето на позитивните ефекти на растението во третман на невродегенеративни заболувања. Тука подетално се обработени податоците што се однесуваат на испитувањата на наведените фармаколошки ефекти, детално се прикажани методите што се користени во испитувањата, видот на екстрактот, како и предложениот механизам на дејство. Потоа следува потпоглавјето *Традиционална употреба на видовите Sideritis*, каде што покрај медицинската употреба кај балканските народи, обработени се и другите региони во светот каде растат овие растенија и каде постојат податоци за нивно користење во народна медицина.

Во понатамошните делови од воведот, кандидатот изложува литературни податоци за видовите што се наведуваат како особено интересни за предметот на самата дисертација, задржувајќи се прво на видот *Sideritis scardica* Griseb., кој е ендемичен за Балканскиот Полуостров и кој во нашата земја се јавува на планините во централниот и во западниот дел. Концизно ги наведува испитувањата што се извршени со цел дефинирање на фитохемискиот состав на сув надземен дел од растението, ги опишува методите на испитување и ги наведува називите и структурите на фенолните компоненти и флавоноидите што се идентификувани во растението. Во продолжение ги изложува литературните податоци што се однесуваат на хемискиот состав на етеричното масло, а монографскиот приказ на растението го завршува со податоци што се однесуваат на *биолошко-фармаколошката активност* на видот. Како позначајни и експериментално потврдени дејства на видот се наведуваат: антибактериската, антиинфламаторната, антиоксидативната и гастропротективната активност. Следува монографскиот опис на видот *Sideritis raeseri* Boiss. & Heldr. Започнува со распространетост на растението и подвидовите. Кандидатот прави подетален осврт во поднасловот *Комплексноста на видови S. Raeseri*, правејќи паралелен опис за разликите меѓу видовите *S. raeseri*, *S. syriaca*, *S. euboea*, *S. athoa* и *S. scardica*. Понатаму е даден преглед на *фитохемискиот состав на S. raeseri*, со осврт врз хемискиот состав на етеричното масло изолирано од суви надземни делови на растението. Во поднасловот *Биолошко-фармаколошка активност*, кандидатот ги наведува антиоксидативната, хипотензивната, вазорелаксантната, кардиодепресантната и спазмолитичната активност на различните екстракти од *S. raeseri*.

Поглавјето Вовед, кандидатот го завршува со преглед на традиционалната употреба на *S. scardica* и *S. raeseri* во третман на настинка и грип, во случај на астма и белодробна енфизема, разни формулирања и комбинации со други растенија, употреба во козметичката индустрија и употребата како зачини во медитеранската кујна.

Во поглавјето **Цели** кандидатот прво елаборира дека една од главните причини за пошироката употреба на планинскиот чај е всушност неговата пријатна арома, што произлегува од лесно испарливите арома компоненти, присутни во растението. За приготвување на екстрактивниот облик во кој планинскиот чај традиционално се користи, се исползуваат само врвните цветни изданоци. Кандидатот нагласува дека во народната практика не е застапено користење на долните розетни листови и дека во научната литература нема објавени податоци за карактеристиките на овие делови на растенијата *S. scardica* и *S. raeseri*. Бидејќи розетните листови заостануваат по собирањето на цветните изданоци, се поставува прашање дали овие листови можат да претставуваат биолошки материјал за искористување како хербална суровина, како зачин или за друга комерцијална употреба. За поцелосно искористување на планинскиот чај, кандидатот предлага испитување и на деловите од растението што се користат како хербална суровина (цветни изданоци) и на деловите што заостануваат по бербата (розетните листови) и нивна хемиска карактеризација во однос на арома компоненти и на фенолни соединенија, со цел утврдување на сличности и разлики. Воедно се идентификува недостаток од комерцијални форми чај од *S. scardica* и *S. raeseri* во современи пакувања во вид на филтер вреќички и потреба од решавање на технолошки аспекти во производство на ваков фармацевтски облик или друга цврста фармацевтска дозажна форма. Имајќи го предвид наведеното, кандидатот ги дефинира целите на докторскиот труд во насока испитување на арома-компоненти и полифеноли во видовите *S. scardica* и *S. raeseri* и изработка на цврста фармацевтска форма од соодветните растителни суровини, а како работни задачи ги поставува следниве:

- испитување на арома-испарливи компоненти во различни делови на свежо растение (цветни изданоци и розетни листови) од двата вида на *Sideritis*;
- испитување на арома-испарливи компоненти во различни делови на суво растение (цветни изданоци и розетни листови) од двата вида на *Sideritis*;
- испитување на арома-испарливи компоненти во инфуз (попароци) од различни делови на суво растение (инфуз од цветни изданоци и од розетни листови) од двата вида на *Sideritis*;
- испитување на полифеноли во метанолни екстракти од различни делови на растение (цветни изданоци и розетни листови) на двата вида на *Sideritis*;
- изработка на цврста фармацевтска форма од соодветните растителни суровини.

Поглавјето **Материјал и методи** содржи листа на примероци од собраниот растителен материјал, податоци за негово потекло и податоци за локалитетите и годините на собирање. Во продолжение се дадени деталните листи на користени супстанции и на користена опрема. Детално се опишани методите за подготовка на пробите за анализа од свежо и од суво растение, методите за подготовка на екстрактите, податоци за HS-GC/FID/MS методот за испитување на арома-испарливите компоненти и податоци за LC/DAD/ESI-MSⁿ методот за испитување на полифенолниот состав. Ова поглавје завршува со методите што се

користат во технологијата и евентуалното производство на цврста фармацевтска форма од соодветните растителни сировини.

Најобеман дел од докторската дисертација е поглавјето **Резултати и дискусија**, каде што се опфатени резултатите од целокупните испитувања реализирани во рамките на дисертацијата. Ова поглавје е поделено на шест дела. Првите три дела концептуално се многу слични. Во првиот дел се прикажани резултатите од определувањето на арома испарливи компоненти во свежи цветни изданоци, свежи розетни листови, суви цветни изданоци и суви розетни листови на *S. scardica*. Во вториот дел се прикажани резултатите за арома-испарливи компоненти во соодветните примероци од *S. raeseri*, додека во третиот дел се опфатени добиените резултати за арома-испарливи компоненти во инфузи од суви цветни изданоци и од розетни листови од двата вида на *Sideritis*. Прикажувањето на резултатите започнува со добиените резултати од хемиска карактеризација на арома-компонентите направена со HS-GC/FID/MS методот. Содржината на сите арома-компоненти во различни делови на растенијата и во инфузите е прикажана табеларно. Застапеноста на различни групи на арома-компоненти (монотерпенски јаглеводороди, оксигенирани монотерпени, сесквитерпенски јаглеводороди, оксигенирани сесквитерпени, нетерпенски алкохоли и други арома компоненти) и споредбен приказ на најзастапените поединечни компоненти (>1%) за секој испитуван примерок е даден графички, правејќи споредба помеѓу идентификуваните арома-компоненти во цветни изданоци во однос на идентификуваните арома-компоненти во розетни листови од двата вида на *Sideritis*. Дополнително, присуство на групи арома-компоненти, како и на поединечни компоненти во водени попароци се прикажани табеларно и графички. Секој од наведените делови во ова поглавје завршува со соодветна дискусија на добиените резултати, каде што на веродостоен начин е дадено толкување и компарирање на добиените резултати од истражувањето со теоретски сознанија и литературни податоци.

Следуваат четврти и петти дел, каде што се прикажани резултатите од идентификацијата и определувањето на содржина на фенолни компоненти во метанолни екстракти на суви цветни изданоци и метанолни екстракти на суви розетни листови на *S. scardica* и *S. raeseri*. За секое растение или дел од растение, резултатите започнуваат со хемиска карактеризација на екстрактот. Во соодветните табеларни прикази се дадени податоците за ретенционите времиња, површините под соодветниот пик, U_v максимумите, молекулските маси и масите на карактеристичните фрагменти на идентификуваните компоненти. Содржината на сите компоненти вкупно и на секоја компонента поединечно е прикажана табеларно. Вкупната содржина на фенолни компоненти е утврдена како збир на деривати на хидокси циметната киселина, фенилетаноидни гликозиди, флавоноид 7-О-дигликозиди и флавоноид ацилгликозиди. Прикажани се соодветни HPLC-хроматограми на метанолни екстракти од цветни изданоци и од розетни листови од двата вида *Sideritis*. Резултатите од определувањето на содржината на различни групи фенолни компоненти се прикажани графички, како и споредбата на најзастапените поединечни компоненти (>2mg/g) во екстракти добиени од цветни изданоци и од розетни листови од двата вида *Sideritis*. Двата наведени дела од ова поглавје завршуваат со соодветна дискусија

на добиените резултати, поткрепена со факти за хемиската карактеризација на фенолните компоненти, каде што на веродостоен начин е дадено толкување и компарирање на добиените резултати од истражувањето, споредено со теоретски сознанија и литературни податоци.

Во последниот, шестиот дел од поглавјето „Резултати и дискусија“, дадени се резултатите што се однесуваат на изработката на цврста фармацевтска форма од соодветните растителни сировини, резултати од тестирањето на директните својства на компактирање на сомелен растителен материјал од планински чај, користејќи ролер компактор без додавање на врзивни средства и ексципиенти. Кандидатот ги наведува факторите што влијаат негативно врз дизајнирањето и врз производството на компримати, таблети или филтер-вреќички од планински чај и причините за добивање на краен производ кој не ги задоволува параметрите за фармацевтски квалитет на готовиот производ.

Во делот **Заклучок** се сумирани согледувањата што произлегуваат од извршените испитувања. Кандидатот ги изнесува поединечните заклучоци по дефинираните работни задачи и завршува со генерален заклучок во однос на арома компоненти и полифеноли во цветни изданоци и во розетни листови од двата вида планински чај, *S. scardica* и *S. raeseri*, укажувајќи на карактеристиките на двете хербални сировини и можностите за нивна поширока употреба што произлегува од детерминирани сличности во однос на двете испитувани групи секундарни метаболити. Заклучокот завршува со предлог за продолжување на испитувања во насока на решавање на формулациски аспекти со цел успешно дефинирање на готови фармацевтски производи на база на планински чај, за комерцијална и за медицинска употреба.

Прегледот на користената **Литература** е според азбучен редослед на авторите. Цитирањето на литературата во целиот текст на дисертацијата е направено преку наведување на името на првиот автор и годината на издавање на трудот.

Согласно со член 54 од Законот за научноистражувачка дејност (Службен весник на Република Македонија бр. 46/08, 103/08, 24/11 и 80/12), докторскиот труд е проверен на плагијати. Извештајот за извршената проверка потврдува дека докторскиот труд не е плагијат.

ЗАКЛУЧОК

По детална анализа на докторската дисертација со наслов „Арома-компоненти и полифеноли кај планинскиот чај (*Sideritis scardica* Griseb. и *Sideritis raeseri* Boiss. & Heldr.)“, поднесена од кандидатот м-р Бујар Казими, Рецензентската комисија заклучува дека студијата претставува самостоен научноистражувачки труд од областа на фармацијата.

Во изготвувањето на дисертацијата, кандидатот покажа извонредни теоретски и практични познавања поврзани со фармакогностички и фитохемиско-аналитички истражувања на лековити растенија што овозможи квалитетен пристап во обработката на дисертацијата и потребното научно ниво.

При изработката на трудот обработени се бројни литературни податоци, користен е рационален пристап и современа методологија, резултатите се јасно презентирани, дискусијата е вешто изведена и успешно се компарирани и коментирани резултатите и литературните податоци, а заклучоците се конкретно изведени. Кандидатот, користејќи го значењето на претставниците на родот *Sideritis*, многу подробно врши истражувања на цветни изданоци и на розетни листови на видовите *S. scardica* и *S. raeseri*. Врши нивна екстракција, хемиска карактеризација на екстрактите и на различни делови на растенијата, како и тестирање на директните својства на компактирање на сомелен растителен материјал од планински чај. Кандидатот, во овој труд, со своите истражувања потврдува дека има јасно дефиниран пристап, при што повеќе научни аспекти успешно ги компонира во систем, што финално овозможува мноштвото резултати да ги кондензира во заклучоци. Добиените резултати од оваа докторска дисертација претставуваат значаен научен придонес на ова поле, а можноста за искористување на резултатите во апликативни цели го задоволува критериумот на научни истражувања со можност за практична примена.

Трудот претставува значаен научен и практичен придонес и може да користи како основа за здобивање академски степен доктор на науки.

ПРЕДЛОГ

Врз основа на изнесеното, Рецензентската комисија позитивно ја оценува докторската дисертација на м-р Бујар Казими под наслов **Арома-компоненти и полифеноли кај планинскиот чај (*Sideritis scardica* Griseb. и *Sideritis raeseri* Boiss. & Heldr.)** и има чест да му предложи на Наставно-научниот совет на Фармацевтскиот факултет во Скопје да ја прифати докторската дисертација и да му овозможи на кандидатот својот труд јавно да го брани.

РЕЦЕНЗЕНТСКА КОМИСИЈА

Проф. д-р Светлана Кулеванова с.р.

Доц. д-р Ѓоше Стефков с.р.

Проф. д-р Билјана Бауер-Петровска с.р.

Проф. д-р Марина Стефова с.р.

Проф. д-р Марија Главаш-Додов с.р.

РЕФЕРАТ

ЗА ИЗБОР НА НАСТАВНИК ВО СИТЕ НАСТАВНО – НАУЧНИ ЗВАЊА ЗА НАУЧНИТЕ ОБЛАСТИ (ДИСЦИПЛИНИ): ВОЕНИ ДОКТРИНИ, ДЕФЕНДОЛОГИЈА, СОВРЕМЕНИ ВООРУЖЕНИ СИСТЕМИ И КОНТРОЛА НА ВООРУЖУВАЊЕ И РАЗОРУЖУВАЊЕ НА ФИЛОЗОФСКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ

Врз основа на конкурсот на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, Филозофски факултет, објавен во весниците „Дневник“ и „Коха“ на 23.12.2014 година, за избор на наставник во сите наставно- научни звања во научните области (дисциплини): воени доктрини, дефендологија, современи вооружени системи и контрола на вооружување и разоружување и врз основа на Одлуката на Наставно-научниот совет на Филозофскиот факултет во Скопје, бр.04-30/5, донесена на 28.1.2015 година, формирана е Рецензентска комисија во состав: проф. д-р Зоран Нацев, проф. д-р Трајан Гоцевски, проф. д-р Лидија Георгиева.

Како членови на Комисијата, по прегледувањето на доставената документација го поднесуваме следниов

ИЗВЕШТАЈ

На објавениот конкурс за избор за наставник во сите наставно-научни звања во научните области (дисциплини): воени доктрини, дефендологија, современи вооружени системи и контрола на вооружување и разоружување, во предвидениот рок се пријави д-р Ванчо Кенков.

6. БИОГРАФСКИ ПОДАТОЦИ И ОБРАЗОВАНИЕ

Кандидатот д-р Ванчо Кенков е роден на 25.12.1954 во Ташкент, УЗССР (СССР). Основно и средно образование завршил во Скопје. Со високо образование се стекнал во Белград на Воената академија на Копнената војска 1978 година, со просечен успех 7,00. Во 1990 година на командноштабната академија ги положил сите предвидени испити за чин мајор, а до 1993 работи како воено лице.

Кандидатот се служи со рускиот, англискиот и грчкиот јазик.

Во учебната 1993/94 се запишал на втор циклус (магистерски) студии на Филозофскиот факултет во Скопје, Институт за одбрана. Студиите ги завршил на Институтот за одбрана во 1997 година со просечен успех 8,25. На Филозофскиот факултет во Скопје, на Институтот за одбрана во 2000 година го одбрал магистерскиот труд на тема: *Локалната самоуправа во одбранбено-защитниот систем на Република Македонија*.

Докторска дисертација пријавил на Институтот за одбранбени и мировни студии при Филозофскиот факултет во Скопје во 2000 година.

Дисертацијата на тема: *Искусства, развој и перцепции на воената организација и воената вештина*, ја одбрал на Филозофскиот факултет во Скопје во 2005 година, пред Комисија во состав: проф. д-р Зоран Нацев, проф. д-р Трајан Гоцевски, проф. д-р Митко Котовчевски, проф. д-р Марина Митревска и проф. д-р Методија Манојловски. Со тоа се стекнал со научен - степен доктор на одбранбени и мировни науки во научните области: воени доктрини, основи на воената вештина, воено-стручна настава, современи вооружени системи и дефендологија.

На Филозофскиот факултет во 2010 година е избран во звањето вонреден професор на Институтот за безбедност, одбрана и мир во научните области: воени доктрини, основи на воената вештина, современи вооружени системи, контрола на вооружување и разоружување и дефендологија.

Во моментот е вонреден професор. Последниот реферат за избор е објавен во Билтен број 987 од 1 јуни 2010 година, Скопје.

Рецензентската комисија ги имаше предвид вкупните научни, стручни, педагошки и други остварувања на кандидатот од почетокот на кариерата, објавени во Билтенот бр. 887/100 од 2005 и бр. 987 од 2010 година, како и вкупните научни, стручни, педагошки и други остварувања на кандидатот од последниот избор до денот на пријавата, врз основа на сета поднесена документација која е од важност за изборот.

2. НАУЧНИ, СТРУЧНИ, ПЕДАГОШКИ И ДРУГИ ОСТВАРУВАЊА НА КАНДИДАТОТ ОД ПОСЛЕДНИОТ ИЗБОР ДО ДЕНОТ НА ПРИЈАВАТА

Наставно-образовна дејност

Во рамките на наставно-образовната дејност на УКИМ, Филозофски факултет, кандидатот д-р Ванчо Кенков изведува настава и вежби на прв циклус студии на студиската програма безбедност, одбрана и мир по предметите: основи на воената вештина, современи вооружени системи и контрола на вооружување и разоружување, на втор циклус студии на студиските програми: постдипломски студии од областа на безбедноста, по предметите: менаџмент во безбедноста, разузнавачко-безбедносни заедници на современите држави, терористичка тактика и оружје; стратемиски и одбранбени студии, по предметите: теории за војната, менаџирање на ресурси во одбраната; мир и развој, по предметите: меѓународните конфликти и современото вооружување, глобализацијата и мирот, како и на трет циклус студии на студиската програма безбедност, одбрана и мир.

Кандидатот бил ментор на 52 дипломски труда.

Кандидатот учествувал како член на комисија за оцена/или одбрана на 118 дипломски труда, 18 магистерски труда и на 6 докторски дисертации.

Кандидатот е автор на рецензирано универзитетско учебно помагало-скрипта под наслов „Основи на воената вештина со тактика на чета“.

Д-р Ванчо Кенков од изборот во звањето вонреден професор, заклучно со декември 2014 година има објавено 14 научни труда од областа на безбедноста, одбраната и мировните истражувања во следниве списанија и зборници: „Современа македонска одбрана“ – теоретското списание на Министерството за одбрана на РМ, теоретското списание „Безбедносни дијалози“ - Скопје, Годишниот зборник на Филозофскиот факултет во Скопје, како и во повеќе зборници со меѓународен уредувачки одбор кои се публикувани по одржани меѓународни конференции, трибини, семинари итн. Од последниот избор во звањето вонреден професор, кандидатот има публикувано едно универзитетско учебно помагало- скрипта за предавања и вежби.

Во академскиот развој, д-р Ванчо Кенков учествувал на повеќе научни семинари, симпозиуми и меѓународни конференции: *Балканот и безбедносен предизвик за Европа и меѓународната заедница, Охрид, Македонија; Global security and challenges of the 21 st*

century, Makedonski Brod, Makedonija; Macedonia and the Balkans, a hundred years after World war I – security and Euro-Atlantic integrations, Ohrid, Macedonia; Влијаниеџо на научно-технолошкиџо развџоџок во областа на џравоџо, економијаџа, кулџураџа, образованиеџо и безбедносџа во Репџублика Македонија, Скопје, Македонија Огређење, организација и гјелатџносџи субјекаџа националних сџстџема безбједносџи, Бања Лука, БиХ.

Исто така, д-р Кенков учествувал и во подготовките и во реализирањето на повеќе семинари и конференции, а се јавува и како учесник во истражувачки тимови во истражувачки проекти.

Врз основа на Правилникот за критериумите и постапката за избор во наставно-научни, научни, наставно-стручни и соработнички звања и асистенти -докторанди на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје (Универзитетски гласник, број 274 од 31 декември 2013 година), може да се констатира дека д-р Ванчо Кенков од областа на наставно-образовната дејност остварил вкупно 66,76 поени и со тоа го надминал лимитот кој е неопходен за избор во звањето редовен професор.

Научноистражувачка дејност

Д-р Ванчо Кенков, изборниот период како вонреден професор, има објавено вкупно 14 научни трудови во странство и во земјата, од кои 2 научни труда, во меѓународни научни списанија, 2 научни труда во домашно научно списание, 8 научни трудови во зборници со меѓународен уредувачки одбор од меѓународни научни конференции и 2 научни труда објавени во зборници на Филозофскиот факултет, и тоа:

- Труд со оригинални научни резултати, објавен во научно/стручно списание (автор): „Информатичка војна“, Безбедносни дијалози, Филозофскиот факултет, Скопје, бр 1, година 1, 2010, стр. 73-80.
- Труд со оригинални научни резултати, објавен во научно/стручно списание (автор): „Информатиска безбедност во САД“, Безбедносни дијалози, Филозофскиот факултет, Скопје, бр 2, година 1, 2010, стр. 167-175.
- Труд со оригинални научни резултати, објавен во зборник на трудови од меѓународна конференција (автор): “Безбедносни предизвици на глобализацијата“, „Балканот – Безбедносен предизвик за Европа и меѓународната заедница“, Филозофски факултет, Институт за безбедност, одбрана и мир, Скопје, 2010.
- Труд со оригинални научни резултати, објавен во научно/стручно списание „Информатиска безбеност-компонента на националната безбедност во Руската Федерација“, Годишен зборник на Филозофскиот факултет, Скопје, книга 54,2011, стр. 349-363.
- Труд со оригинални научни резултати, објавен во зборник на меѓународна научна конференција „Глобалната безбедност и предизвиците на 21-от век“, (коафтор): „Предизвици и резултати од глобализацијата“, МИТ -универзитет – Скопје, Македонски брод, 9. 6. 2012.

- Труд со оригинални научни резултати, објавен во зборник на меѓународна научна конференција „Исток-Запад“, (коавтор): „Глобализацијата во функција на зачувување на мирот и превенција на конфликтите“, Славјански универзитет, Свети Николе 19-20 април 2013.
- Труд со оригинални научни резултати, објавен во научно/стручно списание (коавтор): „Безбедноста на информациите и информациските системи како предизвик“, Годишен зборник на Филозофскиот факултет, Скопје, книга 5, 2013.
- Труд со оригинални научни резултати, објавен во меѓународно научно/стручно списание (коавтор) „Transformation of U.S. warfare“ списание „Современа македонска одбрана“, Министерство за одбрана, Скопје, година XIII, број 25, декември, 2013.
- Труд со оригинални научни резултати, објавен во зборник на меѓународна научна конференција (коавтор) „Влијанието на научно-технолошкиот развој во областа на правото, економијата, културата, образованието и безбедноста во Република Македонија“ (коавтор) „The role of technology in change the face of war“ Универзитет Евро-Балкан – Скопје, 20- 21. 12. 2013 год.
- Труд со оригинални научни резултати, објавен во зборник на меѓународна научна конференција „Одреѓење, организација и дјелатности субјектата националних система безбедности (коавтор) „Organization and functioning of the security sector of the Republic of Macedonia in contemporary conditions“, Бања Лука 24.10.2104.
- Труд со оригинални научни резултати, објавен во зборник на меѓународна научна конференција „Влијанието на научно-технолошкиот развој во областа на правото, економијата, културата, образованието и безбедноста во Република Македонија“ (коавтор) „Операции поинакви од војна - облик на загрозување на безбедноста на малите земји“ Универзитет Евро-Балкан – Скопје, 30- 31. 10. 2014 год.
- Труд со оригинални научни резултати, објавен во зборник на меѓународна научна конференција „Влијанието на научно-технолошкиот развој во областа на правото, економијата, културата, образованието и безбедноста во Република Македонија“, (коавтор) „Осиромашен ураниум: добивање, карактеристики и примена“, Универзитет Евро-Балкан – Скопје, 30- 31. 10. 2014 год.
- Труд од меѓународна научна конференција „Macedonia and the Balkans, a hundred years after the world war 1- security and Euro-Atlantic integrations“, Универзитет „Св. Климент Охридски“, (коавтор) „EU police missions in the process of stabilization and integration of Western Balkans“ Охрид.
- Труд објавен во меѓународно научно/стручно списание (коавтор) "Concept and priorities of cyber defence" списание "Современа македонска одбрана", Министерство за одбрана, Скопје.

Д-р Ванчо Кенков учествувал во 1 (еден) национален научен проект.

Кандидатот бил ментор на 6 магистерски труда.

Од анализата на приложените трудови утврдивме дека тие се од неколку научни области (дисциплини), и тоа: воени доктрини, современи вооружени системи и контрола на вооружување и разоружување. Земајќи го предвид целокупниот професионален ангажман на проф. д-р Ванчо Кенков, преку неговото исклучително залагање, може да се констатира дека е видлив неговиот сериозен и одговорен пристап кон наставно-образовната дејност, за што релевантни показатели се горенаведените менторства на дипломски и магистерски трудови и учества во комисиии за оцена и одбрана на магистерски и докторски трудови.

Врз основа на Правилникот за критериумите и постапката за избор во наставно-научни, научни, наставно-стручни и соработнички звања и асистенти -докторанди на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје (Универзитетски гласник, број 274 од 31 декември 2013 година), може да се констатира дека д-р Ванчо Кенков од областа на научноистражувачката дејност остварил вкупно 48,3 поени и со тоа го надминал лимитот кој е неопходен за избор во звањето редовен професор.

Стручно-апликативна активност

Во периодот од изборот за вонреден професор до пријавувањето на конкурсот, д-р Ванчо Кенков има публикувано едно универзитетско учебно помагало од стручна област, и тоа: „Основи на воената вештина со тактика на чета“ (2011), во која се појавува како автор.

Д-р Ванчо Кенков во рамките на дејностите од поширок интерес бил член на Уредувачки одбор на научно-стручното списание „Безбедносни дијалози“, Филозофски факултет, (2010), член на Уредувачки одбор на меѓународното научно-стручно списание „Современа македонска одбрана“, 2014год., претседател на Дисциплинска комисија за студенти на Филозофскиот факултет, член на Конкурсна комисија на Филозофскиот факултет 2012/2013, член на Комисија за техничка обработка на податоците на пријавените кандидати на Конкурсот за запишување студенти на прв циклус на студиските програми на Филозофскиот факултет 2013/2014 и 2014/2015), потоа член на комисија за избор во звање (доц. д-р Горан Зенделовски), како и раководител на втор циклус - стратегиски и одбранбени студии од 2014 година

Врз основа на Правилникот за критериумите и постапката за избор во наставно-научни, научни, наставно-стручни и соработнички звања и асистенти - докторанти на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје (Универзитетски гласник, број 274 од 31 декември 2013 година), д-р Ванчо Кенков од областа на стручно-апликативната дејност остварил вкупно 11,2 поена и со тоа го надминал потребниот минимум поени кои се неопходни за избор во звањето редовен професор.

Оценка од самоевалуација

Кандидатот д-р Ванчо Кенков, на Филозофскиот факултет во 2014 година, доби позитивна оценка (9, 47) од анонимно спроведената анкета на Институтот за безбедност, одбрана и мир при Филозофскиот факултет во Скопје.

ЗАКЛУЧОК И ПРЕДЛОГ

Врз основа на целокупната доставена документација и личното познавање на кандидатот, Рецензентската комисија позитивно ја вреднува и ја оценува наставно-образовната, научноистражувачката и стручно-апликативната дејност, како и дејноста од поширок интерес на д-р Ванчо Кенков.

Врз основа на изнесените податоци за севкупната активност на кандидатот од последниот избор до денес, Комисијата заклучи дека д-р Ванчо Кенков поседува научни и стручни квалитети и според Законот за високото образование и Правилникот за критериумите и постапката за избор во наставно-научни, научни, наставно-стручни и соработнички звања и асистенти-докторанди на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, ги исполнува сите услови да биде избран во звањето редовен професор во научните области: воени доктрини, дефендологија, современи вооружени системи и контрола на вооружување и разоружување.

РЕЦЕНЗЕНТСКА КОМИСИЈА

- 1. Проф. д-р Зоран Нацев, с.р.**
- 2. Проф. д-р Трајан Гоцевски, с.р.**
- 3. Проф. д-р Лидија Георгиева, с.р.**

ОБРАЗЕЦ

КОН ИЗВЕШТАЈОТ ЗА ИЗБОР ВО НАСТАВНО-НАУЧНО, НАУЧНО, НАСТАВНО-СТРУЧНО И СОРАБОТНИЧКО ЗВАЊЕ

Кандидат: Ванчо Фоти Кенков

(име, татково име и презиме)

Институција: Филозофски факултет/Институт за безбедност, одбрана и мир

(назив на факултетот/институтот)

Научна област: воени доктрини, дефендологија, современи вооружени системи и контрола на вооружување и разоружување.

НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активноста (наставно-образовна):	Поени
	Настава од I циклус	-
	Современи борбени средства (3+2), летен 2010/11 3*15*0,04	1,8
	Современи борбени средства (2+1), зимски 2010/11 Група МИР изборен	1,2
	Основи на воената вештина (4+2) летен 20010/11	2,4
	Современи вооружени системи (3+2/2), летен 2011/12	1,8
	Основи на воената вештина (4+2), летен 20011/12	2,4
	Современи вооружени системи (3+2/2), летен 2012/13	1,8
	Современи вооружени системи (3+2/2), летен 2013/14	1,8
	Контрола на вооружување и разоружување (3+3), 2014/2015 МИР	1,8
	Консултации со студенти, 2010/2011, летен (студенти) 158 * 0,002	0,3
	Консултации со студенти, 2011/2012, летен (студенти) 126	0,2
	Консултации со студенти, 2012/2013, летен (студенти) 118	0,2

Ред. број	Назив на активнoста (наставно-образовна):	Поени
	Консултации со студенти, 2013/2014, летен (студенти) 127	0,2
	Настава од II циклус	-
	Менаџмент во безбедноста (6), зимски 2010/2011	0,3
	Национална безбедносна стратегија (3), летен 2010/2011	0,15
	Терористичка тактика и оружје (15), летен 2010/11 0,05	0,75
	Разузнавачко-безбедносни заедници на сов. држави (15), летен 2010/11	0,75
	Менаџмент во безбедноста (6), зимски 2010/2011	0,3
	Теории за војната (6), зимски 2010/11	0,3
	Разузнавачко-безбедносни заедници на сов. држави (15), летен 2011/12	0,75
	Менаџмент во безбедноста (6), зимски 2011/2012	0,3
	Теории за војната (6), зимски 2011/2012	0,3
	Теории за војната (6), зимски 2012/2013	0,3
	Менаџмент во безбедноста (6), зимски 2012/2013	0,3
	Менаџмент во безбедноста (6), зимски 2013/2014 (120 кредити)	0,3
	Менаџмент во безбедноста (6), зимски 2013/2014 (60 кредити)	0,3
	Национална безбедносна стратегија (6), летен 2013/2014 (120 кредити)	0,3
	Менаџмент во безбедноста (6), зимски 2014/2015 (120 кредити)	0,3
	Менаџмент во безбедноста (6), зимски 2014/2015 (60 кредити)	0,3
	Одржување на вежби	-
	Современи борбени сретства (3+2), зимски 2010/11	0,9
	Современи борбени сретства (2+2), зимски 2010/11 Група МИР изборен	0,9
	Основи на воената вештина (4+2), летен 2010/11	0,9

Ред. број	Назив на активноста (наставно-образовна):	Поени
	Основи на воената вештина (4+2), летен 2011/12	0,9
	Современи вооружени системи (3+2/2), летен 2011/12	1,62
	Современи вооружени системи (3+2/2), летен 2012/13	1,62
	Современи вооружени системи (3+2/2), летен 2013/14	1,62
	Контрола на вооружување и разоружување (3+3), зимски 2014/2015 МИР	1,8
	Ментор на дипломска работа 52 x 0,2	10,4
	Член на комисија за оцена или одбрана на магистратура 18 x 0,3	5,4
	Член на комисија за оцена или одбрана на докторат 6 x 0,5	3,0
	Член на комисија за оцена и одбрана на дипломска работа 118x 0,1	11,8
	Подготовка на нов предмет: Контрола на вооружување и разоружување; предавања 2012/2013	1
	Пакет материјали за нов предмет предавања: „Контрола на вооружување и разоружување“, 2012/2013	1
	Рецензент на универзитетски учебник, „Теории за организација и организациското однесување со ресурсите“, ДКУ “Вековишнина”, Скопје, 2013	1
	Рецензент на универзитетски учебник, “Деловно планирање, одлучување и раководење со менаџмент проектите и клиентите”, Вековишнина, Скопје, 2014	1
	Вкупно	66,76

НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активноста (научноистражувачка):	Поени
	Менторство на магистерската работа: „Развојот и промените на воените стратегии на НАТО по завршувањето на студената војна”, Тони Наумовски.	1

Ред. број	Назив на активноста (научноистражувачка):	Поеени
	Менторство на магистерската работа: „Конфликтот во Босна и Херцеговина и процесот на разоружување и разоружување”. Роберт Трајковски	1
	Менторство на магистерската работа: „Соработката на воените и полициските сили на соседните држави во борбата против тероризмот и нивното вооружување“, Миле Трајков.	1
	Менторство на магистерската работа: „Влијанието на малото и лесно оружје врз внатрешните вооружени конфликти и безбедносните импликации“, Тимко Биљарски.	1
	Менторство на магистерската работа: „Специфичноста на лидерството во полицијата и армијата на Република Македонија“, Дарко Николов.	1
	Менторство на магистерската работа: „Оружјето за масовно уништување и глобалната безбедност“, Јован Пачарски.	1
	Учесник во национален и научен проект: „Реформите и одбраната“.	3
	Труд со оригинални научни резултати, објавен во научно/стручно списание (автор): (2010). „Информатичка војна”, Безбедносни дијалози, Филозофски факултет, Скопје, бр 1, година 1, 2010, стр. 73-80.	2
	Труд со оригинални научни резултати, објавен во научно/стручно списание (автор): (2010). “Информациска безбедност во САД”, Безбедносни дијалози, Филозофски факултет, Скопје, бр 2, година 1, 2010, стр. 167-175.	2
	Труд со оригинални научни резултати, објавен во научно/стручно списание (автор): (2011). „Информациска безбедност-компонента на националната безбедност во Руската Федерација“, Годишен зборник на Филозофскиот факултет, Скопје, книга 54,2011, стр. 349-363.	2
	Труд со оригинални научни резултати, објавен во зборник на трудови од меѓународна конференција (автор): (2010) , „Безбедносни предизвици на глобализацијата“, „Балканот – Безбедносен предизвик за Европа и меѓународната заедница“, Филозофски факултет, Институт за безбедност, одбрана и мир, Скопје, 2010 година.	3
	Труд со оригинални научни резултати објавен во зборник на меѓународна научна конференција Глобалната безбедност и предизвиците на 21 век : (коавтор) „Предизвици и резултати од глобализацијата“, МИТ-универзитет – Скопје, 9.6.2012,	2,7

Ред. број	Назив на активноста (научноистражувачка):	Поеени
	Македонски Брод, 2012 година.	
	Труд со оригинални научни резултати објавен во зборник на меѓународна научна конференција со реферат: “Исток-Запад”, (коавтор) „Глобализацијата во функција на зачувување на мирот и безбедноста и превенција на коонфликтите“, Славјански универзитет, Свети Николе, април 2013 година.	2,7
	Труд со оригинални научни резултати, објавен во научно/стручно списание (коавтор) „Безбедноста на информациите и информациските системи како предизвик“, Годишен зборник на Филозофскиот факултет, Скопје, книга 5, 2013 година.	1,8
	Труд со оригинални научни резултати, објавен во меѓународно научно/стручно списание (коавтор) „Промени во војувањето на САД“, списание „Современа македонска одбрана“, Министерство за одбрана, Скопје, година XIII, број 25, декември 2013.	2,7
	Труд со оригинални научни резултати, објавен во зборник на меѓународна научна конференција: „Влијанието на научно-технолошкиот развој во областа на правото, економијата, културата, образованието и безбедноста во Република Македонија“, (коавтор) „The role of tehnlogy in shange the face of war“, Универзитет Евро-Балкан – Скопје, декември. 2013 година.	2,7
	Труд со оригинални научни резултати, објавен во зборник на меѓународна научна конференција „Macedonia and the Balkans, a hundred years after the world war 1- security and Euro-Atlantic integrations“, (коавтор) : „EU Police missions in process of stabilization and integration of Western Balkans“, Универзитет „Св. Климент Охридски“- Охрид, декември 2014 година.	1,8
	Труд со оригинални научни резултати, објавен во зборник на меѓународна научна конференција(коавтор) „Organization and functioning of the security sector of the Republic of Macedonia in contemporary conditions“, Бања Лука октомври 2104 година.	1,8
	Труд со оригинални научни резултати, објавен во зборник на меѓународна научна конференција: „Влијанието на научно-технолошкиот развој во областа на правото, економијата, културата, образованието и безбедноста во Република Македонија“, (коавтор) „Операции поинакви од војна – облик на загрозување на безбедноста на малите земји“, Универзитет Евро-Балкан – Скопје, ноември 2014 година.	2,7

Ред. број	Назив на активноста (научноистражувачка):	Поеени
	Труд со оригинални научни резултати, објавен во зборник на меѓународна научна конференција: „Влијанието на научно-технолошкиот развој во областа на правото, економијата, културата, образованието и безбедноста во Република Македонија“, (коавтор) „Осиромашен ураниум: добивање, карактеристики, и примена“, Универзитет Евро-Балкан – Скопје, ноември 2014 година.	2,7
	Труд со оригинални научни резултати, објавен во меѓународно научно/стручно списание (коавтор) „Concept and priorities of cyber defence“, списание „Современа македонска одбрана“, Министерство за одбрана, Скопје, година XIV, број 27, декември 2014 година, стр. 77-85.	2,7
	Учество на меѓународна научна конференција со реферат: „Балканот – Безбедносен предизвик за Европа и меѓународната заедница“, Филозофски факултет, Институт за безбедност, одбрана и мир, 1-2 октомври 2010 година, Охрид.	1
	Учество на меѓународна научна конференција со реферат: Македонија низ вековите, „Учество на Македонците во Граѓанската војна во Грција – причини и последици“, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филозофски факултет, Институт за историја, 11-12 ноември 2011 година, Скопје.	1
	Учество на меѓународна научна конференција со реферат: (коавтор) „Предизвици и резултати од глобализацијата“, Глобалната безбедност и предизвиците на 21 век, МИТ - универзитет – Скопје, 9.6. 2012, Македонски Брод.	1
	Учество на меѓународна научна конференција со реферат: (коавтор) „Глобализацијата во функција на зачувување на мирот и превенција на конфликтите“ „Исток-Запад“, Славјански универзитет, Свети Николе, 19-20 април 2013 .	1
	Учество на меѓународна научна конференција со реферат: (коавтор) „The role of technology in change the face of war“ „Влијанието на научно-технолошкиот развој во областа на правото, економијата, културата , образованието и безбедноста во Република Македонија“, Универзитет Евро-Балкан – Скопје, 20- 21. 12. 2013 година.	1
	Учество на меѓународна научна конференција со реферат: (коавтор) <i>EU Police missions in process of stabilization and integration of Western Balkans</i> , „Macedonia and the Balkans, a hundred years after the world war 1- security and Euro-Atlantic integrations“, Универзитет „Св. Климент Охридски“, 3-5 јуни 2014, Охрид.	1

Ред. број	Назив на активнoста (научноистражувачка):	Поени
	Вкупно	48,3

СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активнoста (стручно-апликативна):	Поени
	Позитивно рецензирана скрипта: „Основи на воената вештина со тактика на чета“, Филозофски факултет, Скопје, 2011 година.	4
	Дејности од поширок интерес	
	Член на редакциски одбор на научно/стручно списание: Безбедносни дијалози, Филозофскиот факултет (2010) x 0,5	0,5
	Член на Комисија за јавни набавки на Филозофскиот факултет - 2011	0,5
	Претседател на Дисциплинска комисија за студенти на Филозофскиот факултет, 2013	0,5
	Член на Конкурсна комисија на Филозофскиот факултет, 2012/2013	0,5
	Учество во промотивни активности на Филозофскиот факултет/ Институтот за безбедност, одбрана и мир, 2011 год	0,5
	Учество во промотивни активности на Филозофскиот факултет/ Институтот за безбедност, одбрана и мир, 2012 год.	0,5
	Член на Комисија за техничка обработка на податоците на пријавените кандидати на Конкурсот за запишување студенти на прв циклус на студиските програми на Филозофскиот факултет, 2013/2014	0,5
	Член на Уредувачки одбор на меѓународно научно/стручно списание: Современа македонска одбрана, 2013-2014	1
	Член на комисија за избор во звање - Горан Зеңделовски, 2014	0,2
	Раководител на постдипломски студии - стратегиски и обранбени студии	2
	Член на Комисија за техничка обработка на податоците на пријавените кандидати на Конкурсот за запишување студенти на прв циклус на студиските програми на Филозофскиот факултет, 2014/2015	0,5

Ред. број	Назив на активнoста (стручно-апликативна):	Поени
	Вкупно	11,2
ПРОФЕСИОНАЛНИ РЕФЕРЕНЦИ НА КАНДИДАТОТ ЗА ИЗБОР ВО ЗВАЊЕ		Поени
	НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ	66,76
	НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ	48,3
	СТРУЧНО-УМЕТНИЧКА ДЕЈНОСТ	-
	СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ	11,2
	Вкупно	126,26

ЧЛЕНОВИ НА КОМИСИЈАТА**Проф. д-р Зоран Нацев, с.р.****Проф. д-р Трајан Гоцевски, с.р.****Проф. д-р Лидија Георгиева, с.р.**

РЕЦЕНЗИЈА
ЗА ОЦЕНА НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА „ПРОЦЕНАТА И
УПРАВУВАЊЕТО СО БЕЗБЕДНОСНИТЕ РИЗИЦИ КАКО ОСНОВА ЗА
ЕФИКАСЕН КРИЗЕН МЕНАЏМЕНТ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА“ ОД М-Р
СТЕВКО СТЕФАНОВСКИ, ПРИЈАВЕНА НА ФИЛОЗОФСКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО
СКОПЈЕ - ИНСТИТУТ ЗА БЕЗБЕДНОСТ, ОДБРАНА И МИР

Наставно-научниот совет на Филозофскиот факултет во Скопје, на својата XII редовна седница одржана на 19.12.2014 година, донесе Одлука (бр. 0903-1123/08) за формирање на Комисија за оцена на докторската дисертација на кандидатот м-р Стевко Стефановски со наслов „Процената и управувањето со безбедносните ризици како основа за ефикасен кризен менаџмент во Република Македонија“, во состав: проф. д-р Лидија Георгиева (ментор), проф. д-р Марина Митревска (член), проф. д-р Трајан Гоцевски (член), проф. д-р Оливер Бакрески (член) и проф. д-р Зоран Милутиновиќ (член).

Комисијата во наведениот состав, со внимание ја прегледа и ја оцени докторската дисертација и на Наставно-научниот совет на Филозофскиот факултет му го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

Анализа на трудот

Докторската дисертација на кандидатот м-р Стевко Стефановски, со наслов „Процената и управувањето со безбедносните ризици како основа за ефикасен кризен менаџмент во Република Македонија“, содржи 312 страници компјутерски обработен текст во фонт Ариел, со 1.5 проред и големина на букви 12, со 171 фусноти, над 90 библиографски единици, меѓу нив научни трудови, статии, книги, национални прописи, меѓународни акти и интернет-ресурси.

Трудот е структуриран во 6 глави, вовед и заклучни согледувања. Деловите се систематизирани во точки и потточки со наслови и поднаслови, со што се обезбедува соодветно следење на материјата која е обработена во истражувањето.

Во воведот на трудот, дадени се воведни излагања за истражуваната област. Истакнат е проблемот кој произлегува од современите безбедносни ризици, кои имаат висок степен на комплексност, тешка препознатливост, сè поизразена интернационализација и глобални негативни ефекти, што директно влијаеше на потребата од проширено и продлабочено сваќање на безбедноста. Изнесена е целта на истражувањето која е поврзана со потребата на следење на динамичноста на денешните безбедносни ризици и потребата да се обезбеди национален капацитет и способност за нивна навремена и квалитетна процена како основа за планирање на оптимална подготовка на надлежните субјекти. Кандидатот јасно го изнесува мотивот за темата на оваа докторска дисертација која е поврзана со низа лични и професионални околности кои се акумулирани во еден подолг временски период и желбата да се даде научен, теоретски и практичен придонес во областа на истражувачкиот проблем.

Првата глава од докторската дисертација е насловена **Теорискиѝе основи на истражувањето**. Во оваа глава јасно е поставен проблемот на истражувањето и истражувачкото прашање, определени се целите на истражувањето, дефиниран е предметот на истражувањето и клучните поими поврзани со истражувањето, со што се

поставува одлична теориска рамка на истражувањето. Во вториот дел од првата глава се дава детален преглед за операционализацијата на предметот на истражување, преку концизна хипотетичка рамка, варијабли и индикатори на истражувањето, како и примена на соодветен методолошки пристап во истражувањето. На крајот од првата глава изнесена е општествената оправданост на истражувањето и дадено е просторно и временско определување на истражувањето.

Втората глава од докторската дисертација е насловена ***Теориска и концепциска анализа на клучните концепции***. Во неа се анализирани општи аспекти поврзани со развојот на теоријата за безбедноста, преку посебен осврт на заканите, ризиците и загрозувањата низ призмата на концептот за безбедност, се дава теориска анализа на управувањето со ризик со посебен осврт на компонентите, односно чинителите на ризикот, како што се опасноста, изложеноста, ранливоста и отпорноста. Понатаму во оваа глава се дава теориска и концепциска анализа на кризниот менаџмент, преку негово дефинирање, преглед на задачите на кризниот менаџмент, определување на поимот криза и на него блиските синоними, како вонредна ситуација/состојба, катастрофа и теориски осврт на можноста, односно неможноста за нивно разграничување.

Третата глава е насловена ***Меѓународните и националните аспекти на дефинирањето на ризиците и заканите***. Оваа глава се содржи од две главни целини, првата се однесува на “Меѓународните аспекти на дефинирањето на ризиците и заканите”, каде што преку една сеопфатна анализа се дава преглед на теориската и операционалната рамка за перцепцијата и определувањето на ризиците и заканите во контекст на клучните документи на меѓународните организации, како што се Организацијата на Обединетите нации (ООН), Организацијата за европска безбедност и соработка (ОБСЕ), Европската унија (ЕУ) и НАТО-алијансата. Втората целина се однесува на националните аспекти на дефинирањето на ризиците и заканите, каде што е даден системски осврт на перцепцијата и определувањето на безбедносните ризици во основните документи од националната концепциска и законска рамка, како што се: Националната концепција за безбедност и одбрана, Стратегискиот одбранбен преглед, Законот за одбрана, Законот за управување со кризи, Законот за заштита и спасување, како и соодветни подзаконски документи.

Четвртата глава од докторската дисертација е со наслов ***Институционално управување со безбедносни ризици во Република Македонија***. Предмет на посебен осврт во оваа глава претставуваат нормативните и организациско-функционалните аспекти на моделот за управување со кризи во Р. Македонија, започнувајќи од анализа на потребата од кризен менаџмент во Р. Македонија, осврт на нормативно-правната основа, организациската, институционалната и функционалната поставеност на системот за управување со кризи на национално и локално ниво и анализа на местото и улогата на надлежните субјекти во системот за управување со кризи во Република Македонија.

Петтата глава е насловена ***Опфат и содржина на процената за загрозеност на безбедноста, во рамките на системот за управување со кризи на Р. Македонија***. Оваа глава е директно поврзана со теорискиот осврт на процената на загрозеност на безбедноста која се изработува во организиран и координиран процес на соработка помеѓу субјектите на системот за управување со кризи. Се дава осврт на законската основа и нормативната уреденост, како и институционалните надлежности на институциите во системот за управување со кризи, со посебна анализа на „мултисекторскиот и мултириск“ пристапот во процесот на мониторингот и процената на

актуелните и потенцијалните ризици и опасности. Понатаму, детално се задржува на анализа на методологијата за изработување на процената на загрозеност, посебно на опфатот на содржината и нејзината структура, како и употребната вредност на процената во процесот на планирање на подготовките и избор на стратегија за справување со проценетиот ризик. На крајот од оваа глава се дава осврт на функционалната поврзаност помеѓу процената на загрозеност и процената на предизвикани штети и последици.

Шестата глава од докторската дисертација е со наслов ***Модел на процена и управување со ризик од шумски пожари, во рамките на системот за управување со кризи***. Оваа глава е посветена на апликативниот, односно применетиот аспект на ова истражување. На почетокот нагласена е потребата од интегриран систем за управување со ризикот од шумски пожари и дадена е концепциската и методолошката основа на интегрираниот систем кој за прв пат се воспоставува во Р. Македонија. Во вториот дел од оваа глава даден е целосен и јасен осврт на алатките и продуктите на интегрираниот систем, кој апликативно е имплементиран како веб-базирана ГИС-платформа, посебно објаснувајќи ги функциите и намените на секоја тематска карта и другите функционалности на системот кои можат да се употребуваат во процесот на следење, процена и оперативно управување на ризикот од шумски пожари во Р. Македонија. На крајот е дадена анализа за можноста од надградба и проширување на овој систем, со што се создава можност тој да прерасне во аналитички и оперативен систем за други опасности, што е директно во функција на исполнување на законските надлежности на Центарот и системот за управување со кризи во сегментот на следење и проценување на сите ризици и опасности.

Во заклучните согледувања, посебно се напоменати следниве моменти:

- потребата од неминовно реоценување и редефинирање на концепциската и законската рамка која се однесува на опфатот на заканите и ризиците, под влијание на глобалните безбедносни промени и тенденции и заради постигнување на национална компатибилност и интероперабилност со колективните безбедносни системи, каде што Р. Македонија е полноправна членка или има јасно искажани аспирации за членство;
- потребата од воспоставување на национален модел/систем за управување со кризи, како владин механизам и основа за обезбедување на високо ниво на меѓуинституционална комуникација и координација и градење на национални капацитети за следење, анализирање и проценување на актуелните и потенцијалните ризици и опасности, донесување на одлуки и препораки на високо институционално ниво;
- потребата од градење национален капацитет за спроведување на сеопфатна безбедносна политика, преку институционална способност за навремено идентификување и проценување на безбедносните појави и вметнување на концептот на ризик во правната рамка на системот, со што ќе се придонесе кон надминување на пристапот на изработка на т.н “хазардно ориентирани” процени и внесување на останатите компоненти на ризикот кои се однесуваат на изложеноста, ранливоста и отпорноста во контекст на присутните опасности.
- потребата од воведување и користење на нови и иновативни технологии, пред сè информатичката технологија во процесот на мониторинг и процена на ризиците, со што се создаваат неопходните предуслови за мапирање на сите елементи на ризикот и можност за нивна просторна визуелизација и генерирање на мапи на ризик;
- преку прикажувањето на начелниот модел за управување со конкретен ризик (ризикот од шумски пожари) директно да се придонесе во апликативниот момент

на истражуваната област и да се презентира бенефитот од употребата на современата информатичка технологија, систематизирањето на потребните бази со податоци, како основа за брзо и квалитетно поддржување на системот за донесување на одлуки за потребите на кризниот менаџмент во Р. Македонија.

- како генерален заклучок кој произлегува од изнесените посебни заклучоци може да се констатира дека темата на ова истражување е релевантна од сите аспекти кои беа определени со методолошката рамка и ќе даде општ придонес за потребите на научната, општествената и експертската заедница во Р. Македонија.

Предмет на истражување

Предметот на истражувањето е насочен кон појавите кои претставуваат безбедносни ризици, институционалните капацитети за нивно навремено и соодветно откривање, следење, истражување и проценување, како и можностите за рано предупредување за идентификуваната опасност и нивно ефикасно менаџирање преку механизмите на системот за управување со кризи на Република Македонија.

Податоци за состојбата на подрачјето во кое е работена дисертацијата

Од теориски аспект, во рамките на безбедносните и студите за мир, концептот за безбедност стана предмет на мултидисциплинарна дебата и анализа (Davis, 1978; O'Keefe at all 1976; Slovic 1993; Davies and Gurr 1998; Marglin and Marglin 1990; Jasanof 1994; Coles., Smith and Tombs 2000; Regester and Larkin 2002; Wisner at all 2004; Ozerdem 2006; OD Cardona 2007; Coppola 2010; Bennett 2012; Wisner, Gaillard and Kelman 2012). Повеќе европски и американски школи застапени во оваа дебата придонесоа за хоризонтално и вертикално проширување на безбедноста. Оттука, како субјекти на безбедноста се третираат и државата и поединецот и глобалата заедница, преку концептуализација на безбедноста на државата во поширока смисла и човековата безбедност како подеднакво важен концепт. Во регионален контекст повеќе академски центри и автори (Malesic M. 2004; Georgieva 2006; Mitrevska 2007; Mileski; Kesetovic 2012; Boban i Cosic 2010; Milutinovic Z. 2008; Garevski 2012) ја застапуваат проширената теориска и истражувачка агенда и мултидисциплинарниот пристап во рамките на безбедносните, одбранбените и мировните студии.

Во оваа рамка се создаде простор за анализа на концептот ризик наспроти концептот на закана како причина за загрозување на безбедноста. Исто така, концептот на ризик се проширува од безбедносен, или ризик за опстанокот кон ризик за одржливо и ефикасно функционирање на безбедносните субјекти и актери (Broder and Tucker 2012; Carrington 2002; Bennett 2010; Shepperd, Hill DeClerck-Floate 2003;) и се воведуваат концепти како: катастрофи, ранливост, човекови права и насилни конфликти, културата и религиските интерпретации на катастрофите, подготвеност и одговор на катастрофи, опоравување и др.

Краток опис на применетите методи

Во анализата се применети анализа на содржина на документи и компаративна анализа на случаи. Во првата фаза, предмет на анализа претставува анализа на содржина на стручната литература од областа на безбедноста, од домашни и странски автори, со посебен акцент на загрозувањето на безбедноста, изворите на загрозување, односно ризиците, процената и управувањето со ризици. Во следната фаза се пристапува кон анализа на документи. Во прв ред се анализираат концепциските и стратешки документи од областа на безбедноста и одбраната во Република Македонија, со компаративен осврт на слични документи кај земјите од соседството, регионот и земји-членки на НАТО.

Понатаму се применува анализа на нормативните решенија, пред сè законите кои ја регулираат областа на безбедноста и одбраната, закони за субјектите (институциите) од посебна важност за системот за управување со кризи, подзаконски акти (уредби, правилници, упатаства), како и интерни процедури.

Анализа на содржината е применета и на Уредбата за методологија на изработка на процената, нејзината содржина, структура, начин на чување и ажурирање, како и определувањето на субјекти во системот за управување со кризи на кои им се доставува целосна или извод од процената, како документ во кој се поставуваат деталните основи на процесот за изработка на процената на безбедноста на Република Македонија од сите ризици и опасности.

Методот на компаративна анализа е применет со цел поединечно да се утврдат карактеристиките и обележјата на глобалните, регионалните и националните аспекти во областа на анализа и процена на ризици и развој на теорија и практика на управување со ризици. Овој метод во истражувањето се употребува во сите случаи кога има потреба компаративно да се проучат применети теории и практики од оваа област, што опфаќа потесна анализа на одредени решенија (концепциски, нормативни и практични) во однос на решенијата во други држави, компарација на закони на различни субјекти во рамките на системот за управување со кризи и други подзаконски прописи кои се земени предвид при истражувањето. Користејќи ја компаративната метода извршена е квалитативна анализа на собраните податоци и врз основа на тоа се воопштени релевантните факти за потврдување или негирање на поставените хипотетички ставови.

Краток опис на резултатите од истражувањето

Резултатите од истражувањето покажуваат дека развиената теориска рамка овозможува комплексна анализа на истражувачкото прашање со интердисциплинарен пристап на безбедносните студии и кризниот менаџмент. Во анализата е применет мултисекторски и мултириск пристап. Преку прикажувањето на начелниот модел за управување со конкретен ризик (ризикот од шумски пожари) директно се придонесе кон апликативниот момент на истражуваната област и се презентира бенефитот од употребата на современата информатичка технологија, систематизирањето на потребните бази со податоци, како основа за брзо и квалитетно поддржување на системот за донесување на одлуки за потребите на кризниот менаџмент во Р. Македонија.

Суштински резултат од анализата е апликативниот, односно применетиот аспект на ова истражување кој ја нагласува потребата од интегриран систем за управување со ризикот од шумски пожари и ја дава концепциската и методолошката основа на Интегрираниот систем кој за прв пат се воспоставува во Р. Македонија. Потоа се дадени целосен и јасен осврт на алатките и продуктите на Интегрираниот систем, кој апликативно е имплементиран како веб-базирана ГИС-платформа, посебно објаснувајќи ги функциите и намените на секоја тематска карта и другите функционалности на системот кои можат да се употребуваат во процесот на следење, процена и оперативно управување на ризикот од шумски пожари во Р. Македонија. На крајот е дадена анализа за можноста од надградба и проширување на овој систем, со што се создава можност истиот да прерасне во аналитички и оперативен систем за други опасности, што е директно во функција на исполнување на законските надлежности на Центарот и системот за управување со кризи во сегментот на следење и проценување на сите ризици и опасности.

Оцена на трудот

Докторската дисертација на кандидатот м-р Стевко Стефаноски, со наслов **Процената и управувањето со безбедносните ризици како основа за ефикасен кризен менаџмент во Република Македонија**, претставува истражување во областа на безбедносните, одбранбените и мировните студии. Изработката на темата на оваа докторска дисертација придонесува за надополнување на општата и теоретска рамка на оваа област, како основа за нејзино практично применување; за концепциско определување на поимот „ризик“ и развој на „управувањето со ризици“, како основа за ефикасно управување со кризи; кон согледување на причините (од нормативна, процедурална, техничка и друга природа) кои во моментот придонесуваат за одредени потешкотии во практикувањето на законските одредби и надлежности на субјектите во рамките на системот за управување со кризи, поврзано со процената на ризици и опасности; придонес во подобрувањето на методолошката рамка преку која ќе се развиваат практични инструменти за мерење и проценување на безбедносните појави; апликативен (практичен) придонес во воспоставувањето на систем за мониторинг, проценка и рано предупредување за конкретен ризик на територијата на Република Македонија (шумски пожари); аналитички и критички осврт на постојната регулатива и другите прописи во функција на подобрување на процесот на процената на безбедносните ризици за потребите на системот за управување со кризи; практичен придонес за изградба на ефикасен систем за управување со ризици (Risk Management) во рамките на системот за управување со кризи во Република Македонија.

Докторската дисертација на кандидатот м-р Стевко Стефаноски, со наслов **Процената и управувањето со безбедносните ризици како основа за ефикасен кризен менаџмент во Република Македонија**, според мислењето на Комисијата за оцена, ги исполнува основните услови и стандарди за подготовка на докторски труд.

Заклучок и предлог

Главни научни придонеси на кандидатот се:

Трудот дава придонес кон преоценување и рedefинирање на концепциската/теориската рамка на безбедносните, одбранбените и мировните студии со примена на интердисциплинарен пристап за анализа на ризиците преку: согледување на институционалната и функционалната поставеност на системот за управување со кризи, капацитетите и можностите на неговите субјекти за соодветно мониторирање и идентификување на безбедносните ризици; примена на соодветна методологија и практичен инструментариум за нивно истражување и анализи; примена на модели за просторно визуелизирање на елементите на ризикот (Risk Mapping); поставување на индикатори за проценка на безбедносните појави; проценување на вулнерабилноста на безбедносните објекти; придонес кон развивање на системски модели за рано предупредување и превенција; стратегии за можни одговори, односно третирање на ризиците.

Подрачјето на примена и ограничувањата се:

-преку прикажувањето на начелниот модел за управување со конкретен ризик (ризикут од шумски пожари) директно да се придонесе во апликативниот момент на истражуваната област и да се презентира бенефитот од употребата на современата

информатичка технологија, систематизирањето на потребните бази со податоци, како основа за брзо и квалитетно поддржување на системот за донесување на одлуки за потребите на кризниот менаџмент во Р. Македонија;

-потребата од воспоставување на национален модел/систем за управување со кризи, како владин механизам и основа за обезбедување на високо ниво на меѓуинституционална комуникација и координација и градење на национални капацитети за следење, анализирање и проценување на актуелните и потенцијалните ризици и опасности, донесување на одлуки и препораки на високо институционално ниво;

-потребата од градење на национален капацитет за спроведување на сеопфатна безбедносна политика, преку институционална способност за навремено идентификување и проценување на безбедносните појави и вметнување на концептот на ризик во правната рамка на системот, со што ќе се придонесе кон надминување на пристапот на изработка на т.н. „хазардно ориентиран“ процени и внесување на останатите компоненти на ризикот кои се однесуваат на изложеноста, ранливоста и отпорноста во контекст на присутните опасности;

-ограничувањата произлегуваат од можните недоследности во примената на интердисциплинарниот пристап во истражувањата, како и од финансиски аспект, односно недоволно финансирање на истражувањата.

Можните понатамошни истражувања се: процена и анализа на ризици со воведување и користење на нови и иновативни технологии, пред сè информатичката технологија во процесот на мониторинг и процена на ризиците, со што се создаваат потребните предуслови за мапирање на сите елементи на ризикот и можност за нивна просторна визуелизација.

Со оглед на наведеното, Комисијата му предлага на Наставно-научниот совет на Филозофскиот факултет да ја прифати позитивната оценка и да закаже одбрана на докторската дисертација на кандидатот м-р Стевко Стефаноски, со наслов **Процената и управувањето со безбедносните ризици како основа за ефикасен кризен менаџмент во Република Македонија.**

КОМИСИЈА

Проф. д-р Лидија Георгиева, претседател, с.р.
Проф. д-р Марина Митревска, член, с.р.
Проф. д-р Трајан Гоцевски, член, с.р.
Проф. д-р Оливер Бакрески, член, с.р.
Проф. д-р Зоран Милутиновиќ, член, с.р.

РЕЦЕНЗИЈА

**ЗА ОЦЕНА НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА „КРЕИРАЊЕ НА
ОРГАНИЗАЦИСКАТА КУЛТУРА ВО ОСНОВНОТО И СРЕДНОТО
ОБРАЗОВАНИЕ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА” ОД М-Р СОЊА МИЦЕВСКА
ТОТОЧЕВСКА, ПРИЈАВЕНА НА ФИЛОЗОФСКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО ФАКУЛТЕТ
ВО СКОПЈЕ**

Наставно-научниот совет на Филозофскиот факултет при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, на својата IV редовна седница одржана на 26.II 2014 година, донесе Одлука за формирање Комисија за оцена на докторската дисертација под наслов: *Креирање на организациската култура во основното и средното образование во Република Македонија*, поднесена од кандидатката м-р Соња Мицевска Тоточевска, пријавена на Институтот за педагогија - менаџмент во образованието. Комисијата за оцена во состав: проф. д-р Анета Баракоска (ментор), проф. д-р Марија Костова, проф. д-р Вера Стојановска, проф. д-р Наташа Ангелоска Галевска и проф. д-р Трајан Гоцевски, во законскиот рок, поднесе извештај за оцена на докторската дисертација со кој заради констатирани слабости на трудот беше определен дополнителен рок од шест месеци за ревидирање на трудот според посочените сугестии. Во јануари 2015, согласно со Одлуката од Наставно-научниот совет бр. 0903/09 од 8.7.2014 година, м-р Соња Мицевска Тоточевска до членовите на Комисијата поднесе нова преработена верзија.

Комисијата во наведениот состав, со внимание ја прегледа и ја оцени докторската дисертација и на Наставно-научниот совет на Филозофскиот факултет му го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

Анализа на трудот

Докторската дисертација на м-р Соња Мицевска Тоточевска под наслов: „Креирање на организациската култура во основното и средното образование во Република Македонија“ е заснована на теоретско и емпириско истражување елаборирано на 300 страници компјутерски обработен текст. Глобалната **структура на трудот** се состои од четири дела: Теоретски пристап кон проблемот на истражување, Методологија на истражувањето, Анализа и интерпретација на резултатите од истражувањето и Заклучни согледувања и констатации. На крајот следува библиографија од 114 библиографски единици и прилози со инструментариумот користен за емпириско истражување.

Во првиот глобален дел од трудот, кандидатката ги елаборира теоретските аспекти на проблемот во единаесет поглавја. Овој дел од трудот, иако обемен по бројот на страници, не е во целост заснован на научна аргументација. Стилот на изнесување на ставовите на кандидатката често отстапува од правилата на академското пишување. Во текстот се вградени поголеми делови кои се во целост преземени од училишни документи, за кои беше и претходно сугерирано да не бидат дел од основниот текст, бидејќи не се креирани од кандидатката, туку се резултат на тимска работа во рамки на проектни активности на училиштето во кое таа работи. Меѓу другото, тука е презентиран извештај од самоевалуација на училиштето, годишната програма за работа итн. што не

претставува некаков научен придонес на кандидатката кон проучуваниот проблем. Во теоретскиот дел се присутни и несоодветни компарации и цитати. На пример, на страна 137/138 за „ефективниот и ефикасен директор“, како лидер на училиштето е наведен цитат од Библијата со следнава споредба: „За тоа што следбениците го очекуваат од својот водач, може најдобро да се илустрира преку она што Господ Исус Христос го вели: Јас сум светлина на светот. Јас сум патот, вистината и животот“), или на стр. 157/158, кандидатката заклучува дека: „Успешен менаџер е интелегентна особа кој се одликува со елегантија, достоинство и развиена склоност кон игра“.

Во вториот дел на трудот постои изразена неконзистентност кај методолошките компоненти на истражувањето. Основна цел на истражувањето е: да се согледаат начините на креирање на организациската култура во основните и во средните училишта во РМ и нејзиното влијание врз ефективностa на основните и средните училишта во РМ. Спроведеното истражување не обезбедува резултати со кои може да се заклучи за ефективностa на училиштата, бидејќи спроведената анкета обезбедува податоци само за ставовите и мислењата на испитаници за одредени аспекти на проблемот.

Во однос на хипотетската рамка, од девет посебни хипотези, најмалку четири имаат нејасна содржина, или несоодветна јазична формулација или се премногу општи и нерелевантни за проблемот на истражување. На пример, следниве хипотези не се однесуваат директно на организациската култура како проблем на истражување, туку се однесуваат на професионалното усовршување на наставниот кадар:

„X6: Директорите од основните и од средните училишта практикуваат различни начини на професионален развој на наставниот кадар.

X 6.1. Постои статистички значајна разлика во однос на ставовите на наставниците и директорите од основните училишта во РМ во однос на професионален развој на наставниот кадар.

X 6.2. Постои статистички значајна разлика во ставовите на професорите и директорите од средните училишта во РМ во однос на професионален развој на наставниот кадар.

Дел од хипотезите се премногу општи и непрецизни така што нивното докажување не доведува до некои нови сознанија. На пример:

-Постојат различни вредности на однесувањето на вработените во воспитно-образовните организации-основни и средни училишта во РМ.

-Постојат различни начини на практикување на организациска култура кои позитивно влијаат на работата на училиштата од основно и средно образование во РМ“.

Во делот кој се однесува на варијаблите на истражување, кандидатката дефинира одредени независни варијабли, како место на вработување, работно искуство, големина на вкупен работен стаж, но за овие варијабли не се поставени соодветни хипотези, а не постојат ни табели и резултати од нивно мерење.

Во делот со анализа и интерпретација на резултатите, на повеќе места е присутно погрешно и конфузно толкување на резултатите и статистичките вредности. Покрај несоодветните и нејасни графички прикази, посебно изразени слабости има во толкувањето на хи-квадратот, кое во најголем број случаи е неточно и произволно. На пример, кога вредноста на хи-квадратот е поголема од граничната, еднаш толкувањето е дека постои статистички значајна разлика, а друг пат дека не постои. За ова беше укажано уште во претходната верзија на трудот, но кандидатката направила промени само кај примерите каде што и беше напишано како треба да стои, а кај останатите не се направени промени. Тоа значи дека кандидатката не се потрудила да ја разбере суштината на статистичките постапки и направените корекции ги свела буквално само на оние примери каде што и беше напишано како треба да се толкува. Покрај грешките во статистичките симболи од типот $p > 0,05$ и $p < 0,05$, погрешна е и интерпретацијата на значењето на хи-квадратот. Кај дел од табелите погрешно е пресметуван хи-квадратот, па се добиени негативни крајни вредности, на пример, на стр. 234 вредноста на хи-квадратот изнесува $-0,25$. Примерите покажуваат дека кандидатката не ја разбрала намената на непараметриските процени и начинот на нивно пресметување и толкување. Тоа директно резултира на верификацијата на хипотезите и неточноста на крајните сознанија.

ЗАКЛУЧОК И ПРЕДЛОГ

Докторската дисертација на м-р Соња Мицевска Тоточевска не ги задоволува критериумите согласно со Правилникот за единствените основи за организирање постдипломски и докторски студии на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје (Универзитетски гласник бр.7 од 25.9.2001 год). Ревидираната верзија сè уште содржи поголем број слабости на кои беше укажано и во претходниот извештај. Слабостите на трудот во најголем дел се однесуваат на отстапувањата од академското пишување, несоодветните компарации и цитати, нејасните графички прикази и погрешни толкувања на статистичките вредности.

Изработката на темата на оваа докторска дисертација не го дава очекуваниот научен придонес по однос на идентификување на најуспешните начини на креирање на организациската култура од страна на менаџерите и вработените, кои како успешни практики би можеле да се промовираат и применуваат во училиштата во нашата земја.

Согласно со наведените причини, докторската дисертација под наслов *Креирање на организациската култура во основното и средното образование* поднесена од м-р Соња Мицевска Тоточевска е оценета **негативно** и **не се** предлага јавна одбрана на трудот.

КОМИСИЈА

1. Проф. д-р Анета Баракоска, с.р.
2. Проф. д-р Марија Костова, с.р.
3. Проф. д-р Вера Стојановска, с.р.
4. Проф. д-р Наташа Ангелоска Галевска, с.р.
5. Проф. д-р Трајан Гоцевски, с.р.

РЕФЕРАТ

**ЗА ИЗБОР НА НАСТАВНИК ВО СИТЕ НАСТАВНО-НАУЧНИ ЗВАЊА ВО НАСТАВНО-
НАУЧНАТА ОБЛАСТ (ДИСЦИПЛИНА)
НАУКА ЗА ЈАЗИКОТ – АНГЛИСТИКА
НА ФИЛОЛОШКИОТ ФАКУЛТЕТ „БЛАЖЕ КОНЕСКИ“ ВО СКОПЈЕ**

Врз основа на конкурсот на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, објавен во весникот „Нова Македонија“ од 18.12.2014 година, за избор на наставник во сите наставно-научни звања во наставно-научната област (дисциплина) наука за јазикот - англистика, и врз основа на Одлуката на Наставно-научниот совет, бр. 51, донесена на 28.1.2015, формирана е Рецензентска комисија во состав: д-р Елени Бужаровска, редовен професор на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“, д-р Билјана Наумоска-Саракинска, доцент на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ и д-р Елена Ончевска - Агер, доцент на Филолошки Факултет „Блаже Конески“. Како членови на Рецензентската комисија, по прегледувањето на доставената документација го поднесуваме следниов

ИЗВЕШТАЈ

На објавениот конкурс за избор на наставник во сите наставно-научни звања во научната област (дисциплина) наука за јазикот-англистика, во предвидениот рок се пријави м-р Мира Бекар.

7. БИОГРАФСКИ ПОДАТОЦИ И ОБРАЗОВАНИЕ

Кандидатката м-р Мира Бекар е родена на 27.9.1975, во Скопје. Средно образование завршила во „Раде Јовчевски-Корчагин“ на 23.6.1994. Со високо образование се стекнала на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“, на Катедрата за англиски јазик и книжевност, на 3.5.2001 година. Дипломирала на 3.5.2001 година, со просечен успех 8,91.

Кандидатката активно се служи со англискиот јазик.

Уште пред дипломирањето се стекнала со прво преведувачко и наставно искуство, а за време на студиите волонтерски учествувала во преведувачки и лексикографски проекти водени од професорите на Катедрата (збирка преведени раскази и Голем англиско-македонски речник). Од 16.9.2003 година работи на Катедрата за англиски јазик и книжевност на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ како лектор по англиски јазик.

Во учебната 2004/2005 се запишала на втор циклус (магистерски) студии на Филолошкиот Факултет „Блаже Конески“ на Катедрата за англиски јазик и книжевност. Студиите ги завршила во јуни 2006 година, со просечен успех 10,00. Во учебната година 2006/2007 престојувала во САД на Универзитетот „Пердју“ во Индијана како Фулбрајтов стипендист. За време на студискиот престој посетува настава и собира податоци за истражување од областа на анализа на дискурсот. На 10.1.2008 година го одбрани магистерскиот труд на тема: *Анализа на ѝшизаниоџ дискурс кај ѝовориѝелиѝе на аѝлискиоѝѝ јазик како мајчин и немајчин*. Вреди да се одбележи дека во овој пионерски труд од областа на анализа на дискурсот кандидатката контрастивно го проучува

академското писмено изразување на англиски јазик кај македонски, американски и интернационални студенти.

Во септември 2008 заминала за САД на докторски студии со целосна стипендија доделена од Универзитетот „Пердју“. На овој Универзитет, кој е рангиран на 60-то место според Шангајската листа (<http://www.shanghairanking.com/ARWU2014.html>), м-р Мира Беќар работи како асистент на додипломски курсеви за академско пишување задолжителни за сите студиски области на универзитетот. За време на докторските студии со високи оценки положила петнаесет семестрални предмети, како и квалификационите испити и успешно го одбрала предлог-истражувањето за докторска дисертација на тема *Јазик, пишување и социјална интеракција: анализа на онлајн разговори*.

Докторската дисертација ја пријавила во октомври 2014 година на Универзитетот во „Пердју“, САД. Дисертацијата на тема *Јазик, пишување и социјална интеракција: анализа на онлајн разговори* се очекува да ја брани во летниот семестар 2015.

На 23.6.2008 година м-р Мира Беќар е избрана во звањето виш лектор на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во областа англистика, на предметот современ англиски јазик. Во моментот е виш лектор по современ англиски јазик. Последниот реферат за избор е објавен во Билтен бр. 942 од 23.6.2008 година. Во периодот од август 2008 до август 2011, м-р Мира Беќар е на отсуство, во САД, на докторски студии.

Рецензентската комисија ги имаше предвид вкупните научни, стручни, педагошки и други остварувања на кандидатката од почетокот на кариерата, објавени во Билтен бр. 834, 931, 942, како и вкупните научни, стручни, педагошки и други остварувања на кандидатката од последниот избор до денот на пријавата, врз основа на сета поднесена документација која е од важност за изборот.

8. НАУЧНИ, СТРУЧНИ, ПЕДАГОШКИ И ДРУГИ ОСТВАРУВАЊА НА КАНДИДАТКАТА ОД ПОСЛЕДНИОТ ИЗБОР ДО ДЕНОТ НА ПРИЈАВАТА

Наставно-образовна дејност

Во рамките на наставно-образовната дејност на УКИМ, Филолошкиот факултет „Блаже Конески“, кандидатката м-р Мира Беќар изведува настава и вежби на прв циклус студии на студиската програма англиски јазик и книжевност. Во текот на досегашниот работен стаж од 11 години на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“, Мира Беќар совесно и со висок професионализам одржува настава по предметите *современ англиски јазик* и *академско пишување* во прва, втора и трета година.

Во текот на своите докторски студии на Универзитетот „Пердју“, м-р Мира Беќар, три години, работи како асистент на додипломски курсеви за академско пишување задолжителни за сите студиски области на универзитетот. Таа го проширува своето педагошко искуство држејќи настава и консултации на американски и интернационални студенти.

Во периодот 2004–2007 година учествувала во проектот Writing University Project – заеднички проект на Британскиот совет и Филолошкиот факултет „Блаже Конески“. Како резултат од проектот е воведување на наставна програма по академско пишување за четиригодишните додипломски студии на Катедрата за англиски јазик и книжевност.

Во рамките на Факултетот учествува во повеќе активности поврзани со професионален развој, меѓу кои најважни се: организирање на 5 работилници во рамките на Проектот за академско пишување и вршење на функција на ЕКТС - координатор на Катедрата за англиски јазик и книжевност.

Своите знаења м-р Беќар секогаш ги споделува со студентите во активностите кои ги збогатуваат наставните планови. Така, во соработката со Универзитетот во Манчестер (летни семестри 2013 и 2014), студентите од Катедрата за англиски јазик и книжевност од нашиот Факултет и студентите од Универзитетот во Манчестер преку онлајн платформи ги проучувале концептите во областа на интеркултурната комуникација (Computer-mediated intercultural communication) и ги презентирале преку есеи и постери.

Во образовните институции во странство м-р Беќар учествувала во активностите на Центарот за пишување при Универзитетот „Пердју“, САД, во активностите на здруженијата на постдипломци како што се организација на гостувања на професори од други универзитети (Speaker Series Chair), панел-дискусии и била асистент на меѓународниот научен симпозиум во Тајпеј, Тајван (Symposium of Second Language Writing) во 2011 година.

Кандидатката учествувала како член во комисија за оцена на 4 дипломски трудови.

Научноистражувачка дејност/Стручно-уметничка дејност

М-р Мира Беќар има објавено вкупно 12 научни трудови од областите: применета лингвистика, реторика и академско пишување, еден труд во меѓународни научни списанија, еден труд во меѓународни научни публикации, осум трудови во зборници од научни собири (2 труда од собир со меѓународен уредувачки одбор и 6 трудови објавени во зборник на трудови на високообразовната институција - Зборник на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“, како и 2 труда во стручни/научни популарни списанија.

М-р Мира Беќар учествувала како член во меѓународен научен проект. Поточно во периодот 2011-2013 учествувала во меѓународниот проект *LIDHUM - Literacy Development in the Humanities: Creating Competence Centres for the Enhancement of Reading and Writing Skills as Part of University Teaching*.

Во рамките на стручното усовршување, м-р Беќар посетувала семинари за обука во наставата во земјата и во странство. Исто така, м-р Мира Беќар учествувала на голем број меѓународни конференции и симпозиуми.

Во периодот од 2004 до 2014 учествувала или била раководител на многубројни работилници (вкупно 18) во земјата и во странство (Швајцарија, Велика Британија, Украина, САД). Била раководител на три работилници организирани од Британскиот совет и Филолошкиот факултет „Блаже Конески“: *Teaching creative and academic writing* (ноември 2011), *Academic writing workshop* (октомври 2012), *Asking questions: The Key to Critical Thinking in the Framework of Developing writing strategies* (март 2013).

М-р Мира Беќар учествувала во преведувачки и научноистражувачки проекти: превод на електронската енциклопедија на Семос Мултимедија „Македонија“ и превод на Национална програма за развој на образованието во Република Македонија 2005-2015, а во периодот 2011-2013 учествувала во меѓународниот проект *LIDHUM - Literacy Development in the Humanities: Creating Competence Centres for the Enhancement of Reading and Writing Skills as Part of University Teaching*.

Тоа што импресионира кај Мира Беќар е нејзиниот личен ангажман и активности насочени кон стекнување нови знаења. Таа има презентирано трудови на многубројни научни конференции во земјава и во странство: во Ниш (ноември 2014), Загреб (септември 2014), Виадрина (Германија, јули 2014), Темишвар (Романија, април 2014), Будимпешта, (Унгарија, јуни

2013), Живаскила (Финска, јуни 2013), Лоц (Полска, 2013), Вест Лафајет на Универзитетот Пердју (САД, септември 2012), Париз (јуни 2012), Благоевград (Бугарија, мај 2012), Ниш (април 2012), Венеција (септември 2011), Вршац (септември 2011), Тајван (јуни 2011), Индијанаполис (САД, ноември 2010), Атланта (САД, јуни 2010), Универзитетот во Каролина (САД, февруари 2010), Нагоја (Јапонија, септември 2007).

Стручно-апликативна дејност и дејност од поширок интерес

М-р Мира Беќар активно е вклучена во стручно-апликативната работа на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ и активно соработува со други научни институции од земјава и од странство.

Особена активност кандидатката покажува во дејностите од поширок интерес. М-р Мира Беќар учествувала во повеќе активности во Македонија: предавања во јавни установи како што е Американското катче, собири во рамки на проекти (пр. собир за проектот LIDHUM), а за потребите на државни натпревари учествувала во оценување на есеи напишани на англиски јазик од ученици во основните училишта.

Во 2014 година, м-р Мира Беќар интензивно работеше на изготвување и пријавување на научни/образовни меѓународен проекти.

Кандидатката м-р Мира Беќар оствари експертски активности во изготвување елаборат за три меѓународни научни проекти: 1) *LIDHUM - Literacy Development in the Humanities: Creating Competence Centres for the Enhancement of Reading and Writing Skills as Part of University Teaching*; 2) *Teaching Research-based Writing: A Training Program for Peer Tutors to Support BA Thesis Writers* и 3) *Online Support for the Teaching and Learning of Academic Writing (OTELO)*. Ова се проекти од програмата SCOPES (Scientific Co-operation between Eastern Europe and Switzerland) за институционално партнерство.

Стручно усовршување во странство остварила со студиски престој во Белика Британија и САД. Досега, м-р Беќар има остварено три престои во странство со цел истражување и стручно усовршување: во 2005 на Универзитетот во Манчестер (Велика Британија), во периодот 2006-2007 како Фулбрајтов стипендист престојувала на Англиската катедра на Универзитетот во Индијана-Пердју (IPFW) во САД, а во периодот 2008-2011 е докторанд на Универзитетот „Пердју“ со целосна тригодишна стипендија од овој Универзитет и е добитник на Global Supplementary Grant.

М-р Мира Беќар активно е вклучена во работата на бројни комисии на УКИМ, и тоа: Комисија за библиотечен фонд, Комисија за попис на постојани средства, Уписна комисија при Катедрата за англиски јазик и книжевност.

Бил член на една рецензентска комисија за избор на лица во наставно-научно звање.

М-р Мира Беќар е активна и во преведување стручна литература и белетристика. Така, таа ја превела книгата *Завештаниеџо на Тесла* (заедно со Билјана Николовска, во издание на Култура, 2006), *Прирачничкоџ за учење македонски јазик* (Л. Тантуровска, Филолошки факултет „Блаже Конески“, 2013), монографијата „Лукоил во Македонија“ (2008) и дала значаен придонес во преведувањето на изданието *Macedonian Glagolitic and Cyrillic Manuscripts* (Илија Велев, Лилјана Макријоска и Емилија Црвенковска, 2008).

Оценка од самоевалуација

Кандидатката м-р Мира Беќар, на 5.2.2015 година, доби позитивна оценка од анонимно спроведената анкета на студентите од прв циклус студии на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“.

ЗАКЛУЧОК И ПРЕДЛОГ

Врз основа на целокупната доставена документација и личното познавање на кандидатката, Рецензентската комисија позитивно ја вреднува и ја оценува наставно-образовната, научноистражувачката и стручно-апликативната дејност, како и дејноста од поширок интерес на м-р Мира Беќар.

Врз основа на изнесените податоци за севкупната активност на кандидатката од последниот избор до денес, Комисијата заклучи дека м-р Мира Беќар поседува научни и стручни квалитети и според Законот за високото образование и Правилникот за критериумите и постапката за избор во наставно-научни, научни, наставно-стручни и соработнички звања и асистенти-докторанди на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, ги исполнува сите услови да биде избрана во звањето виш лектор во научната област наука за јазикот-англистика (англиски јазик).

Таа го има потребното педагошко искуство бидејќи над тринаесет години предава англиски како странски јазик. Во својата повеќегодишната лекторска работа на Катедрата за англиски јазик таа се покажа како способен, совесен и трудољубив наставник со голем педагошки талент и одлична стручна подготовка. Покрај тоа, Мира Беќар е многу посветена на своите студенти и искрено се залага за нивниот успех. Во поглед на научната работа, м-р Мира Беќар поседува одлични аналитички способности и академска љубопитност кои и овозможуваат да се зафаќа со најсовремени лингвистички теми кои имаат и практична примена во наставата.

Треба да се истакне големиот ентузијазам и енергија што ги покажува кандидатката Беќар во сите професионални работи со кои таа се зафаќа. Од сето досега кажано се наметнува заклучокот дека образовниот и стручниот напредок на м-р Мира Беќар е во постојан пораст и дека таа понатаму ќе продолжи да го развива својот академски потенцијал. Комплетноста на нејзината личност недвосмислено говори дека се работи за извонредно погоден, проверен и соодветен кандидат.

Според гореизнесеното, Комисијата има чест и задоволство да му предложи на Наставно-научниот совет на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје, м-р Мира Беќар да биде избрана во звањето **виш лектор по англиски јазик** во научната област англистика.

РЕЦЕНЗЕНТСКА КОМИСИЈА

1. Проф. д-р Елени Бужаровска, претседател, с.р.
2. Доц. д-р Билјана Наумоска – Саракинска, член, с.р.
3. Доц. д-р Елена Ончевска Агер, член, с.р.

ОБРАЗЕЦ

**КОН ИЗВЕШТАЈОТ ЗА ИЗБОР ВО НАСТАВНО-НАУЧНО, НАУЧНО, НАСТАВНО-СТРУЧНО И
СОРАБОТНИЧКО ЗВАЊЕ**

Кандидат: м-р Мира Круме Бекар

Институција: Филолошки факултет „Блаже Конески“ – Скопје

Научна област: наука за јазикот - англистика

НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активност:	Поени
1.	Одржување на настава	
	<u>Одржување на настава од прв циклус студии</u> Лекторска настава во прв циклус студии во академските години 2003/2004, 2004/2005, 2005/2006, 2007/2008, 2011/2012, 2012/2013, 20013/2014 година на Катедрата за англиски јазик и книжевност при Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје: (14 часа x 15 x 0.04 – лет. сем. 2003/04) = 8,4; (14 x 15 x 0.04 – зим. сем. 2004/05) = 8,4; (14 x 15 x 0.04 – лет. сем. 2004/05) = 8,4; (14 x 15 x 0.04 – зим. сем. 2005/06) = 8,4; (14 x 15 x 0.04 – лет. сем. 2005/06) = 8,4; (14 x 15 x 0.04 – зим. сем. 2007/08) = 8,4; (14 x 15 x 0.04 – лет. сем. 2007/08) = 8,4; (14 x 15 x 0.04 – зим. сем. 2011/12) = 8,4; (14 x 15 x 0.04 – лет. сем. 2011/12) = 8,4; (14 x 15 x 0.04 – зим. сем. 2012/13) = 8,4 (14 x 15 x 0.04 – лет. сем. 2012/13) = 8,4; (14 x 15 x 0.04 – зим. сем. 2013/14) = 8,4 (14 x 15 x 0.04 – лет. сем. 2013/14) = 8,4 (14 x 12 x 0.04 – зим. сем. 2014/15) = 6,72; (20 x 3 x 0.04 – зим. сем. 2014/15) = 2,4 Настава и асистентски вежби во прв циклус студии во академските години 2008/2009, 2009/2010, 2010/2011 на Универзитетот Пердју, САД, по предметите Пишување за американски студенти и Пишување за интернационални студенти (Freshman composition ENGL 106; ENGL 106 i). (6 семестри x 5 часа x 16 недели x 0.04 = 19,2)	137,52
2.	Консултации со студенти	
	<u>Консултации со студенти на додипломско ниво</u> Консултации со студенти на Катедрата за англиски јазик и книжевност при	2,8

	Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје во академските 2003/2004, 2004/2005, 2005/2006, 2007/2008, 2011/2012, 2012/2013, 20013/2014 година (14 семестри x 100 студенти x 0.002 = 2,8)	
3.	Настава и учество во школи и работилници	
	- раководител: 3 x 1,5 = 4,5 - 8 ноември 2011 Teaching creative and academic writing: Few activities that will help you acquire new writing skills. Американско катче, Скопје, Македонија - октомври 2012 Academic writing workshop, обука за наставници по англиски јазик на универзитетско ниво, организирана од Британскиот совет и Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ - 23 март 2013 ‘Asking questions: The Key to Critical Thinking in the Framework of English’ & ‘Developing writing strategies’ организирана од Британскиот совет, Скопје, Македонија - учесник 15 x 1 = 15 - 15-16 јануари 2014 ‘Challenges and Ways Forward for Teachers’, раководител: Мери Делани (Marie Delaney) Работилница за меѓународен проект SCOPES “Online support for student writers” (ONWRITE), Zurich University of Applied Sciences, Винтертур, Швајцарија - февруари 2013 „The role of doctoral students and of Distance teaching” (предавачи Lotte Rienecker, Peter Stray Jorgensen,	4,5

- јуни 2012	Данска, одржана на Универзитетот „Иван Франко“, Лвов, Украина) “Developing Trainer,” летна школа (18 часа курс), Британски совет, Македонија	15
- април 2012	“Connecting with Disciplinary teaching” (работилница и посета на Центарот за академско пишување на Универзитетот во Ковентри, ВБ на тема: Пишување и писменост на академско ниво – активност од ЛИДХУМ - проект LIDHUM/SFr.: 234 000)	
- јануари, 2012	“Developing Trainer”, зимска школа (30 часа курс), Британски совет, Македонија	
- ноември 1, 2011	Speaking assessment workshop (Работилница за оценување зборување), Британски совет, Македонија	
- април 2011	Prelims and Prospectus Panel (GradSEA), Универзитет „Пердју“, САД	
- ноември 2010	Prelims and Prospectus Panel (GradSEA), Универзитет Пердју, САД	
- март 2006	Writing University Project Workshop, Раководител: д-р Тереза О’Брајан, Скопје, Македонија	
- февруари 2006	Writing University Project Workshop, раководител: д-р Тери Калиски, Скопје, Македонија	

	- март 2005 Семинар за корпус лингвистика, Vilem Mathesius Center for Research and Education, Прага, Р. Чешка - септември 2005 Writing University Project Workshop, раководител: д-р Тереза О'Брајан, Скопје, Македонија - декември 2004 Writing University Project Workshop, раководител: д-р Тереза О'Брајан, Скопје, Македонија - септември 2004 Writing University Project Workshop, раководител: д-р Тереза О'Брајан, Скопје, Македонија	
4.	Подготовка на нов предмет	
	Подготовка на предметите: современ англиски јазик 3, современ англиски јазик 4, современ англиски јазик 5, современ англиски јазик 6, академско пишување 5 и академско пишување 6 (6 x 0,5)	3
5.	Член на комисија за оцена или одбрана на дипломска работа	
	4 x 0,1 = 0,4 - „Примена на алтернативни форми на оценување во наставата по англиски јазик како странски јазик во основното образование“ (кандидатка: Сања Стаменковска, септември 2013) - „Копулите што означуваат промена на состојба во англискиот јазик“ (кандидат: Ѓорѓи Ристески, мај 2014) - „Следење на личниот развој како академски писател: компаративни белешки и насоки“ (кандидатка: Ана Михајлоска, октомври 2014) - „Глаголи на зборување во англискиот и во македонскиот јазик“ (кандидатка: Симона Близнаковска, декември 2014)	0,4
6.	Пакет материјали за одреден предмет	
	4 x 1 = 4 - материјали за современ англиски јазик 3 - материјали за современ англиски јазик 4 - материјали за современ англиски јазик и академско пишување 5 - материјали за современ англиски јазик и академско пишување 6	4
	Вкупно	167,22

НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активнoста:	Поени
1.	Труд со оригинални научни резултати, објавен во научно/стручно списание со меѓународен уредувачки одбор	
	Bekar, M., Doroholschi, C., Kruse, O., & Yakhontova, T. "Educational Genres in Eastern Europe: A Comparison of the Genres in the Humanities Departments of Three Countries," (во печат), <i>Journal of Academic Writing</i> , vol 5 (1)	3,6
2.	Трудови со оригинални научни резултати, објавени во зборник на трудови од научен/стручен собир со меѓународен уредувачки одбор	
	"Openings and Closings in Macedonian and English Text-based Chats" <i>Jezik, Knizhevnost, Vrednosti (Language, Literature, Values), Zbornik radova</i> , Nish: University of Nish, 2013 (381-393)	3
	"Writing curricula design: Aims and practices" In Lukasz Salski & Weronika Szubko-Sitarek (Eds.) <i>PersPectives on Foreign Language Learning</i> (23-33). Łódź: Łódź University Press, 2013	3
	"Self-reported problems of L1 and L2 college writers: What can writing instructors do?" Ch. 2 in Jan Majer and Lukasz Salski (Eds.) <i>FLOW (Foreign Language Opportunities in Writing)</i> (97-125) Łódź: Łódź University Press, 2011	3
3.	Трудови објавени во зборник на трудови на високообразовна институција	
	„Развивање на писменоста во хуманистичките науки: формирање центри за развивање на компетенциите за читање и пишување на универзитетско ниво.“ Годишен зборник на Филолошкиот факултет “Блаже Конески” (2013-2014) (Книга 39-40, стр. 737-747). Скопје: Филолошки факултет „Блаже Конески“	2
	„Варијантите на англискиот јазик и протестната уметност: улогата на англискиот јазик во протестни натписи, транспаренти и постери” (2012) (Книга 38, стр. 153-165). Скопје: Филолошки факултет „Блаже Конески“	2
	„Култура и настава: зошто е важно да се разбере концептот ‘култура’ при предавање на немајчин јазик” (2011) (Книга 37, стр. 297-307). Скопје: Филолошки факултет „Блаже Конески“	2

	„Пишан дискурс кај говорителите на англискиот јазик како мајчин и немајчин: фактори кои влијаат на правилно разбирање на еден текст“ (2010) (Книга 36, стр. 35-56). Скопје: Филолошки факултет „Блаже Конески“	2
	„Изразување мислење, согласување и несогласување како една од микрофункциите на јазикот“ (2007) (Книга 33, стр. 61-72). Скопје: Филолошки факултет „Блаже Конески“	2
	„Проект за академско писмено изразување“ (2004-2005) (Книга 30, стр. 233-235) со Маргарет Рид и Анастасија Киркова-Наскова. Скопје: Филолошки факултет „Блаже Конески“	1,6
4.	Труд објавен во стручно/научно популарно списание	
	„Јазикот како општествено дејствување во е-комуникацијата“ <i>Блесок</i> , бр. 93, ноември-декември 2013 (електронско списание)	2
	„Second language writing: Concerns and positive changes in the field“ <i>TESOLIN'</i> 29 (3) INTESOL - Pre-conference/Fall 2011 (5-7).	2
5.	Учесник во национален научен проект	
	Writing University Project 2004-2007, Филолошки факултет „Блаже Конески“ и Британски совет; раководител: Тереза О'Брајан, Универзитет во Манчестер.	3
6.	Учесник во меѓународен научен проект	
	LIDHUM - Literacy Development in the Humanities: Creating Competence Centres for the Enhancement of Reading and Writing Skills as Part of University Teaching (SFr.: 234 000) http://www.zhaw.ch/fileadmin/php_includes/popup/projekt-detail.php?projekttnr=1320	5
7.	Секциски предавања на научен/стручен собир со меѓународно учество	
	“The Challenges of Composing Portfolio Assessment Rubrics,” First international conference – Teaching Languages and Cultures in the Post-Method Era: Issues and Developments, Ниш, Србија, ноември 15, 2014.	2
	“Negotiating needs: English in international protest banners and slogans,” English Studies as Archive and as Prospecting: 80 years of English Studies in Zagreb, Загреб, Хрватска, 18-21 септември 2014.	2
	“E-communication: Adaptation or Direct Transfer of Interaction Skills,” CCCS, Скопје, 4-6 септември 2014.	2

	"The Transparency of Writing Portfolio Rubrics," EWCA 2014 – Conference of the European Writing Centres Association, Let's Peer Across Borders – Writing Centres in Motion, Виадрина, Германија, 19-22 јули 2014.	2
	"The Hardship of Summary Writing: A Study of EFL Writers", AWEAST conference, Темишвар, Романија, 3-6 април 2014.	2
	"Genre Use in Eastern Europe: A Comparison of Genre Use in the Humanities of Three Different Universities in Three Different Countries", paper co-authored with Claudia Doroholschi, Otto Kruse, Tatyana Yakhontova, EATAW, Будимпешта, Унгарија, 27-29 јуни 2013.	2
	"Voice in academic writing: Tackling logical fallacy perpetuation", paper presentation co-authored with Elena Onchevska Ager, EATAW, Будимпешта, Унгарија, 27-29 јуни 2013.	2
	"Using content- and context-based instruction as motivational tools in EFL writing courses in Macedonia and Lebanon", paper co-authored/co-presented with prof. Fatima Esseili presented at FLOW (third international conference on theory and practice of foreign language writing), Лоц, Полска, 9-11 јуни 2013.	2
	"Language and Social Interaction: Creating the interactive self in online text-based chats" paper presented at Language and Superdiversity: Explorations and interrogations, Ливаскила, Финска, 5-7 јуни 2013.	2
	"Helping Students to Develop Effective Written Arguments", ELTAM со Елена Ончевска-Агер, Педагошка Академија, Скопје, октомври 2012.	2
	"Reverse academic culture shock: Transferring SLW practices and knowledge from a US to non-US university", учесничка во панел насловен "Expanding Graduate Education in Second Language Writing: Perspectives from Five Recent PhD Candidates" Symposium of Second Language Writing, Purdue University, САД, септември 2012.	2
	"Co-constructing the social and interactive self in online text-based chats" Narrative Matters: Life and Narrative, American University of Paris, Париз, Франција, мај-јуни 2012.	2
	"Transferring practices of reflective writing: What can writing instructors learn from student reflection papers?" EWCA, American University at Blagoevgrad, Благоевград, Бугарија, мај 2012.	2
	"The interactive self in online text-based chats: A case study of Macedonian	2

	chatters" Language, Literature, Values, University of Nish, Ниш, Србија, април 2012.	
	"Genre and identity: Rhetorical moves in Macedonian Research Articles", наслов на секцијата и работилницата "Multicultural literacy as a learning outcome (in/through academic writing) - To what extent?" 4th ENIEDA Conference on Linguistic and Intercultural Education, Вршац, Србија, September-October 2011.	2
	"Openings and Closings in Macedonian and English Text-based Chats" Across languages and cultures 4 th International Adriatic-Ionian Conference Ca' Foscari University of Venice, Венеција, Италија, септември 2011.	2
	"Audience in L1/L2 Academic Writing: Graduate Students' Perceptions of Authorial Expertise in Research Articles" Symposium on Second Language Writing, Тајпеј, Тајван, јуни 2011.	2
	"Learning from the past, preparing for the future: Challenges faced by professionals entering the field of L2 Writing." with a co-presenter Matthew Allen. Graduate Symposium on ESL Research at Purdue University, Вест Лафајет, САД, април 2011.	2
	"L2 Writers' Perceptions and Realization of Academic Identity in RAs" with a co-presenter Mei-Hung Lin. INTESOL, Индијанаполис, САД, ноември 2010.	2
	"Stance, Discourse Topic, and Listener's Level of Likability: Evaluative Reactions to Japanese Speakers of English." Sixth Conference on Intercultural Rhetoric and Discourse, Атланта, САД, јуни 2010.	2
	"All Cultures BIG and small" - A "hot topic," тркалезна маса, со проф. Kyle McIntosh. Graduate Symposium on ESL Research at Purdue University, Вест Лафајет, САД, април 2010.	2
	"Self-reported Problems of L1 and L2 College Writers: What can writing instructors do?" 7 th TALGS Conference, East Carolina University, NC, САД, февруари 2010.	2
	"Who is YOU"? Who is WE?" со ко-презентер Sidury Christiansen. Symposium on Second Language Writing, Нароја, Јапонија, септември 2007.	2
8.	Апстраки објавен во зборник на конференција (од горенаведените меѓународни конференции)	
	"Negotiating needs: English in international protest banners and slogans," English Studies as Archive and as Prospecting: 80 years of English Studies in Zagreb,	1

	Загреб, Хрватска, 18-21 септември 2014.	
	"The Transparency of Writing Portfolio Rubrics," EWCA 2014 – Conference of the European Writing Centres Association, Let's Peer Across Borders – Writing Centres in Motion, Виадрина, Германија, 19-22 јули 2014.	1
	"The Hardship of Summary Writing: A Study of EFL Writers", AWEAST conference, Темишвар, Романија, 3-6 април 2014.	1
	"Voice in academic writing: Tackling logical fallacy perpetuation", со ко-презентер Елена Ончевска-Агер, EATAW, Будимпешта, Унгарија, 27-29 јуни 2013.	1
	"Language and Social Interaction: Creating the interactive self in online text-based chats," Language and Superdiversity: Explorations and interrogations, Ливаскила, Финска, 5-7 јуни 2013. (https://www.jyu.fi/en/congress/superdiversity/programme/abstracts)	1
	"Co-constructing the social and interactive self in online text-based chats," Narrative Matters: Life and Narrative, American University of Paris, Париз, Франција, мај-јуни 2012. (https://www.aup.edu/sites/default/files/document/pdf/FINAL%20PROGRAM%20with%20abstracts%20%2823April2014%29%20.pdf)	1
	"Audience in L1/L2 Academic Writing: Graduate Students' Perceptions of Authorial Expertise in Research Articles" Symposium on Second Language Writing, Тајнеј, Тајван, јуни 2011. (http://sslw.asu.edu/2011/)	1
	"Stance, Discourse Topic, and Listener's Level of Likability: Evaluative Reactions to Japanese Speakers of English." Sixth Conference on Intercultural Rhetoric and Discourse, Атланта, САД, јуни 2010.	1
	"Who is YOU"? Who is WE?" со ко-презентер Sidury Christiansen. Symposium on Second Language Writing, Нароја, Јапонија, септември 2007. (http://sslw.asu.edu/2007/abstracts.html)	1
	Вкупно	91,2

СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ

Поени

Ред. број	Назив на активност:	Поени
1.	Учество во работата на комисији за државни натпревари	
	Учесник во оценувањето на есеи на англиски јазик напишани од ученици од основни училишта, на англиски јазик, на државен натпревар по пишување есеј	1
2.	Превод	
	<u>Книги</u> - „Завештанието на Тесла“ (оригинален наслов: The Tesla Bequest од Lewis Perdue), во соработка со Билјана Николовска, Скопје: Култура, 2006. -“Games and Exercises: Handbook for the Acquisition of Macedonian as a Foreign Language” (оригинален наслов Вежби и игри: Прирачник за учење македонски јазик од Лидија Тантуровска). Скопје: Филолошки факултет „Блаже Конески,“ 2008. - “Lukoil in Macedonia,” Скопје: ЛУКОИЛ Македонија ДООЕЛ, 2013. <u>Дел од книга</u> - “Macedonian Glagolitic and Cyrillic Manuscripts, contributors Veleв, Ilija, Makarijoska Liljana and Crvenkovska Emilija; Skopje: Institute for Macedonian Language Krste Misirkov, translation by Mira Bekar, Emilija Crvenkovska, Aleksandra Veleвa and Mila Shopova, 2008.	2.7 3 3 1
	Превод на Националната стратегија за развој на образованието во Р. Македонија 2005-2015, во соработка со Оливер Јордановски (<i>National Strategy for the Development of Education in the Republic of Macedonia 2005-2015</i>) http://planipolis.iiep.unesco.org/upload/The%20former%20Yugoslav%20Republic%20of%20Macedonia/FYR_Macedonia_MoES_National_Strategy_Dev_Educatio n.pdf)	1

	Лекторирање на трудови на англиски јазик (3 x 0,25 = 0,75) <u>Статии</u> - Primary Retroperitoneal Mucinous Cystadenoma Emerging from the Retrorectal Space in a male patient: A Case Report, Karagjozov, A., Petruševska, G., & Milev, I - Genre anxiety: women travel writers' experience of work. The Sociological Review, Alacovska A. (forthcoming). - The history of user-generated content: participatory and crowdsourcing practices in the 19th-century travel guidebook production. New Media and Society.	0,25 ,25 ,25
Дејности од поширок интерес		
1.	Член на организационен или програмски одбор на научен/стручен собир	
	Четври собир во рамките на проектот ЛИДХУМ (LIDHUM) 10.2012, Скопје, Институт за македонска литература	0,5
	Организатор на гостувања на професори на Универзитетот „Пердју“ (Speaker Series Chair 2010/2012)	0,5
2.	Член на организационен или програмски одбор на меѓународен научен/стручен собир	
	Symposium of Second Language Writing , Тајпеј, Тајван, јуни 2011, (асистент на симпозиумот) http://sslw.asu.edu/2011/	1
3.	Студиски престој во странство до три месеци	
	- <u>до три месеци</u> Универзитетот во Манчестер, Велика Британија, 2005 (размена Writing University Project)	0,5
	- <u>повеќе од 6 месеци</u> (2 x 2 = 4) Англиска катедра на Универзитетот во Индијана-Пердју (IPFW), САД, 2006-	4

	2007 (10-месечна стипендија – Fulbright) Докторски студии на Универзитетот „Пердју“, САД, 2008-2011 (целосна стипендија од Purdue University)	
4.	Изготвување и пријавување на научен/образовен меѓународен проект	
	- соработник при составување на меѓународниот проект “Online support for learning and teaching writing” од програмата SCOPES (Scientific Co-operation between Eastern Europe and Switzerland) за институционално партнерство), поднесен во ноември 2014	1
5.	Член на факултетска комисија	
	- член на разни факултетски комисии, меѓу кои: Комисија за библиотечен фонд, Комисија за попис на постојани средства, Уписна комисија при Катедрата за англиски јазик и книжевност (4 x 0,5)	2
	ЕКТС - координатор на студентите од 4 година од Катедрата за англиски јазик и книжевност во 2012/2013 и 2013/2014	1
	Вкупно	22,95

ПРОФЕСИОНАЛНИ РЕФЕРЕНЦИ НА КАНДИДАТОТ ЗА ИЗБОР ВО ЗВАЊЕ	Поени
НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ	167,22
НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ	91,20
СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ и ДЕЈНОСТИ ОД ПОШИРОК ИНТЕРЕС	22,95
Вкупно	281,37

Членови на Комисијата

1. Проф. д-р Елени Бужаровска, претседател, с.р.
2. Доц. д-р Билјана Наумоска, член, с.р.
3. Доц. д-р Елена Ончевска, член, с.р.

РЕФЕРАТ

ЗА ИЗБОР НА НАСТАВНИК ВО СИТЕ НАСТАВНО-НАУЧНИ ЗВАЊА ВО НАСТАВНО- НАУЧНАТА ОБЛАСТ ТУРКОЛОГИЈА НА ФИЛОЛОШКИОТ ФАКУЛТЕТ „БЛАЖЕ КОНЕСКИ“ ВО СКОПЈЕ

Врз основа на конкурсот на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, објавен во весниците „Дневник“ и „Коха“ од 9.12.2014 година, за избор на еден наставник во сите наставно-научни звања во наставно-научната област **туркологија**, односно по предметите **морфологија на турскиот јазик** и **синтакса на турскиот јазик**, и врз основа на Одлуката на Наставно-научниот совет, бр. 04-282/1, донесена на 28.1.2015, формирана е Рецензентска комисија во состав: д-р Ариф Аго, редовен професор (во пензија) на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје, д-р Мирјана Теодосиевиќ, редовен професор на Филолошкиот факултет при Универзитетот во Белград (Република Србија) и д-р Виктор Фридман, редовен професор на Универзитетот во Чикаго (САД).

Како членови на Рецензентската комисија, по прегледувањето на доставената документација го поднесуваме следниов

ИЗВЕШТАЈ

На објавениот конкурс за избор на наставник во сите наставно-научни звања во научната област туркологија, односно по предметите морфологија на турскиот јазик и синтакса на турскиот јазик, во предвидениот рок се пријави кандидатот д-р Октај Ахмед.

9. БИОГРАФСКИ ПОДАТОЦИ И ОБРАЗОВАНИЕ

Кандидатот д-р Октај Ахмед е роден на 24.11.1967, во Скопје. Средно образование завршил во училиштето „Орце Николов“ во Скопје во 1985. година. На Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ се запишал во академската 1989/90 година и со високо образование се стекнал на Катедрата за турски јазик и книжевност на истиот Факултет. Дипломирал во 1993 година.

Покрај македонскиот и мајчиниот турски јазик, кандидатот одлично го познава и активно се служи со англискиот јазик. Од балканските јазици се служи со албанскиот, како и другите јужнословенски јазици. Како турколог, одлично се служи со азербејџанскиот, а во помал обем и други туркиски јазици (туркменски, ујгурски, узбечки, казачки, киргиски и др.).

Во учебната 1996/97 година се запишал на втор циклус (магистерски) студии на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје. Студиите ги завршил во 1999 година. На 27.6.2001 година го одбрал магистерскиот труд на тема: *Фонетски и лексички карактеристики на турскиот јазик во Ресен и Ресенско*.

Докторска дисертација пријавил на 17.3.2003 година на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје. Дисертацијата на тема: *Морфосинтакса на турските јазикотворни единици од охридско-преспанскиот регион* ја одбрал на 1.3.2005 година, пред Комисија во состав: д-р Ариф Аго, редовен професор - претседател; д-р Хамди Хасан, редовен професор - член; д-р Музахит Асимов, редовен професор - член; д-р Петар Атанасов, редовен професор - член; д-р Марјан Марковиќ, доцент - член. Со тоа се стекнал со научниот степен доктор на науки од научната област филолошки науки.

На 30.9.2005 година е избран во звањето доцент на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје во научната област туркологија, односно по наставните предметите морфологија на турскиот јазик и синтакса на турскиот јазик.

Во моментот е вонреден професор по предметите морфологија на турскиот јазик и синтакса на турскиот јазик. Последниот реферат за избор е објавен во Билтен бр. 986 (стр. 276-284) од 2010 година.

Рецензентската комисија ги имаше предвид вкупните научни, стручни, педагошки и други остварувања на кандидатот од почетокот на кариерата, првин преку одлуките на Наставно-научниот совет на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ од 25.04.1995 (избор во звањето помлад асистент), 30.9.1998 (преизбор во звањето помлад асистент), 11.4.2001 (избор во звањето асистент), а потоа и рецензиите објавени во Билтен бр. 860 (преизбор во звањето асистент), бр. 875 (избор во звањето доцент), бр. 986 (избор во звањето вонреден професор), како и вкупните научни, стручни, педагошки и други остварувања на кандидатот од последниот избор до денот на пријавата, врз основа на сета поднесена документација која е од важност за изборот.

10. НАУЧНИ, СТРУЧНИ, ПЕДАГОШКИ И ДРУГИ ОСТВАРУВАЊА НА КАНДИДАТОТ ОД ПОСЛЕДНИОТ ИЗБОР ДО ДЕНОТ НА ПРИЈАВАТА

Наставно-образовна дејност

Во рамките на наставно-образовната дејност на УКИМ, Филолошки факултет „Блаже Конески“ во Скопје, кандидатот д-р Октај Ахмед изведувал настава на прв и втор циклус студии на студиската програма турски јазик и книжевност. На прв циклус студии, ги држи предметите: *морфологија на турскиот јазик 1-4* и *синтакса на турскиот јазик 1-2*. Во академската 2011/12 година, ги држел и предметите: *техники на превод 1-2* и *основи на правопис и коригирање 1-2*.

На втор циклус студии, ги држи предметите: *граматика на турскиот јазик, современ турски јазик и лингвистика на турскиот јазик*.

Од последниот избор до сега, како визитинг - професор има изведувано настава и на Филолошкиот факултет при Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип по предметите *морфологија на современиот турски јазик 1-2* и *синтакса на современиот турски јазик 1-2*, како и на Педагошкиот факултет „Св. Климент Охридски“ при УКИМ во Скопје по предметите *турски јазик со култура на изразување 1-2*.

Кандидатот бил ментор на 6 (шест) дипломски труда.

Кандидатот учествувал како член во комисија за оцена/или одбрана на 72 (седумдесет и две) дипломски, 2 (два) магистерски труда и на 5 (пет) докторски дисертации.

Кандидатот бил рецензент и на 2 (два) универзитетски учебника.

Сите други активности кои припаѓаат во наставно-образовната дејност, релевантни за изборот, како и конкретните активности, се наведени во табелата во Анекс 2 (член 2) од Правилникот за избор, со датуми и други релевантни податоци.

Научноистражувачка дејност

Од последниот избор, д-р Октај Ахмед има објавено вкупно 10 (десет) научни трудови од турколошката област, од кои 7 (седум) трудови во меѓународни научни списанија, 2 (два) труда во зборник на трудови на високообразовна установа, како и 1 (еден) труд во зборник на трудови од научен собир во странство.

Трудот објавен во 2012 година под наслов *Verbs in Turkish Dialects in Macedonia Made With Words Entered Via Macedonian Language* (Глаголи во турскиот јазик во Македонија образувани со зборови навлезени преку македонскиот јазик) е труд на кој авторот работел долги години и кој содржи оригинални и единствени резултати. Тој собрал голем број на примери со кои може да се види како во турските говори во Република Македонија се образувани глаголи со зборови навлезени преку доминантниот македонски јазик. Авторот ова влијание го разгледува како влијание на морфолошко и како влијание на синтаксичко ниво. Покрај научната вредност и придонесот за туркологијата, трудот е интересен и од македонистички аспект.

Во трудот *Makedonya Türk Ağızlarında İki Sesin Durumu Üzerine: “Ö” Ünlüsü ve “H” Ünsüzü* (За состојбата на два гласа во турскиот јазик во Македонија: вокалот „ö“ и консонантот „h“), исто така објавен во 2012. година, покрај постојните трудови кои тврдат дека во турските говори во Република Македонија вокалот „ö“ и консонантот „h“ не постојат, авторот со бројни примери од разни делови на Македонија го поткрепува тврдењето дека, сепак, вокалот „ö“ во најголем дел од говорите се среќава, но само во ограничен број на примери и само во првиот слог. Слична е ситуацијата и со консонантот „h“. Авторот тврдењето го поткрепува и со истражувања врз речниците на Ѓорѓија Пулевски од 19 век, во кои овие два гласа може да се сретнат. Иако овие речници се напишани со кирилично, а не со латинично писмо, авторот со различни дијахрониски и синхрониски методи утврдил дека овие два гласа постоеле и во 19 век.

Кандидатот д-р Октај Ахмед во својот труд од 2012 година насловен како *Resne ve Yöresi (Makedonya) Türk Ağızlarında Ünsüzlerin Kalın ve İnce Varyantlarının Kullanımı* (Употреба на тврдиот и мекиот консонант во турскиот јазик во Ресен и Ресенско (Македонија)) ги обработува фонолошките особености на консонантите „g“, „k“ и „l“ во турскиот говор во Ресен, како и говорите од ресенската околина. Овие консонанти во стандардниот турски јазик немаат свои посебни графеми поради јазичната економија која е резултат на вокално-консонантската хармонија. Во овие, како и генерално во сите турски говори во Република Македонија, зборовите многу често не подлежат на хармонии. Овој труд ги расчистува сите нејаснотии кога и како се користат овие консонанти во наведените говори.

Д-р Октај Ахмед во трудот од 2012 година под наслов *Третосложниот и дисинквитниот акцент во турскиот јазик од охридско-преспанскиот регион*, првпат во литературата тврди дека овие турски говори имаат третосложен акцент, речиси без исклучок во сите зборови, дури и во оние примери кај кои денес акцентот не паѓа на третиот слог. Ако се погледне историскиот развој на овие зборови, ќе се види дека и тие во минатото имале третосложен акцент. Во трудот се дадени и примери кога акцентот прави дистинкција помеѓу зборови со иста фонетска структура.

Трудот насловен како *Türkçede “Değil” Edatının Pek Ele Alınmayan Bir Özelliği Üzerine* (За една карактеристика на партикулатата „değil“ која не е многу обработена во турскиот јазик) е единствен во туркологијата. Авторот обработува една посебна карактеристика на партикулатата „değil“, односно покажува дека во одредени конкретни ситуации, одречната форма на глаголите не се образува со наставката /-mA/ како кај сите финитни глаголи, туку со оваа партикула. Овој труд

објавен во 2013 година има исклучителен придонес за турската лингвистика и турската морфологија.

Трудот под наслов *Zborovniŕe ĩruŕi vo ŕurŕkiŕe ĩovori og juŕozaiagna Makegoniĭa i vliĭanieŕo na makegonŕkiŕi ĭazik vrz niv* е труд од областа на турската синтакса. Опфатени се зборовните групи (дури 17 на број) од југозападниот дел на Република Македонија кои денес активно се користат. Во трудот е покажано интензивното влијание на македонскиот јазик на синтаксичко ниво во овие говори. Иако турскиот е аглутинативен јазик, понекогаш зборовните групи од овие говори може да се преведат на македонски јазик од збор до збор и на тој начин го прави трудот многу интересен за турската лингвистика воопшто.

Трудот *Türkçede Üst Üste Gelen Olumsuzluk Ekiyle Kurulmuş Yapılar: Türkçe Ulusal Derlemi (TUD) Örnekleri* (Конструкции во турскиот јазик образувани со двојна ујопреба на наставката за нејација користена една по друга: Примери од Турскиот национален корпус (TNC)) е оригинално корпус-лингвистичко истражување направено врз „Турскиот национален корпус“ (<http://www.tnc.org.tr>). Авторот во корпусот пронашол огромен број на примери кои морфолошки се погрешно образувани, односно содржат две наставки за одречност користени една по друга. Интересно е што некои од овие примери се веќе навлезени во Турскиот речник во издание на Институтот за турски јазик од Анкара. Авторот ги обработува примерите од корпусот, дадени со своите синтаксички контексти, а ги споредува и со зборовите навлезени во Турскиот речник. Трудот има значаен придонес не само за турската корпус лингвистика и за турската морфологија, туку и за корпус лингвистиката и општата лингвистика воопшто.

Кандидатот д-р Октај Ахмед во трудот под наслов *Makedonya Türk Ağzlarında Şimdiki ve Geniş Zamanın Bugünkü Morfolojik Durumu* (Денешната морфолошка состојба на сегашното време и на аористот во турскиот јазик во Македонија) ја прикажува современата морфолошка состојба на морфолошкото и семантичкото сегашно време и на аористот во овие говори. Во трудот со примери од разни краишта на Република Македонија се покажува дека некаде со морфолошкото сегашно време е опфатен и семантичкиот аорист, како и дека со морфолошкиот аорист е опфатено семантичкото сегашно време. Трудот може да послужи и за дијалектолошките атласи кои во иднина би можеле да се изработат за турските говори во Република Македонија.

Трудот под наслов */-mAlĭ/ Ekinin Morfosentaksı: Bilgisayar Derlem Bazlı Araştırma* (Морфосинтакса на наставката */-mAlĭ/*: Истражување базирано врз компјутерски корпус) е уште еден труд од областа на корпус лингвистиката. Авторот најпрвин дава преглед на употребата на оваа модална наставка за нецеситатив денес и во минатото во различни земји во кои се користат туркиските јазици. Потоа авторот дава податоци како на друг начин може да се добие истата функција, но со различни морфолошки и синтаксички средства. Како основа е користен компјутерски корпус од 442 книги. Авторот со голем број на примери покажува дека оваа наставка, освен нецеситативност, може да има и други модални функции. Исто така, истражувањето покажува дека наставката */-mAlĭ/* се среќава и во сложени форми на синтаксичко ниво, од кои некои воопшто не се сретнати во литературата. Тоа го прави овој труд оригинален, кој дава извонреден придонес кон турската корпус лингвистика.

Трудот на д-р Октај Ахмед насловен како *Üsküp Türk Ağzında Kip Ekleri* (Наставките на глаголската парадигма во турскиот јазик во Скопје) има значаен придонес кон турската морфологија, турската лингвистика, како и турската дијалектологија. Иако во Скопје речиси 40 години функционира Катедрата за турски јазик и книжевност при Филолошкиот факултет „Блаже Конески“, за турскиот говор во Скопје во литературата не може да се сретне тукуречи ништо. Авторот ја видел таа празнина, па ги обработил наставките на глаголската парадигма

(темпоралност и модалност) во овој говор. Поради својот раритет, а и обработената тема, овој труд е многу значаен.

Сите трудови на кандидатот се од областа на турската лингвистика, од кои 3 (три) труда се од фонетиката/фонологијата, 6 (шест) труда од морфологијата/морфосинтаксата и 1 (еден) труд од синтаксата. Од морфосинтаксичките трудови, 2 (два) труда се резултат на корпус-лингвистички истражувања.

Кандидатот со реферати учествувал на 5 (пет) научни собири со меѓународно учество, од кои 4 (четири) во странство и 1 (еден) во земјата.

Д-р Октај Ахмед бил национален координатор на 1 (еден) меѓународен научен проект. Исход од успешно реализираните проектни активности е монографијата објавена во странство, во која д-р Октај Ахмед учествува како автор на дел од публикуваните содржини.

Сите други активности кои припаѓаат во научноистражувачката дејност, релевантни за изборот, како и називите на трудовите, проектите и сл. се наведени во табелата во Анекс 2 (член 3/член 4) од Правилникот за избор, со датуми и други релевантни податоци.

Стручно-апликативна дејност и дејност од поширок интерес

Д-р Октај Ахмед активно е вклучен во стручно-апликативната работа на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“, кадешто, од последниот избор, како претседател или член учествувал во вкупно 12 комисии и тела.

Кандидатот се занимава и со преведувачка работа. Така, има преведено 2 (две) книги (1 (една) од турски на македонски, 1 (една) од македонски на турски јазик). Исто така, има преведено и дел од 1 (една) книга. Како активен преведувач, тој има преведено и голем број на брошури, преводи за антологии, како и други преводи, но за нив не се предвидени поени и не може да се вреднува овој дел од активноста на кандидатот.

Особена активност кандидатот покажува во дејностите од поширок интерес. Бил член на 2 (две) комисии на ниво на држава:

- претседател на Државната матурска предметна комисија по предметот турски јазик и литература (2012);
- испитувач за судски преведувачи по турски јазик при Министерството за правда на РМ (2008-2012).

Д-р Октај Ахмед членува во 6 (шест) одбори на меѓународни научни списанија, а членувал и во 2 (два) организациски или програмски одбори на научни собири во странство.

Кандидатот д-р Октај Ахмед како експерт бил поканет и со излагање учествувал на 4 (четири) собири и бил стручен редактор на 5 (пет) книги.

Од последниот избор, по покана кандидатот има одржано и 2 (две) предавања на институции од јавен интерес или културно-информативни центри.

Од активностите за кои не се предвидени поени и затоа тие не може да се вреднуваат во овој извештај, треба да се нагласи дека тој членува во Лингвистичкото друштво на Америка (Linguistic Society of America) од 2006 година, како и во Меѓународната Менса (Mensa International - London) од 1988 година. Кандидатот д-р Октај Ахмед бил модератор на сесии во рамки на научен

собир, бил рецензент на книги и на апстракти од меѓународни научни собири или за меѓународни научни списанија. Исто така, д-р Октај Ахмед 8 (осум) пати учествувал како испитувач или член во комисијски полагања за други предмети на Факултетот.

Кандидатот д-р Октај Ахмед е влијателен во туркологијата и во тоа што го работи. Тоа е евидентно од фактот што досега е цитиран во вкупно 25 (дваесет и пет) труда.

Бил член на 7 (седум) рецензентски комисии за избор на лица во наставно-научно звање, од кои 2 (две) на матичната институција, 3 (три) на нематични институции и 2 (две) на институции во странство.

Сите други активности од Анекс 1 кои припаѓаат во стручно-апликативната дејност и дејноста од поширок интерес, релевантни за изборот, како и конкретните активности, се наведени во табелата во Анекс 2 (член 5) од Правилникот за избор, со датуми и други релевантни податоци.

Оценка од самоевалуација

Според Извештајот од евалуација со датум 26.12.2014 година, кандидатот д-р Октај Ахмед добил позитивна оценка од анонимно спроведената анкета на студентите на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“, односно неговите предмети се оценети со средни оценки меѓу 9,6-10.

ЗАКЛУЧОК И ПРЕДЛОГ

Врз основа на целокупната доставена документација и личното познавање на кандидатот, Рецензентската комисија позитивно ја вреднува и ја оценува наставно-образовната, научноистражувачката и стручно-апликативната дејност, како и дејноста од поширок интерес на д-р Октај Ахмед.

Врз основа на изнесените податоци за севкупната активност на кандидатот од последниот избор до денес, Комисијата заклучи дека д-р Октај Ахмед поседува научни и стручни квалитети и според Законот за високото образование и Правилникот за критериумите и постапката за избор во наставно-научни, научни, наставно-стручни и соработнички звања и асистенти-докторанди на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, ги исполнува сите услови да биде избран во звањето **редовен професор** по предметите **морфологија на турскиот јазик** и **синтакса на турскиот јазик** во научната област **туркологија**.

Според гореизнесеното, Комисијата има чест и задоволство да му предложи на Наставно-научниот совет на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје, д-р Октај Ахмед да биде избран во звањето **редовен професор** по предметите **морфологија на турскиот јазик** и **синтакса на турскиот јазик** во научната област **туркологија**.

РЕЦЕНЗЕНТСКА КОМИСИЈА

1. Проф. д-р Ариф Аго, редовен професор, с.р.
2. Проф. д-р Мирјана Теодосиевиќ, редовен професор, с.р.
3. Проф. д-р Виктор Фридман, редовен професор, с.р.

ОБРАЗЕЦ

КОН ИЗВЕШТАЈОТ ЗА ИЗБОР ВО НАСТАВНО-НАУЧНО ЗВАЊЕ

Кандидат: Октај Мустафа Ахмед

Институција: Филолошки факултет „Блаже Конески“ - Скопје

Научна област: туркологија

НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активноста:	Поени:
1.	Одржување настава од прв циклус студии (на матичната институција):	
	2010/2011: 8 часа * 15 недели во семестар * 2 семестра * 0,04 поени = 9,6 поени 2011/2012: 12 часа * 15 недели во семестар * 2 семестра * 0,04 поени = 14,4 поени 2012/2013: 8 часа * 15 недели во семестар * 2 семестра * 0,04 поени = 9,6 поени 2013/2014: 8 часа * 15 недели во семестар * 2 семестра * 0,04 поени = 9,6 поени 2014/2015: 8 часа * 15 недели во семестар * 2 семестра * 0,04 поени = 9,6 поени	52,8
2.	Одржување настава од прв циклус студии (на нематични институции):	

	2010/2011: 2 часа * 15 недели во семестар * 2 семестра * 0,04 поени = 2,4 поени 2011/2012: 4 часа * 15 недели во семестар * 2 семестра * 0,04 поени = 4,8 поени 2012/2013: 3 часа * 15 недели во семестар * 2 семестра * 0,04 поени = 3,6 поени	10,8
3.	Одржување на вежби од прв циклус студии (на матичната институција):	
	2010/2011: 8 часа * 15 недели во семестар * 2 семестра * 0,03 поени = 7,2 поени 2012/2013: 8 часа * 15 недели во семестар * 2 семестра * 0,03 поени = 7,2 поени 2013/2014: 6 часа * 15 недели во семестар * 2 семестра * 0,03 поени = 5,4 поени 2014/2015: 6 часа * 15 недели во семестар * 2 семестра * 0,03 поени = 5,4 поени	25,2
4.	Одржување на вежби од прв циклус студии (на нематични институции):	
	2012/2013: 2 часа * 15 недели во семестар * 2 семестра * 0,03 поени = 1,8 поени	1,8
5.	Консултации со студенти (од прв циклус студии, на матичната институција):	
	2010/2011: 155 студенти * 2 семестра * 0,002 поени = 0,62 поена 2011/2012: 173 студенти * 2 семестра * 0,002 поени = 0,692 поена 2012/2013: 155 студенти * 2 семестра * 0,002 поени = 0,62 поена 2013/2014: 125 студенти * 2 семестра * 0,002 поени = 0,5 поена 2014/2015: 125 студенти * 2 семестра * 0,002 поени = 0,5 поена	2,932
6.	Консултации со студенти (од прв циклус студии, на нематични институции):	
	2010/2011: 11 студенти * 2 семестра * 0,002 поена = 0,044 поени 2011/2012: 20 студенти * 2 семестра * 0,002 поена = 0,08 поени	0,188

	2012/2013: 16 студенти * 2 семестра * 0,002 поена = 0,064 поени	
7.	Одржување настава од втор циклус студии (на матичната институција):	
	2010/2011: 15 часа * 0,05 поени = 0,75 поени 2011/2012: 15 часа * 0,05 поени = 0,75 поени 2012/2013: 45 часа * 0,05 поени = 2,25 поени 2013/2014: 30 часа * 0,05 поени = 1,5 поени	5,25
8.	Консултации со студенти (од втор циклус студии, на матичната институција):	
	2010/2011: 5 студенти * 0,002 поена = 0,01 поен 2011/2012: 1 студент * 0,002 поена = 0,002 поена 2012/2013: 5 студенти * 0,002 поена = 0,01 поен 2013/2014: 6 студенти * 0,002 поена = 0,12 поени	0,142
9.	Ментор на дипломска работа:	
	6 кандидати * 0,2 поени = 1,2 поена	1,2
10.	Член на комисија за одбрана на дипломска работа:	
	72 кандидати * 0,1 поен = 7,2 поена	7,2
11.	Член на комисија за оцена или одбрана на магистратура:	
	2 кандидати * 0,3 поени = 0,6 поени	0,6
12.	Член на комисија за оцена или одбрана на докторат:	
	5 кандидати * 0,5 поени = 2,5 поени	2,5
13.	Рецензент на универзитетски учебник:	
	2 учебници * 1 поен = 2 поена	2
	Вкупно	112,612

НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активноста:	Поени:
1.	Учество на научен собир со реферат (усна презентација):	
	<i>“Makedonya Türk Ağzlarında Şimdiki ve Geniş Zamanın Bugünkü Morfolojik Durumu”, III. Uluslararası Türk Dünyası Kültür Kongresi, 19-25 Nisan 2010, Çeşme-İzmir.</i> [Денешната морфолошка состојба на сегашното време и на аористот во турскиот јовор во Македонија, III меѓународен конгрес на културата на турскиот свет, 19-25 април 2010, Чешме-Измир (Република Турција).]	1
	<i>“Makedonya Türk Ağzlarında İki Sesin Durumu Üzerine: “Ö” Ünlüsü ve “H” Ünsüzü”, 17. Uluslararası Türk Kültürü Sempozyumu, 07 Mayıs 2012, Üsküp.</i> [За состојбата на два јаса во турскиот јовор во Македонија: вокалот „Ö“ и консонантот „H“, 17 Меѓународен симпозиум на турската култура, 7 мај 2012, Скопје.]	1
	<i>“Resne ve Yöresi (Makedonya) Türk Ağzlarında Ünsüzlerin Kalın ve İnce Varyantlarının Kullanımı”, III. Uluslararası Balkanlarda Türk Varlığı Sempozyumu, 10-12 Mayıs 2012, Celal Bayar Üniversitesi, Manisa.</i> [Улогите на тврдиот и мекиот варијант на консонантот во турскиот јовор во Ресен и ресенско (Македонија), III меѓународен симпозиум на турското присуство на Балканот, 10-12 мај 2012, Универзитет „Џелал Бајар“, Маниса (Република Турција).]	1
	<i>“Pulevski’nin Sözlüklerinden Hareketle XIX. Yüzyıl Makedonya Türkçesinin Bazı Ses Özellikleri”, VII. Uluslararası Türk Dili Kurultayı, 24-28 Eylül 2012, Ankara.</i> [Некои фонетски карактеристики на турскиот јазик во Македонија во XIX век врз основа на речниците на Пулевски“, VII меѓународен конгрес на турскиот јазик, 24-28 септември 2012, Анкара (Република Турција).]	1
	<i>“Üsküp Türk Ağzında Kip Ekleri”, Uluslararası Türkçenin Batılı Elçileri Sempozyumu, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, 05-06 Kasım 2012, İstanbul.</i> [Наставките на глаголаката парадигма во турскиот јовор во Скопје, Меѓународен симпозиум на западните амбасадори на турскиот јазик, Универзитет “Фатих Султан Мехмет“, 5-6	1

	ноември 2012, Истанбул (Република Турција).]	
2.	Трудови со оригинални научни резултати, објавени во научно/стручно списание:	
	(2012). Verbs in Turkish Dialects in Macedonia Made With Words Entered Via Macedonian Language. <i>Hikmet - İlmi Araştırmalar Dergisi</i> , 10(19). pp. 10-22, ISSN: 1857-5935. [(2012). Глаголи во турските говори во Македонија образувани со зборови навлезени преку македонскиот јазик. <i>Хикмет - Списание за научни истражувања</i> , 10(19). стр. 10-22, ISSN: 1857-5935.]	4
	(2012). Makedonya Türk Ağzlarında İki Sesin Durumu Üzerine: “Ö” Ünlüsü ve “H” Ünsüzü. <i>Teke - Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi</i> , 1(2). s. 15-26, ISSN: 2147-0146. [(2012). За состојбата на два гласа во турските говори во Македонија: вокалот „Ö“ и консонантот „H“. <i>Теке - Меѓународно списание за турски јазик, книжевност, култура и образование</i> , 1(2). стр. 15-26, ISSN: 2147-0146.]	4
	(2013). Türkçede “Değil” Edatının Pek Ele Alınmayan Bir Özelliği Üzerine. <i>Hikmet - İlmi Araştırmalar Dergisi</i> , S. 21. s. 10-25, ISSN: 1857-5935. [(2013). За една карактеристика на партикулата „değil“ која не е многу обработена во турскиот јазик. <i>Хикмет - Списание за научни истражувања</i> , Бр. 21, стр. 10-25, ISSN: 1857-5935.]	4
	(2014). Türkçede Üst Üste Gelen Olumsuzluk Ekiyle Kurulmuş Yapılar: Türkçe Ulusal Derlemi (TUD) Örnekleri. <i>Hikmet - İlmi Araştırmalar Dergisi</i> , 12(23), s. 10-41, ISSN: 1857-5935. [(2014). Конструкции во турскиот јазик образувани со двојна употреба на наставката за негација користена една по друга: Примери од Турскиот национален корпус (TNC). <i>Хикмет - Списание за научни истражувања</i> , 12(23), стр. 10-41, ISSN: 1857-5935.]	4
	(2014). Makedonya Türk Ağzlarında Şimdiki ve Geniş Zamanın Bugünkü Morfolojik Durumu. <i>İdil - Sanat ve Dil Dergisi, Cilt 3(14)</i> , s. 1-11, ISSN: 2146-9903, E-ISSN: 2147-3056. [(2014). Денешната морфолошка состојба на сегашното време и на аористот во турските говори во Македонија. <i>Идил - Списание за уметност и јазик</i> , 3(14), стр. 1-11, ISSN: 2146-9903, E-ISSN: 2147-3056.]	4
	(2014). /-mAlİ/ Ekinin Morfosentakısı: Bilgisayar Derlem Bazlı Araştırma. <i>Hikmet - İlmi Araştırmalar Dergisi</i> , 12(24), s. 10-27, ISSN: 1857-5935. [(2014). Морфосинтакса на наставката /-mAlİ/: Истражување базирано врз компјутерски корпус. <i>Хикмет - Списание за научни истражувања</i> , 12(24), стр. 10-27, ISSN: 1857-5935.]	4

	(2014). Üsküp Türk Ağzında Kip Ekleri. <i>Türük - Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi</i> , 2(4), ISSN: 2147-8872. [(2014). Наставките на глаголската парадигма во турскиот говор во Скопје. <i>Турук - Меѓународно сѝисание за јазични, книжевни и фолклорни исѝражувања</i> , 2(4), ISSN: 2147-8872.]	4
3	Трудови со оригинални научни резултати, објавени во зборник на трудови од научен собир:	
	(2012). Resne ve Yöresi (Makedonya) Türk Ağzlarında Ünsüzlerin Kalın ve İnce Varyantlarının Kullanımı, <i>III. Uluslararası Balkanlarda Türk Varlığı Sempozyumu Bildirileri (10-12 Mayıs 2012) - Cilt I.</i> , Celal Bayar Üniversitesi, Manisa, s. 21-26, ISBN: 978-975-8628-26-1 (TK), Cilt 1: 978-975-8628-28-5. [(2012). Употребата на тврдите и меките варијанти на консонантите во турските говори во Ресен и ресенско (Македонија)“, <i>Зборник на шрудови од III меѓународен симпозиум на шурскошо присусшво на Балканош, 10-12 мај 2012</i> , Универзитет „Целал Бајар“, Маниса (Република Турција), стр. 21-26, ISBN: 978-975-8628-26-1 (TK), ISBN за Том 1: 978-975-8628-28-5.]	2
4.	Труд објавен во зборник на трудови на в.о. институција:	
	(2012). Третосложниот и дистинктивниот акцент во турските говори од охридско-преспанскиот регион. <i>Годишен зборник 2012</i> , Филолошки факултет при УГД, Штип, стр. 175-181, ISSN: 1857-7059.	2
	(2014). Зборовните групи во турските говори од југозападна Македонија и влијанието на македонскиот јазик врз нив. „Романисѝика и балканисѝика“ - <i>Зборник на шрудови во чест на проф. д-р Пешар Ашанасов по повод 75 години од животош</i> . Редакција: Мирјана Алексоска-Чкатроска, Корекција: Јоана Хаѝи-Лега Христоска, Филолошки факултет „Блаже Конески“ - Скопје, 2014, стр. 47-62, ISBN: 978-608-234-025-8.	2
5.	Национален координатор на меѓународен научен проект:	
	Координатор за Македонија во проектот <i>Исѝорија на балканската шурколоѝија и балканските шурколози</i> и автор на прилозите за Македонија во истоимената монографија.	6
6.	Дел од монографија објавен во странство:	
	<i>Balkan Türkoloji Tarihçesi ve Balkan Türkologları</i> , T.C. Kültür ve	6

	Turizm Bakanlığı, Ankara, 2012, ISBN: 978-975-17-3642-0. [Историја на балканската турколоџија и балкански турколози, Министерство за култура и туризам на Република Турција, Анкара, 2012, ISBN: 978-975-17-3642-0.]	
	Вкупно	51

СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активноста:	Поени:
1.	Преводи на книги:	
	<i>İlk, Orta ve Yüksek Öğretim Öğretmenlerine İkinci Dil Öğretimi El Kitabı</i> , Britanya Konseyi - Makedonya (British Council - Macedonia), Üsküp, 2011, ISBN: 978-9989-2723-5-6. [Прирачник за настава на македонски јазик, за наставниците во основно, средно и високо образование, Британски совет - Македонија, Скопје, 2011, ISBN: 978-9989-2723-5-6.]	3
	Асли Ердоган, <i>Градош во црвена наметка</i> (роман), Готен, Скопје, 2013, ISBN: 978-608-4625-32-2.	3
2.	Превод на дел од книга:	
	Татјана Гочкова-Стојановска, Искра Пановска-Димкова. <i>Божилак: Учебник по македонски јазик за странци (почетно рамниште)</i> , Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје, 2012, ISBN: 978-608-234-007-4.	1
3.	Експертски активности:	
	Излагање под наслов <i>Историјата, современи текови и перспективи на Кашеграти за турски јазик и книжевност во контекст на европското и светското високо образование</i> , во рамките на работилницата, <i>Нови истражи во истражувањата на турскиот јазик: Втора меѓународна работилница за раководители на институции и кадри во странство</i> , Институт за турски јазик, 26-27 септември 2010, Анкара („II. Uluslararası Türk Dili Araştırmalarında Yeni Arayışlar: Yurt Dışındaki Enstitü ve Bölüm Başkanları Çalıştayı“, TDK, 26-27 Eylül 2010, Ankara)	1
	Излагач и дискутант на <i>Меѓународната турколошка работилница</i> (Uluslararası Türkoloji Çalıştayı) во организација на Фондацијата	1

	Јунус Емре, Министерството за надворешни работи на Република Турција и Метрополската општина Истанбул, Истанбул, 9-14 април 2012.	
	Дискутант на <i>Турколошката работилница</i> , организирана од страна на Турскиот културен центар „Јунус Емре“ на 5 февруари 2012 во Скопје.	1
	Дискутант на работилницата <i>Собир на балканските турколози</i> , организиран од страна на Фондацијата Јунус Емре меѓу 25-28 мај 2012 во Сараево.	1
	Стручна редакција на превод од македонски на турски јазик на учебниците за основно образование: 1. Славјанка Димова, Вера Ангеловска, Марина Васиќ-Стефановска, <i>Музичко образование за IV одделение</i> , Министерство за образование и наука на РМ, Скопје, 2009, ISBN: 978-608-4575-63-4. 2. Славјанка Димова, Вера Ангеловска, Марина Васиќ-Стефановска, <i>Музичко образование за V одделение</i> , Министерство за образование и наука на РМ, Скопје, 2010, ISBN: 978-608-4575-94-8. 3. Данчо Ордев, Игор Ордев, <i>Ликовно образование за V одделение</i> , Министерство за образование и наука на РМ, Скопје, 2010, ISBN: 978-608-4575-84-9. 4. Данчо Ордев, Александар Ордев, <i>Ликовно образование за VIII одделение</i> , Министерство за образование и наука на РМ, Скопје, 2010, ISBN: 978-608-4575-68-9. 5. Благоја Маркоски, <i>Географија за VIII одделение</i> , Министерство за образование и наука на РМ, Скопје, 2010, ISBN: 978-608-4575-86-3. Вкупно: 5 * 1 поен = 5 поени	5
4.	Предавања на институции од јавен интерес, културно-информативни центри:	
	<i>Ататурк и турскиот јазик</i> , јавно предавање во рамките на „Предавања во спомен на Мустафа Кемал Ататурк“, организирано и по покана на Друштвото на ататуркисти, Дом на АРМ, Скопје, 10 ноември 2011.	0,5
	<i>Ризница извадена од речниците на Пулевски: Фонетски особености на турскиот јазик во Македонија во XIX век</i> , јавно предавање во рамките на „Скопски турколошки предавања“, Катедра за турски јазик и книжевност при Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје, 21.10.2013.	0,5
Дејности од поширок интерес		

6.	Член на комисија за избор во звање:	
	7 комисии * 0,2 поена = 1,4 поени	1,4
7.	Член на факултетска комисија:	
	12 комисии * 0,5 поени = 6 поени	6
8.	Член на уредувачки одбор на меѓународно научно/стручно списание:	
	6 списанија * 1 поен = 6 поени	6
9.	Учество во комисии и тела на државни и други органи:	
	2 комисии * 1 поен = 2 поени	2
10.	Членство во организациски или програмски одбор на научен/стручен собир:	
	2 одбори * 0,5 поени = 1 поен	1
	Вкупно	33,4

ПРОФЕСИОНАЛНИ РЕФЕРЕНЦИ НА КАНДИДАТОТ ЗА ИЗБОР ВО ЗВАЊЕ	Поени
НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ	112,612
НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ	51,000
СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ	33,400
Вкупно	197,012

Членови на Комисијата

1. Проф. д-р Ариф Аго, редовен професор, с.р.
2. Проф. д-р Мирјана Теодосијевиќ, редовен професор, с.р.
3. Проф. д-р Виктор Фридман, редовен професор, с.р.

REVIEW

FOR THE ELECTION OF A PROFESSOR IN ALL TEACHING AND RESEARCH TITLES IN THE TEACHING AND RESEARCH FIELD OF TURKOLOGY AT THE UNIVERSITY OF "SS. CYRIL AND METHODIUS", "BLAZHE KONESKI" FACULTY OF PHILOLOGY IN SKOPJE

Based on the announcement for a position at the University of "Ss. Cyril and Methodius " in Skopje, published in the daily newspapers Dnevnik and Koha on December 09, 2014 for the election of a professor in all teaching and research titles in the teaching and research field of **Turkology**, namely for the subjects (courses) **Morphology of Turkish** and **Syntax of Turkish**, and the decision of the Teaching-Scientific Council, No. 04-282/1, adopted on January 28, 2015, there has been established a Review Committee consisting of Dr. Arif Ago, Full Professor (retired) at the University of "Ss. Cyril and Methodius", "Blazhe Koneski" Faculty of Philology; Dr. Mirjana Teodosijević, Full Professor at the University of Belgrade, Faculty of Philology (Republic of Serbia); and Dr. Victor Friedman, Full Professor at the University of Chicago (USA).

As members of the Review Committee, after reviewing the submitted documentation we submit the following

REPORT

Based on the announcement for a position at the University of "Ss. Cyril and Methodius" in Skopje, published in the daily newspapers Dnevnik and Koha on December 09, 2014 for the election of a teacher in all teaching and research titles in the teaching and research field of Turkology, namely for the subjects (courses) Morphology of Turkish and Syntax of Turkish, in a prescribed period an application was submitted by Dr. Oktay Ahmed.

1. BIOGRAFICAL INFORMATION AND EDUCATION

Dr. Oktay Ahmed was born on November 24, 1967 in Skopje. He completed the secondary education in the school of "Orce Nikolov" in Skopje in 1985. In the academic year 1989/90, he enrolled at the "Blazhe Koneski" Faculty of Philology in Skopje and obtained his higher education at the Department of Turkish Language and Literature in the same Faculty. He graduated in 1993.

Beside the Macedonian and the mother-tongue Turkish, the candidate has very well knowledge of English and he is actively using it. From the Balkan languages, he is speaker of Albanian, as well as other south Slavic languages. As a Turkologist, he is a good speaker of Azerbaijani language, and to a lesser extent of other Turkic languages (Turkoman, Uigur, Uzbek, Kazakh, Kyrgyz, etc.).

In the academic 1996/96 year, he enrolled second cycle (postgraduate) studies at the "Blazhe Koneski" Faculty of Philology in Skopje. He finished his studies in 1999. On June 27,

2001 he defended his MA thesis titled “*Phonetic and Lexical Features of the Turkish Dialect in Resen and Its Surroundings*”.

He submitted the topic for a doctoral dissertation on March 17, 2003 at the “Blazhe Koneski” Faculty of Philology in Skopje. He defended his dissertation titled “*Morphosyntax of the Turkish Dialects in the Ohrid-Prespa Region*” on March 01, 2005 before the Jury (Defense Commission) consisted of: Dr. Arif Ago, full professor - chair; Dr. Hamdi Hasan, full professor - member; Dr. Mucahit Asimov, full professor - member; Dr. Petar Atanasov, full professor - member; Dr. Marjan Marković, assistant professor - member. Thence, he obtained the scientific degree of Doctor of Sciences (PhD) from the research field of Philological Sciences.

In September 30, 2005 he was appointed Assistant Professor at the “Blazhe Koneski” Faculty of Philology in Skopje in the research field of Turkology, namely for the subjects (courses) Morphology of Turkish and Syntax of Turkish.

He is currently an Associate Professor in Morphology of Turkish and Syntax of Turkish. The last promotion review was published in the Bulletin of the University of "Ss. Cyril and Methodius" No. 986 (pp. 276-284) from 2010.

The Review Committee took into consideration the overall scientific, professional, pedagogical and other achievements of the candidate from the beginning of his academic career, firstly through the decisions of the Teaching-Scientific Council of the “Blazhe Koneski” Faculty of Philology from April 25, 1995 (election in Junior Teaching Assistant), September 30, 1998 (re-election in Junior Teaching Assistant), April 11, 2001 (election in Senior Teaching Assistant), then through the promotion reviews published in the Bulletins of the University of “Ss. Cyril and Methodius” No. 860 (re-election in Senior Teaching Assistant), No. 875 (election in Assistant Professor), No. 986 (election in Associate Professor), as well as the overall scientific, professional, pedagogical and other achievements of the candidate from the last promotion up to the date of submission of the application, and based on the submitted documentation relevant for this promotion.

2. SCIENTIFIC, PROFESSIONAL, PEDAGOGICAL AND OTHER ACHIEVEMENTS OF THE CANDIDATE FROM THE LAST PROMOTION UP TO THE APPLICATION DATE

Teaching and educational activities

Within the teaching and educational activities in the University of “Ss. Cyril and Methodius”, “Blazhe Koneski” Faculty of Philology, the candidate Dr. Oktay Ahmed has lectured on the first and second study cycle for the study program of Turkish Language and Literature. On the first study cycle, he taught the following courses: *Morphology of Turkish 1-4* and *Syntax of Turkish 1-2*. In the academic 2011/12 year, he also taught: *Translation Techniques 1-2* and *Basics of Orthography and Proofreading 1-2*.

Within the second study cycle, he taught the following courses: *Grammar of Turkish*, *Modern Turkish* and *Linguostylistics of Turkish*.

From the last promotion up to the date of application, he was also taught the courses *Morphology of Modern Turkish 1-2* and *Syntax of Modern Turkish 1-2* at University of “Goce Delchev”, Faculty of Philology in Shtip, as well as the courses *Turkish with Culture of Expression 1-2* at the “St. Kliment Ohridski” Faculty of Pedagogy of the University of “Ss. Cyril and Methodius” in Skopje.

The candidate has been an academic advisor to 6 (six) undergraduate theses.

The candidate has been a member of 72 (seventy-two) examining or defense committees of undergraduate theses, a member examining and defense committees of 2 (two) MA theses, and a member of 5 (five) PhD examining or defense committees.

The candidate is an academic reviewer of 2 (two) university textbooks.

All other activities in the category of teaching and educational activities relevant for the promotion, as well as specific activities are noted in the table in Annex 2 (art. 2) from the Rules on Promotion, including dates and other relevant information.

Scientific and Research Activity

The candidate Dr. Oktay Ahmed in the aforementioned period has published 10 (ten) research papers in the field of Turkology, of which 7 (seven) papers in international scientific journals, 2 (two) papers in proceedings of a higher-education institution, and 1 (one) paper in proceedings from a scientific meeting abroad.

Paper published in 2012 entitled *Verbs in Turkish Dialects in Macedonia Made with Words Entered via Macedonian Language* contains original and unique findings on which the author has been working for many years. He collected numerous examples that shows how verbs in Turkish dialects in Republic of Macedonia are formed with words entered via the dominant Macedonian language. The author examines such influence both on morphological and syntactic level. The paper not only possesses scientific value and gives contribution to Turkology, but it is also very interesting from the Macedonian studies point of view.

In a paper published in 2012 entitled *Makedonya Türk Ağzlarında İki Sesin Durumu Üzerine: “Ö” Ünlüsü ve “H” Ünsüzü (On the Status of Two Sounds in the Turkish Dialects in Macedonia: The Vowel ‘Ö’ and the Consonant ‘H’)*, the author re-examines the claim in some of the existing papers according to which the vocal “ö” and the consonant “h” in Turkish dialects in the Republic of Macedonia do not exist. In contrary, he provides numerous examples from various parts of Macedonia showing that the vocal “ö” in most of the dialects exists, but only in a limited number of examples, and only in the first syllable. Same is true for the consonant “h”. The author's claim is supported by research on dictionaries of Georgija Pulevski from the 19th century, where these two sounds can be found. Although these dictionaries are written with

Cyrillic, and not with Latin letters, using different diachronic and synchronic methods, the author found that these two vocals existed in the 19th century as well.

The candidate Dr. Oktay Ahmed in another paper from 2012 entitled *Resne ve Yöresi (Makedonya) Türk Ağzlarında Ünsüzlerin Kalın ve İnce Varyantlarının Kullanımı (The Use of the Back and the Front Variants of Consonants in the Turkish Dialect of Resen and Its Surroundings (Macedonia))* discusses phonological characteristics of consonants "g", "k" and "l" in the Turkish dialect of Resen and its surroundings. These consonants in standard Turkish language do not have specific graphemes because of the linguistic economy, which is the result of vowel-consonant harmony. In these dialects, and generally in all Turkish dialects in the Republic of Macedonia, the words very often do not comply with the harmonies. This paper solves all doubts about when and how to use these consonant in mentioned dialects.

Dr. Oktay Ahmed in his paper from 2012 entitled *Третиосложниот и гиситинкитивниот акценит во ширскиот јовори од Охридско-Преспанскиот регион (Third-Syllable and Distinctive Stress in the Turkish Dialects of Ohrid-Prespa Region)* first time in literature claim that these dialects have third-syllable stress, almost without exception in all words, even in those examples in which today the stress is not on the third syllable. If one looks at the historical development of these words, it becomes obvious that in the past they also had third-syllable stress. In this paper there are examples where the stress distinguishes between words with the same phonetic structure.

Paper published in 2013 entitled *Türkçede "Değil" Edatının Pek Ele Alınmayan Bir Özelliği Üzerine (On a Feature of Turkish "Değil" Particle Not Addressed Properly)* is unique in Turkology. Here, the author analyze one special characteristic of the particle "değil", showing that in certain situations, the negation form of verbs is not formed with the suffix /-mA/ as in all finite verbs, but it is formed with this particle. This paper has an outstanding contribution to Turkish linguistics and Turkish morphology.

The paper entitled *Зборовниите групи во ширскиот јовори од југозападна Македонија и влијанието на македонскиот јазик врз нив (Word Groups in the Turkish Dialects in Southwest Macedonia and the Influence of Macedonian Language on Them)* is a paper in the area of Turkish syntax. It covers a word groups (as many as 17 in number) from the southwestern part of the Republic of Macedonia that are in active use today. This paper has shown the firm influence of the Macedonian language on syntactic level in these dialects. Although Turkish is an agglutinative language, sometimes word groups in these dialects can be translated word by word to Macedonian language and thus it makes this paper very interesting for Turkish linguistics in general.

The paper published in 2014 entitled *Türkçede Üst Üste Gelen Olumsuzluk Ekiyle Kurulmuş Yapılar: Türkçe Ulusal Derlemi (TUD) Örnekleri (Forms Build With Consecutive Double Privative Markers in Turkish: Examples From the Turkish National Corpus (TNC))* is original corpus-linguistic research done on "Turkish National Corpus" (<http://www.tnc.org.tr>). The author found numerous examples that are morphologically incorrectly formed, i.e. that are consisted of consecutive double privative (negation) markers. Interestingly, some of these examples have already entered the Turkish Dictionary published by the Institute of Turkish

Language in Ankara. The author analyzes the examples from the corpus, given with their syntactic contexts, and compares them with the words entered to the Turkish Dictionary. This paper has significant contribution not only to Turkish corpus linguistics and Turkish morphology, but the corpus linguistics and general linguistics in general.

The candidate Dr. Oktay Ahmed in another paper from 2014, entitled *Makedonya Türk Ağzlarında Şimdiki ve Geniş Zamanın Bugünkü Morfolojik Durumu (The Present-Day Situation of the Present Tense and Aorist in the Turkish Dialects in Macedonia)* shows the present-day situation of the morphological and semantic present tense and the aorist in these dialects. This paper with examples from different parts of the Republic of Macedonia demonstrates that in some cases the morphological present tense also covers the semantic aorist, as well as that morphological aorist covers with semantic present time. This paper can be used for future creation of dialectological atlases for the Turkish dialects in the Republic of Macedonia.

The paper from 2014 entitled */-mAlİ/ Ekinin Morfosentaksı: Bilgisayar Derlem Bazlı Araştırma (Morphosyntax of the Turkish Suffix /-mAlİ/: Computer Corpus Based Research)* is another paper in the area of corpus linguistics. The author first provides an overview of the use of this modal suffix for the necessitative at present and in the past in different countries where Turkic languages are spoken. Respectively the author provides information about the optional way for obtaining the same function, but with different morphological and syntactic means. Computer corpus of 442 books is used as the base for these analyzes. The author provides number of examples showing that this suffix, besides necessitativity, may have other modal functions as well. In the same time, this research shows that the suffix */-mAlİ/* can be found in complex forms on the syntactic level, some of which are not at all encountered in the literature. That makes this paper original and gives remarkable contribution to Turkish corpus linguistics.

The paper from 2014 authored by Dr. Oktay Ahmed entitled *Üsküp Türk Ağzında Kip Ekleri (Temporal and Modal Suffixes in the Turkish Dialect of Skopje)* has an important contribution to the Turkish morphology, Turkish linguistics, as well as to the Turkish dialectology. Although the Department of Turkish Language and Literature at the "Blazhe Koneski" Faculty of Philology in Skopje is active for almost 40 years, there is virtually no data in the literature about the Turkish dialect of Skopje. The author realized this gap and analyzed temporal and modal suffixes in this dialect. Because of its rarity and the analyzed topic, this work has high importance.

All research papers of the candidate are from the Turkish linguistics, of which 3 (three) papers are from phonetics/phonology, 6 (six) papers from morphology/morphosyntax, and 1 (one) paper from syntax. From morphosyntactic papers, 2 (two) are results of corpus-linguistic researchs.

The candidate attended to 5 (five) scientific meetings with international participation, of which 4 (four) abroad and 1 (one) in the country.

Dr. Oktay Ahmed was a national coordinator of 1 (one) international research project. The result of successful project activities is a monograph published abroad in which Dr. Oktay Ahmed participates as an author of part of the published contents.

All other activities in the category of scientific and research activities relevant for the promotion, as well as specific activities are noted in the table in Annex 2 (art. 3/art. 4) from the Rules on Promotion, including dates and other relevant information.

Professional-Applicative Activities and Activities of Broader Interest

The candidate, Dr. Oktay Ahmed is actively included in the professional-applicative activities of the “Blazhe Koneski” Faculty of Philology, where, from the last promotion, he participated as a head or a member in total of 12 (twelve) committees and bodies.

The candidate is also active as a translator. Thus, he have translated 2 (two) books (1 (one) from Turkish to Macedonian, and 1 (one) from Macedonian to Turkish). Also, he translated a part of 1 (one) book. As an active translator, he translated a lot of booklets, translations for anthologies, as well as other translations, but there are not foreseen points for these activities and, so, they cannot be evaluated in this part of the achievements of the candidate.

The candidate especially shows activity within the activities of broader interest. He was member of 2 (two) committees on the state level:

- President of the State Commission on Final Exams for the Subject Turkish Language and Literature (2012);
- Examiner for Certified Translators for Turkish Language in the Ministry of Justice of Republic of Macedonia (2008-2012).

Dr. Oktay Ahmed is member of 6 (six) boards of international scientific journals. He also was member of 2 (two) organizing or program boards of scientific meetings abroad.

The candidate Dr. Oktay Ahmed as an expert was invited and attended to 4 (four) meetings with presentations and he was professional editor of 5 (five) books.

Also, from the last promotion, the candidate held 2 (two) lectures in institutions of public interest or cultural and information centers.

From the activities for what points are not foreseen, thus they cannot be evaluated in this report, it should be emphasized that he is a member of Linguistic Society of America from 2006, as well as of Mensa International - London from 1988. The candidate Dr. Oktay Ahmed was moderator of session within a scientific meeting, was reviewer of books and abstracts from international scientific meetings or for international scientific journals. Also, Dr. Oktay Ahmed 8 (eight) times was acting as an examiner or member of commission examinations for other subjects (courses) in the Faculty.

The candidate Dr. Oktay Ahmed is influential in Turkology and in his work. That is evident from the fact that up to now in total he is cited in 25 (twenty five) works.

7 (seven) times he has been a member of review committees for promotions in teaching and research titles, of which 2 (two) in the home institution, 3 (three) in the guest institutions and 2 (two) in institutions abroad.

All other activities in the category of professional-applicative activities and activities of broader interest relevant for the promotion, as well as specific activities are noted in the table in Annex 2 (art. 5) from the Rules on Promotion, including dates and other relevant information.

Student Evaluation

According to a Report dated December 26, 2014, the candidate Dr. Oktay Ahmed has been positively evaluated by an anonymous poll by students of the “Blazhe Koneski” Faculty of Philology, i.e. his subjects (courses) are rated with average ratings between 9.6 and 10.

CONCLUSION AND PROPOSAL

On the basis of the complete submitted documentation, and personal knowledge of the candidate, the promotion Review Committee has positively merited and graded the teaching and educational activities, the scientific and research activities, and the professional-applicative activities, as well as the activities of broader interests of Dr. Oktay Ahmed.

According to the all above mentioned activities of the candidate since the last election to date, the promotion Review Committee has concluded that Dr. Oktay Ahmed possesses the scientific and professional qualities and fulfils all requirements as per the Law on Higher Education and the Rules on Criteria and Procedures for Promotion for Teaching and Scientific, Scientific, Teaching and Professional Titles and Assistants-PhD Students at the University of “Ss. Cyril and Methodius” in Skopje, to be elected to the rank of **Full Professor** in the subjects **Morphology of Turkish** and **Syntax of Turkish** in the research field of **Turkology**.

Taking into consideration the all above mentioned qualities, the Review Committee is honored and pleased to propose to the Teaching-Scientific Council of the “Blazhe Koneski” Faculty of Philology in Skopje that they promote Dr. Oktay Ahmed to the title of full **professor** in the subjects **Morphology of Turkish** and **Syntax of Turkish** in the research field of **Turkology**.

REVIEW COMMISSION:

1. Prof. Dr. Arif Ago, Full Professor, s.r.
2. Prof. Dr. Mirjana Teodosijević, Full Professor, s.r.
3. Prof. Dr. Victor Friedman, Full Professor, s.r.

ANNEX 2

APPENDIX
TO THE REVIEW FOR THE ELECTION OF
A PROFESSOR IN A TEACHING AND RESEARCH TITLE

Candidate: Oktay Mustafa Ahmed

Institution: "Blazhe Koneski" Faculty of Philology in Skopje

Research field: Turkology

TEACHING AND EDUCATIONAL ACTIVITY

No.	Activity:	Points:
1.	Lectures within the first study cycle (home institution)	
	2010/2011: 8 hours x 15 weeks per semester x 2 semesters x 0.04 points = 9.6 points 2011/2012: 12 hours x 15 weeks per semester x 2 semesters x 0.04 points = 14.4 points 2012/2013: 8 hours x 15 weeks per semester x 2 semesters x 0.04 points = 9.6 points 2013/2014: 8 hours x 15 weeks per semester x 2 semesters x 0.04 points = 9.6 points 2014/2015: 8 hours x 15 weeks per semester x 2 semesters x 0.04 points = 9.6 points	52.8
2.	Lectures within the first study cycle (guest institution)	
	2010/2011: 2 hours x 15 weeks per semester x 2 semesters x 0.04 points = 2,4 points 2011/2012: 4 hours x 15 weeks per semester x 2 semesters x 0.04 points = 4,8 points 2012/2013: 3 hours x 15 weeks per semester x 2 semesters x 0.04 points = 3,6 points	10.8

3.	Exercises within the first study cycle (home institution)	
	2010/2011: 8 hours x 15 weeks per semester x 2 semesters x 0.03 points = 7,2 points 2012/2013: 8 hours x 15 weeks per semester x 2 semesters x 0.03 points = 7,2 points 2013/2014: 6 hours x 15 weeks per semester x 2 semesters x 0.03 points = 5,4 points 2014/2015: 6 hours x 15 weeks per semester x 2 semesters x 0.03 points = 5,4 points	25.2
4.	Exercises within the first study cycle (guest institution)	
	2012/2013: 2 hours x 15 weeks per semester x 2 semesters x 0,03 points = 1,8 points	1.8
5.	Consultations with students (first study cycle, home institution):	
	2010/2011: 155 students x 2 semesters x 0.002 points = 0.62 points 2011/2012: 173 students x 2 semesters x 0.002 points = 0.692 points 2012/2013: 155 students x 2 semesters x 0.002 points = 0.62 points 2013/2014: 125 students x 2 semesters x 0.002 points = 0.5 points 2014/2015: 125 students x 2 semesters x 0.002 points = 0.5 points	2.932
6.	Consultations with students (first study cycle, guest institution):	
	2010/2011: 11 students x 2 semesters x 0.002 points = 0.044 points 2011/2012: 20 students x 2 semesters x 0.002 points = 0.08 points 2012/2013: 16 students x 2 semesters x 0.002 points = 0.064 points	0.188
7.	Lectures within the second study cycle (home institution):	
	2010/2011: 15 hours x 0.05 points = 0.75 points 2011/2012: 15 hours x 0.05 points = 0.75 points 2012/2013: 45 hours x 0.05 points = 2.25 points 2013/2014: 30 hours x 0.05 points = 1.5 points	5.25

8.	Consultations with students (second study cycle, home institution):	
	2010/2011: 5 students x 0.002 points = 0.01 point 2011/2012: 1 students x 0.002 points = 0.002 points 2012/2013: 5 students x 0.002 points = 0.01 point 2013/2014: 6 students x 0.002 points = 0.12 points	0.142
9.	Academic adviser for undergraduate theses:	
	6 candidates x 0.2 points = 1.2 points	1.2
10.	Member of undergraduate theses defense committees:	
	72 candidates x 0.1 point = 7.2 points	7.2
11.	Member of graduate (MA) examining or defense committees:	
	2 candidates x 0.3 points = 0.6 points	0.6
12.	Member of doctoral (PhD) theses examining or defense committees:	
	5 candidates x 0.5 points = 2.5 points	2.5
13.	Reviewer of university textbooks:	
	2 textbooks x 1 point = 2 points	2
	Total	112.612

SCIENTIFIC AND RESEARCH ACTIVITY

No.	Activity:	Points:
1.	Attendance to a scientific meetings with a paper (oral presentations):	
	“Makedonya Türk Ağzlarında Şimdiki ve Geniş Zamanın Bugünkü Morfolojik Durumu”, III. Uluslararası Türk Dünyası Kültür Kongresi, 19-25 Nisan 2010, Çeşme-İzmir. [“The Present-Day Situation of the Present Tense and Aorist in the	1

	<i>Turkish Dialects in Macedonia</i> ”, III. International Congress on Turkish-World Culture, April 19-25, 2010, Çeşme-İzmir (Republic of Turkey).]	
	“ <i>Makedonya Türk Ağzlarında İki Sesin Durumu Üzerine: “Ö” Ünlüsü ve “H” Ünsüzü</i> ”, 17. Uluslararası Türk Kültürü Sempozyumu, 07 Mayıs 2012, Üsküp. [“ <i>On the Status of Two Sounds in the Turkish Dialects in Macedonia: The Vowel ‘Ö’ and the Consonant ‘H’</i> ”, 17. International Symposium on Turkish Culture, May 07, 2012, Skopje.	1
	“ <i>Resne ve Yöresi (Makedonya) Türk Ağzlarında Ünsüzlerin Kalın ve İnce Varyantlarının Kullanımı</i> ”, III. Uluslararası Balkanlarda Türk Varlığı Sempozyumu, 10-12 Mayıs 2012, Celal Bayar Üniversitesi, Manisa. [“ <i>The Use of the Back and the Front Variants of Consonants in the Turkish Dialect of Resen and Its Surroundings</i> ”, III. International Symposium on the Turkish Presence on the Balkans, May 10-12, 2012, University of “Celal Bayar”, Manisa (Republic of Turkey).]	1
	“ <i>Pulevski’nin Sözlüklerinden Hareketle XIX. Yüzyıl Makedonya Türkçesinin Bazı Ses Özellikleri</i> ”, VII. Uluslararası Türk Dili Kurultayı, 24-28 Eylül 2012, Ankara. [“ <i>Some Phonetic Characteristics of the Turkish in Macedonia in XIX. Century Based on the Dictionaries of Pulevski</i> ”, VII. International Congress of Turkish Language, September 24-28, 2012, Ankara (Republic of Turkey).]	1
	“ <i>Üsküp Türk Ağzında Kip Ekleri</i> ”, Uluslararası Türkçenin Batılı Elçileri Sempozyumu, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, 05-06 Kasım 2012, İstanbul. [“ <i>Modal Suffixes in the Turkish Dialect of Skopje</i> ”, International Symposium of the Western Ambassadors of Turkish Language, University of “Fatih Sultan Mehmet”, November 05-06, 2012, İstanbul (Republic of Turkey).]	1
2.	Papers with original scientific results published in scientific/professional journals:	
	(2012). Verbs in Turkish Dialects in Macedonia Made With Words Entered Via Macedonian Language. <i>Hikmet - International Peer-Reviewed Journal of Scientific Research</i> , 10(19). pp. 10-22, ISSN: 1857-5935.	4
	(2012). Makedonya Türk Ağzlarında İki Sesin Durumu Üzerine: “Ö” Ünlüsü ve “H” Ünsüzü. <i>Teke - Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi</i> , 1(2). s. 15-26, ISSN: 2147-0146. [(2012). On the Status of Two Sounds in the Turkish Dialects in Macedonia: The Vowel ‘Ö’ and the Consonant ‘H’, <i>Teke - International Journal of Turkish Literature, Culture, Education</i> , 1(2). pp. 15-26, ISSN: 2147-0146.]	4

	(2013). Türkçede “Değil” Edatının Pek Ele Alınmayan Bir Özelliği Üzerine. <i>Hikmet - İlmi Araştırmalar Dergisi</i> , S. 21. s. 10-25, ISSN: 1857-5935. [(2013). On a Feature of Turkish “Değil” Particle Not Addressed Properly. <i>Hikmet - International Peer-Reviewed Journal of Scientific Research</i> , Issue. 21, pp. 10-25, ISSN: 1857-5935.]	4
	(2014). Türkçede Üst Üste Gelen Olumsuzluk Ekiyle Kurulmuş Yapılar: Türkçe Ulusal Derlemi (TUD) Örnekleri. <i>Hikmet - İlmi Araştırmalar Dergisi</i> , 12(23), s. 10-41, ISSN: 1857-5935. [(2014). Forms Build With Consecutive Double Privative Markers in Turkish: Examples From the Turkish National Corpus (TNC). <i>Hikmet - International Peer-Reviewed Journal of Scientific Research</i> , 12(23), pp. 10-41, ISSN: 1857-5935.]	4
	(2014). Makedonya Türk Ağzlarında Şimdiki ve Geniş Zamanın Bugünkü Morfolojik Durumu. <i>İdil - Sanat ve Dil Dergisi</i> , Cilt 3(14), s. 1-11, ISSN: 2146-9903, E-ISSN: 2147-3056. [(2014). The Present-Day Situation of the Present Tense and Aorist in the Turkish Dialects in Macedonia. <i>İdil - Journal on Art and Language</i> , 3(14), pp. 1-11, ISSN: 2146-9903, E-ISSN: 2147-3056.]	4
	(2014). /-mAlİ/ Ekinin Morfosentaksı: Bilgisayar Derlem Bazlı Araştırma. <i>Hikmet - İlmi Araştırmalar Dergisi</i> , 12(24), s. 10-27, ISSN: 1857-5935. [(2014). Morphosyntax of the Turkish Suffix /-mAlİ/: Computer Corpus Based Research. <i>Hikmet - International Peer-Reviewed Journal of Scientific Research</i> , 12(24), pp. 10-27, ISSN: 1857-5935.]	4
	(2014). Üsküp Türk Ağzında Kip Ekleri. <i>Türük - Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi</i> , 2(4), ISSN: 2147-8872. [(2014). Temporal and Modal Suffixes in the Turkish Dialect of Skopje. <i>Türük - International Language, Literature and Folklore Researches Journal</i> , 2(4), ISSN: 2147-8872.]	4
3	Papers with original scientific results published in proceedings of scientific meetings:	
	(2012). Resne ve Yöresi (Makedonya) Türk Ağzlarında Ünsüzlerin Kalın ve İnce Varyantlarının Kullanımı, <i>III. Uluslararası Balkanlarda Türk Varlığı Sempozyumu Bildirileri (10-12 Mayıs 2012) - Cilt I.</i> , Celal Bayar Üniversitesi, Manisa, s. 21-26, ISBN: 978-975-8628-26-1 (TK), Cilt 1: 978-975-8628-28-5. [(2012). The Use of the Back and the Front Variants of Consonants in the Turkish Dialect of Resen and Its Surroundings (Macedonia), <i>Proceedings of the III. International Symposium on the Turkish Presence on the Balkans, May 10-12, 2012 - Volume I.</i> , University of “Celal Bayar”, Manisa, pp. 21-26, ISBN: 978-975-8628-26-1 (TK), Volume 1: 978-975-8628-28-5.]	2

4.	Paper published in proceedings of a higher-education institution:	
	(2012). Третосложниот и дистинктивниот акцент во турските говори од Охридско-Преспанскиот регион. <i>Годишен зборник 2012</i>, Филолошки факултет при УГД, Штип, стр. 175-181, ISSN: 1857-7059. [(2012). Third-Syllable and Distinctive Stress in the Turkish Dialects of Ohrid-Prespa Region. <i>Yearbook 2012</i>, Faculty of Philology, University of "Goce Delchev", Shtip, pp. 175-181, ISSN: 1857-7059.]	2
	(2014). Зборовните групи во турските говори од југозападна Македонија и влијанието на македонскиот јазик врз нив. „Романисџика и балканисџика“ - <i>Зборник на трудови во чест на проф. д-р Петар Аџанасов по повод 75 години од живото</i>, Редакција: Мирјана Алексоска-Чкатроска, Коредакција: Јоана Хаџи-Лега Христоска, Филолошки факултет „Блаже Конески“ - Скопје, 2014, стр. 47-62, ISBN: 978-608-234-025-8. [(2014) Word Groups in the Turkish Dialects in Southwest Macedonia and the Influence of Macedonian Language on Them. „<i>Romance and Balkan Studies</i>“ - <i>Proceedings in Honor of Prof. Dr. Petar Atanasov Marking 75 Years of His Life</i>, Edited by: Mirjana Aleksoska-Chkatroska, Coeditor: Joana Hadži-Lega Hristoska, "Blazhe Koneski" Faculty of Philology, Skopje, 2014, pp. 47-62, ISBN: 978-608-234-025-8.]	2
5.	National coordinator of international scientific project:	
	Coordinator for Macedonia in the project titled " <i>History of the Balkan Turkology and Balkan Turkologists</i> " and author of articles on Macedonia in the same-titled monograph.	6
6.	Part of a monograph published abroad:	
	<i>Balkan Türkoloji Tarihçesi ve Balkan Türkologları</i>, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara, 2012, ISBN: 978-975-17-3642-0. [<i>History of the Balkan Turkology and Balkan Turkologists</i>, Ministry Of Culture And Tourism Of The Republic Of Turkey, Ankara, 2012, ISBN: 978-975-17-3642-0.]	6
	Total	51

PROFESSIONAL-APPLICATIVE ACTIVITIES

No.	Activity:	Points:
1.	Book translations:	
	<i>İlk, Orta ve Yüksek Öğretim Öğretmenlerine İkinci Dil Öğretimi El Kitabı</i> , Britanya Konseyi - Makedonya (British Council - Macedonia), Üsküp, 2011, ISBN: 978-9989-2723-5-6. [<i>Handbook For Primary, Secondary And Higher-Education Teachers For Teaching The Second Language</i> , British Council - Macedonia, Skopje, 2011, ISBN: 978-9989-2723-5-6.]	3
	Асли Ердоган, <i>Градои во црвена намешка</i> (роман), Готен, Скопје, 2013, ISBN: 978-608-4625-32-2. [Ashl Erdoğan, <i>The City in Crimson Cloak</i> (fiction), Goten, Skopje, 2013, ISBN: 978-608-4625-32-2.]	3
2.	Translation of part of a book:	
	Татјана Гочкова-Стојановска, Искра Пановска-Димкова. <i>Божилак: Учебник по македонски јазик за странци (почетно рамниште)</i> , Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје, 2012, ISBN: 978-608-234-007-4. [Tatjana Gochkova-Stojanovska, Iskra Panovska-Dimkova. <i>Rainbow: Textbook of Macedonian Language For Foreigners (basic level)</i> , “Blazhe Koneski” Faculty of Philology, Skopje, 2012, ISBN: 978-608-234-007-4.]	1
3.	Expert activities:	
	Speech entitled as “ <i>History, Modern Trends and Perspectives of the Department of Turkish Language and Literature in the Context of European and World Higher Education</i> ”, within the workshop “ <i>New Searches in the Research of Turkish Language: Second International Workshop for Heads of Institutes and Departments Abroad</i> ”, Institute of Turkish Language, September 26-27, 2010, Ankara („II. Uluslararası Türk Dili Araştırmalarında Yeni Arayışlar: Yurt Dışındaki Enstitü ve Bölüm Başkanları Çalıştayı“, TDK, 26-27 Eylül 2010, Ankara).	1
	Lecturer and debater in “ <i>International Turkology Workshop</i> ” (Uluslararası Türkoloji Çalıştayı), organized by: Yunus Emre Foundation, Ministry of Foreign Affairs of Republic of Turkey, and Metropolitan Municipality of Istanbul, Istanbul, April 09-14, 2012.	1
	Debater in “ <i>Turkology Workshop</i> ”, organized by: “Yunus Emre” Turkish Cultural Center on February 05, 2012 in Skopje.	1

	Debater in the workshop “ <i>Gathering of Balkan Turkologists</i> ”, organized by the Yunus Emre Foundation, May 25-28, 2012 in Sarajevo.	1
	Professional editor for the translations of textbooks for primary schools from Macedonian to Turkish: 6. Славјанка Димова, Вера Ангеловска, Марина Васиќ-Стефановска, <i>Музичко образование за IV. одделение</i>, Министерство за образование и наука на РМ, Скопје, 2009, ISBN: 978-608-4575-63-4. [Slavjanka Dimova, Vera Angelovska, Marina Vasić-Stefanovska, <i>Music Education for IV. grade</i>, Ministry of Education and Science of the Republic of Macedonia, Skopje, 2009, ISBN: 978-608-4575-63-4.] 7. Славјанка Димова, Вера Ангеловска, Марина Васиќ-Стефановска, <i>Музичко образование за V. одделение</i>, Министерство за образование и наука на РМ, Скопје, 2010, ISBN: 978-608-4575-94-8. [Slavjanka Dimova, Vera Angelovska, Marina Vasić-Stefanovska, <i>Music Education for V. grade</i>, Ministry of Education and Science of the Republic of Macedonia, Skopje, 2010, ISBN: 978-608-4575-94-8.] 8. Данчо Ордев, Игор Ордев, <i>Ликовно образование за V. одделение</i>, Министерство за образование и наука на РМ, Скопје, 2010, ISBN: 978-608-4575-84-9. [Dancho Ordev, Igor Ordev, <i>Art Education for V. grade</i>, Ministry of Education and Science of the Republic of Macedonia, Skopje, 2010, ISBN: 978-608-4575-84-9.] 9. Данчо Ордев, Александар Ордев, <i>Ликовно образование за VIII. одделение</i>, Министерство за образование и наука на РМ, Скопје, 2010, ISBN: 978-608-4575-68-9. [Dancho Ordev, Aleksandar Ordev, <i>Art Education for VIII. grade</i>, Ministry of Education and Science of the Republic of Macedonia, Skopje, 2010, ISBN: 978-608-4575-68-9.] 10. Благоја Маркоски, <i>Географија за VIII. одделение</i>, Министерство за образование и наука на РМ, Скопје, 2010, ISBN: 978-608-4575-86-3. [Blagoja Markoski, <i>Geography for VIII. grade</i>, Ministry of Education and Science of the Republic of Macedonia, Skopje, 2010, ISBN: 978-608-4575-86-3.] Total: 5 x 1 point = 5 points	5
4.	Lectures in institutions of public interest or cultural and information centers:	
	“ <i>Atatürk and Turkish Language</i> ”, public lecture within the “Lectures in Memory of Mustafa Kemal Atatürk”, organized and invited by the Atatürkist Thought Association, Army Hall, Skopje, November 10, 2011.	0.5

	<i>"Treasure Extracted from the Dictionaries of Pulevski: Phonetic Features of Turkish Language in Macedonia in XIX. century"</i> , public lecture within the "Skopje Turkology Lectures" series, Department of Turkish and Literature, "Blazhe Koneski" Faculty of Philology, Skopje, October 21, 2013.	0.5
Activities of broader interest		
6.	Member of the title election commission:	
	7 commissions x 0.2 points = 1.4 points	1.4
7.	Member of Faculty commission:	
	12 commissions x 0.5 points = 6 points	6
8.	Member of a Board of an international scientific/professional journal:	
	6 journals x 1 point = 6 points	6
9.	Member of state level commissions and bodies, as well as other bodies:	
	2 commissions x 1 point = 2 points	2
10.	Member of organizing or program boards of scientific/professional meetings:	
	2 boards x 0.5 points = 1 point	1
	Total	33.4

PROFESSIONAL REFERENCES OF THE CANDIDATE FOR ELECTION IN A TITLE	Points
TEACHING AND EDUCATIONAL ACTIVITY	112.612
SCIENTIFIC AND RESEARCH ACTIVITY	51.000
PROFESSIONAL-APPLICATIVE ACTIVITY	33.400
Total	197.012

Review Commission

1. Prof. Dr. Arif Ago, Full Professor, s.r.
2. Prof. Dr. Mirjana Teodosijević, Full Professor, s.r.
3. Prof. Dr. Victor Friedman, Full Professor, s.r.

РЕЦЕНЗИЈА

ЗА ОЦЕНА НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА „ПРОЗНИТЕ ДИСКУРСИ ВО МАКЕДОНСКАТА КНИЖЕВНОСТ НА ДЕВЕТНАЕСЕТТИОТ ВЕК“ ОД М-Р ИСКРА ТАСЕВСКА ХАЦИ-БОШКОВА, ПРИЈАВЕНА НА ФИЛОЛОШКИОТ ФАКУЛТЕТ „БЛАЖЕ КОНЕСКИ“ ВО СКОПЈЕ

Наставно-научниот совет на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје, на седницата одржана на 28.1.2015 година, формираше Комисија за оцена на докторската дисертација на кандидатката м-р Искра Тасевска Хаџи-Бошкова со наслов „Прозните дискурси во македонската книжевност на деветнаесеттиот век“, во состав: проф. д-р Добрила Миловска (претседател), проф. д-р Венко Андоновски (ментор), проф. д-р Нина Анастасова - Шкрињариќ (член), проф. д-р Кристина Николовска (член) и проф. д-р Ангелина Бановиќ-Марковска (член).

Комисијата во наведениот состав, со внимание ја прегледа и ја оцени докторската дисертација и на Наставно-научниот на Филолошкиот факултет му го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

АНАЛИЗА НА ТРУДОТ

Докторската дисертација на кандидатката м-р Искра Тасевска Хаџи-Бошкова, со наслов „Прозните дискурси во македонската книжевност на деветнаесеттиот век“, содржи 271 страница компјутерски обработен текст во фонт Тајмс њу роман, со 1,5 проред и големина на букви 12, со над 500 фусноти, 187 библиографски единици, меѓу нив научни трудови, статии, книги, национални прописи, меѓународни акти и интернет-ресурси.

Трудот е структуриран во 3 глави, вовед и заклучни согледувања. Деловите се систематизирани во точки и потточки со наслови и поднаслови, со што се обезбедува соодветно следење на материјата која е обработена во истражувањето.

Во **воведот** на трудот, изложени се предметот и целите на истражувањето, хипотезата, истражувачките прашања, теоретската рамка и методите на истражувањето. Кандидатката укажува дека со наведената тема ќе се занимава интердисциплинарно, иако акцентот ќе биде ставен на теоријата на жанровите, односно генолошкиот пристап кон оваа материја. Тоа е, мора да се нагласи, новина во досегашните истражувања на оваа материја.

Првата глава од докторската дисертација е насловена „Естетиката на литературата и жанровската критика“ и е поделена на два дела: во првиот дел се говори за природата на уметничкото дело и неговата естетска димежија. Во овој дел се анализира, како во стручен компендиум по теорија на литературата и историјата на естетиката – главните поимања на уметничкото (книжевно дело) низ историјата. Се почнува со античките естетички размислувања, потоа – средновековните и ренесансните сфаќања за естетскиот објект, класицистичката естетичка мисла, хибридниот естетика на романтизмот, модерните естетички струења, естетичките премиси на Мартин Хајдегер и Роман Ингарден, а посебно теоретско место (што е важно за подоцнежната апликација на материјалот) му се посветува на проблемот на авторот и уметничкото дело во теоретските промислувања на Ерик Доналд Хирш и Стенли Фиш. Вториот дел од првата глава, исто така претставува дијахрониски пресек, но овојпат во средиштето се наоѓа поимот „жанр“, со обидите за жанровска класификација на книжевноста. Историскиот пресек на жанровските класификации тргнува повторно од антиката, преку средновековната жанровска класификација, ренесансната

генолошка таксономија, преку класицистичкото и романтичарското сфаќање на жанрот, до модерните класификации на жанровите.

Мора да се истакне дека во оваа, прва глава од својата дисертација, кандидатката покажува завидна, неприкосновена и воодушевувачка супериорност по однос на историјата на естетиката, историјата на теоријата на жанровите и дека одлично владее со над стотина клучни поими од овие области, поими кои потоа ќе и послужат за апликација врз македонскиот книжевен материјал од деветнаесеттиот век.

Втората глава ги анализира прозните жанрови во македонската литература на деветнаесеттиот век. Откако ќе ги направи вообичаените разграничувања на поезијата и прозата како жанрови, кандидатката се зафаќа со некои круцијални моменти кои подоцна ќе фрлат полна аналитичко-синтетичка светлина врз нејзиниот материјал: ни се чини дека тука клучна е расправата во одделот 2.1, под наслов „Механизмите на оралноста врз примери од македонската литература на деветнаесеттиот век (105-121). Благодарение на оваа расправа, како и на следната, под наслов „Социјалната и психолошката димензија на усната традиција; меморијата и сказната“, кандидатката доаѓа до работна „Нацрт-класификација на одделните прозни жанрови во македонската литература од деветнаесеттиот век“ (2.3). Мора да се истакне дека и во втората глава, кандидатката покажува висока теоретска наобразба и дека поставува целосно нови теоретски аспекти на разгледување на нејзиниот апликативен материјал. Атрактивноста се состои во обидот да се применат поновите методологии (од строго семиотички до деконструктивистички, од оние што се занимаваат со структурата до оние што се занимаваат со рецепцијата и читателот) и со нив да се исчита огромен материјал кој досега се разгледувал само генетички, а не генолошки, и за кој со генетичкиот метод се утврдило дека потекнува од средновековни и фолклорни извори. Теоријата на Хаџи-Бошкова укажува и на други моменти: ја дава анатомијата на таа оралност, на трансмисијата на оралноста во фиксиран, пишан текст, како и отстапките од стилскиот канон на средновековниот книжевен текст.

Во **третата глава**, под наслов „Прозните жанрови во македонската литература на деветнаесеттиот век како предмет на книжевнотеориска апликација“, кандидатката од теорија поминува во апликација, односно во она што се вика – применета теорија. Низ нејзината извонредно, исклучително богата теоретска диоптрија, низ различни аналитички подглави, поминуваат: словата (беседите) во македонската литература од деветнаесеттиот век, автобиографиите и биографиите во македонската книжевност од деветнаесеттиот век и македонскиот расказ, со назнака во насловот „во светлината на жанровските карактеристики на расказот“. Во овој дел доаѓа до максимално искористување на сета до тогаш изложена теоретска материја: се говори за словата на Јоаким Крчовски во споредба со словата на Кирил Пејчиновиќ, но и за Кузман Шапкарев и Григор Прличев. Потоа се разгледуваат „Автобиографијата“ на Григор Прличев но и за Шапкаревата биографија „Материјали за животоописанието на Братја Х. Миладинови, Димитрија и Константина. Конечно, во поглавјето за македонскиот расказ се зема расказот „Прошедба“ на Жинзифов како „основа за етаблирање на жанровската структура“, а потоа кандидатката се осврнува на историско-легендарниот расказ „Румена војвода“ на Ефтим Каранов и феноменот на фрагментираната нарација во расказот „Стојан Војвода“ од Атанас Раздолов.

Во заклучните согледувања, кандидатката, сумирајќи ги добиените резултати, ја истакнува теоретската дилема: каде се границите на нарацијата – или каде е нарацијата на својата граница. Јасно е дека словата немаат сиже, односно наративна арматура која отсликува хоризонт на една приказна, дека не се покоруваат на правилата за завршена наративна структура (рамнотежна ситуација – искушение со непослушан совет – наративна штета – обид за поправање на штетата со помошник и завршна рамнотежна ситуација), но затоа имаат сила апелативна функција, насочена

кон слушателите на тие слова и во игра ја воведуваат најприватната нијанса на беседењето како чин на управување со Другиот, оној кому се говори. Така, кандидатката за словата заклучува дека „станува збор за жанр кој, зависно од периодот во кој е практикувал, поседувал најразлични формални, но и содржински специфичности, кои не се однесуваат само на изразните елементи (...) туку ги опфаќаат и соодветните пресврти во рамките на потенцијалната наративност кои тие ја поседуваат, изразена преку поместувањата на нивното идеолошко и епистемолошко јадро“ (257). Кандидатката и за автобиографиите тврди дека се подеднакво проблематични во поглед на жанровското дефинирање колку и словата, со тоа што „Самиот жанр го претпоставува проблемот на пресекувањето на референцијалното и фикционалното, што се забележува не само во однос на тројството автор-раскажувач-лик, сместено во една историска фигура, туку и преку системот на идеолошките компоненти, кои го пресекуваат текстот.“ (257) За расказот се нуди следнава завршна формулација: „расказот почнува да еволуира во една формалистичка смисла – од раскажувањето како случување и автономен настан во наратијата на Жинзифов, кон преземање и трансформирање на фолклорните матрици (кај Каранов), како и кон поголемо отсликување на внатрешноста на ликот, што поттикнува и различни поместувања во наративната техника.“ (258) Конечниот заклучок за истражуваниот материјал: „(...) би можеле да заклучиме дека македонската литература од 19 век, колку и да е скромна по обем, претставува значајно и интегрално подрачје во историјата на македонската литература, бидејќи таа го вградува севкупниот потенцијал, кој во 20 век соодветно ќе биде актуализиран, благодарение на променетите општествени и политички услови во Македонија. (258)

Предмет на истражување

Предметот на истражување на докторската дисертација на м-р Искра Тасевска Хаци-Бошкова се прозните дискурси во македонската книжевност во деветнаесеттиот век, или уште поточно – *нивната состојба на постојаната наративизација, ренаративизација и денаративизација*. Трите процеси се комплементарни и затоа сликата на прозните дискурси во македонската книжевност од деветнаесеттиот век е крајно хетерогена и сложена за склопување. Кандидатката, со комбинација на класични и најсовремени методологии, успева да даде комплетна слика на својот предмет на истражување.

Податоци за состојбата на подрачјето во кое е работена дисертацијата

До сега, подрачјето од кое е земена темата за дисертацијата подразбираше главно дијахрониски и историографски пристап, со парцијални согледување на стилистиката и реториката на прозните дискурси, односно на нивната структура. Така, може да се констатира и особено да се нагласи дека со оваа дисертација подрачјето за кое станува збор значително се осовременува и се подложува на едно ново, изворно, автентично и инспиративно теоретско препрочитување. По оваа дисертација веќе ништо нема да биде исто во подрачјето на истражување за кое станува збор.

Краток опис на применетите методи

Кандидатката, како што веќе се кажа, користи интердисциплинарен пристап. Тргувајќи од поимот „дискурс“, таа нужно мора да даде (и дава) исцрпен теоретски попис на различните дефиниции на овој поим кај различни автори (иако главно го преферира Бенвенист како темел на сите нуклеусни таксономии на овој комплициран поим). Истото се однесува и на поимот жанр. Впрочем, веќе кажавме дека целата прва глава на нејзиниот труд е посветена на историски пресек на сфаќањата за естетскиот објект од антиката до најсовремените деконструктивистички теории, и дека истото кандидатката го прави и со поимот „жанр“. Таква теориска елаборација на овие поими е вистинска реткост во нашата современа филолошка и естетичка мисла. Со вешта комбинација на иманентните текстовни методи и на „екстерните“, културолошки теории, како и со теоријата на

рецепцијата (круцијалното прашање за имплицитниот и реалниот читател на текстовите од периодот кој е предмет на нејзин интерес) таа успева теоретски да ги дескрибира прозните дискурси на македонската книжевност не само како текстови, туку и културолошки – како знаци на една култура и како знаци кои сведочат за една култура со попречен општествено-историски развој.

Краток опис на резултатите од истражувањето

Резултатите од истражувањето на кандидатката, м-р Искра Тасевска Хаџи-Бошкова покажуваат дека македонскиот деветнаесетти век е век со исклучително специфична наративна трансмисија на неговите прозни дискурси до читателот. Тие резултати укажуваат дека словата и беседите како жанр имаат доминантна културолошка (а не само нарцистичко-стилска) функција и дека учествуваат во создавањето порафиниран имплицитен читател; дека автобиографиите и биографиите се веќе наративни конструкти со видлив степен на наративната арматура на дијалектот, и со видливи знаци на фикционализација, а дека со првите раскази македонската книжевност од овој век и генетички го подготвува теренот за појавување на круната на прозните дискурси – романот, кој се јавува во следниот век.

ОЦЕНА НА ТРУДОТ

Докторската дисертација на кандидатката м-р Искра Тасевска Хаџи-Бошкова, со наслов „Прозните дискурси во македонската книжевност на деветнаесеттиот век“, претставува истражување од областа на македонистиката и теоријата на жанровите, во формативниот век на македонската книжевност – деветнаесеттиот век. Изработката на темата на оваа докторска дисертација претставува супериорно теоретско препрочитување на книжевен и теоретски фондус за кој изгледаше дека е завршен и затворен за нови читања. Ова е студија која е инспиративна, исклучително теоретски заснована, богата и инвентивна, и сигурно ќе поттикне серија нови препрочитувања на ставовите изнесувани по однос на ова прашање.

Докторската дисертација на кандидатката м-р Искра Тасевска Хаџи-Бошкова, со наслов „Прозните дискурси во македонската книжевност на деветнаесеттиот век“, според мислењето на Комисијата за оценка, ги исполнува основните услови и стандарди за подготовка на докторски труд.

ИСПОЛНЕТОСТ НА ЗАКОНСКИТЕ УСЛОВИ ЗА ОДБРАНА НА ТРУДОТ

Кандидатката пред одбраната на докторскиот труд ги објавил (како прв автор, во меѓународни научни списанија или еден труд во списание со импакт-фактор), следниве рецензирани истражувачки трудови:

- [11]. Автор: Искра Тасевска Хаџи-Бошкова „Идентитетот како реинтегрирано културно наследство во *Исџоријата* на Ѓорѓија Пулевски“, објавен: Спектар 57, год. XXIX, Скопје, Институт за македонска литература, 2011, стр. 199-210.
- [12]. Автор: Iskra Tasevska Hadji Boshkova „Phenomenological Subjectivity as an Intersection Between Philosophy and Literature“, објавен: Mediterranean Journal of Social Sciences, vol. 3. No. 7, April 2012, Italy, Rome, Sapienza University of Rome and Mediterranean Center of Social and Educational Research, 2012, p. 255-259, impact factor 0.377.

ЗАКЛУЧОК И ПРЕДЛОГ

Главни научни придонеси на кандидатката се: целосно ново теоретско читање на еден проблематичен (во еволутивно-развојна смисла) период за македонската книжевност, преку генолошки пристап.

Можните понатамошни истражувања се: детализација на поставените теретски хипотези и нивно развивање во конзистентни теоретски премиси со поширок обем на литературна граѓа.

Со оглед на наведеното, Комисијата му предлага на Наставно-научниот совет на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ да ја прифати позитивната оценка и да закаже одбрана на докторската дисертација на кандидатката **м-р Искра Тасевска Хаџи-Бошкова** со наслов **„Прозните дискурси во македонската книжевност на деветнаесеттиот век“**.

КОМИСИЈА

1. Проф. д-р Добрила Миловска, претседател, с.р.
2. Проф. д-р Венко Андоновски, ментор, с.р.
3. Проф. д-р Нина Анастасова - Шкрињариќ, член, с.р.
4. Проф. д-р Кристина Николовска, член, с.р.
5. Проф. д-р Ангелина Бановиќ - Марковска, член, с.р.

РЕЦЕНЗИЈА

ЗА ОЦЕНКА НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА „ТРАНСПОНИРАЊЕ НА ФОЛКЛОРНИТЕ МОДЕЛИ ВО СОВРЕМЕНАТА МАКЕДОНСКА КНИЖЕВНОСТ“ ОД М-Р ТРАЈЧЕ СТАМЕСКИ, ПРИЈАВЕНА НА ФИЛОЛОШКИОТ ФАКУЛТЕТ „БЛАЖЕ КОНЕСКИ“ ВО СКОПЈЕ

Заблагодарувајќи му се на Наставно-научниот совет на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“, што на својата четириесет и осма редовна седница, одржана на 15.12.2014 година, не избра за членови на Рецензентската комисија за оцена на докторската дисертација „Транспонирање на фолклорните модели во современата македонска книжевност“, изработена од м-р Трајче Стамески, имаме чест да го поднесеме следниов

ИЗВЕШТАЈ

Докторската дисертација „Транспонирање на фолклорните модели во современата македонска книжевност“, изработена од м-р Трајче Стамески брои 211 страници компјутерски текст во новинарски проред. Се состои од шест дела: „Наместо увод“, „Архаично“, „Фолклорните модели и модернистичкото писмо“, „Фолклорните модели и постмодернистичкото писмо“, „Заклучок“ и „Библиографија“, која брои 105 библиографски единици од областа на фолклористиката, теоријата на литературата и филологијата, како и седум белетристички единици.

Уште во воведот, кандидатот јасно ја формулира целта на своето истражување: „интенција на овој труд (...) е да ги посочи различните видови на *дијалогичност* меѓу фолклорните жанрови и современата македонска книжевност. Тргувајќи од тезата за значењето на фолклорот како алка меѓу митот и литературата, овој труд има за цел прикажување на начините според кои фолклорните модели се транспонираат во уметничките текстови, како и степенот на видоизменетост (деформација) што настанува при таквиот процес на трансмисија“.

Според тоа, целта е јасно формулирана. Затоа, уште во првиот дел под наслов „Архаично“, кандидатот го исцртува неопходниот теоретски хоризонт за да може подоцна да се зафати со установување на „степенот на видоизменетост“ на фолклорните модели кога тие ќе се префрлат во индивидуалното модернистичко и постмодерно писмо. За таа цел, sluжејќи се главно со авторитетот на Мелетински, кандидатот најпрвин го дефинира поимот *културен јунак*, а потем сказната и епот ги разгледува како преосмислување на митот. Како основно својство на овие два жанри кандидатот, следејќи го Мелетински, ги издвојува десакрализацијата, но предупредува: „И покрај тоа што сказните и јуначките песни покажуваат дискурзивна и семантичка сличност со митот, тие претставуваат „уметничка литература“ во нејзината особеност. Без разлика на ова, интерпретирањето на семантиката на овие народни жанри може да се спроведе само врз основа на интертекстуалните релации со митскиот прототекст.“ Со тоа, кандидатот ја одбира

интертекстуалноста, односно компаратистиката како основен метод со кој понатаму ќе се служи во своите скенирања на фолклорните модели и нивната трансформација во модернистичката и постмодерна современа македонска литература. Кон ова, кандидатот ја додава и третата теоретска алка – античката трагедија по однос на епот. Тие теоретски алки му се потребни за натамошните анализи.

Потоа, врз основа на теоријата за трагичниот лик на Здеслав Дукат, кандидатот м-р Трајче Стамески го подложува на анализа ликот на Болен Дојчин, проверувајќи ги основните етапи низ кои поминува ликот за да се стекне со теоретскиот атрибут „трагичен“: незнаење (агноја), хибрис, хамартија (трагична грешка), анагноризис (препознавање на сторената трагична грешка) и патос (страдање). Откривајќи висок степен на трагизам кај овој лик, кандидатот доаѓа и до негова споредба со ликот на Прометеј, како митски протолик кој му претходи на трагизмот на Болен Дојчин, а со кој ја дели „незаузданата сила“ што го турка во трагизам. Кандидатот наоѓа поткрепа за своите тези и во едно тврдење на Атанас Вангелов: „Солидна поткрепа за нашата теза дека Болен Дојчин од народните песни функционира речиси идентично како и моделот на трагичниот јунак за кој говори и Аристотел, наоѓаме и во една констатација на Атанас Вангелов, која (...) сепак ја посочува можноста, песната да се перципира како историска епска песна, а не како митолошка: „или, попрецизно кажано, дека, можеби, врз некој постар епски модел се напластени нови наслојки. Се работи, значи, за внесување извесна каузалност во развојот на сижето, односно за внесување *логичност* во необичните црти на јунакот“. (48)

Во натамошниот тек на својата дисертација, пред да се зафати со идентификација на транспонирани модели, кандидатот дава работни дефиниции на неколку клучни поими без кои не е можно да ја комплетира својата задача: поимите *модел*, *контекстуализација*, *транспозиција*.

Во наредната глава, кандидатот се зафаќа конечно со транспонирањето на фолклорните модели во македонската современа драма. Притоа, кандидатот тргнува од претпоставката дека „ликовите на Марко Крале, Болен Дојчин, Ангелина и Црна Арапина, како конституитивни елементи на топосот на усното книжевното творештво (...) во современата книжевност ги доживуваме како т.н. фигури на меморијата“. Кандидатот, воведувајќи го поимот на интертекстуалноста, открива „еден реверзибилен процес на ресемантизација/трансформација/деконструкција на конституитивната улога и функција на фолклорните жанрови и културните модели на народното творештво од страна на современата книжевност.“ Конечно, кандидатот доаѓа до трифазна периодизација на македонската современа книжевност по однос на нејзините релации кон фолклорните модели: „Првата од средината на 19 век, па сè до Втората светска војна: во овој долг период македонската книжевност е во перманентен, непосреден дијалог со уснокнижевното творештво, со народниот бит, кој го одредува карактерот на оваа книжевност (влијанијата од фолклорот се изразени пред сè во поезијата и драмата); Втората фаза по војната, македонската книжевност е препознатлива по симултаното прифаќање/манифестирање на релистичката поетика и на модернистичкиот естетски плурализам, како идејни и поетички определби на нашите писатели, кои покажуваат специфичен однос кон македонската традиција (ваквите тенденции се индикативни кај сите книжевни

родови); третата фаза, која условно ја позиционираме од крајот на 20 век, па сè до денес, делата на македонските писатели се во корелација со карактеристичната постмодернистичка поетика, која со сите свои методолошки/операциони инструменти: симулација, деконструкција, патчворк, хибридизација, травестија и сл. ги користи фолклорните елементи во сосема нова функција“. Кандидатот истакнува дека предмет на негов интерес ќе бидат втората и третата фаза, кои тој, за потребите на својот труд, поедноставено ги именува како – модернистичка и постмодернистичка.

Зафаќајќи се со разгледување на драмата *Болен Дојчин* на Георги Сталев, кандидатот установува директно преземање на структури од фолклорот, но и варијации, односно ресемантизација на некои фолклорни структури. Изнесувајќи критички ставови на повеќе проучувачи, осврнувајќи се на некои од нив и со полемичен тон, Сталевски ја кристализира својата научна поента: „Меѓутоа, во конкретниов случај не станува збор за „обично“ транспонирање од типот на преземање на конкретен мотив; напротив, како што потенциравме на почетокот, во драмите на Сталев постои тенденција за креативно продолжение/ надоврзување на епската песна преку современо/модерно толкување/ интерпретирање на „основниот“ мотив.“ Со тоа, тоа транспонирање станува еден вид метонимиски агрегат (дескриптивен систем), кој од делови на веќе постоечка структура налепува нови значења врз таквите метоними, а целиот функционира како пополнување на една елипса, на едно „после“ кое го нема во фолклорниот оригинал. Што се однесува до самиот лик на Дојчин, како знак на семичкиот код, кандидатот, за разлика од цитираните проучувачи, открива негова интензивна модернистичка психологизација: „Во оваа насока ние го разбираме и ликот на Болен Дојчин од драмите на Сталев, каде што е претставен како длабоко хуманизиран, во имагинарен дијалог со себеси, наспроти моралните дилеми и егзистенцијални прашања, кои може да се читаат како модернистичка тенденција. Во таа смисла, тој есенцијално се разликува од прототипот на Дојчин од народните песни кој по дефиниција е психолошки дефицитарен и идеолошки авторитарен“.

Анализирајќи го ликот на Марко Крале во истоимениот роман на Слободан Мицковиќ, кандидатот забележува друг трансформационен модел: снижување, односно демитологизација на ликот од народната песна, кому сега му се придаваат низа особини на човечка слабост. Овде не станува збор за класичното фолклорно губење на силата, туку за стравот на Марко Крале, кој доаѓа од сознанието дека тој бил сосема просечен. Станува збор за класична интертекстуална инверзија од модернистички тип: „Оваа нова констелација на околностите на идеолошки план го прокламира јуначкиот апсолутизам на Марко, поради кој јунакот се трансформира од херој во антихерој: тој се демитологизира, неговата хероичност добива трагични димензии. Всушност, се случува класично первертирање на сликата за изопштениот, идеален и супериорен јунак и се инвестира во историско-психолошката димензија на јунакот, како поразен од сопствената јуначка стварност.“ Но и во таа инверзија се открива директно транспонирање на некои аспекти: „Сепак, клучниот причинител на несреќата на Марко е близок до усно книжевниот и се детектира во возгордеаноста на јунакот: непочитувањето на божјата големина може да се протолкува како „тивок“ бунт против неа“.

Во третиот дел на својот докторат, кандидатот се зафаќа со разгледување на постмодерните дела во кои можат да се забележат фолклорни матрици. Тој се задржува на

драмата *Лепа Ангелина* на Благоја Ристески-Платнар и романот *Невестата на змејот* на Влада Урошевиќ. Во врска со драмата на Ристески, откако ќе се истакне супериорноста на ликот, неговите сличности со митскиот Перун, како и неговата „овоземност“ – во смисла актуализација со асоцијации на денешново време, ќе се констатира: „Темелната драматуршка идеја за својата трагедија *Лепа Ангелина* Платнар ја реализира преку транспонирањето на елементите од фолклорниот модел речиси во изворната форма, но со јасна тенденција да ги дополни, прекодира „празнините“ меѓу клучните настани од топосот со своја интерпретација, поради што може да говориме за „драмска адаптација“ на епската песна“.

Во една споредба на драмата *Лепа Ангелина* со драмата *Болен Дојчин* на Сталев, Стамески луцидно забележува крупна разлика, која всушност е позната и од општите теоретски разграничувања на модерната од постмодерната. Имено: „Хронотопот во *Болен Дојчин* на Сталев покажува отсуство за конкретна, временска детерминираност на настаните. (...) За разлика од драмите на Сталев, *Лепа Ангелина* на Платнар покажува тенденција за суптилна хибридизација на митско-паганското со историското време, поради што и драмските ситуации реферираат кон одредена историска стварност (иако непозната)...

За *Невестата на змејот* на Влада Урошевиќ, кандидатот уште во првата реченица изнесува дециден суд за видливо постмодерно дестабилизирање на значењето: „За разлика од претходните дела, при транспонирањето на фолклорните модели во романот *Невестата на змејот* на Влада Урошевиќ целосно е запазена постмодернистичката тенденција за нивно креативно дестабилизирање.“ Според Стамески, четири дискурзивни постапки се творбени за наративот на Урошевиќ: а) транспонирање на митски матрици (иницијативска рамка); б) травестија и симулација на уснокнижевни модели; в) симулација на комуникативност на сведоштво (орална историја, колективна меморија) и г) тенденција за наука и псевдонаука. Низ суптилни анализи и на семичкиот и на проајретичкиот код на романот, Стамески извлекува полезни и вредни заклучоци кои покажуваат дека постмодерното писмо поинаку се служи и ги транспонира фолклорните модели од модернистичкото, затоа што тука се јавува и феноменот на симулација и симулакрум на усните жанрови. Посебно поглавје се посветува на расказите од книгата *Темни кажувања* на Кирил Ќамилов, во кои авторот гледа интертекст за поглавјето *Сказание на дедо Иван за тоа како одел во долна земја и како таму навлегол во историја* од романот *Невестата на змејот* на Влада Урошевиќ.

Во заклучокот, авторот во сублимирана форма ги повторува и ги дава на едно место сите досегашни сознанија што ги дескрибирал околу транспонирањето на фолклорните модели. Така, добива двочлена таксономија на транспонирањето на фолклорните модели: *Болен Дојчин* на Сталев и *Марко Крале* на Мицковиќ повеќе инклинираат кон модернистичкиот модел на транспонирање, додека *Лепа Ангелина* на Ристески и *Невестата на змејот* на Урошевиќ се свртени кон постмодерна рециклажа на фолклорните модели. Или, кажано со зборовите на м-р Стамески: „Од сето ова што досега се кажа, може да извлечеме еден генерален заклучок, а тоа е дека: во примерите кои ги разгледуваме примарната реконтекстуализација го подложува уснокнижевниот топос на процесите на мултифокализација и полифонија (кај Мицковиќ и кај Сталев), ресемантизација (кај Платнар), симулација и травестија (кај Урошевиќ).“

ЗАКЛУЧОК

Докторската дисертација „Транспонирање на фолклорните модели во современата македонска книжевност“, изработена од м-р Трајче Стамески, претставува зрело, стабилно, теоретски богато препрочитување на „нови“ текстови врз фонот на фолклорните модели, кои, пак, се далечен одглас на митското. Во таа смисла, таа е супериорно сработена студија која го покажува феноменот на огледување и видоизменување на оралното како постмитско во современите модернистички и постмодерни парадигми. Затоа, со задоволство му препорачуваме на ННС на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје да го усвои нашиот извештај и да го повика кандидатот на усна одбрана на трудот.

Рецензентска комисија

1. Д-р Венко Андоновски, редовен професор, с.р.
2. Д-р Фанија Попова, редовен професор, с.р.
3. Д-р Нина Анастасова – Шкрињариќ, редовен професор, с.р.
4. Д-р Виолета Тасевска – Пирузе, редовен професор, с.р.
5. Д-р Весна Мојсова – Чепишевска, редовен професор, с.р.

РЕФЕРАТ ЗА ИЗБОР НА РЕДОВЕН ПРОФЕСОР ПО ПРЕДМЕТОТ ИНЖЕНЕРСКА СЕИЗМОЛОГИЈА, ВО ИНСТИТУТОТ ЗА ЗЕМЈОТРЕСНО ИНЖЕНЕРСТВО И ИНЖЕНЕРСКА СЕИЗМОЛОГИЈА (УКИМ-ИЗИИС) ВО СКОПЈЕ

Врз основа на конкурсот на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, објавен во весниците „Коха“ и „Дневник“ на 15, односно 16 јануари 2015 година, за избор на наставник во сите наставно-научни звања по предметот инженерска сеизмологија, и врз основа на Одлуката на Научниот совет, бр. 09-1623/3, донесена на 20.XI 2014, формирана е Рецензентска комисија во состав: д-р Зоран Милутиновиќ, претседател, д-р Голубка Нечевска-Цветановска, член и д-р Лидија Крстевска, член, сите редовни професори на УКИМ-ИЗИИС, Скопје.

Како членови на Рецензентската комисија, по прегледувањето на доставената документација го поднесуваме следниов

ИЗВЕШТАЈ

На објавениот конкурс од страна на ректорот на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, за избор на наставник по предметот инженерска сеизмологија, во Институтот за земјотресно инженерство и инженерска сеизмологија (УКИМ-ИЗИИС) при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, во предвидениот рок се пријави кандидатот д-р Драги Дојчиновски, вработен во Институтот како вонреден професор по горенаведениот предмет.

Рецензентската комисија ја разгледа пријавата на кандидатот, заедно со доставените прилози: кратка биографија, преглед на наставно-научна и стручноапликативна дејност, список на објавени научни и стручни трудови и други активности во кои кандидатот д-р Драги Дојчиновски учествувал како автор или коавтор во периодот од изборот во звањето вонреден професор до денес.

Врз основа на извршениот преглед во доставената документација, личното познавање како и долгогодишната соработка со кандидатот, а во согласност со одредбите од Законот за високото образование и релевантните правилници на УКИМ, Рецензентската комисија го поднесува следниов извештај.

11. БИОГРАФСКИ ПОДАТОЦИ И ОБРАЗОВАНИЕ

Кандидатот д-р Драги Дојчиновски е роден во Скопје на 20.VI 1956 година, Република Македонија. Со средно образование се стекнал во Градежниот училишни центар “Здравко Цветковски” во Скопје, кој го завршил во 1974. Во учебната 1974/75 година се запишал на Градежниот факултет - конструктивна насока, при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“, кој го завршил во учебната 1979/80 година, стекнувајќи се со звањето дипломиран градежен инженер.

Образованието го продолжил во учебната 1980/81 год., кога се запишал на постдипломски студии при Институтот за земјотресно инженерство и инженерска сеизмологија (ИЗИИС) во Скопје.

Во периодот септември-октомври 1987 година учествувал на меѓународниот курс „Сеизмологија, тектоника, оценка на сеизмичкиот hazard и ризик“, организиран од GFZ-Potsdam под покровителство на UNESCO.

На 28.XII 1995 година успешно ја одбранил магистерската теза под наслов “Веројатносни модели за генерирање на земјотреси - компаративна анализа и примена” и се стекнал со академското звање магистер на технички науки од областа на земјотресното инженерство.

За асистент од областа на инженерската сеизмологија во Отсекот за природни и технолошки хазарди и геотехника избран е на 11.V 1996 година, а на 15.VI 2000 година е реизбран во звањето асистент од областа на земјотресното инженерство.

Во периодот од 3 до 15 ноември 2003 година учествувал на “The second international training course on earthquake disasters & Disaster Mitigation”, кој се одржал во Пекинг, Кина, организиран од Институт за геофизика (IGC), а под покровителство на Министерството на наука и технологија на Република Кина и Кинеската сеизмолошка агенција (CSB).

Во текот на ноември 2003 година, д-р Драги Дојчиновски бил поканет предавач на Градежниот факултет при Универзитетот во Харбин, НР Кина.

Во организација на Интернационалната атомска агенција (IAEA) присуствувал на работилницата: “2nd Workshop on Earthquake Engineering for Nuclear Facilities - Uncertainties in Seismic Hazard” во периодот од 14 до 25 февруари 2005 година во Интернационалниот центар за теориска физика (ISTP) во Мирамаре, Трст, Италија.

Во ноември 2005 година бил на обука во фабриката за производство на инструменти „Кинеметрикс” од Пасадена, Калифорнија, САД, за инсталирање и одржување на инструментите за силни земјотреси за потребите на ЈПВ „Лисиче”- Велес.

Докторска дисертација пријавил на 15.V 2000 година при ЈНУ ИЗИИС, Скопје. Дисертацијата на тема: “Прилог кон анализата на глобалните оштетувања и функционалноста на патни системи во услови на земјотрес” ја одбранил на 27.XII 2005 година, пред Комисија во состав: проф. д-р Зоран Милутиновиќ, претседател, проф. д-р Зоран Десовски, член, проф. д-р Владимир Михайлов, член, проф. д-р Живко Божиновски, член и проф. д-р Владо Мицов, член, со што се стекнал со научниот степен доктор на технички науки.

Врз основа на рефератот објавен во Билтенот на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ бр. 895 од 14.IV 2006 год, а со Одлука на Советот на Институтот за земјотресно инженерство и инженерска сеизмологија на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, избран е за наставник со звање доцент по предметот инженерска сеизмологија.

Во 2005 година учествувал на работилницата: “2nd Workshop on Earthquake Engineering for Nuclear Facilities - Uncertainties in Seismic Hazard”, во организација на Интернационалната атомска агенција (IAEA), одржана во Интернационалниот центар за теориска физика (ISTP) во Мирамаре, Трст, Италија.

Од 2006 година д-р Драги Дојчиновски успешно раководи со Одделот за природни и технолошки хазарди и геотехника, подоцна преименуван во Оддел за природни и технолошки хазарди и екологија, која функција ја извршува и денеска.

Собранието на ДГКМ, во 2007 година, врз основа на Статутот и Правилникот за доделување на годишно признание на ДГКМ за најдобро остварување во областа на градежното конструкторство, му го додели признание за најдобро конструктивно остварување во областа на науката за 2005 година, за трудот „Прилог кон анализата на глобалните оштетувања и функционалноста на патни системи во услови на земјотрес“.

Во 2008 година, д-р Драги Дојчиновски како поканет предавач учествувал на семинар и работилница од областа на земјотресното инженерство, при Dalian University of Technology, "School of Civil & Hydraulic Engineering", Далијан, НР Кина.

Со Одлука на Советот на ЈНУ ИЗИИС - Скопје бр. 09-1101/1 од 30.VI 2010 година (реферат објавен во Билтенот на УКИМ бр. 987 од 1.VI 2010 година), д-р Драги Дојчиновски е избран во звањето вонреден професор по предметот инженерска сеизмологија.

Кандидатот активно се служи со англискиот, српскиот и хрватскиот јазик.

Д-р Драги Дојчиновски е активен член во повеќе професионални здруженија и организации: Македонска асоцијација за земјотресно инженерство, Македонско сеизмолошко друштво, Македонски комитет за големи брани, Друштво на градежните конструктори на Македонија, Комора на овластени архитекти и овластени инженери на Македонија, Македонско еколошко друштво и Европска асоцијација за земјотресно инженерство.

12. НАУЧНИ, СТРУЧНИ, ПЕДАГОШКИ И ДРУГИ ОСТВАРУВАЊА НА КАНДИДАТОТ ОД ПОСЛЕДНИОТ ИЗБОР ДО ДЕНОТ НА ПРИЈАВАТА

Наставно-образовна дејност во периодот од 2010 до 2015 година

Кандидатот д-р Драги Дојчиновски активно учествува во изведувањето на наставата во рамките на постдипломските студии организирани во УКИМ-ИЗИИС, и тоа на студиската програма: земјотресно инженерство, предмет: инженерска сеизмологија.

Покрај магистерските студии, д-р Драги Дојчиновски учествува и во реализација на наставата во рамките на докторските студии по следниве предмети:

- инженерска сеизмологија;
- сеизмологија на силни земјотреси и сеизмичко микрореонирање.

Во наставниот процес, кандидатот д-р Драги Дојчиновски предавањата ги реализира со користење на современ интерактивен пристап пренесувајќи ги најновите сознанија од областа на инженерската сеизмологија. Во овој период, вонр. проф. д-р Драги Дојчиновски редовно одржува консултации со студентите на магистерските и докторските студии во УКИМ-ИЗИИС.

Покрај предавањата кои ги реализира, кандидатот д-р Драги Дојчиновски бил ментор на два докторанди кои во УКИМ-ИЗИИС се стекнуваат со научен степен - доктор на технички науки.

Во периодот по изборот во звањето вонреден професор, д-р Драги Дојчиновски бил член во четири комисии за оцена на подобност на докторска теза и член во три комисии за одбрана на докторска теза, како и член на комисија за одбрана на магистерска теза.

Детален пресек на наставно-образовните активности на кандидатот д-р Драги Дојчиновски во периодот по изборот за вонреден професор се дадени во Анекс 2, кој е составен дел од овој реферат.

Научноистражувачка дејност во периодот од 2010 до 2015 година

Во периодот од изборот во звањето вонреден професор до денес, кандидатот д-р Драги Дојчиновски има особено забележителна активност во научноистражувачката дејност.

Кандидатот д-р Драги Дојчиновски се јавува како главен истражувач-раководител во следниве меѓународни проекти:

- "Unified seismic hazard mapping for the territory of Romania, Bulgaria, Serbia and Republic Macedonia", CEI Cooperation Activity & cooperation programme for 2009 – 2011, Institute of Earthquake Engineering and Engineering Seismology, Skopje; Seismological Observatory, Faculty of Natural Sciences and Mathematics - Skopje, National Institute for Earth Physics, Romania, Reference Number 1202.038-09;
- билатерален научноистражувачки проект "Neo-deterministic Seismic Hazard analysis", Macedonian - P.R. China intergovernmental Scientific & Technological cooperation programme for 2014 – 2015, реализиран врз основа на соработката помеѓу Република Македонија (ИЗИИС) и Народна Република Кина (Универзитет во Далијан).

Резултатите од својата научноистражувачка работа д-р Драги Дојчиновски ги презентира низ публикации во меѓународни списанија, изработка на трудови со оригинални научни достигнувања, учество и презентации на трудови на меѓународни конференции од областа на земјотресното инженерство и инженерската сеизмологија. Д-р Драги Дојчиновски има објавено вкупно 23 научни труда од областа на земјотресното инженерство, од кои еден научен труд во научни списанија со импакт-фактор (фактор на влијание), 5 труда во меѓународни научни списанија и 17 труда во меѓународни научни публикации.

Во овој период, д-р Драги Дојчиновски е ментор на двајца студенти на докторски студии на УКИМ-ИЗИИС, Скопје, од кои едниот со успех ја одбрани докторската дисертација во 2014 година.

Деталите за активностите од областа на научноистражувачката дејност на кандидатот се дадени во Анекс 2, кој е составен дел од овој реферат.

Стручно-апликативна дејност во периодот од 2010 до 2015 година

Активностите во стручно-апликативната дејност на вонр. проф. д-р Драги Дојчиновски во рамките на УКИМ - ИЗИИС се реализираат низ голем број апликативни проекти од областа на земјотресното инженерство, сеизмичкото микрореонирање, сеизмологијата на силни земјотреси, дефинирањето на сеизмички проектни параметри, редукцијата на сеизмичкиот ризик, изработката на техничка регулатива, стандарди и препораки за планирање, проектирање и градење во сеизмички активни подрачја, во земјата и во странство. Исто така, кандидатот учествува во проектирање, инсталирање и одржување на мрежи за регистрација на силни земјотреси, телеметрички системи на сеизмолошки станици и процесирање на регистрации на силни земјотреси, како и апликативни проекти врзани со сеизмички мониторинг на високи брани.

Кандидатот учествува во реализација на голем број проекти, експертизи, студии, ревизии и стручни мислења, како одговорен проектант, ревидент, консултант или главен координатор. Заедно со своите колеги од УКИМ - ИЗИИС учествува во хармонизацијата на националната регулатива од областа на градежништвото и земјотресното инженерство со европските директиви (Еврокод EC8).

Листата на активности од овој домен е дадена во Анекс 2 од овој извештај.

Дејност од поширок интерес во периодот од 2010 до 2015 година

Покрај научно-образовната, научноистражувачката и стручно-апликативната дејност, д-р Драги Дојчиновски е активен и во дејностите од поширок интерес. Тој бил активен член во

Организациониот одбор на 14.Европска конференција за земјотресно инженерство, одржана во Охрид од 29.VIII до 3.IX 2010 година, настан од исклучително значење за научноистражувачката јавност во Европа и во светот.

Исто така, тој беше член на Организациониот одбор на Меѓународната конференција организиран по повод 50 години од скопскиот земјотрес и 50 години од современото европско земјотресно инженерство, SE-50EEE, одржана во Скопје од 28 до 31 мај 2013 година.

Во овој период честопати е ангажиран како рецензент на научно-стручни трудови кои се објавуваат во меѓународното списание Earthquake Engineering and Engineering Vibration, IEM-China Earthquake Administration.

Конкретните активности се наведени во табелата во Анекс 2 со датуми и други релевантни податоци.

Оценка од самоевалуација

Во периодот 2008 до 2012 година, кандидатот д-р Драги Дојчиновски, доби позитивна оценка од анонимно спроведената анкета на студентите на последипломските и докторските студии кои ги организира Институтот за земјотресно инженерство и инженерска сеизмологија во Скопје (Извештај за самоевалуација, април 2013).

ЗАКЛУЧОК И ПРЕДЛОГ

Врз основа на целокупната доставена документација и личното познавање на кандидатот д-р Драги Дојчиновски, вонреден професор на УКИМ-ИЗИИС, Рецензентската комисија позитивно ја вреднува и ја оценува наставно-образовната, научноистражувачката и стручно-апликативната дејност, како и дејноста од поширок интерес. Кандидатот има високи професионални и морални квалитети и изграден капацитет за реализирање на наставно-образовна и научноистражувачка работа во доменот на земјотресното инженерство. Преку резултатите од неговиот ангажман како раководител на оддел во ИЗИИС, кандидатот докажува дека поседува и одлични способности за организирање и раководење на научноистражувачките и стручно-апликативните проекти од областа на земјотресното инженерство и инженерската сеизмологија.

Врз основа на изнесените податоци за севкупната активност на кандидатот од последниот избор до денес, Комисијата заклучи дека д-р Драги Дојчиновски ги поседува потребните научни и стручни квалитети и според Законот за високото образование и Правилникот за критериумите и постапката за избор во наставно-научни звања на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје ги исполнува сите услови да биде избран во звањето редовен професор по предметот инженерска сеизмологија.

Според гореизнесеното, Комисијата има чест и задоволство да му предложи на Научниот совет на УКИМ - ИЗИИС, Скопје, вонр. проф. д-р Драги Дојчиновски да биде избран во звањето **редовен професор по предметот инженерска сеизмологија.**

РЕЦЕНЗЕНТСКА КОМИСИЈА

Проф. д-р Зоран Милутиновиќ с.р.

Проф. д-р Голубка Нечевска-Цветановска с.р.

Проф. д-р Лидија Крстевска с.р.

ОБРАЗЕЦ

**КОН ИЗВЕШТАЈОТ ЗА ИЗБОР ВО НАСТАВНО-НАУЧНО, НАУЧНО,
НАСТАВНО-СТРУЧНО И СОРАБОТНИЧКО ЗВАЊЕ**

Кандидат: Драги Милан Дојчиновски

Институција: Институт за земјотресно инженерство и инженерска сеизмологија
УКИМ-ИЗИИС, Скопје

Научна област: градежништво; земјотресно инженерство

НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активност:	Поени
1.	Одржување на настава 1.1. Втор циклус студии – магистерски студии Студиска програма: земјотресно инженерство, предмет: инженерска сеизмологија 2010-2015 по 25 часа = 125 часа <i>Поени: $125 \times 0.05 = 6,25$ поени</i> 1.2. Трет циклус студии – докторски студии Инженерска сеизмологија, 2010-2015 по 30 часа = 150 часа Сеизмологија на силни земјотреси и сеизмичко микрореонирање, 2010-2015 по 20 часа = 100 часа <i>Поени: $250 \times 0.06 = 15$ поени</i> <i>Вкупно поени = $6,25 + 15 = 21,25$ поени</i>	21,25
2.	Подготовка на нов предмет 1. Сеизмометрија <i>Поени: предавања и вежби = $1.0 + 0.5 = 1,5$ поени</i>	1,5
3.	Консултации со студенти 2.1. Постдипломски студии	0,082

	[1] 2010-2011 10 студенти [2] 2011-2012 10 студенти [3] 2012-2013 8 студенти [4] 2013-2014 5 студенти [5] 2014-2015 8 студенти <i>Вкупно поени: $41 \times 0.002 = 0,082$ поени</i>	
4.	Член на Комисија за оцена или одбрана на докторат [1] Член на Комисија за одбрана на докторат: м-р Жељко Жуѓиќ (Одлука на Научен совет на УКИМ-ИЗИИС бр. 09-1877/1 од 14.12.2012 г.) [2] Член на Комисија за оцена и одбрана на докторат: м-р Назми Хаси (Одлука на Научен совет на УКИМ-ИЗИИС бр. 09-1598/1 од 25.12.2013 г.) [3] Член на Комисија за оцена и одбрана на докторат: м-р Неби Плана (Одлука на Научен совет на УКИМ-ИЗИИС бр. 09-817/1 од 26.05.2014 г.) <i>Вкупно поени: $2 \times (2 \times 0,5) + 0,5 = 2,5$ поени</i>	2,5
5.	Член на комисија за оцена или одбрана на магистратура [1] Член на комисија за оцена и одбрана на магистратура на Јадранка Михајљевиќ (Одлука на Научен совет на УКИМ-ИЗИИС бр. 09-1876/1 од 14.12.2014 год.) <i>Вкупно поени: $0,3 + 0,3 = 0,6$</i>	0,6
6.	Интерна скрипта од предавања [1] Предмет: Инженерска сеизмологија [2] Предмет: Инженерска сеизмологија „Seismic monitoring of structures - An important element in seismic hazard“ <i>Вкупно поени: $2 \times 4,0 = 8,0$ поени</i>	8,0
7.	Интерна скрипта за вежби [1] Engineering Seismology - Seismic Hazard Analysis Computer	3,0

	Program and Example <i>Вкупно поени: 1 x 3,0 = 3,0 поени</i>	
	Вкупно	36,93

НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активности	Поени
1.	Ментор на докторски дисертации [1] Кандидат: м-р Назми Хаси; „Нео-детерминистички приод во анализа на сеизмичкиот hazard на територијата на Косово“. [2] Кандидат: м-р Шемси Мустафа, „Карактеристики на тектониката, сеизмичноста, активните раседи и моделот на земјината кора – основа за генерирање на синтетички акцелерограми“. <i>Вкупно поени: 2 x 3,0 = 6,0 поени</i>	6,0
2.	Раководител на меѓународни научни проекти [1] Наслов на проектот: “Neo-deterministic Seismic Hazard analysis”, Macedonian - P.R. China intergovernmental Scientific & Technological cooperation programme for 2014 – 2015. [2] Наслов на проектот: " Unified seismic hazard mapping for the territory of Romania, Bulgaria, Serbia and Republic Macedonia", CEI Cooperation Activity & cooperation programme for 2009 – 2011, Institute of Earthquake Engineering and Engineering Seismology, Skopje; Seismological Observatory, Faculty of Natural Sciences and Mathematics - Skopje, National Institute for Earth Physics, Romania, Reference Number 1202.038-09 <i>Вкупно поени: 2 x 9,0 = 18,0 поени</i>	18,0
3.	Учесник во меѓународни научни проекти [1] Наслов на проектот: „Намалување на hazardите од ликвидација во урбани подрачја -нови достигнувања“, Macedonian - P.R. China intergovernmental S & T cooperation programme for 2009 – 2011 [2] Harmonization of Seismic Hazard Maps for the Western Balkan	15,0

	Countries BSHAP, (SfP Project Number 983054), 2008-2011 [3] Improvements in the Harmonized Seismic Hazard Maps for the Western Balkan Countries, (SfP Project Number 984374), 2013-2015 <i>Вкупно поени: $3 \times 5,0 = 15,0$ поени</i>	
4.	Труд со оригинални научни резултати, објавени во референтно научно/стручно списание со меѓународен уредувачки одбор 1. Rapuca A., Dojcinovski D., “Performance of Existing Unreinforced Masonry Wall Structures under Earthquakes and Proposal Method for Their Strengthening”, J. Int. Environmental & Science, Vol.9(3): 417-421 (2014). Journal Impact Factor Index Copernicus (IC2013=4.438) <i>Вкупно: $(1 \times 6 + 4.438) \times 0,9 = 9,4$ поени</i>	9,4
5.	Трудови со оригинални научни резултати, објавен во зборник на трудови од научен/стручен собир 1. Dragi Dojčinovski, Lazo Pekevski, Tatjana Olumčeva; “Verojatnostna analiza seizmičkog hazarda autoputa EC10 u R. Makedoniji”; Savez gradjevinskih inženjera Srbije, Zemljotresno inženjerstvo i inženjerska seizmologija, zbornik radova sa drugog Naučnog-Stručnog savetovanja, Divčibar, 2010. 2. Dragi Dojčinovski, Lazo Pekevski, Giuliano Panza, Franco Vaccari, Fabiano Romanelli; “Analiza Seizmičkog Hazarda Teritorije Republike Makedonije: Novodeterministički Pristup”; Savez gradjevinskih inženjera Srbije, Zemljotresno inženjerstvo i inženjerska seizmologija, zbornik radova sa drugog Naučnog-Stručnog savetovanja, Divčibar, 2010. 3. Dojcinovski D., T. Olumceva, S. Atanasovski, V. Prenkovski, “3D Real Network - Modern Techniques for monitoring of Capital Structures”, CARDS 2006 Standardisation, Accreditation and Conformity Assessment Project in Albania, June 30, 2010, Tirana. 4. D. Dojcinovski, L. Pekevski, N. Hasi, T. Olumceva, G. F. Panza, F. Vaccari, F. Romanelli “Примена на неопредетерминистички пристап во ре-евалуација на сеизмичкиот hazard”, 15. Симпозиум на ДГКМ, 18-21 септември 2013, Струга, Македонија. 5. Дојчиновски Д., Олумчева Т., Зафирова И., Гаца В., „Оштетување и функционалност на патни системи во земјотресни услови“, 4. Симпозиум на Друштвото за геотехника на Македонија, 25-28.6.2014, Струга. <i>Вкупно поени: $1 \times (2,0 \times 0,8) + 4 \times (2,0 \times 0,6) = 6,4$ поени</i>	6,4

6.	Трудови со оригинални научни/стручни резултати, објавени во зборник на трудови од научен/стручен собир со меѓународен уредувачки одбор 1. G.F. Panza, M. Radulian, T. Kronrod, I. Paskaleva, Sl. Radovanovic, M. Popa, A. Drumea, K. Gribovski, D. Dojchinovski, M. Kouteva, P. Varga & L. Pekevski, "Integrated Unified Mapping of the Vrancea Macroseismic Data for the CEI Region", 14 European Conference on Earthquake Engineering, 30.08-03.09 2010, Ohrid, Macedonia. 2. Dragi Dojchinovski & Vladimir Mihailov, Slavko Milevski, "Seismic Monitoring of Dams - A Tool for Assessment of Seismic Hazard", 14 European Conference on Earthquake Engineering, 30.08-03.09 2010, Ohrid, Macedonia. 3. Vladimir Stejskal, Francisco Lorenzo, Guillaume Pousse, Slavica Radovanovic, Lazo Pekevski, Dragi Dojchinovski, Petar Lokin, Mira Petronijevic, and Vesna Sipka, "Integrated Unified Mapping of The Vrancea Macroseismic Data for the Cei Region", Geophysical Research Abstracts, Vol. 12, EGU2010-12983, 2010, EGU General Assembly 2010. 4. Sesov V., Dojchinovski D., Edip D. & Cvetanovska J., "Evaluation of the site seismic potential for performance based design", No. 1.02, Proc. Of Second International Conference on Performance-Based Design in Earthquake Geotechnical Engineering, May 28-30, 2012 – Taormina (ITALY). 5. Dimiskovska B., Dojchinovski D., "Effect of Bato and Divajn" Printing House Upon Environment (Skopje, R. Macedonia), proceeding of the Treca Nacionalna konferencija za zastita zivotne sredine u energetic, rudarstvo pratecoj industriji, Beograd, Serbia, maj 2012, Proceeding CD. 6. Hatem M. El Ssayed, Hussam E. Zaineh, Dragi Dojchinovski, Vladimir Mihailov, "Re-Evaluations of Seismic Hazard of Syria", <i>International Journal of Geosciences</i>, 2012, 3, 847-855, doi:10.4236/ijg.2012.324085 Published Online September 2012, (http://www.SciRP.org/journal/ijg). 7. Dragi Dojchinovski, Tatjana Olumceva & Biserka Dimiskovska, Lazo Pekevski, Wang Guoxin, "Estimating Reservoir Induced Seismicity RIS Potential. Case Study - Kozjak Dam", 15th World Conference on Earthquake Engineering, 2012 Lisbon, Portugal, Proc. of 15 World Conference on Earthquake Engineering, 24-28 September, 2012, Lisbon, Portugal. 8. Dojchinovski D., L. Pekevski, N. Hasi, T. Olumceva, G. F. Panza, F. Vaccari, F. Romanelli, "Re-Evaluation of Seismic Hazard for the Territory of Republic of Macedonia and Kosovo: Neodeterministic Approach", International SE-50EEE Conference to mark 50 years of Skopje Earthquake, May 28-31, 2013, Skopje, R. Macedonia. 9. Paskaleva I., D. Dojchinovski, R. Ivanov, "Acceleration and Response Spectra for the 22, May, 2012 Earthquake (Eastern Bulgaria)", International SE-50EEE Conference to mark 50 years of Skopje Earthquake, May 28-31, 2013, Skopje, R. Macedonia, paper	36,9

	with ID_578. 10. Dojcinovski D, V. Mihailov, T. Olumceva, “40 Years Since Its Establishment”, International SE-50EEE Conference to mark 50 years of Skopje Earthquake, May 28-31, 2013, Skopje, R. Macedonia. 11. Nazmi Hasi, Dragi Dojcinovski, Labinot Kastrati, “Geophysical Investigation for Settlement Baja of Gjilan City”, International SE-50EEE Conference to mark 50 years of Skopje Earthquake, May 28-31, 2013, Skopje, R. Macedonia. 12. Abdelnasser Mohamed, R. Fat-Helbary, A. A. Basheer, Dragi Dojcinovski, “Using Ambient Vibrations for Site Characterization at the New Aswan University Site, Southern Egypt”, International SE-50EEE Conference to mark 50 years of Skopje Earthquake, May 28-31, 2013, Skopje, R. Macedonia. 13. Dojcinovski D., “Seismic Monitoring of Structures – A Tool for Urban Seismic Hazard Reduction”, International School and Workshop, Nonlinear Mathematical Physics and Natural Hazards”, Sofia, November 28 – December 02, 2013, Bulgaria. 14. Paskaleva, R. Ivanov, D. Dojcinovski, (2013) A note on the main characteristics of the 22, May, 2012 earthquake in the vicinity of town of Pernik Proc. 13th International Scientific Conference VSU'2013 paper with ID_VIII-1. 15. Paskaleva, R. Ivanov, D. Dojcinovski (2013) Analysis of the 22, May, 2012 Earthquake (Western Bulgaria) to Evaluate Regional Attenuation, Proc., III-d Scientific Conference of EPU "Education, science and innovation", June, 2013, pp. 123-133. 16. Dojcinovski D., Olumcev T., Mustafa S., “Seismic Microzonation: Case Study Ulpijana Settlement In Prishtina - Kosovo”, 15th European Conference on Earthquake Engineering, 24-29 August 2014, ICEC - Istanbul, Turkey. 17. Dojcinovski D., Olumceva T., Pekevski L., Wang G., “Reservoir Induced Seismicity (RIS) Potential of Artificial Water Reservoirs”, 15th European Conference on Earthquake Engineering, 24-29 August 2014, ICEC - Istanbul, Turkey. ВКУПНО ПОЕНИ: $1 \times 3,0 + 1 \times 0,9 \times 3,0 + 7 \times (0,8 \times 3,0) + 8 \times (0,6 \times 3,0) = 36,9$ ПОЕНИ	
7.	Пленарни предавања на научен/стручен собир со меѓународно учество 1. “Seismic Monitoring of Structures – A Tool for Urban Seismic Hazard Reduction”, International School and Workshop, Nonlinear Mathematical Physics and Natural Hazards”, Sofia, November 28 – December 02, 2013, Bulgaria. 2. Одржано предавање и учество на вежби во склоп на семинарот „III Civil defence International University Search and Rescue Council”, Seminar – Exercise – април 2012, Cyprus. ВКУПНО ПОЕНИ: $2 \times 3,0 = 6$ ПОЕНИ	6,0
8.	Учество на научен/стручен собир со реферат	6,5

	1. 14 European Conference on Earthquake Engineering, 30.08-03.09 2010, Ohrid, Macedonia. (2x0,5=1,0) 2. 15 World Conference on Earthquake Engineering, 24-28 September, 2012, Lisbon, Portugal. (1x0,5=0,5) 3. International SE-50EEE Conference to mark 50 years of Skopje Earthquake, May 28-31, 2013, Skopje, R. Macedonia. (5x0,5)=2,5 4. International School and Workshop, Nonlinear Mathematical Physics and Natural Hazards”, Sofia, November 28 – December 02, 2013, Bulgaria (1x1,0=1,0) 5. 15th European Conference on Earthquake Engineering, 24-29 August 2014, ICEC - Istanbul, Turkey (1x1,0+1x0,5=1,5) <i>Вкупно поени: (2x0,5)+(1x0,5)+(5x0,5)+(1x1,0)+(1x1,0+1x0,5)=6,5</i>	
	Вкупно	101,2

СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активности	Поени
1.	Студија <i>Одговорен проектирање</i> Дојчиновски Д., Ѓорѓеска И., Олумчева Т., Чапрагоски Г., „Геофизички истражувања за технолошка развојна зона Делчево“ -2014 - Извештај ИЗИИС 2014-24. Дојчиновски Д., Ѓорѓеска И., Олумчева Т., Чапрагоски Г., „Геофизички истражувања за технолошка развојна зона Берово“ -2014- Извештај ИЗИИС 2014-25. Дојчиновски Д., Ѓорѓеска И., Алексовски Д., Рефлективни сеизмички истражувања на хидрогеолошки систем на локацијата на црквата Св. „Спас“ - Горна Матка, Скопје, Извештај ИЗИИС 2014-48. Dojcinovski D., Sesov V., Aleksovski D., Dimiskovska B., Olumceva T., Cvetanovska J., Edip K., Gadza V., Zafirova I., Jovanovski Gj.; Seismic microzonation of Gjilan, Geophysical investigation – Measurement and preliminary results Part I, January, 2012, report IZIIS 2012-01. Dragi Dojcinovski, Olumceva T.; Verification of seismic stability and safety of building "A Structure In Mitrovica, Kosovo", Volume - I: Definition of the Seismic Design Parameters, Skopje, Report IZIIS 2012- 20/1. Dojcinovski D., Sesov V., Aleksovski D., Dimiskovska B., Olumceva T., Cvetanovska J., Edip K., Gadza V., Zafirova I., Jovanovski Gj.; Seismic microzonation of Gjilan, Geophysical investigation – Measurement and preliminary results part II, January, 2012, report IZIIS 2012-25. Dojcinovski D., Sesov V., Aleksovski D., Dimiskovska B., Olumceva T., Cvetanovska J., Edip K., Gadza V., Zafirova I., Jovanovski Gj., Seismic microzonation of Gjilan Book - III - Geophysical Investigaton, March, Report IZIIS - 2012-45. Дојчиновски Д., Пекевски Л., Олумчева Т., Ковилоски В., Блажески Д.; Санирање актуелних техничких проблема у функционирању система за аквизицију сеизмолошких и акцелерографских података на брани Гранчарево, Скопје, Извештај ИЗИИС 2011- 26. Дојчиновски Д., Пекевски Л., Олумчева Т., Ковилоски В., Блажески Д.; Израда студије сеизмичности за регион бране Гранчарево и акумулације Билећа за период 1999-2009 године, Скопје Извештај ИЗИИС 2011 - 27. Дојчиновски Д., Гаревски М., Ђорђевиќ И., Олумчева Т., Димишковска Б.; Утицај сеизмичких активности на брани, Гранчарево, Скопје, Извештај ИЗИИС 2011 - 41	54,0

11. **Dojcinovski D.**, Aleksovski D., Sesov V., Milutinovic Z., Olumceva T., Edip K., Shalikj R., Gadza V., Zafirova I., Gjorgjeska I., Zlateski A. Seismic microzonation of Ulpijana Settlement - Prishtina Volume – I, Regional Seismotectonic and Seismological Investigations Report IZIIS – 2010-45/1, Skopje.
12. **Dojcinovski D.**, Aleksovski D., Sesov V., Milutinovic Z., Olumceva T., Edip K., Shalikj R., Gadza V., Zafirova I., Gjorgjeska I., Zlateski A. Seismic microzonation of Ulpijana Settlement - Prishtina Volume – II, Geophysical investigations Report IZIIS – 2010-45/2, Skopje.
13. **Dojcinovski D.**, Aleksovski D., Sesov V., Milutinovic Z., Olumceva T., Edip K., Shalikj R., Gadza V., Zafirova I., **Gjorgjeska I.**, Zlateski A. Seismic microzonation of Ulpijana Settlement - Prishtina Volume – III, Seismic zonation Report IZIIS – 2010-45/3, Skopje.

Соработник

1. Гаревски М., **Дојчиновски Д.**, Бојациева Ј., Едип К., Ѓорѓеска И., Гаџа В., Зафирова И., Дефинирање на сеизмички параметри за проектирање и теренски геофизички мерења за објект “Доградба на подрачно основно училиште У.З. Хром“ на ул. Воин Драшкоци, Населба Хром, ГП5.16 – Општина Ѓорче Петров-Скопје – 2014 - Извештај ИЗИИС 2014-18.
2. Гаревски М., **Дојчиновски Д.**, Едип К., Бојациева Ј., Ѓорѓеска И., Гаџа В., Зафирова И., Дефинирање на сеизмички параметри за објект “Ректорат, универзитетски кампус, касарна Илинден, Скопје“ -2014 - Извештај ИЗИИС 2014-19.
3. Гаревски М., **Дојчиновски Д.**, Едип К., Бојациева Ј., Ѓорѓеска И., Гаџа В., Зафирова И., Дефинирање на сеизмички параметри за објект “ПСУ Јахја Кемал”-Скопје -2014 - Извештај ИЗИИС 2014-21.
4. Гаревски М., **Дојчиновски Д.**, Едип К., Бојациева Ј., Ѓорѓеска И., Гаџа В., Зафирова И., Definition of the seismic design parameters for the Project: Mixed Used Center Skopje – Juzen Bulevar -2014- Извештај ИЗИИС 2014-23.
5. Гаревски М., **Дојчиновски Д.**, Бојациева Ј., Едип К., Ѓорѓеска И., Гаџа В., Зафирова И., Дефинирање на сеизмички параметри за објект од областа на културата кој ќе го обележи животот и делото на Мајка Тереза, Општина Центар, Скопје – Извештај ИЗИИС 2014-26.
6. Гаревски М., **Дојчиновски Д.**, Думурџанов Н., Дојчиновски Д., Мирчевска В., Димишковска Б., „Студија на сеизмичност на локации Мариово и Криволак“, Книга I: Преглед и оцена на работите и студиите направени до сега, Скопје – Извештај ИЗИИС 2014-29.
7. Гаревски М., **Дојчиновски Д.**, Думурџанов Н., Мирчевска В., Димишковска Б., „Студија на сеизмичност на локации Мариово и Криволак“, Книга II: Дополнителни истражувања, Скопје – Извештај ИЗИИС 2014-30.
8. Edip K., **Dojcinovski D.**, Bojadjieva J., Gjorgjeska I., Gadza V., Zafirova I., “Seismic Safety and Stability of Building of OSCE Mission

	in Kosovo Headquarters”, Volume 2: Seismic Potential of the Site, Skopje, IZIIS Report No. 2014-31/2. 9. Дојчиновски Д., Едип К., Бојациева Ј., Ѓорѓеска И., Гаџа В., Зафирова И.; Олумчева Т., Црква Истражувачки работи со геотехнички и физичко механички истражувања на конструктивната консолидација на црквата „Св. Ѓорѓи“ с. Курбивново, Книга 3: Дефинирање на сеизмичките параметри на локацијата на црквата „Св. Ѓорѓи“ с. Курбивново, Скопје, Извештај ИЗИИС 2014-37. 10. Шешов В., Дојчиновски Д., Ѓорѓеска И., Олумчева Т., Гаџа В., Зафирова И.; Определување на сеизмичкиот потенцијал на локацијата на манастирскиот комплекс - Трескавец, Скопје, Извештај ИЗИИС 2014-45. 11. Шешов В., Дојчиновски Д., , Гаџа В., Зафирова И.; Извештај на локација ТИР зона „Бунарџик“, Оцена на сеизмичките параметри за анализа и проектирање на конструктивниот систем, фабрика за челични глави за автомобили, Скопје, Извештај ИЗИИС 2013-04. 12. Шешов В., Дојчиновски Д., Олумчева Т., Ѓорѓеска И., Зафирова И., Гаџа В.; Дефинирање на сеизмички параметри за проектирање. Објект: Нов клинички блок на место на стара Клиника за гинекологија и акушерство, ИЗИИС Извештај 2013-40. 13. Шешов В., Дојчиновски Д., Олумчева Т., Ѓорѓеска И., Зафирова И., Гаџа В.; Дефинирање на сеизмички параметри за проектирање. Објект: Нов клинички блок во ЈЗУ клиничка болница Штип, Извештај ИЗИИС 2013-41. 14. Дојчиновски Д., Бојациева Ј., Ѓорѓеска И., Едип К., Гаџа В., Зафирова И., Јовановски Ѓ.; Надградба на информациона систем на општина Карпош со нови атрибути за евидентирање и следење на сеизмичка стабилност и сигурност на постојните објекти на територија на општина Карпош ГИС околина. Локација 1 (блок 6 и блок 7): Дефинирање на сеизмички параметри за проектирање и теренски геофизички мерења, Извештај ИЗИИС 2013-49. 15. Дојчиновски Д., Бојациева Ј., Ѓорѓеска И., Едип К., Гаџа В., Зафирова И., Јовановски Ѓ.; Надградба на информациона систем на општина Карпош со нови атрибути за евидентирање и следење на сеизмичка стабилност и сигурност на постојните објекти на територија на општина Карпош ГИС околина. Локација 2 (блок 3, блок 4 и блок 5): Дефинирање на сеизмички параметри за проектирање и теренски геофизички мерења, Извештај ИЗИИС 2013-50. 16. Дојчиновски Д., Бојациева Ј., Ѓорѓеска И., Едип К., Гаџа В., Зафирова И., Јовановски Ѓ.; Надградба на информациона систем на општина Карпош со нови атрибути за евидентирање и следење на сеизмичка стабилност и сигурност на постојните објекти на територија на општина Карпош ГИС околина. Локација 3 (блок 1 и блок 2): Дефинирање на сеизмички	

	параметри за проектирање и теренски геофизички мерења, Извештај ИЗИИС 2013-51. 17. Дојчиновски Д., Бојациева Ј., Ѓорѓеска И., Едип К., Гаџа В., Зафирова И., Јовановски Ѓ.; Надградба на информациона систем на општина Карпош со нови атрибути за евидентирање и следење на сеизмичка стабилност и сигурност на постојните објекти на територија на општина Карпош ГИС околина. Локација 4 (блок М1 и блок М2): Дефинирање на сеизмички параметри за проектирање и теренски геофизички мерења, Извештај ИЗИИС 2013-52. 18. Дојчиновски Д., Бојациева Ј., Ѓорѓеска И., Едип К., Гаџа В., Зафирова И., Јовановски Ѓ.; Надградба на информациона систем на општина Карпош со нови атрибути за евидентирање и следење на сеизмичка стабилност и сигурност на постојните објекти на територија на општина Карпош ГИС околина. Локација 5 (блок М3, блок М4, блок М5, блок М6 и блок М7): Дефинирање на сеизмички параметри за проектирање и теренски геофизички мерења, Извештај ИЗИИС 2013-53. 19. Шешов В., Дојчиновски Д., Цветановска Ј., Едип К., Ѓорѓеска И., Олумчева Т., Јовановски Ѓ.; Анализа на стабилноста со техничко решение за зајакнување на затекнатиот (делумно зајакнат) конструктивен систем на објектот, Хирургија, гинекологија, акушерство и ОРЛ, ЈЗУ Општа болница - Охрид; Евалуација на сеизмичките параметри и теренски геофизички мерења, Скопје, Македонија, ИЗИИС Извештај 2012-02 . 20. Шешов В., Дојчиновски Д., Ѓорѓеска И., Едип К., Цветановска Ј., Јовановски Ѓ.; Аналитичка и експериментална верификација на сеизмичката стабилност и сигурност на постојни објекти на територијата на општина Карпош. Дефинирање на сеизмички параметри и теренски геофизички мерења на станбена зграда на бул. Партизански одреди бр.48а, Извештај ИЗИИС 2012-49/1. 21. Шешов В., Дојчиновски Д., Ѓорѓеска И., Гаџа В., Зафирова И., Јовановски Ѓ.; Дефинирање на сеизмички параметри за проектирање – Објект: „Пет“ центар, Скопје Извештај ИЗИИС - 2012-52. 22. Шешов В., Дојчиновски Д., Ѓорѓеска И., Едип К., Цветановска Ј., Јовановски Ѓ.; Аналитичка и експериментална верификација на сеизмичката стабилност и сигурност на постојни објекти на територијата на општина Карпош. Дефинирање на сеизмички параметри и теренски геофизички мерења на станбена зграда ул. Руѓер Бошковиќ бр.1, Извештај ИЗИИС 2012-55/1. 23. Šešov V., Dojčinovski D., Aleksovski D., Gjorgjeska I.; Geofizikalne preiskave lokacije strojnice ČHE Kozjak, Skopje Izveštaj IZIIS-2011-01. 24. Šešov V., Dojčinovski D., Aleksovski D.; Protipoplavna pregrada Železnik - Geofizikalne reziskave in projektni seizmični parametri, Skopje Izveštaj IZIIS-2011-23. 25. Sesov V., Dojcinovski D., Gadza V., Zafirova I., Gjorgjeska I. Edip K., Olumceva T., Evaluation of the seismic potential of the site,	

	Definition of the seismic design parameters for High Rise Buildings, Project: "Makedonya Cevahir Resident" Skopje, Macedonia, IZIIS Report 2011/24. 26. Шешов В., Дојчиновски Д., Ѓорѓеска И., Олумчева Т., Едип К., Гаџа В., Зафирова И., Јовановски Ѓ.; Оцена на сеизмичкиот потенцијал на локацијата, Дефинирање на проектни сеизмички параметри на висококатници, Проект: "Makedonya Cevahir Resident" Скопје, Македонија, ИЗИИС Извештај 2011/24. 27. Шешов В., Дојчиновски Д., Ѓорѓеска И.; Геофизички истражувања - мерења на рефлексивност на локацијата Брестаница, Скопје, Македонија, ИЗИИС Извештај 2011/30. 28. Sesov V., Dojcinovski D., Gadza V., Zafirova I., Gjorgjeska I. Edip K., Olumceva T., Analysis of Stability of Existing Church Structure of St. Mary Peribleptos in Ohrid under Gravity and Seismic Effects, Vol.2 - Assessment of seismic potential of St. Mary Peribleptos church site in Ohrid, IZIIS Report 2011/36. 29. Шешов В., Дојчиновски Д., Алексовски Д., Едип К., Зафирова И., Гаџа В.; Дефинирање на сеизмички параметри за проектирање на објект: „Министерство за надворешни работи“, Скопје, ИЗИИС Извештај 2010-47. 30. Шешов В., Дојчиновски Д., Алексовски Д., Едип К., Зафирова И., Гаџа В.; Дефинирање на сеизмички параметри за проектирање на објект: „Јавно обвинителство и Управа за финансиска полиција“, Скопје, ИЗИИС Извештај 2010-51. <i>Вкупно поени: 13x2,0+30x1,0=54,0 поени</i>	
2.	Раководител на лабораторија Раководител на Лабораторија за силни земјотреси <i>Вкупно поени: 1x1,0=1,0 поени</i>	1,0
Дејности од поширок интерес		
1.	Член на организационен или програмски одбор на меѓународен научен/ стручен собир: 1. Член на Организационен одбор на 14. Европска конференција за земјотресно инженерство, 30 август – 3 септември 2010, Охрид, Република Македонија. 2. Член на Организационен одбор на Меѓународна конференција за одбележување 50 години од скопскиот земјотрес и 50 години современото европско земјотресно инженерство, SE-50EEE, 28-31 мај, Скопје, Република Македонија. <i>Вкупно поени: 2x1,0=2,0 поени</i>	2,0
2.	Член на уредувачки одбор на меѓународно научно/стручно	4,0

	списание: Рецензии на научно/стручни трудови за списанието Earthquake Engineering and Engineering Vibration, IEM-China Earthquake Administration (www.springerlink.com) 1. Manuscript ID EEEV-13-024 entitled "Estimation of Modal Properties of Structures Through Ambient Excitation Measurements Using Continuous Wavelet Transform" for Earthquake Engineering and Engineering Vibration. 2. Manuscript ID EEEV-13-024 entitled "Seismic Assessment of RC Building according to FEMA 356" for Earthquake Engineering and Engineering Vibration. 3. Manuscript NHAZ-D-13-00953 entitled "Probability Seismic Hazard Analysis (PSHA) for Liaoning Province, China, using OpenQUake" for Natural Hazards. 4. Manuscript ID: EEEV-14-259, entitled "An adjustable stochastic wavelet packets model for simulation of strong motion based on artificial neural network", for Earthquake Engineering and Engineering Vibration. <i>Вкупно поени: 4x1,0=4,0 поени</i>	
3.	Изготвување и пријавување на научен/образовен меѓународен проект: Носител: 1. "Neo-deterministic Seismic Hazard analysis", Macedonian - P.R. China intergovernmental Scientific & Technological cooperation programme for 2014 – 2015. 2. "Advanced Physical Modeling and HPC as Key of Reliable Seismic Risk Mitigation", NATO EAP.SFP 984921, 2014-2017. 3. "Unified seismic hazard mapping for the territory of Romania, Bulgaria, Serbia and Republic Macedonia", CEI Cooperation Activity & cooperation programme for 2009 – 2010. Соработник: 1. "Reduction of Liquefaction Hazard in Urban Areas – New Developments, Scientific & Technological cooperation programme for 2009-2010. 2. Harmonization of Seismic Hazard Maps for the Western Balkan Countries BSHAP, (SfP Project Number 983054), 2008-2011. <i>Вкупно поени: 3x2,0+2*1,0=8,0 поени</i>	8,0
4.	Раководител на внатрешна организациона единица Раководител на Одделот за природни и технолошки катастрофи и	3,0

	екологија во рамките на УКИМ - ИЗИИС од април 2006 до денес (Решение бр. 04-1211 од 14.10.2013)	
5.	Член на комисија за избор во звање Избор во звање-асистент за м-р Јулијана Цветановска (Одлука бр. 09-1918/1 од 19.12.2012)	0,2
6.	Учество во комисии и тела на државни и други органи Комора на овластени архитекти и овластени инженери, Ревизија на стручен превод на Еврокод 8, дел 3. (Договор бр. 03-238 од 11.5.2012 год.) Учество во Комисија за самоевалуација на УКИМ-ИЗИИС (Одлука бр. 02-476/1 од 11.4.2013) <i>Вкупно поени: 2x1,0=2,0 поени</i>	2,0
	Вкупно	77,2

ПРОФЕСИОНАЛНИ РЕФЕРЕНЦИ НА КАНДИДАТОТ ЗА ИЗБОР ВО ЗВАЊЕ	Поени
НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ	36,93
НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ	101,20
СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ	77,20
Се вкупно	215,33

РЕЦЕНЗЕНТСКА КОМИСИЈА

1. Проф. д-р Зоран Милутиновиќ с.р.
2. Проф. д-р Голубка Нечевска-Цветановска с.р.
3. Проф. д-р Лидија Крстевска с.р.

РЕФЕРАТ

ЗА ИЗБОР НА НАСТАВНИК ВО СИТЕ НАСТАВНО-НАУЧНИ ЗВАЊА ВО НАСТАВНО- НАУЧНАТА ОБЛАСТ ЗЕМЈОТРЕСНО ИНЖЕНЕРСТВО НА ИЗИИС ВО СКОПЈЕ

Врз основа на конкурсот на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, објавен во весниците „Дневник“ и „Лајме“ од 3.2.2015 година, за избор на наставник во сите наставно-научни звања во наставно-научната област земјотресно инженерство, и врз основа на Одлуката на Научниот совет, бр.09-95/1, донесена на 30.1.2015, формирана е Рецензентска комисија во состав: д-р Љубомир Ташков, редовен професор на ИЗИИС, д-р Зоран Милутиновќ, редовен професор на ИЗИИС и д-р Зоран Ракикевиќ, редовен професор на ИЗИИС.

Како членови на Рецензентската комисија, по прегледувањето на доставената документација го поднесуваме следниов

ИЗВЕШТАЈ

На објавениот конкурс за избор на наставник во сите наставно-научни звања во научната област земјотресно инженерство, во предвидениот рок се пријави асистентката д-р Александра Богдановиќ.

13. БИОГРАФСКИ ПОДАТОЦИ И ОБРАЗОВАНИЕ

Кандидатката д-р Александра Богдановиќ е родена на 14.9.1979, во Битола. Средно образование завршила во Битола на природно-математичката насока во Гимназијата „Јосип Броз-Тито“. Со високо образование се стекнала на Градежниот факултет во 1998 година. Дипломирала на 6.12.2003 година, со просечен успех 8,9.

Кандидатката активно се служи со англискиот јазик и има познавања од италијанскиот јазик.

Во учебната 2004/2005 се запишала на втор циклус на интернационалните постдипломски студии на Иститут за земјотресно инженерство и инженерска сеизмологија во рамките на SEEFORM-програмата – DAAD (German Academic Exchange Program).

Студиите ги завршила во 2006 година, со просечен успех 9,6. На 6.12.2006 година го одбрала магистерскиот труд на тема: Аналитичко моделирање на петкатна челична рамовска конструкција со динамички абсорбер.

На 25.4.2007 година е избрана во звањето асистент на ИЗИИС во областа земјотресно инженерство. Во моментот е асистент. Последниот реферат за избор е објавен во Билтен бр.993 од 1.10.2010 година

Од октомври 2008 година, како стипендист на DAAD, примена е на меѓународните докторски студии по земјотресно инженерство во рамките на SEEFORM-програмата и ИЗИИС.

Докторска дисертација пријавила на 22.9.2009 година на ИЗИИС. Дисертацијата на тема: Оптимална местоположба на додадени системи - дамperi во челични

рамовски конструкции, ја одбранила на 5.12.2014 година, пред Комисија во состав: д-р Михаил Гаревски, претседател редовен професор, ИЗИИС, Скопје, д-р Зоран Милутиновиќ, член, редовен професор, ИЗИИС-Скопје, д-р Вероника Шендова, член, редовен професор, ИЗИИС, Скопје, д-р Зоран Ракиќевиќ, член, редовен професор, ИЗИИС, Скопје. Со тоа се стекнал со научниот степен доктор на науки од научната област земјотресно инженерство.

Кандидатката д-р Александра Богдановиќ е член на домашни и странски друштва од областа на градежништвото и земјотресното инженерство.

- Македонска асоцијација за земјотресно инженерство;
- Друштво на градежните конструктори на Македонија;
- Европска асоцијација за управувани конструкции.

14. НАУЧНИ, СТРУЧНИ, ПЕДАГОШКИ И ДРУГИ ОСТВАРУВАЊА НА КАНДИДАТКАТА ОД ПОСЛЕДНИОТ ИЗБОР ДО ДЕНОТ НА ПРИЈАВАТА

Наставно-образовна дејност

Кандидатката д-р Александар Богдановиќ, од вработувањето во ИЗИИС до 2007 година, активно беше вклучена во изведувањето на наставата која се одржуваше во склоп на 12-неделниот курс за асеизмичко проектирање на згради и инженерски објекти (CADAC). Основната намена на CADAC-курсот беше едукација на кандидати од земјите во развој. Кандидатката беше вклучена како асистент и по предметот контрола на конструкции.

На редовните постдипломски студии од 2006 до 2014 година, кандидатката д-р Александра Богдановиќ беше вклучена во предметите: контрола на конструкции, генерални принципи на проектирање на конструкции, асеизмичко проектирање на АБ, челични и сидани конструкции. Покрај одржаните вежби, кандидатката активно одржувала консултации со студентите од постдипломските студии и студентите од меѓународниот курс CADAC.

Научноистражувачка дејност/Стручно-уметничка дејност

Д-р Александра Богдановиќ има објавено вкупно 28 научни трудови од областа на земјотресното инженерство, од кои 1 научен труд во научни списанија со импакт-фактор (фактор на влијание), 14 трудови во зборници од научни собири и 1 труд како дел од монографија.

Во рамките на истражувањата за докторската дисертација кандидатката реализирала три месечен престој на Универзитетот во Ахен, Германија на катедрата за статика и динамика, како и многубројни статус семинари и предавања.

Во периодот од изборот во звањето асистент до денес, д-р Александра Богдановиќ има учествувано во реализација на меѓународни научноистражувачки проекти и изготвување на трудови со оригинални научни резултати објавени во зборници на трудови од научен/стручен собир со меѓународен уредувачки одбор. Има одржано и усни презентации на домашни и на меѓународни научни/стручни собири.

Стручно-апликативна дејност и дејност од поширок интерес

Стручно-апликативните активности на кандидатката во изминатиот период се состојат од нејзино учество во самоевалуација на институцијата, изготвување на експертизи за сеизмичката

стабилност на конструкции, како и изготвување на основни проекти од пошироко значење за државата.

Кандидатката беше вклучена и во промоција на активностите на УКИМ-ИЗИИС. Позначајни презентации се промоциите на активностите на Институтот на собирите „Наука за сите“ и „Ноќ на истражувачите“. Исто така, таа го промовирала Институтот и пред странски делегации.

Кандидатката д-р Александра Богдановиќ е активно вклучена во комисиите за издавање на мислења за проектиран и изведен степен за механичка отпорност, стабилност и сеизмичка заштита на објекти кои се градат во Република Македонија.

Оценка од самоевалуација

Во периодот 2008 до 2012 година, кандидатката д-р Александра Богдановиќ, доби позитивна оценка од анонимно спроведената анкета на студентите на последипломските и докторските студии кои ги организира Институтот за земјотресно инженерство и инженерска сеизмологија во Скопје.

ЗАКЛУЧОК И ПРЕДЛОГ

Врз основа на целокупната доставена документација и личното познавање на кандидатката, Рецензентската комисија позитивно ја вреднува и ја оценува наставно-образовната, научноистражувачката и стручно-апликативната дејност, како и дејноста од поширок интерес на д-р Александра Богдановиќ.

Врз основа на изнесените податоци за севкупната активност на кандидатката од последниот избор до денес, Комисијата заклучи дека д-р Александра Богдановиќ поседува научни и стручни квалитети и според Законот за високото образование и Правилникот за критериумите и постапката за избор во наставно-научни, научни, наставно-стручни и соработнички звања и асистенти-докторанди на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје ги исполнува сите услови да биде избрана во звањето доцент во научната област земјотресно инженерство. Со големо задоволство напомуваме дека вкупниот број на поени изнесува 154,308 што е два пати повеќе од потребниот број за избор.

Според гореизнесеното, Комисијата има чест и задоволство да му предложи на Наставно-научниот совет на ИЗИИС во Скопје, д-р Александра Богдановиќ да биде избрана во звањето **доцент** во научната област земјотресно инженерство.

РЕЦЕНЗЕНТСКА КОМИСИЈА

Проф. д-р Љубомир Ташков, с.р.

Проф. д-р. Зоран Милутиновиќ, с.р.

Проф. д-р. Зоран Ракиќевиќ, с.р.

ОБРАЗЕЦ
**КОН ИЗВЕШТАЈОТ ЗА ИЗБОР ВО НАСТАВНО-НАУЧНО,
 НАУЧНО,
 НАСТАВНО-СТРУЧНО И СОРАБОТНИЧКО ЗВАЊЕ**

Кандидат: *Александра Владимир Бојдановиќ*
 (име, татково име и презиме)

Институција: *Институтот за земјотресно инженерство и инженерска сеизмолоџија (ИЗИИС), Скопје, Р. Македонија*
 (назив на факултетот/институтот)

Научна област: *ЗЕМЈОТРЕСНО ИНЖЕНЕРСТВО*

НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ

Ред. бр.	Активност	Поени
1.	Одржување на настава -Втор циклус на студии 1. Контрола на конструкции (2014)*20часа=20часа 2. Генерални принципи за проектирање на конструкции (2008,2009,2010,2011,2012,2013,2014)*15часа=105часа 3. Асеизмичко проектирање на АБ, челични и сидани конструкции (2008,2009,2010,2011,2012,2013,2014)*15=105часа Поени: $230 \cdot 0.05 = 11.5$ -Меѓународни курсеви-CADAC 1. Современи природни и човечки катастрофи (2006,2007)*20часа=40часа 2. Контрола на конструкции (2006,2007)*20часа=40часа Поени: $80 \cdot 0.05 = 4$	15.5
2.	Консултации со студенти -Втор циклус на студии (2008-2014): 72 студенти * 2 семестра * 0.002 = 0,288 -Меѓународни курсеви – CADAC (2006-2007) 30 студенти * 2 години * 0.002 = 0,12	0.408
3.	Подготовка на нов предмет Поени: $4 \cdot 0.5 = 2.0$	2.0
4.	Интерна скрипта од предметот контрола на конструкции	3.0
	Вкупно	20,908

НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ

Ред. бр.	Активност	Поени
1.	Учесник на меѓународни научни проекти 1.EC FP7 Project – UREDITEME – “Upgrading of Research Equipment for Dynamic Testing of Large Scale Models” (2009-2012) 2.EC FP7 Project – SERIES – “Seismic Engineering Research Infrastructures for European Synergies” (2009-2013) 3.Proof Tests on a Shaking Table of a New Brick Laying System Patented by PREXO SEALING, Norway (2007) 4. Shaking Table Testing of Wienerberger Unreinforced Masonry Models Without and With Antiseismic Devices (2008) 5. Shaking Table Testing of Wienerberger Unreinforced Masonry Models Without and With Antiseismic Devices(2008) 6. Shaking Table Effectiveness Testing of GERB PDD (Prestressed Damping Device) Control System (2009) 7. Shaking Table Testing of Wienerberger Two Storey Masonry Models without and with Antiseismic Devices (2009) Поени: 7*5.0	35.0
2.	Трудови со оригинални научни/стручни резултати, објавени во референтни научни/стручни списанија со меѓународен уредувачки одбор 1. Z. T. Rakicevic, A. Bogdanovic, D. Jurukovski, P. Nawrotzki, EFFECTIVENESS OF TUNE MASS DAMPER IN THE REDUCTION OF THE SEISMIC RESPONSE OF THE STRUCTURE, Bulletin of Earthquake Engineering, Volume 10, Issue 3 (June 2012), DOI 10.1007/s10518-012-9341-3, Springer, 1049-1073 Поени: 0.8*6=3.6	4.8
3.	Дел од монографија 1.Rakicevic, Z. Bogdanovic, A., Jurukovski, D. (2012) Structural and Behaviour Constraints of Shaking Table Experiments, Geotechnical, Geological and Earthquake Engineering Volume 22, Role of Seismic Testing Facilities in Performance Based Earthquake Engineering, Editors Fardis MN and Rakicevic Z. DOI10.1007/978-94-007-1977-4, Springer, 43-63.	4.0
4.	Трудови со оригинални научни/стручни резултати, објавени во зборник на трудови од научен/стручен собир со меѓународен уредувачки одбор 1. Rakicevic, Z, Zlateska, A., Jurukovski, D. and Nawrotzki, P. (2006): Analytical Estimation of the Effectiveness of Tuned Mass Control System Using Shaking Table Experiments, Fourth World Conference on Structural Control and Monitoring, July 11-13, 2006, San Diego, California, USA. 1.8 2. Rakicevic Z., Zlateska, A., Jurukovski D. and Nawrotzki, P. (2007): Analytical Modeling and Effectiveness Estimation of Tuned Mass Damper, 12th International Symposium, Macedonian Association of Structural Engineers, 27.09 – 29.09 2007, Struga, Republic of	

	Macedonia (In Macedonian). 1.8 3. Rakicevic Z., Jurukovski D., Zlateska, A. (2008): Optimal Damping Capacity of Steel Frame Structures, 4-th European Conference on Structural Control, St. Petersburg, Russian Federation, Vol. 2 pp 638-645, September 8-12, 2008. 2.4 4. Rakicevic Z., Jurukovski D., Zlateska, A. (2008): Earthquake Resistant Design Needs Structural Control, 14th World Conference on Earthquake Engineering, Beijing, China, October 12-17, 2008. 2.4 5. Rakicevic Z., Zlateska, A., Jurukovski D. (2009): Optimal Damping Capacity of Steel Frame Structures, 12th International Symposium Macedonian Association of Structural Engineers, October 14-17, 2009, Ohrid, Republic of Macedonia 2.4 6. Rakicevic Z., Zlateska, A., Jurukovski D. (2009): Aseismic Design of Steel Frame Structures with Added Damping, International Conference on Earthquake Engineering - Banjaluka Earthquake - 40 years of Construction Experience, October 26-28, 2009, Banja Luka, Republic of Srpska, Bosnia and Herzegovina. 2.4 7. Rakicevic Z., Zlateska, A., Jurukovski D. (2010): Savremene tehnologije za projektovanje i građenje u građevinarstvu, Internacionalni Naučno-stručni Skup, GNP 2010 - Građevinarstvo – Nauka I Praksa, Februar 15-19, 2010, Žabljak, Crna Gora 2.4 8. Rakicevic Z., Bogdanovic, A., Jurukovski D., Kammerer H., Nawrotzki P (2010): Shaking Table Testing of a Steel Frame Structure with GERB Prestressed Damping Devices, 5-th World Conference on Structural Control and Monitoring, Tokyo, Japan, 12-14 July 2010 1.8 9. Rakicevic Z., Bogdanovic, A., Jurukovski D., Kammerer H., Nawrotzki P (2010): Efficiency of Prestressed Damping Devices in Controlling Structural Response to Seismic Excitation, 14th European Conference on Earthquake Engineering, Ohrid, Republic of Macedonia, 30 August – September 03, 2010 1.8 10. Bogdanovic, A., Rakicevic Z., Jurukovski D., Kammerer H., Nawrotzki P. (2010): Analytical Estimation of the Effectiveness of Prestressed Damping Devices Using Shaking Table Experiments, 14th European Conference on Earthquake Engineering, Ohrid, Republic of Macedonia, 30 August – September 03, 2010. 1.8 11. Bogdanovic A., Rakicevic Z., Filipovski D., Markovski I. Optimization In Steel Structures Using Genetic Algorithm, International Conference SE-50EEE, Skopje, Republic of Macedonia, May 2013, ISBN 978-608-65185-2-3, paper 600. 1.8 12. Aleksandra Bogdanovic, Zoran T. Rakicevic and Dejan Filipovski, Optimal Placement of Prestressed Damping Devices in Steel Frame Structures, 6-th World Conference on Structural Control and Monitoring, Barcelona, Spain, 15-17 July 2014, full paper on CD Proceedings, pp 2931-2943.	

	1.8 13. Aleksandra Bogdanovic, Zoran T. Rakicevic and Dejan Filipovski, Comparison Between Two Optimization Procedures For Damper Location In Steel Frame Structures, Second European Conference on Earthquake Engineering and Seismology, Istanbul, Turkey, August 25-29, 2014, full paper on USB Proceedings, pp 401-411. 1.8 14. Aleksandra Bogdanovic, Zoran Rakicevic, Optimal Damper Placement in Steel Frame Structures, 10 years SEEFORM, Scientific Conference, 9-10.X 2014, Skopje R. Macedonia 2.7 Поени: $5 \cdot 2.4 + 8 \cdot 1.8 + 2.7$	
		29.1
5.	Учество на научен/стручен собир со реферат -усна презентација 1. 12th International Symposium, Macedonian Association of Structural Engineers, 27.09 – 29.09 2007, Struga, Republic of Macedonia (In Macedonian) 2. 14th World Conference on Earthquake Engineering, Beijing, China, October 12-17, 2008. 3. 1st German – South East European Conference on civil Engineering and Environmental Engineering Science, 08.12-10.12 2008, Bochum, Germany 4. 12th International Symposium Macedonian Association of Structural Engineers, October 14-17, 2009, Ohrid, Republic of Macedonia 5. 14 European Conference on Earthquake Engineering, 30.08-03.09 2010, Ohrid, R. Macedonia 6. International SE-50EEE Conference to mark 50 years of Skopje Earthquake, May 28-31, 2013, Skopje 7. Second European Conference on Earthquake Engineering and Seismology, Istanbul, Turkey, August 25-29, 2014 8. 10 years SEEFORM, Scientific Conference, 9-10.10 2014, Skopje R. Macedonia Поени: $8 \cdot 1.0$	8
	Вкупно	80.9

СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ

Ред. бр.	Активност	Поени
1.	Експертски активности: Евалуација, стручна ревизија супервизија, проценка на капитал, систематизација, методологија	1.0

	-Учесник во комисија за самоевалуација	
	Поени: 1*1.0	
2.	Експертски активности-експертски/стручни мислења 1.Seismic Qualification of Current Transformer IST 123 kV Manufactured by ENERGOINVEST-RAOP, Sarajevo by Time History Shaking Table Testing (2008), IZIIS Report 2008-58, Investor: ENERGOINVEST-RAOP, Sarajevo, of Srpska, Bosnia and Herzegovina. 2.SEISMIC QUALIFICATION by Time History Shaking Table Testing of Oil-Immersed Current Transformer AGU-525, Manufactured by KONČAR Instrument transformers Inc., IZIIS Report 2009-42. 3.SEISMIC QUALIFICATION by Time History Shaking Table Testing of Capacitor Voltage Transformer VCU-765 Manufactured by KONČAR Instrument transformers Inc., IZIIS Report 2009-43. 4.SEISMIC QUALIFICATION by Time History Shaking Table Testing of Combined Instrument Transformer VAU-420 Manufactured by KONČAR Instrument transformers Inc., IZIIS Report 2009-59. 5.SEISMIC QUALIFICATION by Time History Shaking Table Testing of Voltage Transformer VPU-525 Manufactured by KONČAR Instrument transformers Inc., IZIIS Report 2009-60. 6.SEISMIC QUALIFICATION by Time History Shaking Table Testing of Capacitor Voltage Transformer KNT-245 Manufactured by Energoinvest – RAOP IZIIS REPORT 2010-44 7.SEISMIC QUALIFICATION by Time History Shaking Table Testing of Inverse Current Transformer IST-245 Manufactured by Energoinvest – RAOP IZIIS REPORT 2010-45 8.SEISMIC QUALIFICATION by Time History Shaking Table Testing of Oil-Immersed Current Transformer AGU-765, Manufactured by KONČAR Instrument transformers Inc., IZIIS Report 2011-20. 9.Seismic Qualification According to IEEE Std. 693-2005 of a Current Transformer Type AGU-72.5, Manufactured by Koncar Instrument Transformers Inc, Croatia, IZIIS Report 2014-01. 10.Seismic Qualification According to IEEE Std. 693-2005 of a Current Transformer Type AGU-123, Manufactured by Koncar Instrument Transformers Inc, Croatia, IZIIS Report 2014-02. 11. Seismic Qualification According to IEEE Std. 693-2005 of a Current Transformer Type AGU-123 with RUBBER BEARINGS, Manufactured by Koncar Instrument Transformers Inc, Croatia, IZIIS Report 2014-03. 12.Seismic Qualification According to IEEE Std. 693-2005 of a Current Transformer Type AGU-245 with composite insulator, Manufactured by Koncar Instrument Transformers Inc, Croatia, IZIIS Report 2014-32. Поени: 12*1.0	
		12.00
3.	Студија, физибилити-студија, истражување на пазарот -учесник	

	1.Студија за оценка на остварениот квалитет на сеизмичка заштита во изведбениот проект за објектот: Потпатник на km+100.00 магистрален пат М-6 км + 177,62 по локалниот пат: Магистрален пат М-6 Штип–Струмица-Клучка Каруѓерица,ИЗИИС-2008-04 2.Студија за оценка на остварениот квалитет на сеизмичката заштита во главниот проект за објектот: Армиранобетонски потпатник на км 1+447.42,автопат Е-75: Делница Куманово-Табановце,ИЗИИС-2008-05 3.Студија за оценка на остварениот квалитет на сеизмичката заштита во главниот проект за објектот: Армиранобетонски потпатник на км 4+657,60,автопат Е-75: Делница Куманово-Табановце,ИЗИИС-2008-06 4. Студија за оценка на остварениот квалитет на сеизмичката заштита во главниот проект за објектот: Армиранобетонски потпатник на км 1+987.6,автопат Е-75: Делница Куманово-Табановце,ИЗИИС-2008-07 5. Студија за оценка на остварениот квалитет на сеизмичката заштита во главниот проект за објектот: Армиранобетонски мост преку регулирано корито преку река Којнарка (на река Банјкаам 0+61.44),автопат Е-75,делница Куманово-Табановце,ИЗИИС-2008-08 6. Студија за оценка на остварениот квалитет на сеизмичката заштита во главниот проект за објектот: Армиранобетонски мост на регуларниот пат Р-112-Конско-Кожув на км 0+270.733,ИЗИИС-2008-36 7. Студија за оценка на остварениот квалитет на сеизмичка заштита во главните проекти за мостовски конструкции на автопатот Е-75: Делница Куманово-Табановце, ИЗИИС-2008-01 8. Студија за оценка на остварениот квалитет на сеизмичка заштита во главните проекти за мостовски конструкции на автопатот Е-75: Делница Куманово-Табановце, ИЗИИС-2008-02 9. Студија за оценка на остварениот квалитет на сеизмичка заштита во главните проекти за мостовски конструкции на автопатот Е-75: Делница Куманово-Табановце, ИЗИИС-2008-03 10. Студија за оценка на остварениот квалитет на сеизмичка заштита во главните проекти за мостовски конструкции на автопатот Е-75: Делница Куманово-Табановце, ИЗИИС-2008-04 11. Студија за оценка на остварениот квалитет на сеизмичка заштита во главните проекти за мостовски конструкции на автопатот Е-75: Делница Куманово-Табановце, ИЗИИС-2008-05 12. Студија за оценка на остварениот квалитет на сеизмичка заштита во главните проекти за мостовски конструкции на автопатот Е-75: Делница Куманово-Табановце, ИЗИИС-2008-06 13. Студија за оценка на остварениот квалитет на сеизмичка заштита во главните проекти за мостовски конструкции на автопатот Е-75: Делница Куманово-Табановце, ИЗИИС-2008-07	

	14. Студија за оценка на остварениот квалитет на сеизмичка заштита во главните проекти за мостовски конструкции на автопатот Е-75: Делница Куманово-Табановце, ИЗИИС-2008-08 15. Студија за оценка на остварениот квалитет на сеизмичка заштита во главните проекти за мостовски конструкции на автопатот Е-75: Делница Куманово-Табановце, ИЗИИС-2008-09 16. Студија за оценка на остварениот квалитет на сеизмичка заштита во главните проекти за мостовски конструкции на автопатот Е-75: Делница Куманово-Табановце, ИЗИИС-2008-10 17. Надградба на Информационен систем на општина Карпош со нови атрибути за евидентирање и следење на сеизмичка стабилност и сигурност на постојните објетки на територија на општина Карпош ГИС околина. Локација 1 (блок 6 и блок 7): Дефинирање на сеизмички параметри за проектирање и теренски геофизички мерења. Скопје ИЗИИС, 2013-49. 18. Надградба на Информационен систем на општина Карпош со нови атрибути за евидентирање и следење на сеизмичка стабилност и сигурност на постојните објетки на територија на општина Карпош ГИС околина. Локација 2 (блок 3, блок 4 и блок 5): Дефинирање на сеизмички параметри за проектирање и теренски геофизички мерења. Скопје ИЗИИС, 2013-50. 19. Надградба на Информационен систем на општина Карпош со нови атрибути за евидентирање и следење на сеизмичка стабилност и сигурност на постојните објетки на територија на општина Карпош ГИС околина. Локација 3 (блок 1 и блок 2): Дефинирање на сеизмички параметри за проектирање и теренски геофизички мерења. Скопје ИЗИИС, 2013-51. 20. Надградба на Информационен систем на општина Карпош со нови атрибути за евидентирање и следење на сеизмичка стабилност и сигурност на постојните објетки на територија на општина Карпош ГИС околина. Локација 4 (блок М1 и блок М2): Дефинирање на сеизмички параметри за проектирање и теренски геофизички мерења. Скопје ИЗИИС, 2013-52. 21. Надградба на Информационен систем на општина Карпош со нови атрибути за евидентирање и следење на сеизмичка стабилност и сигурност на постојните објетки на територија на општина Карпош ГИС околина. Локација 4 (блок М3, блок М4, блок М6 и блок М7): Дефинирање на сеизмички параметри за проектирање и теренски геофизички мерења. Скопје ИЗИИС, 2013-53 22. Анализа на стабилност со техничко решение за зајакнување на основниот конструктивен систем на објектот “Собрание на Република Македонија”, ИЗИИС-2008-53-1 23. Анализа на стабилност со техничко решение за зајакнување на основниот конструктивен систем на објектот “Собрание на Република Македонија”, ИЗИИС-2008-53-2 24. Анализа на стабилност со техничко решение за зајакнување на основниот конструктивен систем на објектот “Собрание на Република Македонија”, ИЗИИС-2008-53-3 25. Анализа на стабилност со техничко решение за зајакнување на основниот	

	конструктивен систем на објектот “ Собрание на Република Македонија”,ИЗИИС-2008-53-4 26. Анализа на стабилност со техничко решение за зајакнување на основниот конструктивен систем на објектот “ Собрание на Република Македонија”,ИЗИИС-2008-53-5 27. Идентификација на конструктивен систем на објектот на Министерството за одбрана на Република Македонија со процена на постојната сеизмичка стабилност, ИЗИИС-2010-40 Поени: 27*1.0	27.0
5.	Ревизија -учесник 1.Ревизија на колективна стамбена зграда со деловни дејности во приземјето,центар АУРУМ, локација АРМ1 Блок 3, Градежни парцели 3 и 4, КО Битола, општина Битола	0.5
6.	Учество во промотивни активности на Факултетот/Институтот 1. Презентација на активностите на Институтот на собирот „Наука за сите“ 2.Презентација на активностите на Институтот на собирот „Ноќ на истражувачите“ (*2) 3. Презентација на активностите на Институтот пред странски делегации (*5) Поени: 8*0.5	4.0
7.	Изработка на софтверски пакет -Изработка на специјален софтвер за оптимална местоположба на PDD дамperi со математичка анализа и моделирање и користење на компјутерскиот пакет ANSYS	2.0
	Вкупно	46.5

ДЕЈНОСТИ ОД ПОШИРОК ИНТЕРЕС

Ред. бр.	Активност	Поени
1.	Студиски престој во странство -Престој во Ахен, Германија (3 месеци) *1	3
2.	Член на организационен или програмски одбор на меѓународен научен стручен собир -Организационен комитет на 14ECE - конференција, SE50EE - конференција, IZIS50 - конференција Поени: 3*1	3

	Вкупно	6.0

БРОЈ НА ПОЕНИ ЗА ПРВ ИЗБОР ВО ЗВАЊЕ ДОЦЕНТ

Ред. бр.	Област	Поени
1.	НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ	20,908
2.	НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ	80,9
3.	СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ	52,5
	Вкупно	154,308

ЧЛЕНОВИ НА КОМИСИЈАТА

Проф. д-р. Љубомир Ташков, с.р.

Проф. д-р. Зоран Милутиновиќ, с.р.

Проф. д-р. Зоран Ракиќевиќ, с.р.

РЕФЕРАТ ЗА ИЗБОР НА НАУЧЕН СОРАБОТНИК ВО ИНСТИТУТОТ ЗА НАЦИОНАЛНА ИСТОРИЈА

Советот на Институтот за национална историја со Одлука бр. 02-456/3 од 18.12. 2014 година, нè именува за членови на Рецензентската комисија за избор во научно звање научен соработник на д-р Рамадан Рамадани. Конкурсот е објавен на 5.12.2014 година во јавните гласила *Уџрински весник* и *Коха*.

Комисијата во состав: проф. д-р Драги Ѓоргиев, проф. д-р Амет Шериф и доц. д-р Владимир Јанев, по анализата на доставените материјали, до Советот на Институтот за национална историја го доставува следниов

ИЗВЕШТАЈ

1. Биографски податоци

Рамадан Рамадани е роден во Скопје 1972 г., каде што го завршил основното и средното образование во медресата „Иса бег“. По дипломирањето исламска теологија, сектор Исламска историја, на Универзитетот Мармара во Истанбул-Турција ја формирал издавачката кука „НуН“ каде што работел до 2007 г. До 2011 г. бил предавач во џамијата „Иса бег“ во Скопје, во својство на хатиб, а од 2011 работи како аналитичар во Институт за слободна мисла Нисма. Учествовал во повеќе граѓански иницијативи и акции, бил основач и член на ПУИКА, како и проект менаџер во Форум ЦСРД и КХО Мерхамет од Скопје. Бил редовен колумнист во Лоби, Форум-Плус, Журнал и Коха е Ре, а во моментот е редовен колумнист во „Фокус“ на македонски и во „Лајм“ на албански јазик. Од 1999 г. бил главен и одговорен уредник на веб-страницата АлбИслам, како и уредник на истоименото месечно списание од 2003 до 2006 г. Колумните и научните трудови ги објавува на албански, македонски, англиски, турски и босански, во и надвор од Р. Македонија. Освен во „НуН“, бил уредник и во други издавачки куќи. Исто така, тој е преведувач на неколку книги, публикации и статии од турски, османлиски турски, арапски и англиски на македонски и албански јазик. Освен со албанскиот и македонскиот јазик, тој владее и со арапски, англиски, српски/хрватски/босански, турски, а има солидни познавања и од османлискиот турски јазик. Од професионални и експертски членства бил член на експертскиот тим на општина Чаир за културно наследство, како и на издавачката комисија во Министерството за култура на Македонија, потоа член во Собранието на Хелсиншкиот комитет, како и претседател на Здружението на албански издавачи-Македонија. Во моментот е член на Здружението на новинари на Македонија, член на Управниот одбор на Фондацијата „Отворено општество Македонија“ и потпретседател на „Јадро“ - асоцијација на независната културна сцена.

Учествовал на многу научни собири и меѓународни конференции во Турција, Германија, Кувајт, Косово, Србија и Босна и Херцеговина во чии научни публикации има и објавувано.

Магистрирал на Институтот за национална историја во Скопје на тема „Ориенталните ракописи во Македонија како културно наследство“, а докторирал

на истиот Институт на тема “Улогата и значењето на книгата кај муслиманите во Македонија во времето на османлиското владеење”.

2. Оцена на научните и стручните остварувања на кандидатот

Во својот магистерски труд „Ориенталните ракописи во Македонија како културно наследство“, д-р Рамадани го обработи и го презентираше овој важен сегмент од движното културно османлиско наследство во Македонија, со посебен осврт на ракописите на арапски јазик, кои за прв пат беа анализирани на таков начин и беа класифицирани според нивната тематика и содржина. На тој начин, овие ракописи беа презентирани како една целина која беше подредена според нивната хронологија на настанување и според нивната тематика. Покрај тоа што оваа магистерска теза претставува важен труд од областа на културолошките истражувања, таа исто така има посебно значење и за историографијата, затоа што во неа на едно место се собрани и се анализирани арапските ракописи кои се чуваат во Универзитетската библиотека во Р. Македонија, кои покрај тоа што се дел од богатото културно наследство на Македонија во исто време се и извонреден историски извор за културата и за развојот на пишаниот збор на територијата на Македонија во османлискиот период.

Докторската дисертација на д-р Рамадан Рамадани носи наслов „Улогата и значењето на книгата кај муслиманите во Македонија во времето на османлиското владеење“. Во неа кандидатот, д-р Рамадани, ја анализира појавата и развојот на пишаниот збор во исламската цивилизација, воопшто, како и ширењето на книгата и науката во таа цивилизација. По ваквиот општ вовед, тој ја пренесува анализата на овој развој и ширење на исламската литература и пишаниот збор на територијата на Македонија по османлиското освојување, што претставува и главна тема на оваа докторска дисертација. Главни извори се збирките на ориенталните ракописи на територијата на Р. Македонија, кои се чуваат во разни државни институции. Притоа, овие ракописи тој ги разгледува од повеќе аспекти како што се: содржината на ракописите (верска, јазична, филозофска, правна итн.), нивниот вид/жанр (проза, поезија), јазикот на кои се напишани (османлиски турски, арапски, персиски), потоа од аспект на нивниот формат, начин на изработка и повезување и сл. Исто така, авторот се задржува и на литературата која била напишана и на други јазици со арапско писмо на Балканскиот Полуостров, како што биле босанскиот и албанскиот јазик, која е позната како алхемиадо литература. Посебно внимание тој посветува и на начинот на кој биле украсувани книгите (tezhip), што претставува еден вид посебна уметност, висока развиена кај муслиманските народи, како и на калиграфијата (hüsn - i hat), односно убавото пишување. Овие два начина на украсување на книгите се развиле во исламскиот свет во посебен уметнички израз. Вака конципираната дисертација на д-р Рамадани нуди нови сознанија за тема која е речиси необработена во македонската историографија. Кандидатот, користејќи го хронолошко – тематскиот пристап, ги опфатил сите релевантни и важни аспекти на темата градејќи го текстот на еден разбирлив јазик и стил со јасна концепција. Истражувањата направени во соодветните институции и користените извори и литература му овозможиле на кандидатот да го претстави огромното книжевно ориентално наследство во Р. Македонија како едно од најзначајните и

најинтересни културни и материјални наследства во нејзината историја. Притоа, тој покажува дека книгата имала важна улога во животот на муслиманите на Македонија и таа книжевна традиција се одржала во текот на целиот османлиски период.

Д-р Рамадан Рамадани во својата досегашна научна активност има објавено две монографии. Првата од нив носи наслов *Исламската верска заедница вчера и денес*, објавена во Скопје во 2006 г. Во неа, д-р Рамадани го прикажува историјатот на ова значајна институција во Македонија и притоа посебно внимание посветува на нејзината историска улога и на наследството од времето на османлискиот период во земјата, но и на нејзината актуелна поставеност, улога и влијание во современото македонско општество.

Другата монографија е од областа на исламското право, објавена на албански јазик под наслов *Namazi me xhemat (Заедничка молишва)*, во Скопје, во 2007 г. Во неа кандидатот направил пресек на правните одредби од исламско право кои се однесуваат на ова специфична тематика, избор и превод на релевантните делови од класични текстови на арапски јазик со додатно појаснување на терминологијата. Книгата е единствено четиво за оваа специфична тематика на албански јазик и таа се употребува како литература во поширокиот регион.

Кандидатот во статиите објавени во меѓународни списанија дава посебен приказ на историјата на исламот и историското културно наследство на муслиманите од Македонија, но и на актуелниот организиран верски живот и состојби во Македонија. Така, во трудот со наслов „Nelegitimnost, nestransparentnost nepostivanje statusa“ објавен во списанието Saff во Сараево, Босна и Херцеговина (2005), д-р Рамадани дава целосен приказ на актуелното внатрешно уредување на Исламската верска заедница на Македонија, со посебен осврт на историскиот аспект и нејзината поврзаност со османлиското наследство.

Во трудот „Kakav vid trgovine je implementacija Ohridskog ramkovnog dogovora“, објавен во Службениот гласник на ИВЗ Србија, Novi Pazar, (2004), Glas Islama, авторот го анализира и го прикажува односот на муслиманите од Македонија кон Охридскиот рамковен договор, со посебен осврт кон односите на државата и религијата.

Во труд објавен во списанието „Панорама“ во Тирана со наслов „Festat e ndara në shtetin e perbashkët“ (Одвоените празници во заедничка држава“, Panorama, (2004), авторот ги анализира официјалните празници на Македонија, со нивните историски, политички и верски карактеристики.

Авторот веднаш по завршувањето на универзитетските студии во Истанбул, Турција, уште во 2000 година истражувал во Османлискиот архив на Р. Турција (Başbakanlık arşivi), каде што му асистирал на проф. д-р Рамиз Абдули во селектирање и класификација на архивска граѓа. Истражувачкиот престој во истата институција го повтори во 2011 година за потребите за подготовка на неговиот магистерски труд.

Д-р Рамадан Рамадани е сериозно присутен и на полето на преведувањето на уметничка и историска литература. Неговиот превод од турски на албански јазик на три романи од познатиот турски писател Орхан Кемал претставува значаен придонес за запознавање на албанската јавност со турската литература, а преводите го поставуваат кандидатот во улога на еден од ретките преведувачи на

делото на овој турски писател. Преводите на овие романи беа овозможени од програмата ТЕДА на Министерството за култура на Република Турција.

Исто така, тој од албански на македонски јазик го преведе делото на авторот Рудиан Зектхи под наслов *За ѿлеминаѿа и малечкосѿа: вовед во ѿоеѿикаѿа на Иѿало Калвино*, кое беше објавено преку издавачката куќа „Наше писмо“, во 2011 г. Во овој значаен проект, д-р Рамадани пред македонската научна јавност успешно пренел еден навистина сложен текст од областа на филозофските и филолошките науки.

Од неговите преводи од неактивни јазици се издвојува преводот од османлиски турски на албански јазик на комплетната и извонредно важна историографска студија на Пертев Наили Боратав (Pertev Naili Boratav), под наслов „Nasreddin Носа“, објавена во Скопје, во 2010 г.

Тој учествувал на многу научни собири и меѓународни конференции во Турција, Германија, Кувајт, Косово, Србија и Босна и Херцеговина. Како аналитичар на Институтот „Нисма“, кандидатот често е присутен на меѓународни и регионални собири како предавач за разни општествени теми, политика и култура, но неретко дава и научен придонес и во историографијата, а посебно во областа на мултикултурализмот, историјата на културата и односите на државата и религијата. Од објавени трудови од конференции се издвојува научниот труд „Албанците во турската енциклопедија на Дијанетот“, објавен во научното списание на Исламската заедница Косово „Dituria Islame“, Приштина, 2004 г. Овде авторот со библиографски и историографски пристап и со кратка анализа, во дотогаш објавените триесет тома на оваа енциклопедија, ги претставува научните одредници кои ја обработуваат Македонија и регионот, кои се дел од балканската историја.

Од бројните конференции само во минатата година може да се издвои семинарот „Предизвиците за Балканот“, организиран во Приштина од страна на „Фридрих Еберт“ Институтот. Овде авторот настапил со темата за исламот во Македонија, насловена како „Исламот и Македонија - тишината на овните“. Овој труд е во процес на објавување од страна гореспоменатиот германски институт.

Исто така во 2014 г. Фридрих Еберт Институтот го имаше кандидатот како предавач за темата „Мултикултурализмот во Македонија“ на семинарот одржан во Охрид.

Кандидатот имаше излагање и на Акто Фестивалот во Битола во септември 2014 година на тема „Културата и активизмот“. Во Загреб, во декември 2014 г., во рамките на регионалната конференција за независна културна сцена, д-р Рамадани имаше излагање во работниот дел на конференцијата во својство на потпретседател на „Јадро асоцијација на независна културна сцена“ за културата и културните политики во Р Македонија.

Во Кувајт, во јануари 2013 година, во работниот дел на Меѓународната конференција за муслиманските мислителци, кандидатот на арапски јазик имаше излагање за моделите на претставување на муслиманите од Р. Македонија.

Во Белград во јуни 2013 година, на тема за односот на државата и религијата, во организација на ЦКЗД Белград, Рамадан Рамадани имаше приказ

на моделите и практиките на секуларизмот во Македонија со труд кој треба да се објави во регионално списание.

Предлог за избор на кандидатот во научно звање

По прегледувањето на доставениот материјал, членовите на Комисијата се согласни дека кандидатот е оформен истражувач со способност за самостојно истражување и донесување заклучоци, како и за реализирање на научноистражувачки и апликативни проекти. Врз основа на досега изнесеното, како и во согласност со одредбите од Правилникот за условите и критериумите, постапката и начинот на избор во наставно-научни, научни, наставно-стручни и соработнички звања на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, Комисијата има чест да му препорача на Советот на ИНИ да го избере д-р Рамадан Рамадани во звањето **научен соработник**.

Комисија:

- 1. Проф д-р Драги Ѓоргиев с.р**
- 2. Проф д-р Амет Шериф с.р.**
- 3. Доц. д-р. Владимир Јанев с.р.**

**Образец за одредување на целокупната активност во поени за звањето
научен соработник**

Кандидат: Рамадан Рамадани
Научна област: историја
НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА (НИ)
НАСТАВНО-НАУЧНА ДЕЈНОСТ (НН)
СТРУЧНО -АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ (СА)

Реден број	Научноистражувачка (НИ), наставно-научна (НН) и стручно-апликативна дејност (СА)	Поени	
		Во земјата	во странство
1.	Одбрана на магистерски труд	5	
2.	Одбрана на докторски труд	8	
3.	Објавени научни трудови: • “Vakëfet në Maqedoni”, коавтор, 1-4, Lobi, Скопје, (2003) (4 трудови *2 поена 90 % коавторство=7 поена) • “Албанците во турската енциклопедија на Дијанетот“ Научно списание на Исламска Заедница Косово „Dituria Islame“, Приштина, 2004 • “Ферман - како Алиса во земјата на чудата“, Форум, Скопје (2005), 68-70 • “Грнето меѓу оците“, Капитал, Скопје, (2004), 36-37	11	3
4.	Предговор на монографија • Shafijj, Ebi Abdilah Muhamed ibn Idris Divan: përmbledhje poetike, превод на арапска поезија, Нун, Скопје (2011)	1	
5.	Монографии: • Исламската верска заедница вчера и денес, Нун-Р, Скопје 2006 • “Namazi me xhemat”, исламско право, Нун, Скопје, 2007	16	

6.	Научни трудови објавени во меѓународни списанија: • Nelegitimnost, nestransparentnost nepostivanje statusa, Saff, Сараево, Босна и Херцеговина (2005), 56-58 • Kakav vid trgovine je implementacija Ohridskog ramkovnog dogovora, Glas Islama, Службен гласник на ИВЗ Србија, Novi Pazar (2004) • Festat e ndara në shtetin e perbashkët, Panorama, Тирана, Албанија, (2004), 1 - 7 • Netët e fundit të Ramazanit, Koha Ditore, Приштина, (2004), 22		16
7.	Научни трудови објавени во регионални списанија: • Поделена јавност: сакати мајстори, Збор и слобода, Институт за општествени и хуманистички науки, Скопје, (2014), 51-54	4	
8.	Учество во промотивни активности на Институтот • учество во студиски проект на ИНИ во Истанбул во соработка со ТЕДА (0,5) • доделување на изданија на ИНИ при меѓународни саемски поставки за книги во библиотеките и други соодветни меѓународни институции во Франкфурт, 2010 и Лајпциг, 2009-Германија, 2009 година, Тирана-Албанија и Истанбул, Турција 2008 (0,5 x 3)		2
9.	Учество во подготовка на поставка -Национален координатор за меѓународни саеми на книга со посебни поставки за книгите на ИНИ и Државниот архив (2 x 4) • Саем на книга-Франкфурт, Германија, 2005 • Саем на книга-Тирана, 2009 • Саем на книга-Истанбул, Р.Турција, 2008 • Саем на книга-Лајпциг, Германија, 2009		8
10.	Колумни во весник (0,5 x 10) • Форум-Плус, неделник • Форум, месечник • Фокус, неделник • Фокус, дневен весник • Журнал, дневен весник • Лоби, неделник • Коха е Ре, дневен весник • Лајм, дневен весник • Шпиц • Коха	5	

11	Член во комисији и тела на државни и други органи • член на издавачка комисија при Министерството за Култура (2009-2010 година) • член на експертски тим за културно наследство при општина Чаир (2009-2010 година) • член на управен одбор на Фондација „Отворено општество Македонија“ (2013- • потпретседател на „Јадро-асоцијација на независната културна сцена“(2012-)	4	
12.	Превод од активни јазици: од турски на албански • Kemal, Orhan. Murtaza, Скопје, 2009 • Kemal, Orhan. Xhemile, Скопје, 2008 • Kemal, Orhan. Vitet boshe, Скопје, 2009 Од албански на македонски • Зектхи, Рудиан Р. За големината и малечкоста: вовед во поетиката на Итало Калвино - Наше писмо, Скопје, 2011	16	
13.	Превод од неактивни јазици: од османлиски турски на албански • Pertev Naili Boratav, Nasreddin Hoca, HyH-P, Скопје, 2010	6	
Меѓузбир:		76	29
Вкупно:		105	

Комисија:

- 1. Проф д-р Драги Ѓоргиев с.р**
- 2. Проф д-р Амет Шериф с.р.**
- 3. Доц. д-р. Владимир Јанев с.р.**

РЕФЕРАТ

ЗА ИЗБОР НА НАУЧЕН СОРАБОТНИК ВО ИНСТИТУТОТ ЗА НАЦИОНАЛНА ИСТОРИЈА ВО СКОПЈЕ

Советот на Институтот за национална историја во Скопје, со Одлука бр. 02-456/3 од 18.12. 2014 година, нè именува за членови на Рецензентската комисија на д-р Хусеин Ризаи, независен истражувач, предавач во Државниот тетовски универзитет во Тетово и дисперзијата во Скопје, за избор на научно звање научен соработник. Комисијата во состав: проф. д-р Метин Изети, проф. д-р Ахмет Шериф и проф. д-р Драги Ѓоргиев, по задлабочената анализа на доставените материјали, има чест до Советот на Институтот за национална историја да го достави следниов

ИЗВЕШТАЈ

1. Биографски податоци

Д-р Хусеин Ризаи е роден на 1.8.1973 година во Тетово, каде што го завршил основното образование во ОУ “Братство Миѓени” (1979-1987). Средното образование го продолжил во Скопје во Средното теолошко училиште, медресата „Иса Бег” во Кондово/Скопје во годините 1987-1991. По завршувањето на средното образование се запишал во Факултетот за исламски науки во Сараево, но поради војната морал да го напушти и ги продолжил своите студии на Теолошкиот факултет при Универзитетот Мармара во Истанбул, Турција, каде што и дипломирал (1994-1999).

По дипломирањето се запишал на постдипломски студии на истиот Факултет и ги завршил на Институтот за општествени науки во периодот 1999-2002 г. Насловот на неговата магистерска тема гласи: *Хусеин Џозо и влијанието на модерната исламска мисла во поранешна Југославија.*

По завршувањето на магистерските студии во 2011 г. пријавил докторска дисертација на Универзитетот „Свети Кирил и Методиј”, при Институтот за национална историја, Скопје, Република Македонија. Во 2014 година докторирал со темата: *„Исламската модернизистичка мисла и нејзино влијание на Западен Балкан”*

Уште во текот на студирањето работел во хуманитарни организации како ел-Хилал во периодот 1991-95 година и во 1999 година, како и на проект за предавање во камповите на бегалци од Босна и Косово.

Во 2003 година се вработил во Исламската верска заедница на Р. Македонија, муфтиство Тетово и предавал исламска култура и цивилизација на учениците што продолжуваат основно училиште.

Во 2006 година формирал невладина организација со името „СКОФИА“ чиј претседател е тој и чија главна цел е афирмација на културата и цивилизацијата и зајакнување на меѓучовечките и меѓуверските односи во земјата.

Во минатите години тој има бројни научни и културни активности и објавени трудови како што се: преводи од босански и од турски јазик, учество на разни симпозиуми, семинари и дискусии на тркалезни маси, во Македонија и во странство, како во Косово, Албанија, Србија, Швајцарија, Италија, Босна и Херцеговина, Турција и Египет. Во моментот работи во Исламската верска заедница на Република Македонија, како имам во џамијата „Табхана“ во Тетово. Истовремено е ангажиран и како хонорарен предавач на Државниот универзитет во Тетово, Филозофски факултет, насока: ориентална филологија, каде што предава вовед во ориентална филологија и историја на исламската уметност.

2. Оцена на научните и стручните остварувања на кандидатот

Во магистерскиот труд, кандидатот ја анализира современата идеја на исламот од страна на Хусеин Џозо, кој е важен мислител и истражувач на исламскиот модернизам во Балканот и посебно во поранешна Југославија. Неговите мисли и идеи се многу влијателни за понатамошните исламски модернисти во балканското поднебје. Тој ќе биде модел и на исламското модернистичко движење во овие простори, и тој не беше само теоретичар на исламскиот модернизам, туку тој и практично придонесе за основање на различни институции во поранешна Југославија, а неговиот пат го продолжија неговите ученици низ просториите на поранешна Југославија.

Оваа студија содржи две поглавја. Во првото поглавје се објаснува зборот на модернизмот и се даваат информации за карактеристиките на исламскиот модернизам, кои се состојат од: каузалноста, натприродните чуда, реакциите против исламскиот мистицизам и имитација, разумот и неговите граници; иџтихад, хадис, демократија, социјализам и правата на жената. За да се појаснат овие карактеристики се дискутираат важни имиња и нивните сфаќања во врска со овие карактеристики, како што се: Џемалудин Афгани, Мухамед Абдуху, Решид Рида, Сејид Ахмед Хан Фазлуррахман и други исламски модернисти. Во вториот дел од ова поглавје, исто така, се дадени некои информации за движењето на исламскиот модернизам во Индија, Пакистан, Иран, Турција и Египет. Во последниот дел од ова поглавје се даваат информации за исламската мисла за Босна во времето на Отоманската Империја и постотоманскиот период.

Второто поглавје содржи биографија и библиографија на познатиот исламски модернист Хусеин Џозо и во неа се објаснуваат општите карактеристики на неговото исламско модернистичко сфаќање. И во последниот дел од ова поглавје се претставуваат најзначајните исламски модернисти и мислителите кои биле инспирација за него.

Поаѓајќи од фактот дека изработената тема за докторска дисертација на д-р Хусеин Ризаи, под наслов: *Исламската модернистичка мисла и нејзиното влијание на Западен Балкан*, припаѓа кон темите кои во македонската историографија досега не се доволно обработувани, посебно во врска со релациите

на традиционалноста и модернистичката мисла во Македонија, таа претставува еден значаен чекор напред кон проучувањето на историјата на модернистичката мисла во и надвор од Македонија, а истовремено претставува и научна анализа на феноменот на модерноста и неговите рефлексии во општеството во Македонија.

Оваа тема дава реален придонес во македонската историографија, посебно во детектирањето на филозофско-антрополошката платформа на историските збиднувања, а исто така претставува новина и овозможува подетално да се видат влијанијата на исламската модернистичка мисла во просторите на Македонија и во поширокиот регион. Наведените историски и општествени вредности се однесуваат посебно на влијанието на западната модернистичка мисла во исламските земји и развојот на таа мисла до денешниот ден.

Познавањето на религиите и на мислењата и идеите претставени во нивната историја се потреба на современата култура. Во смисла на номенот, поимот, човекот не може да се спознае без темелно спознавање на неговото внатрешно битие. Истото се случува и со феноменолошкото истражување на културната антропологијата на човештвото, што е невозможно без истражување на религијата како општествена појава.

Религиите, а во овој случај исламот, не се исцрпуваат само од верувањето и моралот, напротив тие се длабоко поврзани со уметноста, со книжевноста, па и со организацијата на општествениот живот. Па, дури и науките коишто ни се познати потекнуваат од свештенички и религиозни средини. Што се однесува до систематското истражување на самите религии, тоа е една млада наука во споредба со другите науки. Од овој склоп се религиозната филозофија, компаративните студии за јазиците и за религиите, јазикот на религијата итн. Но, со текот на времето самите претставници на религиите почнаа во своите студии да ги употребуваат современите социолошко-антрополошки методи за истражување на феноменолошката димензија на религијата, а посебно појавата на фракциите и школите со различни идејни, политички и општествени платформи.

Студијата *Исламската модернистичка мисла и нејзиното влијание на Западен Балкан*, за предмет на обработка има една од овие појави на 19 и 20 век во исламскиот свет, а тоа е модернизмот, појава којашто повеќе е впечатлива со својата мисловна платформа. Модернизмот не само во религијата, туку и во другите области на филозофијата, науката и уметноста, се труди да ги искорени старите сфаќања и нивните методи за реалноста и гради мисловна, а во овој случај и духовна платформа, која е втемелена во развојот на технологијата и логичко-рационалните науки.

Исламскиот модернизам е воден од идејата на современата филозофија за ориентација кон новото и отстранување на старото како ригидно и нефункционално.

Методолошки гледано, докторската дисертација во целина ги задоволува критериумите кои се однесуваат на трудови од областа на историската наука, и таа концептски се состои од: Вовед, три поглавја, заклучок и литература.

Во воведот се претставени главните цели на темата и начинот како е стигнато до одредените резултати. Во воведот се поставени и главните упоришта на кои се базира студијата. Во таа смисла се наведува дека трудот се занимава со историската и темпорално-актуелната рефлексija на исламската модернистичка мисла врз Балканскиот Полуостров. Денес, како и во светски рамки на Балканот,

па и во Македонија, се забележува еден тренд на религиозна ревитализација, еден вид на верско будење, каде што се чувствува потреба за враќање кон своето јато, кон својата *корнукојиа*, кон својот *карџо кулџи*, перципирајќи дека за времето на петдесетинското владеење на монизмот биле во *џолема заблуда*. Од една страна, притисокот на времето и современоста, а од друга страна, враќањето кон светото, се два спротивставени тренда кои се во перманентна кавга. Во тој склоп се спомнати и методите на истражувањето.

Првото поглавје ги дискутира и ги анализира верскиот и исламскиот модернизам во светот. Ги полемизира главните постулати и прави компарација со традиционалните религиозни размислувања на исламското поднебје и ги цитира главните претставници на модернизмот.

Исламот како една од светските објавени религии во процесот на своето историско патешествие кон нашето време се соочува со проблемот на осовременувањето, модернизирањето, реформирањето и приспособувањето кон новите општествени текови. Исламскиот модернизам претставува еден од најзначајните феномени на модерната муслиманска историја. Тоа е интелектуална тенденција и еден вид општествено движење кое се појавува во муслиманските земји во втората половина на 19 век, кои беа под влијание на Западот. Муслиманите се соочија со модернизирање на традиционалните општества, почнувајќи со Танзиматот на Османлиската Империја и другите наметнувања преку колониите, како што е случајот со Индија и другите земји. И Балканот го искуси тој модернизам со поголем интензитет во Босна, но и во другите делови како што се Косово и Македонија. Основачите и првите двигатели на исламскиот модернизам Афгани, Абдуху, Рида, Икбал, Шериати, Кутуб, Мевдуди итн., трансцедентноста и универзализмот, а со тоа и актуелното претставување во секојдневието, а во нашиот случај во модерноста, во сите религии а посебно во објавените, ја сфаќаат како живост на универзалната димензија на вистината. Токму затоа во реконструкцијата на мислата и нејзиното актуализирање во современата димензија во која живее религиозниот човек, ја претставуваат како мисловна институција во која во иманентноста и езотеризмот ја претставуваат нетрошената идеја на трансцедентноста, а езотеричноста ја претставува покорноста кон Господ.

Второто поглавје од докторската дисертација го анализира исламскиот неомодернизам и постмодернизам со неговите главни претставници; ги анализира нивните идеи претставени во нивното научно и политичко општествено дејствување и на крајот го претставува нивното влијание во светот. Во иста линија со модернистите ќе продолжат и постмодернистите, но со една разлика која потекнува од самата платформа на постмодернизмот. Тоа е дека ќе бидат малку поконцентрирани во духовното воздигнување на верникот како главна потреба на времето. Кај постмодернистите главно ќе бидат претставени неколку идеи. На прво место се поставува знаењето и се потенцира суштината на верата. Се тврди дека Куранот, како и самата вера, нема за цел да ја коригира човековата вистина како таква, но има за цел додатно да ја збогатува и да ја проширува или, пак, да укажат на неоткриените или запоставените димензии на човекот и светот. Постмодернистите сакаат да ја проучат свеста во врска со Господ и универзумот, со цел да се открие исполнетоста на реалноста и на тој начин да може човекот вистински да живее.

Третото поглавје е поделено на три поднаслови и ги истражува модернистичките, постмодернистичките и неомодернистичките идеи во просторот на Босна и Херцеговина, Косово и Македонија како три информативни подрачја за присуството на тие идеи во Балканот. Во рамките на тоа се даваат имињата, делата и општествено-политичката дејност на претставниците на модернизмот и постмодернизмот на овие простори. Во претставувањето на модернизмот и постмодернизмот во Босна и Херцеговина, Косово и Македонија, централна личност е Хусеин Џозо како пренесувач на горенаведените движечки идеи на модернистите и постмодернистите на балканските простори. Освен него во смисла на претставеност на различни спектри на модернизмот на овие простори, важна улога ќе играат и институциите на исламските заедници, верските школи, медреси и факултети, општествените организации како „Млади муслимани“ итн. Исто така, од голема важност е и исламскиот академизам од Босна и Херцеговина, Косово, а посебно од Македонија.

Заклучокот во кратки црти ги сублимира конечните резултати од истражувањето во трудот.

Докторската дисертација е работена според научните норми и критериуми застапени во светската ориенталистика и сообразно одговараат на историските настани и состојби, кои се одигрувале на правен план на територијата во Македонија, дотолку повеќе што кандидатот пристапил мошне сериозно кон дефинирањето на поставените прашања и научни проблеми, кои на објективен начин го претставуваат предметот на обработка на оваа докторска дисертација.

Во текот на студите тој објавил неколку трудови со оригинални научни резултати објавени во научните списанија, трудови со оригинални научни резултати објавени во зборник на трудови од научен собир, учествувал на научни собири со реферати, научни проекти, во радио, ТВ-емисии и др. јавни настапи, преведувал книги, членува во редакциски одбори и пишува на веб страницата на невладината културна организација „СКОФИА“ и слично.

Во научниот труд *“S’ka ndikim e drejta Romake në Fikh” (Римскојто право нема влијание во Фикх - исламскиот шеријат)* Ел-Хилал, Скопје (1992), авторот прави една анализа и компарација помеѓу исламскиот шеријат и римското право и потенцира, како што може да се види и од насловот на овој научен труд, дека римското право нема влијание во фикх, односно исламскиот Шеријат.

Научниот труд *“Frakcionet Islame Ibaditë/Haruxhitë” (Исламскиите фракции и Хаваризмот)* опфаќа анализа на појавата на вистинската исламска фракција како поинакво сфаќање и интерпретација на некои исламски размислувања базирајќи се на културолошката и националната различност на првите муслимани после појавта на исламот.
http://www.skofia.org/index.php?option=com_content&view=article&id=73:ibadijite-harixhitet&catid=38:artikujt-tane&Itemid=6,

Научниот труд *Nxitjet mendore të një hadithi, (Менталниите појавувања на зборовите на Пророкот Мухамед а.с.)* претставува анализа на менталните поттикнувања на другиот исламски извор, сунетот на пророкот Мухамед а.с., како прв коментатор на Куранските ајети, кој што за целиот свој живот се трудел и настојувал за создавање на цивилизација која ќе биде една од најважните цивилизации во светот.

http://www.skofia.org/index.php?option=com_content&view=article&id=79:nxitjet-mendore-te-nje-hadithi&catid=38:artikujt-tane&Itemid=61

Научниот труд *Muaji i Ramazanit* (Месецоџи Рамазан) претставува обработка на еден од најглавните исламски обврски или постулати - постот, кој претставува не само обврска во муслиманската вера, туку и постои и во сите други религии и е многу важен за зајакнување на човечкиот менталитет и за општеството воопшто.

http://www.skofia.org/index.php?option=com_content&view=article&id=147:muaji-i-ramazanit&catid=38:artikujt-tane&Itemid=61,

Научниот труд *Haxhi* (Аџилак) е уште една важна тема што го анализира последниот исламски пропис кој му помага на човекот што подобро да може да се приближи кон неговиот створител Господ.

http://www.skofia.org/index.php?option=com_content&view=article&id=153:hutber-reth-haxhit&catid=38:artikujt-tane&Itemid=61

Презентацијата на книгата *Тековиџе на Тасавуфоџи*, во списанието „Milel ve Nihal“, Истанбул, 2012, каде што тој ја презентира книгата на авторот Метин Изети во едно од најважните научно истражувачки списанија во Република Турција, „Milel ve Nihal“, исто така, претставува негов труд во кој тој прави приказ на една книга која, всушност, претставува историографија на мистицизмот, општо и на овие простории на Балканот.

Научниот труд *A adhurojnë Myslymanët dhe të Krishterët të njëjtin Zot? (Дали христијаниџе и муслиманиџе веруваат во ист Господ)*, Етика, Скадар, 2013, претставува една анализа на верувањата на муслиманите и христијаните и нивните погледи кон еден единствениот Господ.

Научниот труд *Përsiatje mbi modernizmin Islam* (Размислување за модерниот ислам), Етика, Скадар, 2014, го анализира исламскиот модернизам, појавата, неговите претставници, потоа најважните идеи на исламскиот модернизам и постмодернизам, како и нивното влијание врз целиот исламски свет со посебна нагласка во Балканот и Македонија.

Преводот од турски на албански на книгата *Hadislerle Islam, Islami nëpërmjet Haditheve* (Ислам преку Хаџисоџи) 2014, (627 страници), (книгата е во процес на печатење) е значаен проект кој опфаќа 57 поглавја од исламската цивилизација, почнувајќи со социјалниот, културниот и општествениот живот на пророкот Мухамед и неговите најблиски асхаби/пријатели.

Кандидатот Хусеин Ризаи учествувал на повеќе програми, тренинзи и конференции:

- учество во “Training Program in Arabic and Islamic Culture” (Каиро, 15.9-6.10. 2005), во рамките на програмата за обуки, организирана од Египетскиот фонд за техничка соработка со земјите од комонвелтот, европските исламски земји и новите независни држави (во соработка со Министерството за надворешни работи на Р. Македонија). На оваа програма за обука кандидатот имал можност да се запознае со културата и цивилизацијата на Египет, почнувајќи од најстари времиња па сè до денес.

- учество во обуката организирана од страна на Македонскиот центар за меѓународна соработка, под името *Планирање и проекти*, одржана од 30.5.-2.6-2004 година во Крушево, каде што имал можност да се запознае со различни религиски и културни сфаќања.
- учество во симпозиумот организиран од страна на асоцијацијата „Millennium Relief & Development Services“, спонзориран од страна на Амбасадата на САД, одржан во хотелот „Холидеј ин“, во Скопје, со тема *Љубов кон Госџод и соседоџи* (21-23 јуни 2011), каде што учествувал со дискусија на тема „Дали муслиманите и христијаните веруваат во ист Господ?“ (дискусијата е објавена и во списанијата „Шења“ и „Етика“) и каде што имал прилика да слуша предавања и да дискутира со професори на светскиот ранг кои што предаваат во различни американски универзитети;
- учеството на Симпозиум за верски публикации на странски јазици и дијалекти (26-28 септември 2014, Сапанџа, Р. Турција);
- учество во меѓуверската конференција организирана од ИТД, со донација од Стејт департманот на САД, одржана во хотел „Гранд“ во Приштина, (27. 5. 2008);
- учество на разни тркалезни маси трибини и дијалози надвор од државата и тоа во Швајцарија (Сан Гален, Цирих, Кронслинген), Австрија, (Виена), Италија (Триесте), Хрватска (Загреб/Риека), Босна и Херцеговина (Сараево, Високо, Мостар), Србија (Нови Пазар), Косово (Приштина, Призрен, Ѓаково).

Имајќи ги предвид погоре изнесените сознанија и факти, членовите на Комисијата се согласни дека кандидатот е оформен истражувач со способност за самостојно или тимско реализирање на научноистражувачки и апликативни проекти и во согласност со одредбите од Правилникот за условите и критериумите, постапката и начинот на избор во наставно-научни, научни, наставно-стручни и соработнички звања на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, имаат чест на Советот на ИНИ да му препорачаат да го избере д-р Хусеин Ризаи во звањето **научен соработник**.

Комисија

1. Проф. д-р Метин Изети с.р.

2. Проф. д-р Ахмет Шериф с.р.

3. Проф. д-р Драги Ѓоргиев с.р.

**Образец за одредување на целокупната активност во поени за звањето
научен соработник**

Кандидат: Хусеин Ризаи

Научна област: историја

НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА (НИ)

НАСТАВНО-НАУЧНА ДЕЈНОСТ (НН)

СТРУЧНО- АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ (СА)

Ред ен број	Научноистражувачка (НИ), наставно- научна (НН) и стручно-апликативна дејност (СА)	Поени	
		во земја та	во странс тво
1.	Одбрана на магистерски труд		5
2.	Одбрана на докторски труд	8	
3.	Објавени научни трудови: - Frakcionet Islame Ibaditë/Нагиххитë (Исламските фракции и хаваризмот) http://www.skofia.org/index.php?option=com_content&view=article&id=73:ibadijte-harixhitet&catid=38:artikujt-tane&Itemid=6 , - Nxitjet mendore të një hadithi (Менталните поттикнувања на зборовите на Пророкот Мухамед а.с.) http://www.skofia.org/index.php?option=com_content&view=article&id=79:nxitjet-mendore-te-nje-hadithi&catid=38:artikujt-tane&Itemid=61 - Muaji i Ramazanit (Месецот Рамазан) - Naxhi (Аџилак) http://www.skofia.org/index.php?option=com_content&view=article&id=79:nxitjet-mendore-te-nje-hadithi&catid=38:artikujt-tane&Itemid=61 - S'ka ndikim e drejta Romake në Fikh (Римското право нема влијание во Фикх -исламскиот шеријат), Ел-Хилал, Скопје (1992)	10	
4.	- Презентација на книгата “Тековите на Тасавуфот”, „Milel ve Nihal”, Истанбул, 2012.		5
5.	Пленарно предавање на научен собир Предавање, панели и тркалезни маси		6

	"Муслиманите и нивната интеграција во Европската заедница, Цирих, Сен Гален, Кронслинген, Луцерн, (Швајцарија); Триесте (Италија); 2010 година		
6.	Научни трудови објавени во меѓународни списанија: - "A adhurojnë Myslymanët dhe të Krishterët të njëjtin Zot?", (Дали Христијаните и Муслиманите веруваат во ист Господ), Етика, Скадар, 2013 - "Përsiatje mbi modernizmin Islam" (Размислување за модерниот ислам) - Етика, Скадар, 2014		8
7.	Научни трудови објавени во регионални списанија: "Muslimanët dhe të Krishterët a e adhurojnë të njëjtin Zot? (Дали муслиманите и христијаните веруваат во ист Господ?) - „Шења" Скопје, 2014	4	
8.	Учество во „Training Program in Arabic and Islamic Culture” Каиро, 15.9.2005 – 6.10.2005, во рамките на програмата за обуки организирана од Египетскиот фонд за техничка соработка со земјите од Комонвелтот, европските исламски земји и новите независни држави, Министерството за надворешни работи (во соработка со Министерство за надворешни работи на Македонија) .		8
9.	Учество во обуката организирана од страна на Македонскиот центар за меѓународна соработка, под името „Планирање и проекти" одржана од 30.5 до 2.6-2004 година во Крушево.	5	
10.	учество и соработник во Симпозиумот организиран од страна на асоцијацијата Millennium Relief & Development Services" спонзориран од страна на Амбасадата на САД, одржан во хотелот „Холидеј ин" во Скопје, со тема „Љубов кон Господ и соседот" 21-23 Јуни 2011, Скопје.	8	
11.	учество во „Работилница за верски публикации во странските јазици и дијалекти, 26-28 септември 2014, Сапанџа, Турција.		5
12	Член на организационен одбор Председател на Културната Организација „СКОФИА" Член на фондацијата „ТРОНИ"	4	

13.	Уредник на монографијата: „Патешествие низ доживувањата не еден аџилак" од авторот Идриз Рамадани, Тетово, 2009	5	
14.	Учество и соработка во меѓуверската конференција организирана од ИТД, со донација од Стејт департментот на САД, одржана во хотел „Гранд" во Приштина, на 27. 5. 2008.		5
15.	Организатор и модератор на промоцијата на книгата „Треските на метафазиката", од авторот Метин Изети (4.4.2008) во Домот на културата во Тетово	4	
16.	научни предавања за историографијата и цивилизацијата во: „СКОФИА" и „ТРОНИ"	4	
17.	Превод од турски на албански јазик на книгата „Ислам преку Хадиси", 2014 (627 страници), (книгата е во печат)	5	
18.	Тркалезни маси, панели и дискусии во Загреб, (Хрватска), Приштина, Призрен (Косово), Тирана, Скадар, (Албанија), 2003 година		5
19.	Предавања за исламската култура и цивилизација под покровителство на културната организација СКОФИА, Тетово (2006- 2014)	4	
Меѓузбир:		60	47
Вкупно:		107	

Комисија

- 1. Проф. д-р Метин Изети с.р.**
- 2. Проф. д-р Ахмет Шериф с.р.**
- 3. Проф. д-р Драги Ѓоргиев с.р.**

РЕФЕРАТ ЗА ИЗБОР НА НАУЧЕН СОРАБОТНИК ВО ИНСТИТУТОТ ЗА НАЦИОНАЛНА ИСТОРИЈА ВО СКОПЈЕ

Советот на Институтот за национална историја во Скопје, со Одлука бр. 02-455/3 од 18.12. 2014 година, не именува за членови на Рецензентската комисија на д-р Селвер Џемаили, независен истражувач, предавач во Државниот тетовски универзитет во Тетово и дисперзијата во Скопје, за избор во научно звање научен соработник.

Конкурсот е објавен на 5.12.2014 година во јавните гласила *Уштрински весник* и *Коха*.

Комисијата во состав: проф. д-р Јован Јанев, проф. д-р Силвана Сидоровска-Чуповска доц. д-р Исамедин Азизи, по извршениот преглед на доставените материјали, има чест до Советот на Институтот за национална историја да го достави следниов

ИЗВЕШТАЈ

Биографски податоци

Д-р Селвер Џемаили е роден 12.3.1971 година во Тетово, каде што го завршил основното образование во Основното училиште „Истикбал“, во периодот од 1978 до 1986 година. Средното образование го продолжил во Скопје во средното теолошко училиште медресата “Иса Бег” во Кондово - Скопје, во периодот од 1987 до 1991 година. По завршувањето на средното образование се запишал на Факултетот за исламски науки во Сараево, кој поради војната морал да го напушти, а потоа ги продолжил своите студии на Теолошкиот факултет при „Универзитетот Ондокуз Мајис Самсун“ во Република Турција, каде што и дипломирал. Во текот на 1993 - 1997 година, непосредно по неколку години од дипломирањето, во 2006 година се запишал на постдипломските студии на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ - Институт за национална историја, Скопје, Република Македонија. По успешното завршување на испитите и пишувањето на магистерскиот труд, под менторство на проф.д-р Јован Јанев, во месец март 2010 година, во Институтот за национална историја, успешно ја одбрал магистерската теза под наслов: *Улоаџа и значењето на османлиското закондасџво во Македонија XV-XVII век*. По одбраната на магистратурата, во текот на 2011 година, исто така под сугестии и менторство на наведениот професор пријавил докторска теза на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ - Институт за национална историја, Скопје, Република Македонија. По три години, односно на 24 март 2014 година, под менторство на истиот професор, во Институтот за национална историја, на успешен начин ја одбрал докторската дисертација под наслов *Улоаџа и значењето на османлиското закондасџво во Македонија XVIII-XIX век*.

Покрај наведените сознанија и оценки, во врска со научната дејност на кандидатот д-р Селвер Џемаили, во секој случај гледано, потребно е де се истакне дека уште во текот на 1997 година, тој бил вработен во Исламската заедница - Муфтиство во Тетово, каде што предавал наставен предмет по исламската култура и цивилизација, на учениците што го продолжуваат основно училиште и како предавач на петочните предавања, или одржал вкупно 85 предавања во текот на една учебна година, кои се одржувани во џамијата на населбата Дреновец-Тетово. Исто така, тој е преведувач од турски јазик на македонски и албански, во Основниот суд на градот Тетово и досега има преведено илјадници службени документи. Во текот на 2006 година, кандидатот д-р Селвер Џемаили бил еден од инициаторите за основање на невладината организација со името „СКОФИА“, каде што бил избран за потпретседател на наведената асоциација, чија што главна цел е афирмација на културата и цивилизацијата и зајакнување на меѓучовечките и меѓуверските односи во Република Македонија. Меѓувремено, од 2003 до 2006 година, бил член на Генералното собрание на Исламската верска заедница во Република Македонија, како претставник на муфтиството од градот Тетово. Во минатите години имал вршено повеќе јавни и културни дејности, а исто така и објавил научни трудови. Притоа, треба да се одбележат следните активности: учество со реферати на разни научни симпозиуми, семинари и дискусии на тркалезни маси, во Република Македонија и во странство, како Косово, Албанија, Швајцарија, Германија, Австрија и Република Турција; водител на радиопрограма, предавање во ТВ куќи и сл. Покрај другото, актуелно работи во Исламската верска заедница на Република Македонија, како имам во џамијата “Дреновец” во Тетово. Истовремено е ангажиран и како хонорарен предавач на Државниот универзитет во Тетово при Филозофскиот факултет, насока ориентална филологија, каде што предава: Историја на Османлиската империја и исламска цивилизација.

Оцена на научните и стручните остварувања на кандидатот

Магистарската теза под наслов: *УЛОГАТА И ЗНАЧЕЊЕТО НА ОСМАНЛИСКОТО ЗАКОНОДАСТВО ВО МАКЕДОНИЈА XV-XVII ВЕК*, како обработена тема од страна на кандидатот, содржински ги одразува главните текови, начела, вредности и принципи на османлискиот правниот систем, култура и цивилизација во Македонија во времето на османлиското владеење.

Во воведот на трудот, кандидатот од своја страна прво ја разгледал појавата на османлиите, односно формирањето на Османлиската Империја и нејзиното ширење на Балканот и Европа, наведувајќи го редоследот на османлиските напредувања кон Балканот, со посебен осврт на настаните и историските податоци, кои го покажуваат и регистрираат инсталирањето на османлискиот правен систем во Македонија. Во однос на претходните оценки и сознанија, покрај

сите воведни и наведени прашања, на почетокот треба да се истакне дека во оваа магистерска теза се обработени и научно анализирани правните принципи на шеријатското и обичајното право кај Османлиите. Кандидатот од своја страна ги вреднувал и ги класифицирал сите главни извори, притоа толкувајќи ги принципите и начелата на шеријатското и световното исламско право, непосредно поврзани со практичните потреби на државата и општеството во регулирањето на односите помеѓу христијаните, Евреите и муслиманите во Османлиската Империја.

Во рамките на првата глава, кандидатот ја обработил состојбата на државно-правните институции во Македонија пред доаѓањето на османлиите. Социјално-економските и религиозните промени по појавата на османлиите во Балканскиот Полуостров, како и формирањето на шеријатското и обичајно-световното право, односите помеѓу шеријатското и обичајно-световното право, правните извори на османлиското право, како и ви-довите на каннуните.

Во содржината на втората глава, кандидатот го анализира историскиот пат на формирањето на судовите и нивното функционирање во рамките на Османлиската Империја, односно привилегиите и должностите на османлискиот кадија. Исто така, од страна на кандидатот се разгледани и анализирани начелните принципи на Куранот во врска со неговиот однос кон Евреите и христијаните. Потоа, регулирањето на правните односи помеѓу муслиманите и немуслиманите, нивниот статус и правна положба, верската организираност на христијаните и Евреите; организационата структура на милет системот и неговата функција во областа на Македонија и Балканот и воопшто, на целокупната територија на Османлиската Империја. Во рамките на наведената глава, кандидатот ги презентирал мислењата на најпознатите толкувачи на шеријатското право и нивниот придинос во врска со дефинирањето и толкувањето на исламското право.

Во рамките на третата глава, кандидатот ги презентира и ги толкува неколкуте закони во врска со функционирањето на османлиското стопанство и економијата, потенцирајќи го фактот, дека османлиското стопанство во голема мера било базирано врз основа на нормирањето и формирањето разновидните даноци, што биле собирани од поданиците на Османлиската Империја, односно од производното и доходовното население на целокупната раја. Понатаму, во наведената глава на трудот, кандидатот ги толкува и законите поврзани со статутот на османлиската војска и администрација, притоа објаснувајќи ги двата познати закона, кои се однесувале на дефинирањето на данокот пенчик и законот за девширмето. Исто така, на крајот на третата глава, од страна на кандидатот се толкувани законите од верскиот и граѓанскиот карактер. Во заклучокот, од страна на кандидатот, резимирано се претставени клучните моменти, кои битно влијаеле врз реализацијата на овој исклучително важен труд, посветен на османлискиот

правен систем во Македонија, како составен дел во рамките на Османлиската Империја, во периодот XV-XVII век.

Поаѓајќи од основните норми на постојниот научен факт дека изработената докторска дисертација на кандидатот д-р Селвер Џемаили, под наслов: *УЛОГАТА И ЗНАЧЕЊЕТО НА ОСМАНЛИСКО-ТУРСКОТО ЗАКОНОДАВСТВО ВО МАКЕДОНИЈА (XVIII-XIX В.)*, припаѓа кон темите кои во македонската историографија досега не се доволно обработувани, посебно во времето на турското владеење во Македонија, таа претставува еден значаен чекор напред кон проучувањето на историјата на правото и државата, кое се однесува на историјата на македонскиот народ и народностите, кои живеат во Република Македонија.

Покрај другото, наведените научни вредности содржани во темата се однесуваат на периодот од воведувањето на реформите, кои започнале во време на владеењето на султаните Селим III (1879-1807) и Махмуд II (1808-1839), а потоа продолжиле и во времето на нивните наследници, султаните Абдулмеџид (1839-1861) и Абдулазиз (1861-1876), кои ги кодифицирале, верифицирале и објавиле познатиот „Ѓулхански Хатти Шериф“ на 3 ноември 1839 година, како и останатите османлиски закони, кои припаѓале на „Танзиматските реформи“, - сè до прокламирањето и свечаното објавување на „Првиот Османлиски Устав“ (Kanun-i Esasi) на 23 декември 1876 година. Горенаведениот период од османлиското владеење во Македонија, на одреден начин, од страна на докторантот паралелно е проследен и со глобалните состојби и настани, кои се одигрувале и рефлектирале на историската сцена во Османлиската Империја и процесот од нејзиното социјалноекономско и политичко разложување, пред ударите на водечкиот капитализам на земјите од Западна Европа.

Методолошки гледано, докторската дисертација во целина и објективно гледано, ги задоволува критериумите, кои се однесуваат на трудови од областа на историската наука и таа концепциски се состои од: Предговор, Вовед, четири глави, Заклучок, Извори и литература и на крајот Терминолошки речник. Во предговорот и воведот, кандидатот д-р Селвер Џемаили се осврнува на мотивите и научната оправданост за обработката на наведената тема и дава краток преглед на општите историски состојби, во врска со дефинирањето на улогата и значењето на османлиско-турското законодавство во Македонија во текот на XVIII и XIX век.

Во рамките на првата глава под наслов: „Османлиско-турското право во XVIII век“, анализирани се неколку прашања во врска со функционирањето на наведеното право, каде што во првата точка се разгледани изворите на османското право како што биле: ки-табот (книгата), сунетот, иџмата, кијасот (аналогијата), маслахатот, обичајот или традицијата, ферманот, адалетнамето, бератот,

кануннамето, какунами со султански закони, санџачките канунами, канунами што се однесуваат за одредени групации, канунами поврзани со државната организација и општи канунами. Во втората точка се разгледани дијаграмите на организацијата на судовите и работата на кадиите, односно извршените реформи во судството, работата на мешаните судови, регуларните судови, должностите на кадиите, помошниците на кадиите, активностите на наибите, сведоците, мухтесибот (правобранителот), касимот и писарите. Во третата и четвртата точка од истата глава, во голема мера се проучени конституцијата и функцијата на саудовите, како и улогата и значењето на исламското право, односно односите помеѓу исламското и обичајното право.

Во содржината на втората глава под наслов: „Странските влијанија врз формирањето на правниот систем во Османлиската Империја во XVIII-XIX век“, даден е еден општ преглед врз развојните етапи од формирањето на новото, пред се реформираното османлиско законодавство и новиот правен поредок, кои се наоѓале под огромно влијанието на земјите од Западна Европа, посебно на Франција и Велика Британија. Во наведената глава, исто така, оценети се активностите на османлиските султани, почнувајќи од првите обиди за воведување на целосни реформи во државата, - па сè до нивната практична реализација, покрај останатото и во сферата на судскиот систем, кој се формирал врз основа на европското законодавство.

Во третата глава под наслов: „Реформите во османлискиот правен систем во XIX век“, опфатени се следниве елементарни проблеми: причините кои поттикнувале на про-мени, непосредно поврзани со развојот на внатрешната состојба во државата, каде следуваат неколку точки преку кои се објаснуваат тешкотиите при реформирањето на правниот систем, каде на прво место се истакнува отпорот на конзервативните сили во османлиското општество, против воведувањето на реформите и на крајот, во последната точка од оваа глава, разгледани се аспектите од политичкото и правното делување на идеолозите на реформите во рамките судскиот систем на државата, меѓу кои најмногу се истакнале: Мустафа Решид-паша, Мехмед Емин Али-паша, Фуад-паша и Ахмед Џевдет-паша.

Во последната четврта глава под наслов: „Влијанието на османлиското законодавство врз реформите“, во голема мера се разгледани на одделен начин неколку главни закони. Тие биле следните: Кривичниот закон, Земјоделскиот закон, Зборникот на правни одлуки и Првиот османлиски устав. Притоа, интересно е да се нагласи дека наведените закони биле формулирани и кодифицирани врз основа на влијанието од судското законодавство на земјите од Западна Европа, но исто така биле во голема мера употребени и традиционалните исламски и османлиски закони, како и исламското обичајно право.

Докторската дисертација е работена според редоследот и системот на научните норми, вредности и критериуми застапени во светската ориенталистика и сообразно одговараат на историските настани и состојби, кои се одигрувале на правен и судски план на територијата во Македонија, како составен дел на Османлиската Империја, дотолку повеќе што кандидатот пристапил мошне сериозно кон дефинирањето на поставените прашања и научни проблеми, кои на објективен начин го претставуваат предметот на обработка на оваа докторска дисертација.

Во текот на студите, кандидатот имал напишано одреден број на трудови со оригинални научни резултати, објавени во научни списанија; учествувал на научни собири со реферати, работел на научни проекти, преводи на книга, учество на радио, ТВ-емисии и останати јавни настапи, како член на редакциски одбори сл.. Исто така, имал пишувано научни статии во различни списанија во земјата и во странство, на веб страната на невладината културна организација „СКОФИА“ и сл.

Д-р Селвер Џемаили со своите историски истражувања се јавува како автор на научни статии и со неколку преведени книги од областа на исламската историја, цивилизација и култура. Меѓу објавените статии во земјата и во поширокиот регион се следниве: анализа и презентација на делото од авторот Nathalie Clayer „*Arnavut Milliyetçiliğinin Kökenleri, Avrupa'da Müslüman Bir Millet'in Oluşumu*“ (Корените на албанскиот национализам; Соз-давање на еден муслимански народ во Европа), објавен во едно од најважните научно истражувачки списанија во Република Турција т.н. „Милел и Нихал, Вол. 9, бр, 2, Мај-ав-густ 2012 година. Во наведената статија, авторот прави една синтетичка и длабока анализа во врска со развојот на политичките движења во периодот на распаѓањето на Османлиска Империја. Следува статијата со наслов: „*Për haxr viti i ri shkollor*“ (Среќна нова академска година) објавена во часописот „Hëna e Re“, (Млада Месечина), год. 25, бр.254, Август 2012 година. Во статијата, авторот дискутира во врска со предизвиците во образовниот систем на Република Македонија. Наредната статија носи наслов: „*Ihsani Përmasa kulmore e Fesë*“ (Естетична димензија на религијата), која е предадена за печат во списанието „Етика“, Скадар-Албанија. Доаѓа на ред статијата под наслов: „*Bashkëjetesa në shoqërinë multi-nacionale osmane model për ndërtimin e marrëdhënieve ndëretnike dhe ndërfetare në Repub-likën e Maqedonisë*“, (Соживојтој во османлискојто мултинационално општество како модел за изградба на меѓуетничките и меѓуверскиот односи во Република Македонија). Исто така, оваа статија е дадена во печат и се очекува наскоро да се објави во списанието „Филозофика“, при Филозофски факултет - ДУТ, град Тетово.

Понатаму следуваат преведени и објавени статии од турски на албански јазик. Тие се следните: „*Sprova e Muslimanit me këte botë*“ (Искушението на

муслиманоѝ со овај свеѝ, објавена во часописот „Hëna e Re„ (Млада Месечина) год. 25, бр.252, Јуни 2012 година; објавена статија од авторот проф. д-р. Зекирја Гулер , „Rejgamberi a.s. shëmbëlltyra më e bukur“, (Пророкот Мухаммед најубавиот пример), објавена во часописот „Hëna e Re„ (Млада Месечина) година 25, бр.249, Април 2012 година.

Кандидатот д-р Селвер Џемаили, покрај горенаведените статии и објавени научни теми, исто така има преведено и 4 книги од турски на албански јазик, од сферата на исламската историја, цивилизација и култура. Првата се однесува на делото „Udhëzues i Iba-detit“ (Патоказ за богослужба, стр. 220), Тетово, 2013 година. Книга која била доста прифатена кај читателите, а тоа го покажува нејзиното 4. издание. Втората претставува едно историското дело под наслов: „Jeta, Ahlaku dhe Themelet e Fesë që Predikoi Muhammedi a.s.“, (Животот, моралот и базаментите на исламската вера, стр.130), изд. Конја, 2008 година. Третата под наслов: „Një i udhëheqës i gjeneratave, Xhelal Hoxha (Еден лидер на ге-нерациите-Џелал Хоџа, стр. 393), Тирана, 2011 година. Наведената книга ги објаснува во детали идеите и активностите на големиот турски мислител Џелал Хоџа. Последниот превод се однесува на енциклопедиското дело преведено од турски на албански јазик под нас-лов: „Islami nëpërjet Haditheve vëll. II.“, („Ислам ѝреку Хаџиси“, *ѝом II.*, стр. 565), Истанбул, 2014 година. Книгата се наоѓа во процес на печатење од издавачка куќа „ЛОГОС А“). Наведената книга претставува еден од најзначајните проекти, каде што се опфатени цели 34 поглавја, кои се однесуваат на исламската цивилизација, посветени на социјалниот, културниот, општествениот и верскиот живот на пророкот Мухаммед а.с. и неговите најблиски асхаби-пријатели.

Во изминатиот период, д-р Селвер Џемаили со своите реферати има настапено на бројни научни трибини и тркалзни маси и меѓународни научни собири, и тоа:

- на 14 јули 2009 година, на трибината што била одржана во градот Штутгарт- Република Германија, организирана од страна на „Исламскиот центар-Штутгарт“, „ROLI I FESË NË KONËN E SOTME“, (Улогата на верата во денешното време), со темата: „Roli i fesë në edukimin e brezave të ri“ (*Улогата на верата во едукација на младите генерации*);
- на 13-17 октомври 2010 година, учество на „Четвртиот меѓународен конгрес“ организиран од страна на IRCICA (Организација на исламската конференција, Истражувачки центар за исламска историја, уметност и култура), Истанбул и МАНУ-Скопје, под заеднички наслов: „Исламската цивилизација на Балканот“, со темата: „Османлиски-ѝе каџии во XV-XVII век во Македонија; објавен апстракт од учеството на „Првата меѓу-народна научна конференција“, под наслов: „Социо-културните проблеми и предизвиците на современоста“, одржан на 18-19 октомври 2013 година, организирана од Филозофски факултет-ДУТ во Тетово, со тема: „*Bashkëjetesa në shoqërinë*

-водител на радиоемисиите во Радио Блета-Тетово, под наслов: „Историја на исламската цивилизација“ (едночасовна), одржани емисии од март 2003 до март 2006 година, или вкупно 140 емисии;

-учество на разни тркалезни маси, трибини и дијалози надвор од Република Македонија, како што се во: Швајцарија (Луцерн 2008 г., Сан Гален 2008 г., Цирих 2013 г, Кронслинген 2013 г.); Австрија, (Виена 1995 и 2002 г.); Велс (2002 г.); во Хрватска, (Загреб 2008 г.); Босна и Херцеговина, (Сараево, Зеница); Косово (Приштина, При-зрен); Албанија (Берат 2010, Тирана 2009, 2011, 2013 г.).

Предлог за избор на кандидатот во научно звање

Членовите на Комисијата се согласни дека кандидатот е оформен истражувач, со способност за самостојно или тимско реализирање на научноистражувачките и апликативните проекти, а врз основа на досега изнесеното, како и во согласност со одредбите од Правилникот за условите и критериумите, постапката и начинот на избор во наставно-научни, научни, наставно-стручни и соработнички звања на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, имаат чест да му препорачаат на Советот на ИНИ, да го избере д-р Селвер Цемаили во звањето **научен соработник**.

Комисија

1.Проф. д-р Јован Јанев, с.р.

2.Проф. д-р Силвана Сидоровска-Чуповска с.р.

3.Доц. Д-р Исамедин Азизи с.р.

**Образец за одредување на целокупната активност во поени за звањето
научен соработник**

Кандидат: д-р Селвер Цемаили

Институција: Институт за национална историја

Научна област: историја

НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА (НИ) И НАСТАВНО-НАУЧНА ДЕЈНОСТ (НН)

СТРУЧНО -АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ (СА)

Реден број	Назив на активноста	Поени
1.	Одбрана на магистерски труд	5
2.	Одбрана на докторски труд	8
3.	Труд со оригинални научни резултати, објавен во научно списание	12
4.	Приказ на книга во научно списание	2
5.	Предавање на институции од јавен интерес, културно-информативни центри	22
6.	Научни трудови објавени во меѓународни списанија:	6
7.	Учество на меѓународен научен собир/конгрес со реферат	6
8.	Апстракт објавен во зборник од меѓународна конференција	3
9.	Научни трудови објавени во регионални списанија	5
10.	Член на комисија за оцена или одбрана на дипломска работа	1
11.	Рецензент на научна монографија	4
12.	Превод на на историска литература	16
13.	Предавање на високообразовни институции од прв циклус	1
14.	Член на здружение	1
15.	Учество на научна тибина	16

16	Организатор и модератор на промоција на книга	4
17.	Тркалезни маси, панели.	5
Вкупно:		117

Комисија

1.Проф. д-р Јован Јанев, с.р.

2.Проф. д-р Силвана Сидоровска-Чуповска с.р.

3.Доц. д-р Исамедин Азизи с.р.

РЕФЕРАТ ЗА ИЗБОР НА НАУЧЕН СОРАБОТНИК ВО ИНСТИТУТОТ ЗА НАЦИОНАЛНА ИСТОРИЈА ВО СКОПЈЕ

Советот на Институтот за национална историја во Скопје, со Одлука бр. 02-476/3 18.12.2014 година, не именува за членови на Рецензентската комисија на д-р Абаз Јахја, независен истражувач, предавач на Државниот универзитет во Тетово за избор во научно звање научен соработник.

Конкурсот е објавен на 5.12.2014 година во јавните гласила *Уштрински весник* и *Коха*.

Комисијата во состав: проф. д-р Ахмет Шериф, проф. д-р Метин Изети и доц. д-р. Шинази Мемеди по извршената анализа на доставените материјали, има чест до Советот на Институтот за национална историја да го достави следниов

ИЗВЕШТАЈ

1. Биографски податоци

Д-р Абаз Јахја е роден на 30. 4. 1970 година во Тетово, каде што се стекнал со основно образование. Средното образование го продолжил во средното теолошко училиште, медресата „Иса бег“ во Кондово - Скопје (1986-1990). По завршувањето на средното образование се запишал на Факултетот за исламски науки во Сараево. Поради војната го напуштил, а своите студии ги продолжува на Теолошкиот факултет на Универзитетот „9 Ејлул“ во Измир, Турција, каде што и дипломирал (1994-1999).

По дипломирањето, постдипломски студии запишал на Универзитетот Мармара, Институт за општествени науки, Истанбул, Република Турција, и во 2001 година магистрирал на тема „Текиите и текиската музика во Македонија“.

По магистрирањето м-р Абаз Јахја се запишал на докторски студии на истиот Универзитет, каде што во 2011 година докторирал на тема „Влијанието на турската верска музика врз верската музика во Македонија“.

Уште во текот на студирањето, Абаз Јахја работи во различни културни организации за афирмирање на културните вредности. Во овие години ќе се истакне со голем број културни активности, како и со објавени трудови на научни симпозиуми, семинари и дискусии во Македонија и во странство (Косово, Албанија, Србија, Швајцарија, Австрија, Италија, Босна и Херцеговина, Турција).

Од 1997 година е вработен во Исламската заедница, муфтиство Тетово. Од 2011 година, како надворешен соработник предава на Катедрата за музика при Тетовскиот државен универзитет.

2. Оцена на научните и стручните остварувања на кандидатот

Д-р Абаз Јахја во својот магистерски труд ја анализира историјата на текиите и развивањето на уметноста во текиите, текиските ритуали - како што се музиката и различните форми на текиската музика. Во предговорот ќе даде кратка историја за развојот на текиите и дервишките редови во Македонија, при што ќе се осврне и на улогата на мистицизмот во развивањето на културниот, општествениот и образовниот живот, како и на уметноста во овие простори.

Во првото поглавје ги разгледува основните мистични редови кои и ден денес се активни во Македонија, како што се: руфаискиот, халветискиот, бекташизмот и меламискот ред заедно со нивните подредови.

Во второто поглавје, д-р Јахја дава кратка дефиниција на музиката во целост, но пред се се задржува на верската музика, на релацијата помеѓу Османлиите и нивната гледна точка во врска со музиката. Потоа ги разгледува ритуалите и музиката во различните верски обреди на дервишките редови за време на верските званични денови, но и во дневните молитви.

Заклучокот во кратки црти ги дава резултатите од истражувањето во трудот.

И на крајот се наоѓа и поглавјето „додатоци“, каде што авторот дава посебни информации за темите кои се пишувани на арапски јазик.

Воведот на докторската дисертација на д-р Абаз Јахја на тема „Влијанието на турската верска музика врз верската музика во Македонија“ претставува анализа на методолошката перспектива на овој научен труд и анализа на литературата.

Во првото поглавје се зборува за историјата на Македонија пред доаѓањето на османлиите и по доаѓањето на османлиите во Македонија.

Во второто поглавје, авторот го анализира местото на турската музика и нејзиното развивање во првиот период.

Третото поглавје претставува анализа на верската културна улога на мистицизмот и мистичните редови во верскиот живот во Македонија.

Четвртото поглавје од докторска теза ги обединува најглавните фактори кои го поттикнуваат формирањето на верската музика, како што се џамиската и текиската музика. Тука се анализираат различните музички форми во ритуалите на џамиските обреди, почнувајќи од езанот, па сè до клањањето на намазот. Исто така, д-р Јахја Абаз во овој дел ги анализира и текиските форми на музиката, заклучувајќи дека разликата помеѓу џамиската и текиската музика е во тоа што џамиската музика е вокална музика, а текиската музика е истовремено и инструментална музика.

На крајот на оваа дисертација авторот ја анализира историјата на музиката и уметноста којашто ја надминува секоја природна и географска граница. Без разлика дали е на Запад или на Исток, религијата е извор на уметноста, историјата и музиката. И кај нас и секаде во светот напишани се многу научни трудови кои го покажуваат местото и значењето на турската култура и цивилизација, којашто во музиката, а посебно во религиската музика, ќе биде многу влијателна во целиот свет. Турската историја е исполнета со уметност, така што турската уметност беше една локомотива на турската култура и цивилизација. Моќта на една земја зависи и од нејзината уметност и сила. Турската уметност и цивилизација е присутна и видлива и во Македонија. Овој труд е концентриран посебно кон џамиите и од аспект на уметноста ги анализира сите церемонии што биле водени во џамиите, секаде каде што владееле Турците, во овој случај со посебна нагласка во Македонија.

Во литературата се цитирани делата и статиите заедно со нивните автори.

Докторската дисертација е работена според редоследот и дијаграмот на научните норми и критериуми застапени во светската ориенталистика и одговараат на историските настани и состојби што се одигрувале на правен план

на територијата во Македонија. Кандидатот пристапил мошне сериозно кон дефинирањето на поставените прашања и научни проблеми, кои на објективен начин го претставуваат предметот на обработка на оваа докторска дисертација.

Д-р Абаз Јахја во текот на своите студии објавил неколку трудови со оригинални научни резултати во научни списанија, во зборници на трудови од научни собири, учествувал на научни собири со реферати, научни проекти, преводи на книги, како и во радио и ТВ-емисии и други јавни настапи, како што се:

- трибината организирана во градот Берн (15. 8. 2007 г.) од страна на Албанскиот културен центар, со тема „Градењето доверба преку уметност и музика“;
- Четврти меѓународен конгрес „Исламската цивилизација на Балканот“, одржан 13-17 октомври 2010 година, организиран од страна на IRCICA и МАНУ во Скопје, со тема „Влијанието на османската музика врз мистиката во Македонија“;
- меѓународна конференција организирана од страна на Универзитетот „Чанакале Онсекиз Март“, со тема „Балкан и Ислам“ (3-5 новември 2010), со тема „Влијанието на текиската музика врз општеството во Македонија“;
- меѓународен научен симпозиум во Едрене, Република Турција: „Мислата, науката и уметноста во Балканот“, со тема: „Џамиската музика во Македонија“;
- меѓународна работилница во Сапанџа/Турција, организирана од страна на Türkiye Diyanet Vakfı (Исламска Заедница-Турција), 26-28/09/2014, тема: „*Yabancı dil ve lehçelerde dini yayınlar çalıştayı*“ (Релиџискиџе објавувања во сџиранскиџе јазици);
- научниот труд “Dini musiki formu olarak Mevlid ve Makedonyada Mevlid geleneği”, (Мевлудот као верска музичка форма и традицијата на мевлудот во Мкедонија), објавен во научното списание, Хикмет, Гостивар, 2013;
- научниот труд “Musiki ve dini musikinin tanımı” (Музиката и дефиницијата на верската музика), објавена во научното списание „Хикмет“, 2004 Гостивар, 2004;
- научниот труд “Makedonyadaki tekkelerde zikir ve musiki” (Зикрот и музиката во текииите во Македонија). Хикмет, Гостивар, 2004;
- научниот труд “Makedonyada cami musikisi, (Џамиската музика во Македонија), во списанието „Milel ve Nihal“, Истанбул, 2012;
- научниот труд: “İhvanu Safa dhe Muzikoterapija në civilizimin islam” (Ихвану Сафа и музикотерапијата во исламската цивилизација), во Зани и Налте, Тирана, 2013;
- научниот труд: “Tezhib sanatı - 1” (Уметноста на осветлувањето), во списанието Хилал, Скопје, 2014;
- научниот труд: “Tezhib sanatı - 2” (Уметноста на осветлувањето), во списанието Хилал, Скопје, 2014;
- научниот труд: “Arti dhe estetika në islam”, (Уметноста и естетиката во исламот), Хилал, Скопје, 2014;
- научниот труд: “ Njeriu dhe muzika” (Човекот и музиката), Хилал, Скопје 2013;

- научниот труд: “Mesazhi universal i islamit” (Универзалната порака на исламот), Хилал, Скопје, 2011;
- научниот труд: “Aspekti esencial i diturisë” (Есенционалниот аспект на знаењето), Хилал, Скопје 2011;
- научниот труд: “Nytje n historin e veglave muzikore” (Вовед во историја на музичките инструменти) Хилал, Скопје, 2012;
- научниот труд: “Bamirësia si virtyt lartë njerëzor” (Добродетелството како најзначајна човекова доблест”, Хилал, Скопје, 2012;
- научниот труд: “Veglat muzikore në islam dhe ndikimi i tyre në muzikën perendimore” (Музичките инструменти во исламот и нивното влијание во западната музика), Етика, Скадар, 2010;

Исто така, бил член на комисија во одбраната на магистерската теза под наслов: *Куранската мелодичност и нејовите рефлексии врз културното наследство на Бошњациите*, во Сараево, БиХ (Факултет за исламски науки на кандидатот Азиз Алили.)

Трудовите на Абаз Јахја се употребени како референции на одредени трудови во земјата и во странство како на пример во докторската дисертација на Аида Ислам одбранета на Универзитетот „Св Кирил и Методиј“ со наслов: *Одразите на османлиската музика врз модерното турско население во Македонија*;

Членовите на Комисијата согласни дека кандидатот е оформен истражувач со способност за самостојно или тимско реализирање на научноистражувачки и апликативни проекти. Врз основа на досега изнесеното, како и во согласност со одредбите од Правилникот за условите и критериумите, постапката и начинот на избор во наставно-научни, научни, наставно-стручни и соработнички звања на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, имаат чест да му препорачаат на Советот на ИНИ да го избере д-р Абаз Јахја во звањето **научен соработник**.

Комисија

Проф. д-р Ахмет Шериф, с.р.

Проф. д-р Метин Изети, с.р.

Доц. д-р Шинази Мемеди с.р.

Образец за одредување на целокупната активност во поени за звањето научен соработник

Кандидат: Абаз Јахја

Научна област: историја

НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА (НИ)

НАСТАВНО-НАУЧНА ДЕЈНОСТ (НН)

СТРУЧНО- АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ (СА)

Реден број	Научноистражувачка (НИ), наставно-научна (НН) и стручно-апликативна дејност (СА)	Поени	
		во земјата	во странство
1.	Одбрана на магистерски труд		5
2.	Одбрана на докторски труд		8
3.	Објавени научни трудови во регионални списанија: “Tezhib sanati-1” “Уметноста на осветлувањето”, објавено во списанието „Хилал“, Скопје (2014) “Tezhib sanati-2” “Уметноста на осветлувањето”, објавено во списанието „Хилал“, Скопје (2014)ч2 “Arti dhe estetika n“Arti dhe estetika në islam”, “Уметноста и естетиката во исламот, „Хилал“, Скопје (2014) “ Njeriu dhe muzika”, “Човекот и музиката”, „Хилал“, Скопје (2013). “Mesazhi universal i islamit”, “Универзалната порака на чбисламот, Хилал, Скопје (2011) “Aspecti esencial i diturisë”, “Есенциалниот аспект на знаењето”, „Хилал“, Скопје (2011) “Nurje n historin e veglave muzikore”, “Вовед на историја на музичките инструменти”, „Хилал“, Скопје (2012) “Bamirësia si virtyt lartë njerëzor”, “Доброчинителството како најзначајна човекова доблест”, „Хилал“, Скопје (2012)	16	
4.			
5.	Пленарни предавања на научен собир. -учество во Четвртиот меѓународен конгрес, (13-17 октомври 2010 г.), организиран од страна на IRCICA-Истанбул и МАНУ-Скопје, под наслов: „Исламската цивилизација на Балканот,, со темата: „ Влијанието на Османската музика врз мислениците во Македонија,,; - учество во Првиот меѓународен научен симпозиум во Едрене, Република Турција, под наслов: „Мислата,	15	

	науката и уметноста во Балканот,, со тема: „Џамиската музика во Македонија,,; - учество на меѓународната конференција организирана од страна на Универзитетот Чанакале Онсекиз Март, под наслов: „Балканот и исламот,, (3-5 ноември 2010), со тема: „Влијанието на текиската музика врз општеството во Македонија".		
6.	Научни трудови објавени во меѓународни списанија “Makedonyada cami musikisi”, “Џамиската музика во Македонија” “Milel ve Nihal,, Истанбул (2012); “Veglat muzikore në islam dhe ndikimi i tyre në muzikën perendimore”, “Музичките инструменти во исламот и нивното влијание во западната музика”, Етика, Скадар (2010); “Thvanu Safa dhe Muzikoterapija në civilizimin islam”, “Ихвану Сафа и музикотерапијата во исламската цивилизација”, Зани и Налте, Тирана (2013).		12
7.	Научни трудови објавени во регионални меѓународни списанија: “Dini musiki formu olarak Mevlid ve Makedonyada Mevlid geleneği”, “Мевлудот као верска музичка форма и традицијата на мевлудот во Македонија”, објавена во меѓународно научно списание, Хикмет, Гостивар (2013) “Musiki ve dini musikinin tanimi”, “Музиката и дефиницијата на верската музика”, објавена во меѓународно научно списание, Хикмет, Гостивар (2004) “Makedonyadaki tekkelerde Zikir ve musiki”, “Зикирот и музиката во текиите во Македонија”. Хикмет, Гостивар (2004).		9
8.	Пленарно предавање на научен собир Предавање, панели и тркалезни маси "Муслиманите и нивната интеграција во европска заедница, Цирих, Сен Гален, Кронслинген, Луцерн, (Швајцарија); Трст (Италија); 2010 годин.	10	
9.	Учество во „Работилница за верски публикации во странските јазици и дијалекти, 26-28. 09. 2014, Сапанца, Р. Турција		5
10.	Член на организационен одбор Член на НВО „СКОФИА,, Член на Фондацијата „ТРОНИ,,	4	
11.	Научни предавања за историографијата, уметноста и цивилизацијата : „СКОФИА" и „ТРОНИ".	4	

12	Тркалезни маси, панели и дискусии во Загреб, (Хрватска); Приштина, Призрен (Косово). Тирана, Скадар (Албанија), 2003 година.		6
13.	член на Комисија во одбрана на магистерката теза со наслов <i>Куранската мелодичност и нејовите рефлексии врз културното наследство на бошњациите</i> , во Сараево, БиХ (Факултет на исламски науки на кандидатот Азиз Алили.)		5
14.	Учество во различни радио и телевизиски програми во земјава и надвор од неа (Турција, Албанија, Косово, Хрватска, Словенија)		10
15.	Трудовите на Абаз Јахја се употребени како референции на одредени трудови во земјата и во странство како на пример: докторската дисертација на Аида Ислам одбранета на Универзитетот „Св Кирил и Методиј“ со наслов: <i>Огразитие на османлиската музика врз модерното илурско население во Македонија.</i>	2	
16.	Аранжер на музиката на филмот “Тајната книга” од режисерот Милчо Манчевски, 2006	5	
17.	Аранжер на музиката на далетот “Данс Макабре” 2008	5	
Меѓузбир:		61	60
Вкупно:		121	

Комисија
Проф. д-р Ахмет Шериф, с.р.
Проф. д-р Метин Изети, с.р.
Доц. д-р Шинази Мемеди с.р.

ПРЕГЛЕД

НА ОДОБРЕНИ ТЕМИ НА _ Институтот за социолошки и политичко -правни истражувања,
Скопје во состав на Универзитет Св. Кирил и Методиј Скопје

МАГИСТЕРСКИ ТРУДОВИ

Ред. Бр.	Име и презиме на кандидатот	Назив на темата		Име и презиме на менторот	Датум и бр. На Одлука на ННС/ НС за прифа ќање на темата
		на македонски јазик	на англиски јазик		
1.	Ардиан Исени	Влијанието на Народниот бранител врз промената на начинот на работа на вработените во државните институции во однос кон граѓаните	Ombudsman's impact on the change of the attitude of employees in government institutions in relation to citizens	Проф.д-р Петар Атанасов	02-177/29 ОД 10.02.2015
2.	Ерзана Јакупи Маљичи	Ефектите од обуките врз унапредување на работните перформанси во органите на државните инспекторати	Training effects on improvement of the performance in bodies of state inspectorates	Проф.д-р Мирјана Борота Поповска	02-177/30 ОД 10.02.2015
3.	Горан Андоновски	Поврзаноста на етничката и партиската припадност на граѓаните со нивната стереотипна перцепција на политичарите во Република Македонија	The relationship of ethnicity and political affiliation of citizens with their stereotype perception of politicians in the Republic of Macedonia	доц. Маријана Марковиќ	02-177/11 ОД 10.02.2015

4.	Мимоза Гугуловска	Стратегиска комуникација на јавна институција-студија на случај: Фонд за здравствено осигурување на Република Македонија	Strategic communication of public institution-case study: Health Insurance Fund of the Republic of Macedonia	проф. д-р Емилија Симоска	02-1777/13 ОД 10.02.2015
5.	Стефан Бошковски	Теоријата на светскиот систем и републиките наследнички на СФРЈ	The theory of the world system and the successor republics of SFR Yugoslavia	проф. д-р Петар Атанасов	02-177/14 ОД 10.02.2015
6.	Влатко Казанџиски	Улогата на медиумската анализа во подобрување на гледаноста на телевизиите (студија на случај телевизија Телма)	The role of media analysis in the improvement of television ratings (case study - TelmaTV)	проф. д-р Емилија Симоска	02-177/15 ОД 10.02.2015
7.	Бојана Станојевска Пеџуровска	Анализа на јавните кампањи за енергетската ефикасност во Република Македонија	Analysis of public campaigns for energy efficiency in the Republic of Macedonia	доц. д-р Бојана Наумовска	02-177/16 ОД 10.02.2015